सामुदायिक माध्यमिक विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण प्रतिवेदन, २०८१/८२

(इलाम, जाजरकोट, जुम्ला, डोटी र बैतडी)

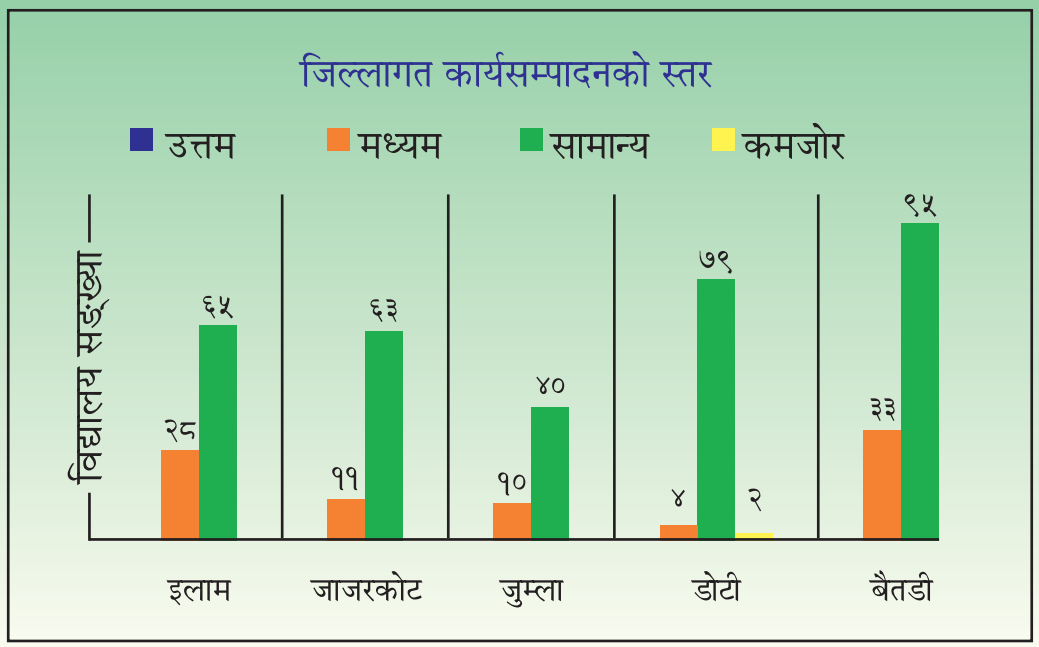

नेपाल सरकार

शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय

शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र

सानोठिमी, भक्तपुर

सामुदायिक माध्यमिक विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण प्रतिवेदन २०८१/८२

(इलाम, जाजरकोट, जुम्ला, डोटी र बैतडी)

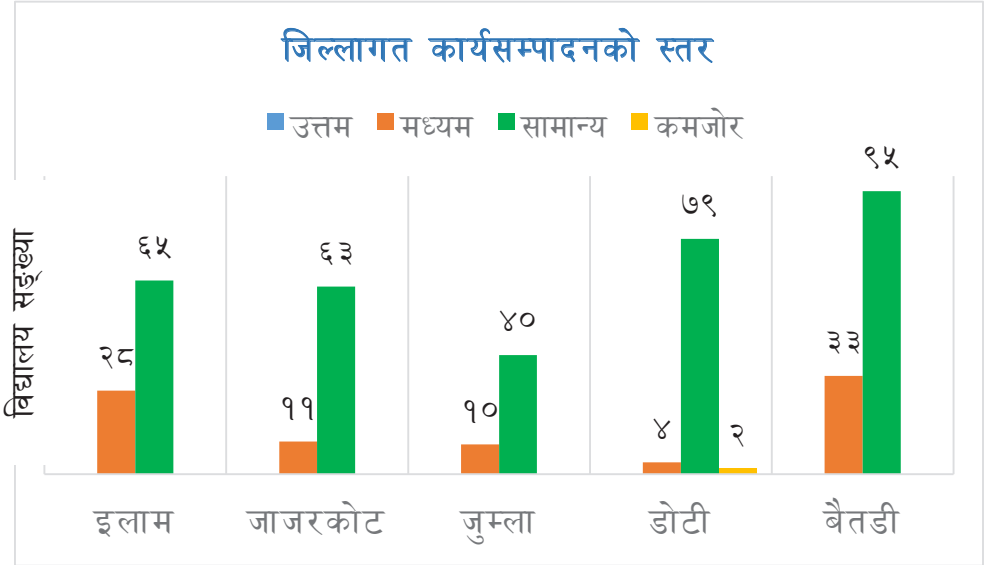

नेपाल सरकार

शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय

शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र

सानोठिमी ,भक्तपुर

सामुदायिक माध्यमिक विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण प्रतिवेदन, २०८१/८२

(इलाम, जाजरकोट, जुम्ला, डोटी र बैतडी)

प्रकाशन वर्षः २०८३

प्रकाशकः शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र, सानोठिमी, भक्तपुर ।

Education Review Office [ERO], Sanothimi Bhaktapur

© सर्वाधिकारः प्रकाशकमा

सम्पादनः

जयराम अधिकारी, महानिर्देशक

देवीराम आचार्य, निर्देशक

फोनः ०१-६६३२११८, ६६३१५९१

वेबसाइटः www.ero.gov.np

इमेलः performanceauditero@gmail.com

प्राक्कथन

शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालयअन्तर्गत केन्द्रीय निकायको रूपमा शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र रहेको छ। शिक्षा ऐन २०२८ (संशोधनसहित) को दफा ७ख. मा विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर परीक्षण गर्ने कामसमेतका लागि एक शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र रहने व्यवस्था छ। शिक्षाको गुणस्तर सुधार र समता कायम गर्ने, शिक्षा पद्धतिको उत्तरदायित्वमा सुधार एवम् सक्षमता र प्रभावकारिता वृद्धि गर्ने कार्यमा सहयोग पुऱ्याउने र नीतिगत सुझाव तथा पृष्ठपोषण उपलब्ध गराउने केन्द्रको मुख्य कार्यजिम्मेवारी रहेको छ। विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि परीक्षण, शैक्षिक निकाय तथा विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण, प्रधानाध्यापक नेतृत्व कार्यसम्पादन परीक्षण, प्रारम्भिक सिकाइ तथा विकास स्तरमा आधारित परीक्षण र अन्य समसामयिक शैक्षिक मुद्दामा अनुसन्धान गरी शैक्षिक नीति, योजना र कार्यक्रम निर्धारण गर्न प्रमाणमा आधारित सुझाव उपलब्ध गराउने केन्द्रका विशिष्टीकृत कार्य हुन्। यसले आफ्नो स्थापना कालदेखि नै विभिन्न शैक्षिक निकाय तथा विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन परीक्षण गर्दै आएको छ।

केन्द्रबाट आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि कार्यसम्पादन परीक्षणको कार्यढाँचा र साधनमा एकरूपता कायम गरी नियमित रूपमा सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण हुँदै आएको छ। यसै क्रममा आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा इलाम, जाजरकोट, जुम्ला, डोटी र बैतडी गरी ५ जिल्लाका ४३० ओटा सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयमा कार्यसम्पादन परीक्षण गरी प्रतिवेदन तयार गरिएको छ । यस परीक्षणसँगै ७७ जिल्लाका ६३७० सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयमा कार्यसम्पादन परीक्षण कार्य सम्पन्न भएको छ। विद्यालयको शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप लगायतका सबै शैक्षिक र प्रशासनिक गतिविधिहरू निर्धारित कानुन, नीतिगत व्यवस्था, मापदण्ड र कार्यप्रणालीअनुसार सञ्चालन भइरहेका छन् वा छैनन्? विद्यालयमा शैक्षणिकलगायतका अन्य गतिविधिहरू के कसरी सञ्चालित भइरहेका छन्? ती क्रियाकलापले समग्र शैक्षिक प्रणालीको गुणस्तर सुधारमा के कस्तो योगदान पुऱ्याइरहेका छन्? यी विषयमा यथार्थ र वस्तुगत तथ्य, सूचना र जानकारी सङ्कलन गरी विद्यालयको समग्र पक्षमा सुधारका लागि पृष्ठपोषण र सुझाव उपलब्ध गराउने उद्देश्यले यस केन्द्रबाट कार्यसम्पादन परीक्षण गरिएको छ। यस परीक्षणका क्रममा स्वतन्त्र विज्ञहरूले विद्यालयको प्रत्यक्ष अवलोकन गरी विद्यालयका सरोकारवालाहरूसँग अन्तरक्रिया र छलफलसमेत गर्ने र कार्यसम्पादन परीक्षणको प्रतिवेदन एक प्रति सम्बन्धित विद्यालयमा हस्तान्तरण गरी सुधारका लागि जिम्मेवार बनाउने, एक प्रति सम्बन्धित स्थानीय तहमा बुझाई समग्र सुधारमा सुझाव दिने र एक प्रति यस केन्द्रमा बुझाई शैक्षिक पद्धतिको सुधारका लागि प्रतिवेदन विकास गर्ने गरिन्छ।

केन्द्रको समग्र कार्यमा यस अवधिमा मार्गदर्शन गर्नुहुने मन्त्रालयका माननीय मन्त्रीज्यूहरू, श्रीमान् सचिवज्यूहरूप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु। यस परीक्षणमा मार्गदर्शन गर्नुहुने कार्यसम्पादन परीक्षण समिति, मन्त्रालय एवम् केन्द्रीय निकायका पदाधिकारीहरूमा हार्दिक धन्यवाद छ। यो प्रतिवेदन विकास कार्यमा विज्ञको रूपमा काम गर्नुभएका श्री दीपक शर्मा र श्री सुशीलबाबु खनालप्रति धन्यवाद छ। परीक्षण कार्यमा खटिने विज्ञ परीक्षकहरू, सम्बद्ध शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाइ, सम्बन्धित स्थानीय तहका पदाधिकारी, शिक्षा शाखाका कर्मचारी, विद्यालय व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारी, विद्यालयका प्रधानाध्यापक, शिक्षक, विद्यार्थी, अभिभावक तथा सम्बद्ध सबैमा धन्यवाद छ। अध्ययन कार्यमा संलग्न केन्द्रका सबै कर्मचारीहरू, प्रतिवेदन विकास तथा सम्पादन कार्यमा संलग्न निर्देशक श्री देवीराम आचार्य, शाखा अधिकृत श्री विमला मिश्र, शाखा अधिकृत श्री इन्द्रप्रसाद भट्टराईलाई धन्यवाद छ। यस प्रतिवेदनको प्रयोगबाट विद्यालयको शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप, व्यवस्थापन तथा सेवाप्रवाहमा आवश्यक सुधार पुग्ने अपेक्षा यस केन्द्रले गरेको छ।

जयराम अधिकारी

महानिर्देशक

कार्यकारी सारांश

यस प्रतिवेदनले आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा कार्यसम्पादन परीक्षण गरिएका सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयहरूको समग्र शैक्षिक अवस्थाको गहन, तथ्यपरक र बहुआयामिक विश्लेषण प्रस्तुत गरेको छ। विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षणका लागि शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रले विकास गरेका सूचकहरूमा विज्ञ परीक्षकहरूले स्थलगत अवलोकन तथा परीक्षण गरी प्राप्त हुन आएका तथ्याङ्कहरूको सूक्ष्म विश्लेषणमार्फत शिक्षण सिकाइको प्रभावकारिता, विद्यालय व्यवस्थापन, पूर्वाधारको अवस्था, शिक्षक सक्षमता, विद्यालयको प्रशासनिक पक्ष, तथा विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धिबिचको अन्तरसम्बन्धलाई यस प्रतिवेदनमा स्पष्ट पारिएको छ। यसबाट तथ्यमा आधारित निर्णय प्रक्रियालाई सुदृढ गर्न तथा विद्यालय सुधारका रणनीति र कार्यक्रमको पहिचान गर्न महत्त्वपूर्ण आधार प्रदान गर्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा इलाम, जाजरकोट, जुम्ला, डोटी र बैतडी जिल्लाका ४३० सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयहरूमा गरिएको यो कार्यसम्पादन परीक्षण २०७३/७४ मा सुरू भएको प्रक्रियाको एउटा श्रृङ्खला हो, यहाँसम्म आइपुग्दा परीक्षणको एक चक्र पूरा भएको छ। उल्लिखित पाँच जिल्लाका वि.सं. २०८० को माध्यमिक तह (कक्षा १०) को परीक्षा (एसइई) मा सहभागी सम्पूर्ण सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन परीक्षण गरिएको थियो।

यस केन्द्रबाट क्रमिक विकास हुँदै आएको कार्यसम्पादन परीक्षणको सैद्धान्तिक अवधारणा, यसका लागि तय गरिएका लगानी (Input), प्रक्रिया (Process) र उपलब्धि (Output) का क्षेत्र तथा उपक्षेत्रका साथै सोबमोजिम विकास गरिएका सूचक र अवलम्बन गरिएका प्रक्रियाहरूमा परीक्षण आधारित छ। यसमा १३ उपक्षेत्रका कुल ८९ ओटा सूचकमा प्राप्त भएको अङ्क र त्यसबाट विद्यालय कार्य सम्पादन परीक्षणको समग्र स्तर निर्धारण गरी विश्लेषण गरिएको छ।

प्रतिवेदनलाई मूलतः पाँच खण्ड र अनुसूचीमा विभाजन गरी प्रस्तुत गरिएको छ। पहिलो खण्डमा विद्यालयको कार्यसम्पादनको अवधारणा, उद्देश्य र दायरालाई समेटिएको छ। दोस्रो खण्डमा परीक्षणमा अवलम्वन गरिएका विधि र प्रयोग गरिएका साधनका विषयमा उल्लेख गरिएको छ भने, अध्ययनले समेटेका पाँच जिल्लाहरूको शैक्षिक पृष्ठभूमि लगायतका सान्दर्भिक विषयहरूको चर्चा खण्ड तीनमा गरिएको छ। खण्ड चार यस प्रतिवेदनको मुख्य खण्ड हो जसमा पाँच जिल्लाका सबै ४४ स्थानीय तहका कक्षा १० सम्म पढाइ हुने सबै ४३० सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयका परीक्षणका सूचकगत प्राप्तिहरूको विविध आयामबाट विश्लेषण गरिएको छ। खण्ड पाँचमा यस

अध्ययनका प्राप्तिहरूका आधारमा निष्कर्ष र विद्यालय तह, स्थानीय तह, प्रदेश तह र राष्ट्रियस्तरका लागि सुझावहरू प्रस्तुत गरिएको छ।

कार्यसम्पादनको स्थलगत परीक्षणबाट प्राप्त भएको नतिजाहरूको विश्लेषणका क्रममा जिल्लागत विद्यार्थी सङ्ख्या, विषयगत औसत सिकाइ उपलब्धि, विद्यालयहरूको समग्र कार्यसम्पादन सूचक, शिक्षक क्षमता, सिकाइ वातावरण, शैक्षिक नेतृत्व तथा व्यवस्थापन, र उपक्षेत्रगत एवम् क्षेत्रगत समग्र प्राप्ताङ्कहरूलाई समेटिएको छ। वर्णनात्मक तथ्याङ्क विश्लेषण (Descriptive Data Analysis) विधिको प्रयोगमार्फत प्राप्त नतिजाको व्याख्या गरिएको छ, जसले स्थानीय तह, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, विद्यालय नेतृत्व, र नीतिगत तहका सरोकारवालाहरूलाई योजना निर्माण, अनुगमन तथा सुधारात्मक निर्णय लिन सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ। कार्यसम्पादन परीक्षणको परिणामका आधारमा विद्यालयहरूलाई उत्तम, मध्यम, सामान्य र कमजोर गरी चार श्रेणीमा वर्गीकरण गरी स्तर निर्धारण गर्ने र विद्यालयहरूको क्रम निर्धारण गर्ने अभ्यास यस परीक्षणको एउटा महत्त्वपूर्ण पक्ष हो। यस प्रकारको स्तर तथा क्रम निर्धारणले विद्यालयलाई दण्डित गर्ने होइन, बरु सुधारका प्राथमिकता निर्धारण गर्ने साधनको रूपमा काम गर्दछ। विगतका प्रतिवेदनमा जस्तै यस प्रतिवेदनमा पनि विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन परीक्षणको नतिजाको प्रस्तुति प्रणालीगत दृष्टिकोण अर्थात् लगानी -प्रक्रिया -उपलब्धि (Input–Process–Output) को अवधारणामा आधारित छ। उपलब्ध तथ्याङ्कलाई परिमाणात्मक सूचकहरूमा रूपान्तरण गरी प्रतिशत तथा समग्र अङ्क (Composite score) गणना गरिएको छ।

विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षणका मुख्य उद्देश्यहरूमा (क) शैक्षिक संस्थाहरूले निर्दिष्ट नीति तथा कार्यक्रम, प्रचलित ऐन तथा नियममा भएका व्यवस्थाहरू कार्यान्वयन गरे नगरेको सम्बन्धमा लेखाजोखा गर्नु, (ख) शिक्षाको पहुँच, समता र गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि शैक्षिक संस्थाहरूको कार्य प्रणालीको परीक्षण गरी कार्यसम्पादन स्तर प्रस्तुत गर्ने र कार्यसम्पादन सुधारको क्षेत्रहरू पहिचान गर्ने, (ग) विद्यालय तथा निकायहरूको कार्यसम्पादन सुधारका निमित्त नीतिगत पृष्ठपोषणका लागि प्रमाणमा आधारित सूचना तथा तथ्यहरू उपलब्ध गराउनु, (ग) उत्कृष्ट र गुणस्तरीय शैक्षिक सेवा प्रवाहका लागि संस्थागत जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्न सहयोग गर्नु रहेका छन्।

उल्लिखित उद्देश्यहरूमा आधारित विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षणका विशिष्ट उद्देश्यहरूमा (क) विद्यालयमा गरिएको लगानीको अवस्थाको पहिचान गर्ने, विद्यालयको भौतिक अवस्था, उपयोगमा रहको मानव संसाधन र समुदाय एवम् सरकारी लगानीका अवस्थाको लेखाजोखा गरी विद्यालयको स्तर निर्धारण गर्नु, (ख) विद्यालयले सम्पादन गरेका कार्यहरूको प्रक्रिया, शिक्षण विधि तथा प्रक्रिया, उपलब्धि मापन गर्न उपयोग गरिएका विद्यार्थी मल्याङकनका साधनहरू, शिक्षकहरूको अवस्था तथा

पेसागत उन्नयनका अवसरहरू, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक सङ्घ एवम् विद्यालयका शिक्षक र प्रधानाध्यापकको नेतृत्व र सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापको अवस्थाको लेखाजोखा गर्नु, (ग) कार्यसम्पादन परीक्षणबाट प्राप्त भएका नतिजाहरूका आधारमा विद्यालयले गर्नुपर्ने सुधारमा प्रत्यक्ष भूमिका निर्वाह गर्ने विद्यालय परिवार र यसको व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक सङ्घ, कार्यक्रम र नीतिगत रूपमा गर्नुपर्ने सुधारका लागि गाउँपालिका वा नगरपालिका, प्रदेश र सङ्घीय सरकारका विभिन्न मन्त्रालय र तहलाई पृष्ठपोषण प्रदान गर्नु, (घ) विद्यालय, स्थानीय तह र जिल्लाहरूको कार्यसम्पादनको नतिजाको तुलनात्मक अवस्था प्रस्तुत गरी सुधारका लागि सहकार्यात्मक वातावरण तयार गर्न सहयोग गर्नु रहेका छन् ।

तथ्याङ्कको विश्लेषणका आधारमा देहायको अवस्था देखिएको छः

लगानी (Input): लगानीका सूचकहरूको विश्लेषणले विद्यालय सुधारका लागि आवश्यक तीन पक्षहरू पूर्वाधार, शिक्षक र समुदायबिच सन्तुलन अझै कायम हुन नसकेको देखाउँछ । विशेष गरी भौतिक संरचना र मानव संसाधनका सन्दर्भमा नगरपालिकाहरू प्रायः गाउँपालिकाभन्दा अगाडि देखिन्छन् । एउटै जिल्लाभित्र पनि स्थानीय तहअनुसार ठुलो असमानता देखिन्छ । भौतिक संरचनामा अपेक्षाकृत बढी ध्यान दिइएको भए पनि समुदायको सहभागिता कमजोर रहनु दिगो शैक्षिक विकासका लागि मुख्य अवरोध देखिएको छ।

प्रक्रिया (Process): प्रक्रिया क्षेत्रभित्र नेतृत्व र व्यवस्थापन सबैभन्दा सबल र शिक्षकको पेसागत विकास सबैभन्दा कमजोर उपक्षेत्रको रूपमा देखिएको छ। प्रायः सबै विद्यालयहरूमा कार्यमूलक अनुसन्धानले सिकाइ सुधारमा पारेको प्रभाव अत्यन्त कमजोर रहेको देखिन्छ। विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली विशेषतः निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन र लिखित परीक्षाको उत्तरपुस्तिका परीक्षण तुलनात्मक रूपमा कमजोर देखिएको छ। जिल्लाभित्रै स्थानीय तहअनुसार प्रक्रियाका विभिन्न सूचकमा धेरै अन्तर देखिनुले लक्षित रणनीति आवश्यक रहेको स्पष्ट हुन्छ। राम्रो कार्यसम्पादन गरेका स्थानीय तह (सिगास, देउमाई, रोङ, चन्दननाथ) का अभ्यासलाई सिकाइ अनुभवका रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ। कमजोर तहहरूमा शिक्षकको पेसागत विकास, मूल्याङ्कन सिप, प्रविधिमैत्री शिक्षण र सह वा अतिरिक्त क्रियाकलापमा लक्षित सुधारात्मक क्रियाकलाप आवश्यक छ। प्रक्रिया क्षेत्र विद्यार्थीको सिकाइ लक्षित विद्यालय सुधारको मेरुदण्ड भएको हुनाले यसले कार्यान्वयनको प्रभावकारिताको वास्तविक चित्रसमेत प्रस्तुत गरेको छ। स्थानीय तहगत सशक्तीकरण, अनुगमन र राम्रो अभ्यासको संस्थागत विस्तारमार्फत प्रक्रिया क्षेत्र अझ मजबुत बनाइएमा सिकाइ उपलब्धि र सेवाग्राही सन्तुष्टिमा प्रत्यक्ष सुधार आउने स्पष्ट देखिन्छ।

उपलब्धि (Output): लगानी र प्रक्रियाको दाँजोमा सिकाइ उपलब्धि र सन्तुष्टि माथिल्लो स्थानमा देखिए पनि सबै स्थानीय तहमा समान अवस्था छैन बरू यसले असमानता उजागर गरेको छ। उदाहरणका लागि सिकाइ उपलब्धि र सन्तुष्टिका पक्षमा हिमा, सिगास, पुर्चौडी, देउमाई, रोङजस्ता स्थानीय तहहरू अगाडि छन्, र ती तहहरूमा राम्रा अभ्यास पनि देखिएका छन् भने विशेष गरी डोटी जिल्लामा विद्यार्थीको नियमितता तथा टिकाउका दृष्टिले सबैभन्दा कमजोर अवस्था रहेको यस अध्ययनले देखाएको छ। त्यस्ता स्थानीय तहमा लक्षित रूपमा विद्यार्थी टिकाउने कार्यक्रम, सुधारात्मक शिक्षण, अभिभावक सहकार्य र शिक्षक उत्प्रेरणा कार्यक्रम आवश्यक रहेको देखिन्छ ।

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षणको समग्र विद्यालयको कार्यसम्पादन स्तरलाई राष्ट्रियरूपमा हेर्दा कुल ४३० विद्यालयमध्ये उत्तम (Excellent) श्रेणीमा कुनै पनि विद्यालय परेका छैनन्। मध्यम (Good) स्तरमा ८६ विद्यालय रहेका छन् भने सबैभन्दा धेरै अर्थात् ३४२ विद्यालय सामान्य (Fair) स्तरमा रहेका छन्। कमजोर (Poor) स्तरमा भने २ विद्यालय मात्र रहेको देखिन्छ । यसले आधारभूत मापदण्ड पूरा भए पनि गुणस्तरीय सुधार, नवप्रवर्तनका उत्कृष्ट अभ्यास संस्थागत हुन नसकेको अवस्थालाई समेत दर्साउँछ।

परीक्षण गरिएका चारओटा प्रमुख क्षेत्र (लगानी, प्रक्रिया, उपलब्धि र विद्यार्थी सङ्ख्या)को अवस्था हेर्दा तुलनात्मक रूपमा उपलब्धि क्षेत्रले सबैभन्दा उच्च कार्यसम्पादन (६६.४७%) देखाएको छ । त्यसपछि प्रक्रिया क्षेत्र (६२.२९%) र लगानी क्षेत्र (६०.०३%) क्रमशः दोस्रो र तेस्रो स्थानमा छन् । यस अध्ययनमा सबैभन्दा कमजोर पक्षका रूपमा विद्यार्थी सङ्ख्या (४४.५४%) देखिनु विशेष रूपले विचारणीय विषय वनेको छ।

जिल्लागत रूपमा कार्यसम्पादन स्तरको औसत प्राप्ताङ्क प्रतिशत हेर्दा क्रमशः इलाम (६५.२%), जुम्ला (६४.२%), बैतडी (६२.८%), जाजरकोट (६२.३%)र डोटी (५८.५%) पहिलो देखि पाँचौं स्थानमा रहेको देखिन्छ।यो अङ्कले र मापनका क्षेत्रगत विश्लेषणले समेत जिल्लाहरूबिच कार्यसम्पादनमा स्पष्ट अन्तर रहेको देखाउँछ। समग्रमा जिल्लाभित्रका स्थानीय तहको औसत प्राप्ताङ्क हेर्दा पनि धेरै अन्तर देखिन्छ। इलामको रोङ (७३.३%) र बैतडीको सिगास (७३%) माथिल्लो स्तरका दुई स्थानीय तह हुन् भने डोटीको पूर्वीचौकी (५०.१%) र डोटीकै सायल (५५.५%) अन्तिमका दुईमा पर्छन्। विद्यालयगत रूपमा हेर्दा पहिलो स्थानमा पर्ने जुम्लाको चन्दननाथ नगरपालिकाअन्तर्गतको कर्णाली मावि (८८.८१%) र ४३० औं स्थानमा पर्ने डोटीको पूर्वीचौकी गाउँपालिकाअन्तर्गतको नेत्रेश्वरी मावि (२८.३४%) का बिच तीनगुणाभन्दा बढी प्रतिशत विन्दुले अन्तर रहेको देखिन्छ।

यस अध्ययनबाट पहिचान गरिएका सबल पक्षमा हेर्दा विद्यालयहरूमा व्यवस्थापनका क्षेत्रमा आधारभूत संस्थागत संरचना क्रियाशील रहेको देखिन्छ। कतिपयमा सीमित स्रोतसाधनका बाबजुद सिकाइ उपलब्धि हासिल गर्न गरिएका अभ्यासहरू पनि सकारात्मक देखिन्छन्। सुधार गर्नुपर्ने विषयलाई हेर्दा शिक्षकको पेसागत विकास, प्रविधिमा आधारित शिक्षण, विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली र सिकाइ सुधारसँग जोडिएको कार्यमूलक अनुसन्धानमा उल्लेखनीय कमजोरी देखिन्छ। विद्यालयगत कार्यसम्पादन स्तरमा हेर्दा जिल्लागत, स्थानीय तहगत र विद्यालयगत असमानताको सम्बोधन सबैभन्दा प्रमुख चुनौती हो, जुन असमानता लगानी, प्रक्रिया, उपलब्धि र विद्यार्थी सहभागिता चारओटै क्षेत्रमा देखिन्छ।

कार्यसम्पादन परीक्षणका प्राप्तिहरूको विश्लेषणका आधारमा चार तहका लागि सुझावहरू दिइएको छः

विद्यालय तहका लागि दिइएका सुझावहरूमा विद्यार्थी केन्द्रित, सहभागितामूलक शिक्षण विधिको नियमित प्रयोगलाई प्राथमिकता दिई शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा सुधार गर्नुपर्ने, कक्षा व्यवस्थापन र विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणालीलाई सुदृढीकरण गरी निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन, निर्माणात्मक मूल्याङ्कन तथा परीक्षाको नतिजा एवम् परीक्षाफलको विश्लेषणलाई संस्थागत अभ्यासको रूपमा विकास गर्नुपर्ने, शिक्षकको पेसागत विकासमा जोड दिई विद्यालयस्तरमै कार्यमूलक अनुसन्धान तथा शिक्षकहरूबिच सिकाइ समुदाय (Teacher Learning Community) को विकास गर्नुपर्ने, विद्यार्थी सहभागिता र सिकाइ उपलब्धि सुधारका लागि लक्षित पहल गर्नुपर्ने तथा विद्यालयस्तरमा कार्यसम्पादनको स्वमूल्याङ्कन गरी निरन्तर सुधार, बहस एवम् समीक्षा गर्नुपर्ने विषयहरू रहेका छन्।

स्थानीय तहका लागि दिइएका सुझावहरूमा आवश्यकतामा आधारित योजना तथा स्रोत विनियोजन गर्नुपर्ने, विद्यालय भित्रका प्रक्रिया सुधारमा केन्द्रित कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने, शिक्षक व्यवस्थापन तथा पेसागत विकास सुदृढीकरण गर्ने, अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा तथ्याङ्क प्रयोगको अभ्यासलाई सुदृढीकरण गर्ने, स्थानीय तहमा शैक्षिक नेतृत्व र क्षमता विकास गर्ने, समुदाय र सरोकारवालाको सहभागिता सुदृढीकरण गर्ने र स्थानीय तहमा लक्षित कार्यक्रमहरू, कार्यसम्पादन परीक्षण सञ्चालन गरी यस विषयमा निरन्तर अनुगमन फलोअप गर्नुपर्ने विषयहरू समेटिएका छन्।

प्रदेश तहसँग सम्बन्धित सुझावहरूमा प्रदेशस्तरीय शैक्षिक नीति तथा मापदण्डको सुदृढीकरण, स्थानीय तहहरूको क्षमता विकास र प्राविधिक सहयोग, शिक्षक पेसागत विकासका लागि विशेष कार्यक्रम, प्रदेशस्तरीय अनुगमन, मूल्याङ्कन र तथ्याङ्क प्रणालीको विकास तथा सुदृढीकरण, समानतालाई

प्रवर्धन गर्ने गरी स्रोतको परिचालन, नवप्रवर्तन र उत्कृष्ट अभ्यासको विस्तार र अन्तरतह समन्वय सुदृढीकरण, तथा आफ्नै पहलमा कार्यसम्पादन परीक्षण सञ्चालनजस्ता विषयहरू रहेका छन्।

राष्ट्रियस्तरका लागि दिइएका सुझावहरूमा विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई राष्ट्रिय नीतिगत पद्धतिका रूपमा संस्थागत गर्नुपर्ने, गुणस्तरकेन्द्रित शिक्षाका योजना र कार्यक्रममा जोड दिने, सङ्घ-प्रदेश-स्थानीय तहबिचको भूमिका र समन्वयलाई स्पष्ट ढङ्गले परिभाषित गरी कार्यान्वयनमा ल्याउने, शिक्षक व्यवस्थापन र पेसागत विकासमा संरचनागत सुधार गर्ने, शैक्षिक सूचना तथा तथ्याङ्क प्रणाली सुदृढीकरण गर्ने, नवप्रवर्तन, अनुसन्धान र असल अभ्यास प्रवर्धन तथा दिगो सुधारका रणनीति तथा कार्यक्रमहरूको अवलम्वन गर्नुपर्ने विषयहरू समेटिएका छन्।

विषयसूची

कार्यकारी सारांश i

तालिकासूची ix

चित्रसूची xi

परिच्छेद १

परिचय

१.१ पृष्ठभूमि १

१.२ कार्यसम्पादन परीक्षणको अवधारणा ४

१.३ विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणको उद्देश्य ६

१.४ प्रतिवेदनको सीमितता ७

परिच्छेद २

अध्ययन विधि

२.१ तथ्याङ्कका स्रोतहरू १०

२.२ परीक्षणका साधनहरू ११

२.३ तथ्याङ्क सङ्कलन/परीक्षण साधनको संरचना र सूचक १४

२.४ अङ्कन विधि (स्तर मापन) २०

२.५ नतिजा विश्लेषण २२

२.६ अध्ययनको सीमा २३

परिच्छेद ३

अध्ययन क्षेत्रको सङ्क्षिप्त चिनारी

३.१ परिचय २४

३.२ जिल्लाहरूको भौगोलिक अवस्थिति र वातावरण २५

३.३ जिल्लाहरूको जनसाङ्ख्यिक स्थिति २६

३.४ जिल्लाहरूको शैक्षिक स्थिति २७

परिच्छेद ४

क्षेत्र तथा उपक्षेत्रगत मुख्य प्राप्तिहरू

४.१ कार्यसम्पादनको क्षेत्रगत तथा उपक्षेत्रगत अवस्था ३२
४.२ राष्ट्रिय, प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तहहरूको समग्र कार्यसम्पादन स्तर र क्रम ६९
४.३ स्थानीय तहहरूको क्षेत्रगत कार्यसम्पादनको अवस्था ८०
४.४ विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा जिल्लागत अवस्था ८६
४.५ विद्यालय शिक्षाको उपलब्धिमा क्षेत्रगत सूचकहरूको योगदान ८७
४.६ नगरपालिका र गाउँपालिकाका विद्यालयहरूबिचको तुलना १०३
४.७ समष्टिगत प्राप्तिहरू १०४
४.८ पहिचान गरिएका सबल पक्ष, सुधार गर्नुपर्ने पक्ष तथा चुनौतीहरू १०७

परिच्छेद ५

सुझाव तथा निष्कर्ष

५.१ विद्यालय तहका लागि सुझाव १०९
५.२ जिल्ला तथा स्थानीय तहका लागि सुझाव १११
५.३ प्रदेश तहका लागि सुझाव ११३
५.४ राष्ट्रियस्तरका लागि नीतिगत सुझाव ११५
५.५ निष्कर्ष ११७
सन्दर्भसूची ११८
अनुसूचीहरू ११९
अनुसूची १: जिल्ला र स्थानीय तहको क्षेत्रगत प्राप्ताङ्क ११९
अनुसूची २: जिल्ला र स्थानीय तहको क्षेत्रगत प्राप्ताङ्क प्रतिशत १२२
अनुसूची ३: जिल्ला र स्थानीय तहका विद्यालयहरूको स्तर निर्धारण १२५
अनुसूची ४: विद्यालयहरूको स्तर निर्धारण र क्रम १२८
अनुसूची ५: सूचकगत प्राप्ताङ्क १५९

तालिकासूची

तालिका नं. १: सामुदायिक विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षणको विवरण ३
तालिका नं. २: कार्यसम्पादन परीक्षण गरिएका विद्यालयहरूको स्थानीय तहगत विवरण ७
तालिका नं. ३: कार्य सम्पादन परीक्षणका क्षेत्र र उपक्षेत्र १२
तालिका नं. ४: मापन स्केल र त्यसको व्याख्या १३
तालिका नं. ५: परीक्षणका क्षेत्र, उपक्षेत्र तथा सूचकहरू १४
तालिका नं. ६: स्थानीय तह अनुसारको कार्यसम्पादन परीक्षणमा समेटिएका विद्यालय सङ्ख्या . २४
तालिका नं. ७: जिल्लाहरूको जनसङ्ख्या स्थिति २६
तालिका नं. ८: जिल्लाहरूको शैक्षिक स्थिति २७
तालिका नं. ९: स्थानीय तहअनुसारको विद्यालयमा गरिएको लगानीका सूचकमा मापनको अवस्था ३२
तालिका नं. १०: स्थानीय तहअनुसारको प्रक्रियासँग सम्बन्धित सूचकहरूमा मापनको अवस्था .. ४१
तालिका नं. ११: स्थानीय तहअनुसारको शैक्षिक उपलब्धिसँग सम्वन्धित सूचकहरूमा मापनको अवस्था ५७
तालिका नं. १२: कार्यसम्पादन स्तर ६९
तालिका नं. १३: इलाम जिल्ला अन्तरगतको स्थानीय तहको औसत प्राप्ताङ्क ७४
तालिका नं. १४: जाजरकोट जिल्ला अन्तरगतको स्थानीय तहको औसत प्राप्ताङ्क ७५
तालिका नं. १५: जुम्ला जिल्ला अन्तरगतको स्थानीय तहको औसत प्राप्ताङ्क ७६
तालिका नं. १६: डोटी जिल्ला अन्तरगतको स्थानीय तहको औसत प्राप्ताङ्क ७७
तालिका नं. १७: बैतडी जिल्ला अन्तरगतको स्थानीय तहको औसत प्राप्ताङ्क ७९
तालिका नं. १८: कक्षाकोठाको अवस्था र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध ८८
तालिका नं. १९: कम्प्युटरको उपलब्धता र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध ८९
तालिका नं. २०: शिक्षण सिकाइमा कम्प्युटर र अन्य आधुनिक शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएसबिचको सम्बन्ध ९०
तालिका नं. २१: पुस्तकालय वा बुक कर्नरको उपलब्धता र प्रयोग तथा एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध ९१
तालिका नं. २२: विद्यालयमा प्रयोगशालाको उपलब्धता र प्रयोग तथा एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध ९२

तालिका नं. २३: कक्षा र विषयको अनुपातमा तहगत रूपमा शिक्षक उपलब्धता र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध.....९३
तालिका नं. २४: शिक्षकको योग्यता र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध.....९४
तालिका नं. २५: लैङ्गिक अनुपात र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध.....९५
तालिका नं. २६: शिक्षकको नियुक्तिको प्रकार र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध.....९६
तालिका नं. २७: शिक्षकमा सूचना प्रविधिसम्बन्धी क्षमता र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध.....९७
तालिका नं. २८: शिक्षक उपस्थिति र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध.....९८
तालिका नं. २९: शिक्षणमा प्रविधिको प्रयोग र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध ९९
तालिका नं. ३०: गृहकार्य र परियोजना कार्य तथा एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध.....१००
तालिका नं. ३१: कार्यमूलक अनुसन्धान र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध.....१०१
तालिका नं. ३२: अभिभावकको सहभागिता र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध १०२

चित्रसूची

चित्र नं. १: कार्यसम्पादन परीक्षणको सैद्धान्तिक अवधारणा.....५
चित्र नं. २: विद्यालयको भौतिक संरचना उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था.....३५
चित्र नं. ३: विद्यालय भौतिक संरचना उपक्षेत्रअन्तर्गतका सूचकहरूको अवस्था.....३६
चित्र नं. ४: विद्यालयमा शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था.....३७
चित्र नं. ५: शिक्षण मानव संसाधन र स्थायित्व उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था.....३८
चित्र नं. ६: समुदायको सहभागिता र लगानी उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था.....३९
चित्र नं. ७: समुदायको सहभागिता र लगानी उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था.....४०
चित्र नं. ८: विद्यालयमा कक्षा शिक्षण उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था.....४५
चित्र नं. ९: कक्षा शिक्षण उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था.....४६
चित्र नं. १०: विद्यालयमा विद्यार्थी मूल्याङ्कन उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था.....४७
चित्र नं. ११: विद्यार्थी मूल्याङ्कन उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था.....४८
चित्र नं. १२: शिक्षकहरूको पेसागत विकास उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था.....४९
चित्र नं. १३: शिक्षकको पेसागत विकास उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था.....५०
चित्र नं. १४: विद्यालय नेतृत्व र व्यवस्थापन उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था.....५१
चित्र नं. १५: नेतृत्व र व्यवस्थापन उपक्षेत्रअन्तर्गतको सूचकहरूको अवस्था.....५२
चित्र नं. १६: विद्यालयमा सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था.....५३
चित्र नं. १७: विद्यालयमा सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप उपक्षेत्र अन्तर्गतको सूचकहरूको अवस्था.....५४
चित्र नं. १८: विद्यार्थीको नियमितता, विद्यालय छाड्ने दर र कक्षा दोहोऱ्याउने दर उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था.....६२
चित्र नं. १९: विद्यार्थीको नियमितता, विद्यालय छाड्ने र कक्षा दोहोर्‍याउने दर उपक्षेत्रका सूचकहरूको अवस्था.....६३
चित्र नं. २०: विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था.....६४
चित्र नं. २१: विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था.....६५
चित्र नं. २२: सेवाग्राहीहरूको सन्तुष्टि उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था.....६६
चित्र नं. २३: सेवाग्राहीको सन्तुष्टि उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था.....६७
चित्र नं. २४: शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था.....६७
चित्र नं. २५: शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था.....६८

चित्र नं. २६: समग्र विद्यालयको कार्यसम्पादन स्तर..... ७०
चित्र नं. २७: क्षेत्रगत कार्यसम्पादनको स्तर (समग्र)..... ७१
चित्र नं. २८: जिल्लागत कार्यसम्पादनको जिल्लागत औसत प्राप्ताङ्कको प्रतिशत..... ७२
चित्र नं. २९: कार्यसम्पादन स्तरको जिल्लागत अवस्था..... ७३
चित्र नं. ३०: इलाम जिल्लाका स्थानीय तहहरूको क्षेत्रगत कार्यसम्पादन स्तर..... ८०
चित्र नं. ३१: जाजरकोट जिल्लाका स्थानीय तहको क्षेत्रगत कार्यसम्पादन स्तर..... ८१
चित्र नं. ३२: जुम्ला जिल्लाका स्थानीय तहको क्षेत्रगत कार्यसम्पादन स्तर..... ८२
चित्र नं. ३३: डोटी जिल्लाका स्थानीय तहको क्षेत्रगत कार्यसम्पादन स्तर..... ८४
चित्र नं. ३४: बैतडी जिल्लाका स्थानीय तहको क्षेत्रगत कार्यसम्पादन स्तर..... ८५
चित्र नं. ३५: विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा जिल्लागत विद्यालय प्रतिशत..... ८६
चित्र नं. ३६: विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा विद्यालय सङ्ख्या..... ८७
चित्र नं. ३७: नगरपालिका र गाउँपालिकाका विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन स्तरको तुलना.....१०३

परिच्छेद १
परिचय

शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रको स्थापनापश्चात् व्यवस्थित रूपमा सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन परीक्षण गरिँदै आएको छ। विद्यालय शिक्षाका नीति, सैद्धान्तिक अवधारणा र अपेक्षित पाठ्यक्रम (Intended Curriculum) व्यवहारमा रूपान्तरण हुने स्थल विद्यालय हुने भएकोले शिक्षा प्रणालीको प्रभावकारिता मापन, नीतिगत सुधारका प्रयासहरूको लेखाजोखा र स्थानीय तथा राष्ट्रिय स्तरमा रणनीतिक सुधारका लागि विद्यालयहरूको अवस्थाको पनि प्रमाणमा आधारित विश्लेषण आवश्यक छ। यही आवश्यकतालाई केन्द्रमा राखेर भए गरिएका प्रयासहरूलाई एउटा श्रृङ्खलामा जोडनका लागि यो अध्ययन प्रतिवेदन तयार गरिएको छ। प्रतिवेदनको संरचनामा अध्ययनका सबै आधारभूत विषयहरूः पृष्ठभूमि, कार्यविधि, विश्लेषण सूचक, अध्ययन क्षेत्रको प्रोफाइल, समग्र शैक्षिक अवस्थाको समीक्षा र सिफारिसहरूलाई एकीकृत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ। कार्यसम्पादन परीक्षणबाट प्राप्त तथ्याङ्क विश्लेषणबाट अध्ययनले शैक्षिक अवस्थाको तथ्यमा आधारित, तुलनात्मक र व्याख्यात्मक विश्लेषण प्रस्तुत गरेको छ।

१.१ पृष्ठभूमि

शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रले विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धिको राष्ट्रिय परीक्षण (National Assessment of Student Achievement-NASA), पढाइ तथा गणितीय सिपको राष्ट्रिय परीक्षण (National Assessment for Reading and Numeracy-NARN), प्रारम्भिक बाल विकास तथा सिकाइ (Early Learning and Development Standards- ELDS) मा आधारित परीक्षण, शैक्षिक निकाय, प्रधानाध्यापक तथा विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन परीक्षणसमेतका कार्य गर्दै आएको छ। यस क्रममा केन्द्रबाट हरेक वर्ष सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण गरिएको छ। यस क्रममा शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रले आर्थिक वर्ष २०७३/७४ देखि हरेक वर्ष क्रमिक ढङ्गले विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षण गर्दै आएको छ। यसै सन्दर्भमा, यो प्रतिवेदन आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा गरिएको सामुदायिक अर्थात् सार्वजनिक लगानीका माध्यमिक विद्यालयहरूको कार्य सम्पादन परीक्षणको तथ्यगत प्राप्तिको आधारमा तयार पारिएको हो।

नेपालको विद्यालय शिक्षा प्रणाली पछिल्ला वर्षहरूमा नीतिगत सुधारका साथै पहुँच विस्तार, भौतिक पूर्वाधार विकास, शिक्षक व्यवस्थापन तथा नीतिगत सुधारका क्षेत्रमा उल्लेखनीय प्रगति भएको देखिए पनि शैक्षिक गुणस्तर, सिकाइ उपलब्धि, व्यवस्थापन दक्षता तथा परिणाममुखी शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा अझै पनि थुप्रै चुनौतीहरू रहेका छन्। विशेष गरी प्रदेश, जिल्ला, स्थानीय तह तथा

विद्यालयबिच शैक्षिक अवस्थाको स्तरमा देखिने असमानताले शिक्षा प्रणालीको समग्र प्रभावकारितामाथि प्रश्न खडा गरेको छ। एउटै स्थानीय तहभित्रका पनि एउटा विद्यालयको अवस्थालाई हेरेर अरू सबै विद्यालय यस्तै छन् भनेर निष्कर्ष निकाल्न सकिँदैन। यसले गर्दा विद्यालय स्तरमै शिक्षाको वास्तविक अवस्था पहिचान गरी सुधारका उपाय खोज्नु आवश्यक हुन्छ। सङ्घीय संरचना कार्यान्वयनसँगै विद्यालय शिक्षाको योजना निर्माण, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको प्रमुख जिम्मेवारी स्थानीय तहमा हस्तान्तरण भएको सन्दर्भमा स्थानीय स्तरमै उपलब्ध यथार्थपरक तथ्याङ्कको विश्लेषण अत्यन्तै महत्त्वपूर्ण भएको छ। नीतिगत निर्णय, स्रोत परिचालन, विद्यालय सुधार योजना, वार्षिक तथा आवधिक शिक्षा योजना निर्माण जस्ता प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउन प्रमाणमा आधारित अध्ययन अपरिहार्य मानिन्छ। यसै आवश्यकतालाई सम्बोधन गर्दै विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन वस्तुनिष्ठ रूपमा मूल्याङ्कन गर्न कार्यसम्पादन परीक्षण कार्यलाई निरन्तर सञ्चालन गरिएको छ।

विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण शिक्षण संस्था, विद्यालय तथा त्यहाँ प्रदान गरिने शैक्षिक सेवाको आन्तरिक र बाह्य मूल्याङ्कन गर्ने एक प्रभावकारी विधि हो। नेपालमा शैक्षिक निकाय र विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन परीक्षण गर्ने अभ्यासको थालनी विसं २०६९ देखि चरणबद्ध रूपमा सुरु गरिएको हो। आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा पाँचओटा जिल्लाहरू (इलाम, जाजरकोट, जुम्ला, डोटी, बैतडी) का ४३० ओटा सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन परीक्षण सम्पन्न गरिएको छ जुन आर्थिक वर्ष २०७३/७४ मा सुरु गरिएको परीक्षण ढाँचाकै निरन्तरता हो। यो कार्यसम्पादन परीक्षणसँगै माध्यमिक तह (कक्षा १०) को परीक्षा (एसइई) मा सहभागी भएका विद्यालयहरूको शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्रबाट भएको कार्य सम्पादन परीक्षणको एक चक्र पूरा भएको छ। यो प्रतिवेदनमा उल्लिखित पाँचओटा जिल्लाका विद्यालयहरूको भौतिक तथा शैक्षिक अवस्था, शिक्षक तथा व्यवस्थापन पक्ष, शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया, विद्यार्थी सहभागिता, सिकाइ उपलब्धि र समग्र विद्यालय प्रदर्शनजस्ता बहुआयामिक सूचकहरू समेटी विश्लेषण गरिएको छ। प्रणालीगत दृष्टिकोणले कार्यसम्पादन परीक्षणका मुख्य तीन क्षेत्रहरूः लगानी (Input), प्रक्रिया (Process) र उपलब्धि (Output) र विद्यार्थी सङ्ख्यासमेतका मा सूचकहरूलाई संयोजन गरी विद्यालयहरूको समग्र कार्यसम्पादन परीक्षण तथा नतिजा विश्लेषण गरिएको छ, जसले विद्यालयको यथार्थ अवस्था पहिचान गर्न सहयोग पुऱ्याएको छ।

तालिका नं. १ सामुदायिक विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षणको विवरण

क्र.स.	आ.व.	जिल्ला सङ्ख्या	जिल्लाको नाम	विद्यालय सङ्ख्या
१	२०७३/७४	८	ताप्लेजुङ, सिराहा, भक्तपुर, रसुवा, म्याग्दी, कपिलवस्तु, मुगु र डडेलधुरा	४१३
२	२०७४/७५	२६	पाँचथर, झापा, संखुवासभा, भोजपुर, धनकुटा, सप्तरी, महोत्तरी, दोलखा, चितवन, धादिङ, काठमाडौं, लमजुङ, पर्वत, नवलपरासी पूर्व, मनाङ, नवलपरासी पश्चिम, पाल्पा, अर्घाखाँची, रूकुम पूर्व, बर्दिया, डोल्पा, सल्यान, रूकुम पश्चिम, कञ्चनपुर, बाजुरा र बझाङ	१९६७
३	२०७५/७६	१३	ओखलढुङ्गा, उदयपुर, धनुषा, पर्सा, रामेछाप, ललितपुर, गोरखा, मुस्ताङ, रोल्पा, रूपन्देही, हुम्ला, अछाम र दार्चुला	९९५
४	२०७६/७७	९	सोलुखुम्बु, मोरङ, सर्लाही, मकवानपुर, कास्की, दाङ, सुर्खेत, कालीकोट र कैलाली	८९९
५	२०७७/७८	६	तेह्रथुम, बारा, काभ्रेपलाञ्चोक, नुवाकोट, तनहुँ र बाँके	५९२
६	२०७८/७९	२	सिन्धुली र बाग्लुङ	२२९
७	२०७९/८०	४	सुनसरी, रौतहट, सिन्धुपाल्चोक र प्युठान	३९५
८	२०८०/८१	४	खोटाङ, स्याङ्जा, गुल्मी र दैलेख	४५०
९	२०८१/८२	५	इलाम, जाजरकोट, जुम्ला, डोटी र बैतडी	४३०
जम्मा		**७७**		**६३७०**

चरणबद्ध रूपमा नेपालका विभिन्न प्रदेशका भिन्न भिन्न भौगोलिक क्षेत्रका जिल्लाहरू समावेश गरेर गरिएको कार्यसम्पादन परीक्षणले भौगोलिक विविधता, सामाजिक आर्थिक अवस्था, स्रोत उपलब्धता र शैक्षिक नतिजाबिचको अन्तरसम्बन्ध स्पष्ट पार्छ। विद्यालयस्तरका यथार्थ तथ्याङ्कको विश्लेषणमार्फत कमजोर पक्षको पहिचान गरी लक्षित सुधारका उपाय सिफारिस गर्नु नै यस कार्यसम्पादन परीक्षणका प्राप्तिहरूको अध्ययनको मुख्य उद्देश्य हो। साथै, विद्यालयहरूको स्तर (उत्तम, मध्यम, सामान्य, कमजोर) र क्रम निर्धारणको अवस्थाले शैक्षिक गुणस्तरको समग्र स्थिति बुझ्न महत्त्वपूर्ण आधार प्रदान गरेको छ। यस प्रतिवेदनका निष्कर्ष तथा सिफारिसहरूले स्थानीय तहदेखि प्रदेश र केन्द्रीय तहसम्मका नीति निर्माता, योजना तर्जुमा गर्ने निकाय, विद्यालय नेतृत्व तथा

अन्य सरोकारवालाहरूलाई विद्यालयको तथ्यमा आधारित सुधारका क्रियाकलाप तय गर्न सहयोग पुग्ने छ ।

१.२ कार्यसम्पादन परीक्षणको अवधारणा

कार्यसम्पादन परीक्षण (Performance Audit) भन्नाले कुनै संस्था, कार्यक्रम वा प्रणालीले तोकिएका उद्देश्य, मापदण्ड र अपेक्षित नतिजासँग कत्तिको प्रभावकारी रूपमा कार्य गरिरहेको छ भन्ने कुरा पूर्वनिर्धारित सूचकहरूको आधारमा व्यवस्थित रूपमा मापन र विश्लेषण गर्ने प्रक्रियालाई जनाउँछ। विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षणले विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक अवस्था, प्रशासन र व्यवस्थापन, शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया, शिक्षकको पेसागत दक्षता, विद्यार्थीको सहभागिता तथा सिकाइ उपलब्धिलाई एकीकृत रूपमा मूल्याङ्कन गर्ने आधार प्रदान गर्दछ। विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षणमा निर्धारित सूचकहरूका आधारमा विद्यालय आफैंले समीक्षा गर्ने र विज्ञहरूको सहयोगमा बाह्य परीक्षण गरी विद्यालयको समग्र पक्षको लेखाजोखा गरिन्छ। यस प्रक्रियाअन्तर्गत विद्यालयले निर्धारित मापदण्ड, कार्यविधि तथा कार्यक्रमहरू कति प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गरेका छन् भन्ने विश्लेषणसहित विद्यालयका सबल पक्षहरू, समस्या तथा चुनौती र सुधारका आवश्यक क्षेत्रहरूको पहिचान गरी कार्यान्वयनयोग्य सुझावहरू प्रस्तुत गर्नु महत्त्वपूर्ण पक्ष हो।

परम्परागत रूपमा विद्यालयको मूल्याङ्कन मुख्यतः परीक्षाको नतिजा वा भर्ना दरमा सीमित हुने गरेको पाइन्छ। तर आधुनिक शैक्षिक मूल्याङ्कनमा प्रणालीगत दृष्टिकोणअनुसार विद्यालयको गुणस्तर बहुआयामिक हुन्छ, जसमा लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धि तीनै पक्ष समान रूपमा महत्त्वपूर्ण मानिन्छन्। यही अवधारणाको आधारमा कार्यसम्पादन परीक्षणलाई समग्र (Holistic) मूल्याङ्कन प्रणालीको रूपमा प्रयोग गरिन्छ।

यस अध्ययनसँग सम्बन्धित कार्यसम्पादन परीक्षण देहायअनुसारका प्रमुख क्षेत्र तथा उपक्षेत्रहरूमा आधारित भएर गरिएको छः

लगानी (Input): विद्यालयमा उपलब्ध भौतिक पूर्वाधार, शैक्षिक सामग्री, सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (Information, Communication and Technology-ICT), शिक्षक दरबन्दी, तालिम, आर्थिक स्रोत, व्यवस्थापन र समुदाय सहयोगलाई लगानीका प्रमुख सूचकका रूपमा लिइएको छ । पर्याप्त र सन्तुलित लगानीबिना गुणस्तरीय शिक्षाको अपेक्षा गर्न सकिँदैन भन्ने अवधारणा यसमा रहेको छ ।

प्रक्रिया (Process): लगानीलाई कसरी प्रयोग गरिएको छ भन्ने कुरा प्रक्रिया पक्षसँग सम्बन्धित हुन्छ। यसमा शिक्षण सिकाइ विधि, कक्षा व्यवस्थापन, मूल्याङ्कन प्रणाली, शिक्षकको नियमितता, विद्यालय नेतृत्व, विद्यालय सुधार योजना, समुदाय तथा अभिभावकको सहभागिता, सह तथा अतिरिक्त

क्रियाकलाप, र अनुगमन संयन्त्र समावेश छन्। प्रभावकारी प्रक्रियाबिना लगानीको प्रतिफल प्राप्त हुँदैन मान्यता यसमा रहेको छ।

उपलब्धि (Output): यस पक्षले विद्यालय कार्यसम्पादनको अन्तिम प्रभाव झल्काउँछ। विद्यार्थीको नियमितता, कक्षा दोहोऱ्याउने दर, कक्षा छाड्ने दर, सिकाइ उपलब्धिका साथै विद्यार्थी, अभिभावक र शिक्षकको सन्तुष्टिजस्ता सूचकहरू उपलब्धि पक्षअन्तर्गत रहेका छन्।

चित्र नं. १ कार्यसम्पादन परीक्षणको सैद्धान्तिक अवधारणा

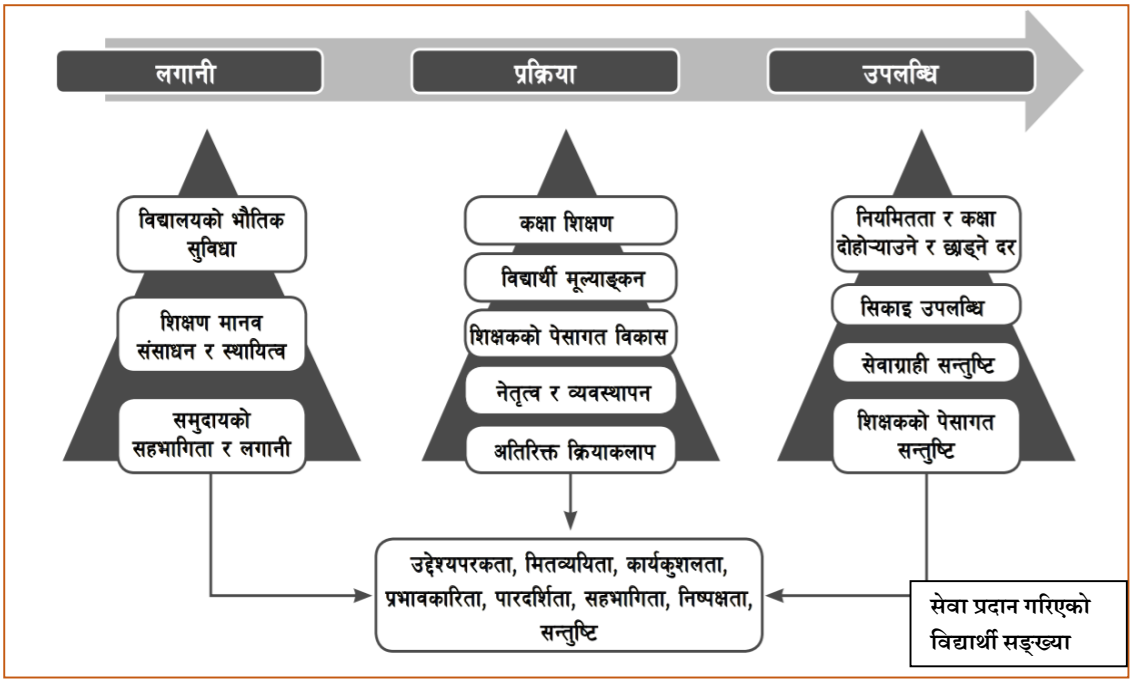

(स्रोतः शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र, २०७६)

कार्यसम्पादन परीक्षणको नतिजाका आधारमा विद्यालयहरूलाई उत्तम, मध्यम, सामान्य र कमजोर स्तरमा वर्गीकरण गर्ने र विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन परीक्षणबाट प्राप्त अङ्कका आधारमा श्रेणी निर्धारण (Ranking) गर्ने अभ्यास यस परीक्षणको एउटा महत्त्वपूर्ण पक्ष हो। यस प्रकारको स्तर र क्रम निर्धारणले विद्यालयलाई दण्डित गर्ने होइन, बरु सुधारका प्राथमिकता निर्धारण गर्ने साधनको रूपमा काम गर्दछ। यो अध्ययन विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन परीक्षणलाई प्रणालीगत दृष्टिकोण अर्थात् लगानी—प्रक्रिया—उपलब्धि (Input–Process–Output) को आधारमा हेर्ने अवधारणामा आधारित छ। उपलब्ध तथ्याङ्कलाई परिमाणात्मक सूचकहरूमा रूपान्तरण गरी प्रतिशत तथा समग्र अङ्क (Composite score) मा गणना गरिएको छ, जसका आधारमा विद्यालयहरूको समग्र

कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गरिएको छ। यसले अध्ययनलाई केवल वर्णनात्मक नभई विश्लेषणात्मक एवम् सुधारका लागि उपयोगी बनाएको छ।

समग्रमा, कार्यसम्पादन परीक्षण विद्यालय शिक्षाको गुणस्तर सुधारका लागि यथार्थ अवस्था बुझ्ने, समस्या पहिचान गर्ने र सुधारका व्यावहारिक उपाय सुझाउने आधारभूत ढाँचा प्रदान गर्दछ, जसले यस प्रतिवेदनका आगामी विश्लेषणात्मक खण्डहरूलाई सुदृढ सैद्धान्तिक आधार उपलब्ध गराउँछ।

१.३ विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणको उद्देश्य

विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणको मूल उद्देश्य विद्यालय शिक्षा प्रणालीको वास्तविक अवस्था, गुणस्तर र प्रभावकारितालाई वस्तुगत, प्रमाणमा आधारित र व्यवस्थित रूपमा लेखाजोखा गर्नु हो। यस परीक्षणमार्फत विद्यालयहरूमा भएको लगानी, सञ्चालन प्रक्रिया र त्यसबाट प्राप्त शैक्षिक उपलब्धिबिचको सम्बन्ध स्पष्ट गरी सुधारका प्राथमिकता निर्धारण गर्न सकिन्छ। विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई केवल मूल्याङ्कनको साधन नभई निरन्तर सुधार (Continuous improvement) को आधारका रूपमा लिइन्छ। सामुदायिक विद्यालयका विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणका प्रमुख उद्देश्यहरू निम्नानुसार छन्:

क) शैक्षिक संस्थाहरूले निर्दिष्ट नीति तथा कार्यक्रम, प्रचलित ऐन तथा नियममा भएका व्यवस्थाहरू कार्यान्वयन गरे नगरेको सम्बन्धमा लेखाजोखा गर्ने,

ख) शिक्षाको पहुँच, समता र गुणस्तर अभिवृद्धिका लागि शैक्षिक संस्थाहरूको कार्य प्रणालीको परीक्षण गरी कार्यसम्पादन स्तर प्रस्तुत गर्ने र कार्यसम्पादन सुधारको क्षेत्रहरू पहिचान गर्ने,

ग) विद्यालय तथा निकायहरूको कार्यसम्पादन सुधारका निमित्त नीतिगत पृष्ठपोषणका लागि प्रमाणमा आधारित सूचना तथा तथ्यहरू उपलब्ध गराउने,

घ) उत्कृष्ट र गुणस्तरीय शैक्षिक सेवा प्रवाहका लागि संस्थागत जवाफदेहिता सुनिश्चित गर्न सहयोग गर्ने ।

उल्लिखित उद्देश्यहरूमा आधारित यस परीक्षणका विशिष्ट उद्देश्यहरू देहायअनुसार रहेका छन्:

क) विद्यालयमा गरिएको लगानीको अवस्थाको पहिचान गर्ने, विद्यालयको भौतिक अवस्था, उपयोगमा रहको मानव संसाधन र समुदाय एवम् सरकारी लगानीका अवस्थाको लेखाजोखा गरी विद्यालयको स्तर निर्धारण गर्ने,

ख) विद्यालयले सम्पादन गरेका कार्यहरूको प्रक्रिया, शिक्षण विधि तथा प्रक्रिया, उपलब्धि मापन गर्न उपयोग गरिएका विद्यार्थी मूल्याङ्कनका साधनहरू, शिक्षकहरूको अवस्था तथा पेसागत उन्नयनका अवसरहरू, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक सङ्घ एवम्

विद्यालयका शिक्षक र प्रधानाध्यापकको नेतृत्व र सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापको अवस्थाको लेखाजोखा गर्ने,

ग) कार्यसम्पादन परीक्षणबाट प्राप्त भएका नतिजाहरूका आधारमा विद्यालयले गर्नुपर्ने सुधारमा प्रत्यक्ष भूमिका निर्वाह गर्ने विद्यालय परिवार र यसको व्यवस्थापन समिति, शिक्षक अभिभावक सङ्घ, कार्यक्रम र नीतिगत रूपमा गर्नुपर्ने सुधारका लागि गाउँपालिका वा नगरपालिका, प्रदेश र सङ्घीय सरकारका विभिन्न मन्त्रालय र तहलाई पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने,

घ) विद्यालय, स्थानीय तह र जिल्लाहरूको कार्यसम्पादनको नतिजाको तुलनात्मक अवस्था प्रस्तुत गरी सुधारका लागि सहकार्यात्मक वातावरण तयार गर्न सहयोग गर्ने ।

१.४ प्रतिवेदनको सीमितता

यस प्रतिवेदन सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षणका तोकिएका सूचकको विश्लेषणमा आधारित छ। अध्ययनलाई व्यवस्थापनयोग्य, तथ्यमा आधारित र नीतिगत रूपमा उपयोगी बनाउन जिल्ला, स्थानीय तह तथा विद्यालयको स्तरलाई तथ्याङ्क विश्लेषणको एकाइ (Unit of Analysis) का रूपमा लिइएको छ। यो अध्ययन कोशी, कर्णाली र सुदुरपश्चिम प्रदेशका ५ ओटा जिल्लाहरूमा केन्द्रित छ। उल्लेख भएका ५ जिल्लाका सबै ४४ स्थानीय तहहरू र उक्त स्थानीय तहका २०८० को माध्यमिक शिक्षा (कक्षा १०) परीक्षा (एसइई) मा समावेश भएका सबै ४३० सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयहरू यस अध्ययनमा समावेश गरिएका छन्। कार्यसम्पादन परीक्षण गरिएका जिल्ला तथा तिनमा रहेका विद्यालयहरूको सङ्ख्या देहायअनुसार रहेका छन्:

तालिका नं. २ कार्यसम्पादन परीक्षण गरिएका विद्यालयहरूको स्थानीय तहगत विवरण

जिल्ला र स्थानीय तह	विद्यालय सङ्ख्या
इलाम	**९३**
इलाम नगरपालिका	१३
चुलाचुली गाउँपालिका	८
देउमाई नगरपालिका	७
फाकफोकथुम गाउँपालिका	११
माई जोगमाई गाउँपालिका	८
माई नगरपालिका	१०
माङसेबुङ गाउँपालिका	७
रोङ गाउँपालिका	९

जिल्ला र स्थानीय तह	विद्यालय सङ्ख्या
सन्दकपुर गाउँपालिका	६
सूर्योदय नगरपालिका	१४
जाजरकोट	**७४**
कुसे गाउँपालिका	१३
छेडागाड नगरपालिका	१५
जुनीचाँदे गाउँपालिका	९
त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	१०
बारेकोट गाउँपालिका	८
भेरीमालिका नगरपालिका	११
शिवालय गाउँपालिका	८
जुम्ला	**५०**
कनका सुन्दरी गाउँपालिका	७
गुठीचौर गाउँपालिका	४
चन्दननाथ नगरपालिका	७
तातोपानी गाउँपालिका	७
तिला गाउँपालिका	८
पातारासी गाउँपालिका	६
सिंजा गाउँपालिका	५
हिमा गाउँपालिका	६
डोटी	**८५**
आदर्श गाउँपालिका	१०
के.आई.सिंह गाउँपालिका	९
जोरायल गाउँपालिका	११
दिपायल सिलगढी नगरपालिका	९
पूर्वीचौकी गाउँपालिका	८
बडीकेदार गाउँपालिका	९
बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	९

जिल्ला र स्थानीय तह	विद्यालय सङ्ख्या
शिखर नगरपालिका	१३
सायल गाउँपालिका	७
बैतडी	**१२८**
डिलासैनी गाउँपालिका	१२
दशरथचन्द नगरपालिका	१९
दोगडाकेदार गाउँपालिका	१०
पञ्चेश्वर गाउँपालिका	९
पाटन नगरपालिका	१४
पुर्चौडी नगरपालिका	१८
मेलौली नगरपालिका	१२
शिवनाथ गाउँपालिका	७
सिगास गाउँपालिका	१५
सुर्नया गाउँपालिका	१२
जम्मा	**४३०**

यी माथि उल्लेख भएका जिल्लाहरूको विवरणले अध्ययनलाई भौगोलिक विविधता, स्रोत उपलब्धता, सामाजिक आर्थिक अवस्था र शैक्षिक परिणामबिचको तुलनात्मक विश्लेषण गर्न सहज बनाएको छ। यस अध्ययनमा विभिन्न जिल्ला, स्थानीय तह र विद्यालयबिच तुलना गरिएको छ। विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन स्तरको वर्गीकरण (उत्तम, मध्यम, सामान्य, कमजोर), र विभिन्न सूचकहरूलाई संयोजन गरी तयार गरिएका १२+१ ओटा समग्र उपक्षेत्र र लगानी-प्रक्रिया-उपलब्धिको स्तरका आधारमा विश्लेषण र विद्यालयको क्रम निर्धारण गरिएको छ।

परिच्छेद २
अध्ययन विधि

२.१ तथ्याङ्कका स्रोतहरू

यस अध्ययनमा विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणका उद्देश्यअनुरूप विश्वसनीय र संरचित स्रोतहरूबाट विज्ञहरूको सहयोगमा सङ्कलन गरिएको छ। तथ्याङ्क सङ्कलनको क्रममा विद्यालयको भौतिक अवस्था, मानव संसाधन, व्यवस्थापन प्रणाली, शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया तथा विद्यार्थी उपलब्धिसम्बन्धी सूचकहरूलाई समेट्ने गरी विद्यालयस्तरका प्राथमिक तथ्याङ्क मुख्य स्रोतका रूपमा प्रयोग गरिएको छ।

क) **विद्यालयबाट सङ्कलित तथ्याङ्कः** अध्ययनको प्रमुख तथ्याङ्क स्रोत विद्यालयहरूबाट प्रत्यक्ष रूपमा सङ्कलित र संरचित तथ्याङ्क हो। विद्यालयहरूले उपलब्ध गराएका र तालिम प्राप्त एवम् अनुभवी विज्ञबाट स्थलगत भ्रमण गरी अनुगमनबाट सङ्कलन गरिएका तथ्याङ्कहरू मूलतः देहायअनुसारका सूचकहरू समावेश परीक्षण साधनबाट सङ्कलन गरिएका हुन्:

अ) **विद्यालयको भौतिक पूर्वाधारः** कक्षाकोठा, फर्निचर र कालोपाटी, पानीको सुविधासहितको शौचालय, खानेपानी, विद्युत्, सूचना प्रविधि (ICT), प्रयोगशाला, बुक कर्नर, खेलकुदका सामग्री, खेलमैदान र घेरावारा लगायतका विषयहरू

आ) **शिक्षक तथा मानव संसाधन सम्बन्धी विवरणः** कक्षा र विषयको अनुपातमा तहगतरूपमा शिक्षकको उपलब्धता, शैक्षिक योग्यता, लैङ्गिक अनुपात, नियुक्तिको प्रकार, उपस्थिति, कार्यसम्पादन स्तर, पेसागत विकास, सिकाइमा सूचना प्रविधिको प्रयोग

इ) **विद्यालय व्यवस्थापन तथा सुशासनः** विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक सङ्घको गठन, ती समितिका बैठकहरू, निर्णय कार्यान्वयन, विद्यालय सुधार योजना निर्माण, स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण, क्रियाकलापमा पारदर्शिता, सामाजिक परीक्षण

ई) **समुदायको सहभागिता र आर्थिक लगानी तथा व्यवस्थापनः** विद्यालयको चल अचल सम्पति, लेखा परीक्षण, स्थानीय स्रोतको परिचालन, अभिभावकको सहभागिता

उ) **शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाः** कक्षा व्यवस्थापन, सक्रिय सिकाइविधिको प्रयोग, सह क्रियाकलाप, विद्यार्थी मूल्याङ्कनका विभिन्न विधिहरूको प्रयोग, परीक्षाको नतिजा विश्लेषण

ऊ) **विद्यार्थी उपलब्धि सम्बन्धी सूचकहरूः** विद्यार्थीको नियमितता तथा हाजिरी, विद्यालय छाड्ने दर, कक्षा दोहोऱ्याउने दर, कक्षागत र विषयगत सिकाइ उपलब्धि, कक्षा १० को अन्तमा हुने परीक्षा (एसइई) र यसको जिपिए

यी तथ्याङ्कहरू विद्यालय कार्यसम्पादनको वास्तविक अवस्था मापन गर्न आवश्यक पर्ने लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिसम्बन्धी सूचकहरू समेट्ने गरी सङ्कलन गरिएको हो।

ख) संरचित तथ्याङ्क फाइलहरूः विद्यालयस्तरबाट विज्ञहरूको सहयोगमा सङ्कलित कच्चा तथ्याङ्कलाई व्यवस्थित र विश्लेषणयोग्य बनाउन माइक्रोसफ्ट एक्सएल (Excel), सिएसभि (CSV) तथा एसपिएसएस (SPSS) ढाँचामा संरचित डेटा फाइलहरू तयार गरिएको छ। यस अध्ययनमा प्रयोग गरिएको मुख्य विश्लेषणात्मक डेटा फाइलमा देहायअनुसारका विवरणहरू समावेश गरिएका छन्। यही संरचित तथ्याङ्कको मात्रात्मक विश्लेषण (Quantitative analysis) को प्रमुख आधार बनेको छ।

क) सूचकगत अङ्कन (० देखि ३ सम्मको स्केल)

ख) लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिका सूचकको अङ्क तथा प्रतिशत मान

ग) विद्यालयगत, स्थानीय तहगत र जिल्लागत समग्र अङ्क

घ) विद्यालय स्तर निर्धारण (उत्तम, मध्यम, सामान्य, कमजोर)

ङ) कार्यसम्पादन स्तरका आधारमा विद्यालयहरूको समग्र क्रम निर्धारण (Ranking)

ग) प्रशासनिक तथा सन्दर्भगत स्रोतहरूः विद्यालयस्तरका तथ्याङ्कलाई सन्दर्भमा राखी विश्लेषण गर्न जिल्ला र स्थानीय तहको अन्य शैक्षिक सूचकाङ्कहरू, तथा भौगोलिक जानकारीसमेत प्रयोग गरिएको छ। यसले जिल्लागत तथा स्थानीय तहगत तुलना गर्न सहयोग पुऱ्याएको छ।

यस अध्ययनमा प्रयोग गरिएका तथ्याङ्कहरू प्रत्यक्ष रूपमा विद्यालयस्तरबाट प्राप्त भएकाले विश्वसनीय (Reliable) भएको र सूचकमा आधारित भएकोले उद्देश्य बमोजिम वैध (Valid) रहेका छन्। परीक्षण गरिएका जिल्लाका सबै स्थानीय तहका सबै सामुदायिक माध्यमिक विद्यालय समेटिएको र संरचित सूचक र समान स्केल प्रयोग भएकाले तुलनायोग्य (Comparable) रहेका छन्। तसर्थ, यस प्रतिवेदनमा प्रयोग गरिएका तथ्याङ्कलाई विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणका लागि उपयुक्त र विश्वसनीय मानिएको छ।

२.२ परीक्षणका साधनहरू

यस अध्ययनमा विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणका लागि संरचित, बहुक्षेत्र समेटिएको र मानकीकृत परीक्षण साधनहरू प्रयोग गरिएको छ। परीक्षणका साधनहरू विद्यालयको लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिसम्बन्धी सूचकहरूलाई वस्तुगत रूपमा मापन गर्ने उद्देश्यले विकास गरिएका हुन्। केन्द्रबाट विगतमा विकसित साधनलाई अद्यावधिक गरी कार्यसम्पादन परीक्षण समितिबाट स्वीकृत यिनै

साधनहरूको प्रयोगमार्फत विद्यालयको समग्र कार्यसम्पादनलाई परिमाणात्मक तथा तुलनात्मक रूपमा विश्लेषण गरिएको छ।

विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण फाराम (School Performance Assessment Tool): अध्ययनको प्रमुख परीक्षण साधन विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण फाराम हो। यो फाराम विद्यालयको समग्र अवस्था मापन गर्न आवश्यक पर्ने विभिन्न सूचकहरू समेट्ने गरी तयार गरिएको छ। फाराममा समावेश सूचकहरू मुख्य क्षेत्र तथा उपक्षेत्रअनुसार निम्नानुसार रहेको छः

तालिका नं. ३ कार्य सम्पादन परीक्षणका क्षेत्र र उपक्षेत्र

क्षेत्र	उपक्षेत्र
लगानी	क) विद्यालयको भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधार ख) शिक्षण मानव संसाधन र स्थायित्व ग) समुदायको सहभागिता र लगानी
प्रक्रिया	क) शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया ख) विद्यार्थी मूल्याङ्कन ग) शिक्षकको पेसागत विकास घ) नेतृत्व र व्यवस्थापन ङ) सह र अतिरिक्त क्रियाकलाप
उपलब्धि	क) नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर ख) सिकाइ उपलब्धि ग) सेवाग्राही सन्तुष्टि घ) शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि

तालिका नं ३ मा दिइएका उपक्षेत्रका साथै सेवा प्रदान गरिएको विद्यार्थी सङ्ख्या सङ्कलन गरी सोको आधारमा अङ्क प्रदान गरिएको छ। यस फाराममार्फत प्रत्येक विद्यालयका सूचकहरूलाई समान ढाँचामा अभिलेखन गरी विश्लेषण गरिएकाले प्रयोग गरिएका तथ्याङ्क तुलनायोग्य र विश्लेषणका लागि उपयुक्त मानिएको छ।

सूचकमा आधारित मापन स्केल (Indicator-based Rating Scale): विद्यालय कार्यसम्पादन मापनका लागि प्रत्येक सूचकमा ० देखि ३ सम्मको मापन स्केल प्रयोग गरिएको छ। स्केलको प्रयोगले गुणात्मक अवस्थालाई परिमाणात्मक मानमा रूपान्तरण गर्न सहयोग पुऱ्याएको छ। स्केलको अर्थ देहायअनुसार व्याख्या गरिएको छः

तालिका नं. ४ मापन स्केल र त्यसको व्याख्या

स्केल	व्याख्या
०	उपलब्ध नभएको वा अत्यन्त कमजोर अवस्था
१	न्यून स्तरको उपलब्धता वा कमजोर अवस्था
२	सन्तोषजनक अवस्था
३	राम्रो वा पूर्ण रूपमा उपलब्ध अवस्था

तालिका ४ अनुसारका स्केलले सूचकहरूलाई समान आधारमा मूल्याङ्कन गर्न सहज बनाएको छ। यस अध्ययनमा परीक्षण साधनहरू लगानी (Input), प्रक्रिया (Process) र उपलब्धि (Output) आधारित अवधारणामा संरचित छन्। यस ढाँचाअन्तर्गत लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिसम्बन्धी सूचकहरूलाई छुट्टाछुट्टै मापन गरी समग्र कार्यसम्पादन परीक्षण गरिएको छ।

समग्र अङ्क (Composite Score) गणनाः विद्यालयको समग्र कार्यसम्पादन मापन गर्न समग्र अङ्क (Composite Score) गणना गर्ने साधन प्रयोग गरिएको छ। यसका लागि विभिन्न १२+१ उपक्षेत्र र तीन मुख्य क्षेत्र (लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धि) का सूचकहरूलाई पूर्वनिर्धारित भार (Weightage) अनुसार गणना गरिएको छ। यसरी प्राप्त समग्र अङ्कका आधारमा विद्यालयहरूको समग्र कार्यसम्पादन स्तर, स्तर निर्धारण (Performance Level) (उत्तम, मध्यम, सामान्य र कमजोर) निर्धारण, तुलना र कार्यसम्पादन स्तरका आधारमा विद्यालयको क्रम निर्धारण (Ranking) गरिएको छ।

तथ्याङ्क अभिलेखन तथा विश्लेषण साधनः परीक्षण फारामबाट प्राप्त तथ्याङ्कलाई व्यवस्थित गर्न माइक्रोसफ्ट एक्सेल (Excel), सिएसभि (CSV), तथा एसपिएसएस (SPSS) को प्रयोग गरी तालिकागत सारांश, प्रतिशत गणना, जिल्लागत तथा स्थानीय तहगत तुलना, र ग्राफ तथा चार्ट निर्माण गर्न सहज भएको छ, जसले अध्ययनलाई थप स्पष्ट र दृश्यात्मक बनाएको छ ।

परीक्षण साधनहरूको उपयुक्तताः यस अध्ययनमा प्रयोग गरिएका परीक्षण साधनहरू विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणका उद्देश्यसँग प्रत्यक्ष सम्बन्धित, संरचित र मानकीकृत, समान स्केलमा आधारित र बहुआयामिक सूचक समेट्ने भएकाले विश्वसनीय, वैध र व्यावहारिक मानिएका छन्।

समग्रमा, यस अध्ययनमा प्रयोग गरिएका परीक्षणका साधनहरूले विद्यालय कार्यसम्पादनको वास्तविक, तुलनायोग्य र प्रमाणमा आधारित मूल्याङ्कन गर्न सक्षम आधार प्रदान गरेका छन्, जसका आधारमा आगामी तथ्याङ्क विश्लेषण, निष्कर्ष तथा सिफारिसहरू प्रस्तुत गरिएका छन्।

२.३ तथ्याङ्क सङ्कलन/परीक्षण साधनको संरचना र सूचक

यस अध्ययनमा प्रयोग गरिएको तथ्याङ्क सङ्कलन तथा परीक्षण साधन विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणको अवधारणा अनुरूप विकसित गरिएको संरचित र सूचकमा आधारित (indicator-based) उपकरण हो। साधनको संरचना विद्यालयको समग्र कार्यसम्पादनलाई वस्तुगत, तुलनायोग्य र बहुआयामिक रूपमा मापन गर्न सक्षम हुने गरी तयार गरिएको छ।

परीक्षण साधनको समग्र संरचना: तथ्याङ्क सङ्कलनका परीक्षण साधनलाई मुख्यतः तीन तहमा संरचित गरिएको छः

(क) क्षेत्र तथा उपक्षेत्रहरू (Domains and Sections): परीक्षण साधनलाई विद्यालय कार्यसम्पादनका प्रमुख पक्षहरू समेट्ने गरी विभिन्न क्षेत्र तथा उपक्षेत्रमा विभाजन गरिएको छ ।

(ख) सूचक (Indicators): प्रत्येक क्षेत्र अन्तर्गत विभिन्न उपक्षेत्रहरू र प्रत्येक उपक्षेत्रभित्र कार्यसम्पादन मापन गर्न आवश्यक पर्ने विशिष्ट सूचकहरू निर्धारण गरिएको छ ।

(ग) स्कोरिङ स्केल (Scoring Scale): प्रत्येक सूचकलाई ० देखि ३ सम्मको स्केलमा मापन गरी परिमाणात्मक मूल्याङ्कन गरिएको छ ।

यस संरचनाले तथ्याङ्क सङ्कलनलाई सुसंगत, मानकीकृत र विश्लेषण- उपयुक्त बनाएको छ ।

परीक्षण साधनका प्रमुख क्षेत्र तथा उपक्षेत्रहरू: परीक्षण साधन देहायअनुसारका प्रमुख क्षेत्र तथा उपक्षेत्रहरूमा आधारित छः

तालिका नं. ५ परीक्षणका क्षेत्र, उपक्षेत्र तथा सूचकहरू

क्षेत्र	उपक्षेत्र	सूचक सङ्ख्या	सूचकहरू
लगानी	भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधार	१६	१. विद्यालय हाताको क्षेत्रफल (विद्यार्थीले उपयोग गर्न पाउने) २. खेलमैदान (भवन अगाडिको आँगनबाहेक) ३. कक्षाकोठाको उपलब्धता र प्रयोग ४. कक्षाकोठाको गुणस्तर वा अवस्था ५. फर्निचर

क्षेत्र	उपक्षेत्र	सूचक सङ्ख्या	सूचकहरू
			६. बिजुली (सौर्य उर्जा र अन्य स्रोतबाट उपलब्ध हुनेसमेत) ७. कम्प्युटरको उपलब्धता ८. शिक्षण सिकाइमा कम्प्युटर र अन्य आधुनिक शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग ९. चमेनागृहको उपलब्धता र सेवा प्रवाह १०. विद्यालय हातामा खानेपानीसहित साबुनको उपलब्धता ११. खेलकुद सामग्रीको उपलब्धता र प्रयोग १२. पानीको सुबिधा सहितको शौचालय १३. पुस्तकालय वा बुक कर्नरको उपलब्धता र प्रयोग १४. विद्यालयमा प्रयोगशालाको उपलब्धता र प्रयोग (माध्यमिक तहका लागि मात्र) १५. घेराबार (कम्पाउण्डवाल) १६. कक्षाकोठामा प्रयोग हुने पाटी
	शिक्षण मानव संसाधन र स्थायित्व	७	१. कक्षा र विषयको अनुपातमा तहगतरूपमा शिक्षक उपलब्धता २. शिक्षकको योग्यता ३. लैङ्गिक अनुपात ४. नियुक्तिको प्रकार ५. शिक्षकमा सूचना प्रविधि (कम्प्युटर/इन्टरनेट/इमेल) सम्बन्धी क्षमता ६. शिक्षक उपस्थिति ७. प्रधानाध्यापकको मूल्याङ्कनमा शिक्षकको कार्यसम्पादन स्तर

क्षेत्र	उपक्षेत्र	सूचक सङ्ख्या	सूचकहरू
	समुदायको सहभागिता र लगानी	४	१. जग्गा २. भवन ३. आर्थिक सहयोग ४. अभिभावकको सहभागिता
प्रक्रिया	कक्षा शिक्षण	१०	१. योजना निर्माण २. शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग ३. छलफल र अन्तरक्रियात्मक शिक्षण ४. शिक्षणमा प्रविधि (कम्प्युटर, प्रोजेक्टर, इन्टरनेट सामग्री, स्मार्ट वोर्ड, मोबाइल) को प्रयोग ५. वैयक्तिक भिन्नतामा आधारित सहयोगात्मक शिक्षण ६. गृहकार्य तथा परियोजना कार्य ७. शिक्षणमा सकारात्मक पुनर्बल (प्रोत्साहन, हौसला समेत) ८. शिक्षण सुधारका योजना र कार्य ९. कार्यमूलक अनुसन्धान १०. कक्षाकोठा व्यवस्थापन
	विद्यार्थी मूल्याङ्कन	६	१. निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन २. निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको प्रयोग ३. प्रश्नपत्र निर्माण ४. उत्तरपुस्तिका परीक्षण ५. परीक्षाको नतिजा प्रकाशन ६. परीक्षाफलको विश्लेषण र पृष्ठपोषण
	शिक्षकको पेसागत विकास	७	१. पेसागत विकासका लागि विद्यालयमा अवलम्बन गरिएका उपाय २. रचनात्मक कार्य (पेसागत विकास र शिक्षण सिकाइसँग सम्बन्धित)

क्षेत्र	उपक्षेत्र	सूचक सङ्ख्या	सूचकहरू
			३. विद्यालयको आयोजनामा क्षमता विकास तालिम, स्रोत कक्षा सञ्चालन तथा अतिरिक्त जिम्मेवारी प्रदान ४. स्मारिका, बुलेटिन, पत्रिका वा भित्तेपत्रिकाको प्रकाशन ५. अवलोकन (अन्तर विद्यालय, क्षेत्रगत, पेसा व्यवसाय र प्रविधि सम्बद्ध) भ्रमण र भ्रमणपश्चात् सिकाइको स्थानान्तरण गर्ने अभ्यास ६. पेसागत विकासका लागि नियमित अध्ययन सामग्रीको व्यवस्था ७. प्रोत्साहन वा सुविधा
	नेतृत्व र व्यवस्थापन	१७	१. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन २. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठक र विद्यालयको शैक्षिक तथा भौतिक सुधारसँग सम्बन्धित निर्णय ३. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठकको निर्णय कार्यान्वयन ४. शिक्षक अभिभावक सङ्घको गठन ५. शिक्षक अभिभावक सङ्घको बैठक र विद्यालयको सामाजिक परीक्षण, शैक्षिक तथा भौतिक सुधारसँग सम्बन्धित निर्णय ६. शिक्षक अभिभावक सङ्घको निर्णय कार्यान्वयन ७. अभिभावक भेला र निर्णय ८. सामाजिक परीक्षण ९. शिक्षक स्टाफ बैठक र शैक्षिक निर्णय १०. विद्यालयको दूरदृष्टि र सुधारका विषयमा प्रधानाध्यापकको निर्णय

क्षेत्र	उपक्षेत्र	सूचक सङ्ख्या	सूचकहरू
			११. विद्यालय व्यवस्थापन समितिको निर्णयका विषयवस्तु तथा निर्णय प्रक्रिया १२. विद्यालय सुधार योजना १३. वार्षिक योजना र कार्यक्रम तथा कार्यान्वयन १४. स्थानीय पाठ्यक्रमको निर्माण र प्रयोग १५. सुशासन र पारदर्शिता १६. अभिलेख व्यवस्थापन १७. विद्यालयको आर्थिक लेखा परीक्षण
	सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप	६	१. सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापको योजना २. सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप योजनाको कार्यान्वयन ३. विद्यालयबाट विद्यालयभित्र मात्रै अथवा अन्य निकाय समेतलाई समेटेर सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन ४. स्थानीय, प्रदेश तथा केन्द्रीय तहबाट आयोजना गरिएका प्रतियोगितामा विद्यालयको सहभागिता ५. विद्यालयले आयोजना गरेको सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापमा विद्यार्थी सहभागिता ६. बाल क्लब, रेडक्रस, स्काउट, सदनको गठन आदि
उपलब्धि	नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर	६	१. नियमितता कक्षा — ५ २. नियमितता कक्षा — ८ ३. विद्यालय छाड्ने दर — कक्षा ५ ४. विद्यालय छाड्ने दर — कक्षा ८ ५. कक्षा दोहोऱ्याउने दर — कक्षा ५ ६. कक्षा दोहोऱ्याउने दर — कक्षा ८
	सिकाइ उपलब्धि	५	१. कक्षा ५ को नेपाली विषयमा गत २ वर्षको औसत सिकाइ उपलब्धिमा परिवर्तन

क्षेत्र	उपक्षेत्र	सूचक सङ्ख्या	सूचकहरू
			२. कक्षा ५ को गणित विषयमा गत २ वर्षको औसत सिकाइ उपलब्धिमा परिवर्तन ३. कक्षा ८ को नेपाली विषयमा गत २ वर्षको औसत सिकाइ उपलब्धिमा परिवर्तन ४. कक्षा ८ को गणित विषयमा गत २ वर्षको औसत सिकाइ उपलब्धिमा परिवर्तन ५. कक्षा १० को अन्तिम परीक्षा (एसइई) को औसत जिपिए
	सेवाग्राही सन्तुष्टि	२	१. अभिभावकको सन्तुष्टि २. विद्यार्थीको सन्तुष्टि
	शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि	२	१. विद्यालयको कार्य प्रगति सम्बन्धमा सन्तुष्टि २. आफ्नो पेसा सम्बन्धमा सन्तुष्टि
	सेवा प्रदान गरिएको विद्यार्थी सङ्ख्या	६	१. तोकिएको न्यूनतम सङ्ख्याको २५% भन्दा कम विद्यार्थी भए ० अङ्क २. तोकिएको न्यूनतम सङ्ख्याको २५-५०% भन्दा कम विद्यार्थी भए १ अङ्क ३. तोकिएको न्यूनतम सङ्ख्याको ५०-७५% भन्दा कम विद्यार्थी भए २ अङ्क ४. तोकिएको न्यूनतम सङ्ख्याको ७५-९०% भन्दा कम विद्यार्थी भए ३ अङ्क ५. तोकिएको न्यूनतम सङ्ख्याको ९०-१००% भन्दा कम विद्यार्थी भए ४ अङ्क ६. तोकिएको न्यूनतम सङ्ख्याको शतप्रतिशत वा सो भन्दा बढी विद्यार्थी भए ५ अङ्क

समग्रमा, तथ्याङ्क सङ्कलन वा परीक्षण साधनको संरचना र सूचकहरू विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणको उद्देश्यसँग प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित र मानकीकृत छन्। यसले अध्ययनलाई तथ्यमा

आधारित, तुलनायोग्य र नीतिगत रूपमा उपयोगी बनाउँदै प्रतिवेदनका विश्लेषणात्मक खण्डहरूका लागि बलियो आधार तयार गर्दछ।

२.४ अङ्कन विधि (स्तर मापन)

यस अध्ययनमा विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणका लागि सूचकमा आधारित अङ्कन विधि प्रयोग गरिएको छ। अङ्कन विधिको उद्देश्य विद्यालयको गुणात्मक अवस्थालाई परिमाणात्मक (Quantitative) रूपमा मापन, तुलनायोग्य बनाउने र स्तर निर्धारण (Level measurement) का आधारमा विद्यालयहरूको समग्र कार्यसम्पादन मूल्याङ्कन गर्नु हो। यसका लागि मानकीकृत स्कोरिङ स्केल, प्रतिशत गणना तथा स्तर निर्धारण (Classification) विधि अवलम्बन गरिएको छ।

उपक्षेत्रगत अङ्कन प्रक्रिया

सूचकगत अङ्कहरूलाई सम्बन्धित खण्ड वा उपक्षेत्र (जस्तै पूर्वाधार, शिक्षक, शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया, व्यवस्थापन, सिकाइ उपलब्धि आदि) अन्तर्गत जोडगरी उपक्षेत्रगत कुल अङ्क निर्धारण गरिएको छ। त्यसपछि उपक्षेत्रगत कुल अङ्कलाई सम्भावित अधिकतम अङ्कसँग तुलना गरी उपक्षेत्रगत प्रतिशत स्कोर गणना गरिएको छ।

सूत्र (Formula): उपक्षेत्रगत प्रतिशत = (प्राप्त अङ्क ÷ हासिल हुनसक्ने अधिकतम अङ्क) × १००

यस विधिले विद्यालयको प्रत्येक प्रमुख पक्षको सापेक्ष अवस्था स्पष्ट रूपमा देखाउँछ।

लगानी-प्रक्रिया-उपलब्धि (IPO) मा आधारित स्तर मापन

यस अध्ययनमा सबै सूचकहरूलाई लगानी (Input), प्रक्रिया (Process) र उपलब्धि (Output) अन्तर्गत वर्गीकरण गरी अङ्कन गरिएको छ।

क) **लगानी (Input):** भौतिक पूर्वाधार, मानव संसाधन, समुदायको सहभागिता र लगानी

ख) **प्रक्रिया (Process):** शिक्षण-सिकाइ अभ्यास, विद्यार्थी मूल्याङ्कन, शिक्षकको पेसागत विकास, नेतृत्व र व्यवस्थापन तथा सह र अतिरिक्त क्रियाकलाप

ग) **उपलब्धि (Output):** विद्यार्थी नियमितता, कक्षा दोहोऱ्याउने र विद्यालय छाड्ने दर, सिकाइ उपलब्धि, सेवाग्राही सन्तुष्टि, र शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि

प्रत्येक क्षेत्रका सूचकहरूको अङ्कलाई छुट्टाछुट्टै प्रतिशतमा रूपान्तरण गरी विद्यालयको क्षेत्रगत कार्यसम्पादन स्तर निर्धारण गरिएको छ। यसैगरी, विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा प्राप्त अङ्कलाई छुट्टै गणना गरी समग्र अङ्कनमा समावेश गरिएको छ।

समग्र अङ्कन (Composite Scoring)

विद्यालयको समग्र कार्यसम्पादन मापन गर्न समग्र अङ्क (Composite Score) प्रयोग गरिएको छ। लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिका प्रतिशत अङ्कहरूलाई पूर्वनिर्धारित भार (Weightage) अनुसार संयोजन गरी समग्र समग्र अङ्क गणना गरिएको छ।

अङ्कभार संरचना

क) लगानी (Input) – २५%

ख) प्रक्रिया (Process) – ३०%

ग) उपलब्धि (Output) – ४०%

घ) विद्यार्थी सङ्ख्या – ५%

यस विधिले विद्यालय कार्यसम्पादनको मुख्य विषय क्षेत्रको एकल सङ्ख्यात्मक अवस्थामा रूपान्तरण गर्न सहयोग पुऱ्याएको छ।

कार्यसम्पादनको स्तर (Performance Level) निर्धारण

समग्र अङ्कन वा प्रतिशतका आधारमा विद्यालयहरूलाई देहायअनुसार चार स्तरमा वर्गीकरण गरिएको छः

समग्र अङ्क वा प्रतिशत	कार्यसम्पादन स्तर
९०% वा सोभन्दा माथि	उत्तम (Excellent)
७०% — ९०%	मध्यम (Good)
४०% — ७०%	सामान्य (Fair)
४०% भन्दा कम	कमजोर (Poor)

यो स्तर मापन विधिले विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन स्थिति स्पष्ट, तुलनायोग्य र निर्णयका लागि उपयोगी रूपमा प्रस्तुत गर्दछ।

यस अध्ययनमा अपनाइएको अङ्कन विधि सूचकमा आधारित र मानकीकृत भएको, गुणात्मक अवस्थालाई परिमाणात्मक बनाउने, जिल्ला, स्थानीय तह र विद्यालयस्तरमा तुलना गर्न योग्य र नीति निर्माण र सुधारका योजना तयार गर्न उपयोगी हुने भएकाले विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणका लागि विश्वसनीय र व्यवहारिक मानिएको छ।

समग्रमा, यस अध्ययनमा प्रयोग गरिएको अङ्कन विधि (स्तर मापन) ले विद्यालयहरूको लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिलाई वैज्ञानिक, व्यवस्थित र तुलनायोग्य रूपमा मूल्याङ्कन गरेको छ। यसै

अङ्कन विधिका आधारमा प्रतिवेदनका आगामी खण्डहरूमा तथ्याङ्क विश्लेषण, निष्कर्ष तथा सिफारिसहरू प्रस्तुत गरिएको छ। यसै गरी कार्यसम्पादन स्तरका आधारमा विद्यालयको क्रम निर्धारण (Ranking) पनि गरिएको छ।

२.५ नतिजा विश्लेषण

यस अध्ययनमा विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणबाट प्राप्त तथ्याङ्कलाई व्यवस्थित रूपमा विश्लेषण गरी विद्यालयहरूको समग्र अवस्था मूल्याङ्कन गरिएको छ। लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धि सम्बन्धी सूचकहरूबाट गणना गरिएको विधागत समग्र प्राप्ताङ्क (Composite Score) का आधारमा विद्यालयहरूको नतिजा विश्लेषण तथा स्तर निर्धारण गरिएको हो।

नतिजा विश्लेषण निम्न प्रमुख आधारहरूमा गरिएको छः

क) सूचकगत, क्षेत्रगत तथा उपक्षेत्रगत औसत प्राप्ताङ्क तथा प्रतिशत
ख) जिल्ला तथा स्थानीय तहगत औसत अङ्क
ग) विद्यालयको समग्र कार्यसम्पादन स्तर (Performance Level)
घ) विद्यालयको कार्यसम्पादनको स्तरका आधारमा क्रम निर्धारण (Ranking)

यी सबै आधारहरूले विद्यालयहरूको वास्तविक शैक्षिक अवस्था, कार्यक्षमता र परिणाममुखी कार्यशैलीको लेखाजोखा गर्न सहयोग पुऱ्याएका छन्।

प्रत्येक विद्यालयको क्षेत्रगत समग्र प्राप्ताङ्क गणना गरी समग्र कार्यसम्पादन विश्लेषण गरिएको छ। यस प्राप्ताङ्कले विद्यालय शिक्षामा भएको लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिको संयुक्त प्रभाव झल्काउँछ। उच्च एवम् सन्तुलित विधागत अङ्क प्राप्त गर्ने विद्यालयहरूमा सन्तुलित लगानी, प्रभावकारी प्रक्रिया र राम्रो उपलब्धि भएको मानिन्छ। त्यसैगरी मध्यम अङ्क प्राप्त हुने विद्यालयहरूमा केही पक्ष बलियो भए पनि केही क्षेत्रमा सुधार आवश्यक रहेको देखिन्छ, यद्यपि कुन पक्षमा सुधार गर्नुपर्ने हो भन्ने कुराको पहिचान गर्न उपक्षेत्र तथा सूचकहरूको अवस्था समेत अध्ययन गर्नु आवश्यक हुन्छ। साथै न्यून स्कोर भएका विद्यालयहरूमा बहुआयामिक कमजोरी (पूर्वाधार, प्रक्रिया वा उपलब्धि) रहेको देखिन्छ। यस्ता विद्यालयको सुधारको लागि योजनाबद्ध प्रयासको आवश्यकता पर्छ।

यसै गरी कार्यसम्पादन परीक्षण गरिएका सबै विद्यालयमध्ये वा जिल्लागत वा स्थानीय तहगत क्रम निर्धारण (Ranking) गरी कार्यसम्पादन स्तरको अन्तरविद्यालय तुलना गरिएको छ।

२.६ अध्ययनको सीमा

यस अध्ययनले विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणमार्फत शैक्षिक अवस्थाको तथ्यमा आधारित विश्लेषण प्रस्तुत गर्ने प्रयास गरेको छ। यद्यपि, यस अध्ययनमा प्रयोग गरिएका विधि तथा पद्धतिहरू निम्नानुसार छन्:

क) भौगोलिक र संस्थागत रूपमा यो अध्ययन वि.सं. २०८० को माध्यमिक शिक्षा परीक्षा (एसइई) मा सहभागी भएका पाँच जिल्लाका ४३० सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयहरूमा मात्र केन्द्रित छ।

ख) यस अध्ययनमा तथ्याङ्क मुख्यतः विद्यालयस्तरबाट सङ्कलित संरचित सूचकहरूमा आधारित छ। यसका अतिरिक्त विद्यार्थी, अभिभावक र शिक्षकस्तरमा गरिएको छलफल का आधारमा उनीहरूका धारणा, दृष्टिकोण र व्यवहारगत पक्षहरू केही समेटिएका छन्।

ग) कार्यसम्पादन परीक्षणमा प्रयोग गरिएको ०देखि ३ सम्मको स्केलले विद्यालयको अवस्थालाई परिमाणात्मक रूपमा मापन गर्न सहयोग गरे पनि, केही सूचकहरूमा गुणस्तरको सूक्ष्म भिन्नता (Nuance) रहेको हुन सक्छ।

घ) समग्र प्राप्ताङ्क (Composite Score) गणनामा प्रयोग गरिएको लगानी, प्रक्रिया, उपलब्धिको निर्धारित भार संरचना (Weightage) अध्ययनको उद्देश्यअनुसार स्वीकृत ढाँचाबमोजिम रहेको छ । यद्यपि, फरक सन्दर्भ वा नीतिगत प्राथमिकतामा अङ्कभार संरचना परिवर्तन भएमा यसले समग्र अङ्क र श्रेणीकरणमा भिन्नता आउँछ।

ङ) यो अध्ययन एक निश्चित समयावधिमा सङ्कलित तथ्याङ्कमा आधारित छ। विद्यालय कार्यसम्पादन समयसँगै परिवर्तनशील हुने भएकाले, यस अध्ययनले प्रवृत्ति विश्लेषण (Trend analysis) गरेको छैन।

च) विद्यालय कार्यसम्पादनमा प्रभाव पार्ने केही बाह्य सामाजिक आर्थिक कारकहरू, जस्तैः अभिभावकको शैक्षिक पृष्ठभूमि, आर्थिक अवस्था, भौगोलिक दुर्गमता, प्राकृतिक विपद् आदि यस अध्ययनको विश्लेषणमा प्रत्यक्ष रूपमा समावेश गरिएको छैन।

छ) परीक्षणका सूचकहरूमा विद्यालयले उपलब्ध गराएका प्रशासनिक अभिलेखमा आधारित भएकाले अभिलेख व्यवस्थापनको प्रभावकारी नभएका विद्यालयमा तथ्याङ्कको विश्वसनीयतामा प्रभाव पर्न सक्छ।

समग्रमा, यस अध्ययनमा प्रयोग गरिएको सूचक, पर्याप्त विद्यालय सङ्ख्या र मानकीकृत अङ्कन विधिले विद्यालय कार्यसम्पादनको यथार्थ चित्र प्रस्तुत गर्न सहयोग पुऱ्याएको छ। त्यसैले, अध्ययनका निष्कर्षहरूलाई यी सन्दर्भमा बुझी नीति निर्माण, योजना तथा सुधार कार्यक्रमको मार्गदर्शनका रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ ।

परिच्छेद ३
अध्ययन क्षेत्रको सङ्क्षिप्त चिनारी

३.१ परिचय

यस अध्ययनमा इलाम, जाजरकोट, जुम्ला, डोटी र बैतडी जिल्लाहरूलाई समावेश गरिएको हुनाले ती जिल्ला अन्तर्गतका नगरपालिका तथा गाउँपालिकामा सञ्चालित विद्यालयहरू अध्ययनको क्षेत्र (Study area) को रूपमा रहेका छन् । कोशी प्रदेशको पूर्वी पहाड, कर्णाली र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा अवस्थित यी जिल्लाहरूको भौगोलिक विविधता तथा विद्यालय शिक्षामा देखिने क्षेत्रगत अवस्था, स्रोत उपलब्धता, पहुँच र शैक्षिक परिणामको भिन्नता देखिने हुनाले माध्यमिक तहका सामुदायिक विद्यालयको कार्यसम्पादन परीक्षणसँग जोडिएका केही सान्दर्भिक पृष्ठभूमिलाई बुझ्न सजिलो होस् भन्ने अभिप्रायले जिल्लाहरूको भौगोलिक अवस्थिति, सामाजिक आर्थिक अवस्था, जनसाङ्ख्यिक स्थिति, साक्षरता दर र विद्यालय शिक्षाका प्रमुख शैक्षिक स्थितिहरूलाई यस खण्डमा सङ्क्षेपमा प्रस्तुत गरिएको छ।

यस अध्ययनमा समावेश भएका कुल ४३० ओटा विद्यालयहरूको जिल्लागत वितरण देहायअनुसार रहेको छः

तालिका नं. ६ स्थानीय तह अनुसारको कार्यसम्पादन परीक्षणमा समेटिएका विद्यालय सङ्ख्या

जिल्ला	नगरपालिका सङ्ख्या	नगरपालिकामा रहेका विद्यालय सङ्ख्या	गाउँपालिका सङ्ख्या	गाउँपालिकामा रहेका विद्यालय सङ्ख्या	जम्मा स्थानीय तह सङ्ख्या	जम्मा विद्यालय सङ्ख्या
इलाम	४	४४	६	४९	१०	९३
जाजरकोट	३	३६	४	३८	७	७४
जुम्ला	१	७	७	४३	८	५०
डोटी	२	२२	७	६३	९	८५
बैतडी	४	६३	६	६५	१०	१२८
जम्मा	१४	१७२	३०	२५८	४४	४३०

सबैभन्दा धेरै स्थानीय तहको सङ्ख्या (१०) इलाम र बैतडी जिल्लामा रहेका छन् भने सबै भन्दा कम (७) जाजरकोटमा रहेका छन्। यसै गरी विद्यालय सङ्ख्याका दृष्टिले बैतडी जिल्लामा सबैभन्दा बढी (१२८) विद्यालयहरू रहेका छन् भने जुम्ला जिल्लामा कम (५०) विद्यालयहरू रहेका छन्।

अध्ययनमा समेटिएका विद्यालयहरूको वितरणमा नगरपालिकाहरूमा गाउँपालिकाको तुलनामा विद्यालय सङ्ख्या बढी रहेको देखिन्छ। गाउँपालिकाहरूमा विद्यालय सङ्ख्या कम हुनुका साथै भौगोलिक हिसावले पहुँच चुनौतीपूर्ण रहेको देखिन्छ। एउटै जिल्लाभित्र पनि स्थानीय तह अनुसार विद्यालयको आकार, विद्यार्थी सङ्ख्या र पूर्वाधारमा उल्लेख्य भिन्नता रहेको देखिन्छ।

३.२ जिल्लाहरूको भौगोलिक अवस्थिति र वातावरण

कोशी प्रदेशमा अवस्थित **इलाम जिल्ला** नेपालका पूर्वी पहाडी जिल्लामध्ये एक हो। हरियाली चिया बगान, प्राकृतिक सौन्दर्य र शीतल मौसमका कारण इलाम विशेष रूपमा चर्चित छ। यस जिल्लाको क्षेत्रफल करिब १,७०३ वर्ग किलोमिटर रहेको छ। इलाम जिल्ला तराईको सीमानादेखि उच्च पहाडी भूभागसम्म फैलिएको भौगोलिक विविधतायुक्त जिल्ला हो। कृषि, विशेष गरी चिया, अलैंची, अदुवा र दुग्धजन्य उत्पादन, यहाँको मुख्य आर्थिक आधार हुन्। इलाम धार्मिक, सांस्कृतिक तथा पर्यटकीय दृष्टिले पनि महत्त्वपूर्ण मानिन्छ। राजनैतिक एवम् प्रशासनिक हिसावले इलाम जिल्लालाई दुई निर्वाचन क्षेत्र, ४ नगरपालिका र ६ गाउँपालिकामा विभाजन गरिएको छ।

जाजरकोट जिल्ला कर्णाली प्रदेशअन्तर्गत पर्ने एक उच्च पहाडी जिल्ला हो । यस जिल्लाको क्षेत्रफल करिब २,२३० वर्ग किलोमिटर रहेको छ । यस जिल्लाका धेरैजसो जनसङ्ख्या परम्परागत कृषि प्रणालीमा निर्भर रहेका छन् । जाजरकोटलाई ऐतिहासिक र साँस्कृतिक रूपमा धनी जिल्ला मानिन्छ, तापनि भौगोलिक विकटता, कमजोर सडक सञ्जाल र सीमित पूर्वाधार जाजरकोटका मुख्य चुनौतीहरू हुन्। राजनैतिक एवम् प्रशासनिक हिसावले जाजरकोट जिल्लामा एक निर्वाचन क्षेत्र रहेको छ भने जिल्लालाई ३ नगरपालिका र ४ गाउँपालिकामा विभाजन गरिएको छ।

जुम्ला जिल्ला कर्णाली प्रदेशको उत्तरी पहाडी भूभागमा अवस्थित छ र यो हिमाली जिल्ला हो, जहाँ उचाइ ९१५ मिटरदेखि ४,६७९ मिटरसम्मको उचाइका क्षेत्रहरू पाइन्छ। जिल्लाको क्षेत्रफल करिब २,५३१ वर्ग किलोमिटर रहेको छ। ऐतिहासिक सिंजा उपत्यका खस नेपाली भाषाको उद्‌गमस्थल मानिन्छ, जुम्लाको सांस्कृतिक र भाषिक पहिचानको प्रमुख आधार हो। दुर्लभ मार्सी धान लगायत स्याउ र जडिबुटीका लागि यो जिल्ला प्रख्यात छ। जुम्ला जिल्ला प्राकृतिक र सांस्कृतिक दुवै हिसावले धनी छ, तापनि भौगोलिक विकटता र दुर्गमताका कारण अहिले पनि विभिन्न चुनौतीहरूसँग जुधिरहेको छ। राजनैतिक एवम् प्रशासनिक हिसावले जुम्ला जिल्लामा एक

निर्वाचन क्षेत्र रहेको छ भने जिल्लालाई १ नगरपालिका र ७ गाउँपालिकामा विभाजन गरिएको छ।

डोटी जिल्ला सुदूरपश्चिम प्रदेशमा अवस्थित एक पहाडी जिल्ला हो । यो जिल्ला मध्यम र उच्च पहाडी क्षेत्रले भरिएको छ।जिल्लाको क्षेत्रफल करिब २,०२५ वर्ग किलोमिटर रहेको छ । डोटी जिल्ला ऐतिहासिक रूपमा पुरानो डोटी राज्यका रूपमा परिचित छ र यहाँको मुख्य भाषा डोटेली हो, जसले जिल्लाको सांस्कृतिक पहिचानलाई मजबुत बनाएको छ । खप्तड राष्ट्रिय निकुञ्जको प्रवेशद्वारका रूपमा डोटी धार्मिक तथा पर्यटकीय दृष्टिले पनि महत्त्वपूर्ण मानिन्छ । धान, गहुँ, कोदो, जौ, मकै, मसुरो, भटमास, तोरी, फापर, मास, आलु, बदाम, आदि यहाँका प्रमुख उत्पादनहरू हुन् । यस जिल्लामा जनसङ्ख्या घट्दो क्रममा रहेको र बसाइँसराइ गर्ने व्यक्तिहरूको सङ्ख्या उल्लेख्य रूपमा रहेको पाइन्छ। राजनैतिक एवम् प्रशासनिक हिसावले डोटी जिल्लामा एक निर्वाचन क्षेत्र रहेको छ भने जिल्लालाई २ नगरपालिका र ७ गाउँपालिकामा विभाजन गरिएको छ।

बैतडी जिल्ला सुदूरपश्चिम प्रदेशको उत्तरी पहाडी क्षेत्रमा अवस्थित छ। यसको सदरमुकाम दशरथचन्द नगरपालिका हो। जिल्लाको क्षेत्रफल करिब १,५१९ वर्ग किलोमिटर रहेको छ। बैतडी जिल्ला ऐतिहासिक रूपमा कुमाउँ र कत्युरी सभ्यतासँग सम्बन्धित भूभाग हो र यहाँको प्रमुख भाषा बैतडेली हो। धार्मिक, सांस्कृतिक र ऐतिहासिक दृष्टिले महत्त्वपूर्ण त्रिपुरासुन्दरी मन्दिर लगायतका धार्मिक स्थलहरूले जिल्लाको पहिचानलाई थप उचाइ दिएका छन्। कृषि तथा पशुपालन यस जिल्लामा वसोबास गर्ने मानिसको मुख्य पेसा हो ।राजनैतिक एवम् प्रशासनिक हिसावले बैतडी जिल्लामा एक निर्वाचन क्षेत्र रहेको छ भने जिल्लालाई ४ नगरपालिका र ६ गाउँपालिकामा विभाजन गरिएको छ।

३.३ जिल्लाहरूको जनसाङ्ख्यिक स्थिति

अध्ययन गरिएका पाँच जिल्लाहरूको जनसङ्ख्यासम्बन्धी २०७८ सालको जनगणनाका केही तथ्यहरूलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका नं. ७ जिल्लाहरूको जनसङ्ख्या स्थिति

क्रसं	विषय शीर्षक	इलाम	जाजरकोट	जुम्ला	डोटी	बैतडी
१	कुल जनसङ्ख्या	२७९५३४	१८९३६०	११८३४९	२०४८३१	२४२१५७
२	प्रति १०० महिलामा पुरूषको सङ्ख्या	९९.५२	९८.७१	१००.१८	८४.१६	८८.७५

क्रसं	विषय शीर्षक	इलाम	जाजरकोट	जुम्ला	डोटी	बैतडी
३	वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर (प्रतिशतमा)	-०.३६	०.९६	०.८०	-०.३२	-०.३४

(स्रोत:National Statistics Office (2023))

तालिका नं. ७ अनुसार जनसङ्ख्याको हिसावले सबैभन्दा धेरै जनसङ्ख्या इलाम जिल्लामा र सबैभन्दा थोरै जुम्ला जिल्लामा रहेको देखिन्छ। दिइएका ५ जिल्लामध्ये जुम्ला जिल्लामा महिलाको तुलनामा पुरूषको सङ्ख्या बढी रहेको देखिन्छ भने अन्यमा महिलाको सङ्ख्या बढी रहेको छ। प्रति १०० महिलामा पुरूषको सङ्ख्या नेपालभरको औसत ९५.५९, कोशी प्रदेशमा ९९.०२, कर्णाली प्रदेशमा ९५.२७ र सुदूरपश्चिम प्रदेशमा ८९.५१ रहेको छ। समग्र नेपालको अवस्था र सुदूरपश्चिम प्रदेशको अवस्थासँग तुलना गर्दा डोटी र बैतडी जिल्लामा पुरूषको जनसङ्ख्या उल्लेख्य रूपमा कम रहेको देखिन्छ। जाजरकोटबाहेक अरू जिल्लाको वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर राष्ट्रिय औसत (०.९२%) भन्दा कम छ भने इलाम, डोटी र बैतडीको जनसङ्ख्या वृद्धिदर ऋणात्मक नै रहेको अवस्था छ।

३.४ जिल्लाहरूको शैक्षिक स्थिति

केही आधारभूत सूचकमा जिल्लाहरूको मुख्य शैक्षिक स्थितिलाई तालिका नं. ८ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका नं. ८ जिल्लाहरूको शैक्षिक स्थिति

क्रसं	विषय शीर्षक	इलाम	जाजरकोट	जुम्ला	डोटी	बैतडी
१	५ वर्ष उमेर माथिको साक्षरता दर					
१.१	जम्मा साक्षरता दर	८३.३७	७५.५०	७०.२०	७०.७४	७६.७९
१.२	पुरूष साक्षरता दर	८८.६६	८१.३०	७८.९३	८२.९१	८७.७०
१.३	महिला साक्षरता दर	७८.१३	६९.८१	६१.५६	६०.८७	६७.३६
२	प्रारम्भिक बालविकास तथा पूर्व प्राथमिक शिक्षा					
२.१	कुल भर्ना दर (GER)	१३७.५२	१०९.९३	११७.५१	१०९.१६	९०.५५
२.२	खुद भर्ना दर (NER)	९९.३२	८४.९२	८४.२०	७९.८९	७२.०३
३	आधारभूत शिक्षा (कक्षा १-८)					
३.१	कुल भर्ना दर (GER)	११३.८२	१४२.६३	१५३.८३	१३०.५४	१२५.९०
३.२	खुद भर्ना दर (NER)	८७.६६	१००	१००	८६.१८	८९.२७

क्रसं	विषय शीर्षक	इलाम	जाजरकोट	जुम्ला	डोटी	बैतडी
३.३	कक्षा ८ सम्मको टिकाउ दर	८३.९९	८२.७४	७८.७२	७३.१५	८१.५७
४	माध्यमिक शिक्षा (कक्षा ९-१०)					
४.१	कुल भर्ना दर (GER)	१०८.०८	९८.८८	११५.८६	८१.६३	१०६.८०
४.२	खुद भर्ना दर (NER)	६८.७७	५०.७३	५२.६१	३९.३३	५९.८४

(स्रोतः साक्षरता-राष्ट्रिय जनगणना प्रतिवेदन, २०७८, अन्य-शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्र, २०८२)

तालिका नं. ८ मा साक्षरता दर राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को प्रतिवेदनबाट लिइएको हो। तालिकाअनुसार इलामबाहेक सबै जिल्लाको ५ वर्ष उमेर माथिको जम्मा साक्षरता दर राष्ट्रिय औसत (७६.२५) भन्दा कम रहेको छ। इलाम र बैतडीको पुरूष साक्षरता दर राष्ट्रिय औसत (८३.५५) भन्दा माथि रहेको छ भने अन्य जिल्लाको कम रहेको छ। महिला साक्षरताको दर हेर्दा इलाम र जाजरकोटबाहेक अरू जिल्लाको राष्ट्रिय औसत (६९.३७) भन्दा कम रहेको छ। इलाम जिल्लाको साक्षरताका सबै सूचकहरू कोशी प्रदेशका सूचकहरू (जम्मा साक्षरता ७९.६८, पुरूष साक्षरता ८६.१२ र महिला साक्षरता ७३.६३) भन्दा राम्रो अवस्थामा रहेको देखिन्छ। कर्णाली प्रदेशमा जाजरकोटको महिला साक्षरता दरबाहेक जाजरकोट र जुम्लाका अन्य सबै सूचकहरू कर्णाली प्रदेशको औसत (जम्मा साक्षरता ७६.०८, पुरूष साक्षरता ८३.२५ र महिला साक्षरता ६९.३७) भन्दा कमजोर अवस्थामा रहेका छन्। सुदूरपश्चिमको डोटी र बैतडी जिल्लाको साक्षरताको स्थिति बैतडीको जम्मा साक्षरता र पुरूष साक्षरताबाहेक डोटी र बैतडीका सबै सूचकहरू सुदूरपश्चिम प्रदेशको औसत अवस्था (जम्मा साक्षरता ७६.२३, पुरूष साक्षरता ८५.४३ र महिला साक्षरता ६८.१९) भन्दा तल रहेका छन्। ५ ओटै जिल्लामा पुरूष साक्षरता र महिला साक्षरताका दरहरूबिच ठुलो खाडल देखिन्छ। त्यसमा पनि यो अन्तर सुदूरपश्चिम प्रदेशको जिल्लामा बढी देखिन्छ। इलाममा यी दुई साक्षरता दर बिच १०.५३ प्रतिशत विन्दुले फरक देखिँदा डोटी जिल्लामा यो दर सबभन्दा धेरै अर्थात् २२.०४ प्रतिशत विन्दुमा रहेको छ।

शैक्षिक सत्र २०८२ को शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रले तयार पारेको शैक्षिक तथ्याङ्क (२०८२) अनुसार बैतडी जिल्लाबाहेक चार जिल्लाको प्रारम्भिक बालविकास तथा पूर्वप्राथमिक शिक्षामा भर्ना दर १०० प्रतिशत भन्दा माथि रहेको छ। यो दर इलाम जिल्लाको हकमा राष्ट्रिय औसत (१२१.०४) र कोशी प्रदेशको औसत (११८.८८) भन्दा माथि रहेको छ। यो तहमा कुल भर्नादरको स्थिति जाजरकोट र जुम्लाको हकमा कर्णाली प्रदेशको औसत दर (१२०.३३) भन्दा कम र डोटी र बैतडी जिल्लाको हकमा पनि सुदूरपश्चिम प्रदेशको औसत (१४२.५७) भन्दा कम रहेको छ। प्रारम्भिक बालविकासको उमेर समूहको हिसावले खुद भर्ना दरको स्थिति हेर्दा पनि

इलामबाहेक अन्यको अवस्था राष्ट्रिय औसत (८५.५६) भन्दा कम रहेको छ। यो तहमा ५ जिल्लाको खुद भर्ना दरको स्थिति हेर्दा इलाम, जाजरकोट, जुम्ला, डोटी र बैतडी क्रमशः पहिलो देखि पाँचौ स्थानमा रहेका छन्। इलामबाहेक अन्य जिल्लाको स्थिति सम्बन्धित प्रदेशको औसत भन्दा तल नै रहेको छ। यहाँ विचारणीय पक्ष के पनि छ भने सुदूरपश्चिममा यो तहमा खुद भर्ना दर १०० प्रतिशत देखिँदा डोटी र बैतडी दुवैको उल्लेखनीय रूपमा तल रहेको छ।

आधारभूत तहको कक्षा १ देखि ८ सम्मको कुल भर्ना दरलाई हेर्दा जाजरकोट र जुम्लाको स्थिति राष्ट्रिय औसत (१३६.१९) भन्दा माथि रहेको छ। इलामको कुल भर्ना दर कोशी प्रदेशको दर (१२६.१३) भन्दा कम रहँदा जाजरकोट र जुम्लाको यो दर कर्णालीको औसत (१३८.४८) भन्दा तल छ भने डोटी र बैतडीको हकमा पनि सुदूरपश्चिम प्रदेशको औसत (१४१.८८) भन्दा कम रहेको छ। विद्यालय जाने उमेर समूहको आधारमा आधारभूत तहको खुद भर्ना दर हेर्दा भने अलि फरक र अनौठो लाग्ने दृश्य यो शैक्षिक सत्र २०८२ मा देखिएको छ। उपलब्ध तथ्याङ्कले कर्णाली प्रदेशसहित जाजरकोट र जुम्लामा खुद भर्ना दर शत प्रतिशत रहेको देखिएको छ भने इलाम जिल्लामा यो दर राष्ट्रिय औसत (९७.७७) र कोशी प्रदेशको औसत (९२.८६) भन्दा धेरै तल रहेको देखिन्छ। बैतडी र डोटीको अवस्था भने राष्ट्रिय औसत र सुदूरपश्चिम प्रदेशको औसत (९६.८७) भन्दा तल रहेको देखिन्छ। आधारभूत तहको टिकाउ दरलाई हेर्दा भने इलाम, जाजरकोट र बैतडी राष्ट्रिय औसत (७९.७९) भन्दा राम्रो अवस्थामा रहेको देखिन्छन्।

माध्यमिक तह (कक्षा ९–१०) को कुल भर्ना दर हेर्दा बैतडीको अवस्था राष्ट्रिय औसत (१०६.७६) कै हाराहारीमा देखिन्छ भने इलामको त्यसभन्दा माथि र बाँकी जिल्लाको तल रहेको अवस्था छ। सबै ५ ओटै जिल्लामा आधारभूत तहको खुद भर्ना दर तथा कक्षा ८ सम्मको टिकाउदरको आधारमा हेर्दा माध्यमिक तहको विद्यालय जाने उमेर अनुसारको खुद भर्नादर धेरै नै तल रहेको अवस्था छ। ५ जिल्लामध्ये सबैभन्दा राम्रो अवस्था इलाम जिल्लाको देखिन्छ भने सबभन्दा कमजोर अवस्था डोटी जिल्लाको देखिन्छ र यी दुई जिल्लाको दरमा नै २९.४४ प्रतिशत विन्दुले फरक देखिएको छ। इलामको अवस्था कोशी प्रदेशको औसत अवस्था (६६.९९) भन्दा राम्रो छ भने जाजरकोट र जुम्लाको अवस्था कर्णालीको औसत अवस्था (६२.८२) भन्दा कमजोर रहेको छ। सुदूरपश्चिम प्रदेशको हकमा प्रदेशको औसत खुद भर्नादर (५६.९६) भन्दा बैतडीको अवस्था राम्रो र डोटीको अवस्था कमजोर रहेको देखिन्छ।

इलाम जिल्लाको अवस्था हेर्दा बालबालिकाहरू विद्यालयमा भर्ना भए पनि पहाडी तथा दुर्गम क्षेत्रहरूमा माध्यमिक तहमा पुग्दा विद्यालय छाड्ने समस्या देखिन्छ। आर्थिक अवस्था, घरायसी श्रम, रोजगारको खोजी र प्राविधिक शिक्षाको सीमित पहुँच यसका प्रमुख कारणहरू मानिन्छन्। तथापि, स्थानीय

सरकारको पहल, छात्रवृत्ति कार्यक्रम तथा अभिभावक सचेतना अभियानका कारण विद्यालयमा टिकाउ दरमा क्रमिक सुधार देखिन थालेको देखिन्छ। इलाम जिल्लाको शैक्षिक अवस्थामा उल्लेखनीय प्रगति भए तापनि गुणस्तरीय शिक्षा, दक्ष शिक्षकको अभाव, प्रविधिमा आधारित शिक्षण सिकाइ तथा दुर्गम क्षेत्रसम्म समान पहुँचजस्ता चुनौतीहरू अझै कायम छन्। तर, सापेक्ष रूपमा उच्च साक्षरता दर, विद्यालय सञ्जालको विस्तार, स्थानीय तहको सक्रियता र समुदायको सकारात्मक सहभागिताले निकट भविष्यमै इलाम जिल्लाको शैक्षिक गुणस्तर अझ मजबुत हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

जाजरकोट जिल्लामा नगरपालिका क्षेत्रमा साक्षरता दर ग्रामीण क्षेत्रको भन्दा केही राम्रो देखिन्छ। उदाहरणका रूपमा, भेरी नगरपालिकाको साक्षरता दर करिब ७५.१२% छ भने जुनीचाँदे गाउँपालिकाको करिब ७२.९७% रहेको छ। यसले जिल्लामा अझै पनि शिक्षा क्षेत्रमा लैङ्गिक र भौगोलिक असमानता कायम रहेको सङ्केत गर्दछ । जाजरकोट जिल्लामा आधारभूत तहमा बालबालिकाको विद्यालय भर्ना दर उच्च देखिए पनि माध्यमिक तह पुग्दा विद्यालय छाड्ने दर बढ्ने प्रवृत्ति रहेको छ। यसको मुख्य कारण गरिबी, भौगोलिक कठिनाइ, घरायसी श्रम, वैदेशिक तथा आन्तरिक रोजगारीका लागि बसाइँसराइ र सीमित माध्यमिक विद्यालयहरू हुन्। तथापि, छात्रवृत्ति कार्यक्रम, दिवा खाजा, किशोरी लक्षित कार्यक्रम तथा स्थानीय सरकारको चासोका कारण पछिल्ला वर्षहरूमा विद्यालय टिकाउ दरमा क्रमिक सुधार देखिन थालेको छ। जाजरकोट जिल्लाको शिक्षा क्षेत्रमा मुख्य चुनौतीहरूमा कमजोर भौतिक पूर्वाधार, दक्ष शिक्षकको अभाव, दुर्गम बस्तीमा पहुँच समस्या, विद्यालय छाड्ने दरलगायत पर्दछन्।

जुम्ला जिल्लामा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार कुल साक्षरता दर करिब ७०.२% रहेको भएतापनि निरन्तर साक्षरता अभियानको परिणामस्वरूप २०८१ सालमा जिल्लाका सबै ८ स्थानीय तह (१ नगरपालिका र ७ गाउँपालिका) साक्षर घोषणा भई जुम्ला जिल्ला "साक्षर जिल्ला" को रूपमा घोषित भएको छ। यसले जुम्लालाई कर्णाली प्रदेशमै शिक्षा क्षेत्रमा अग्रणी जिल्लामध्ये एक बनाएको छ। यस जिल्लामा दुर्गम बस्ती भएकाले विद्यालयहरू साना र छरिएका छन्। यस जिल्लामा आधारभूत तहमा विद्यालय भर्ना दर उच्च छ। विशेष गरी निःशुल्क शिक्षा, छात्रवृत्ति, पोषण सहयोग र साक्षरता अभियानले विद्यालय भर्ना र टिकाउ दरमा सकारात्मक प्रभाव पारेको छ। हालका वर्षहरूमा माध्यमिक तहमा विद्यालय छाड्ने दर घट्दै गएको देखिन्छ, यद्यपि मौसमी बसाइँसराइ, भौगोलिक कठिनाइलगायत अझै पनि चुनौतीका रूपमा रहेका छन्। स्थानीय सरकार र समुदायको सक्रिय सहभागिताले विद्यालय निरन्तरतामा उल्लेखनीय सुधार आएको छ। जुम्ला जिल्लामा शिक्षा क्षेत्रमा भौगोलिक कठिनाइ, यातायातको सीमितता, शिक्षक व्यवस्थापन र शैक्षिक पूर्वाधार अझै पनि चुनौतीका रूपमा छन्। तथापि, पूर्ण साक्षर जिल्ला घोषणा, स्थानीय तहको बलियो

प्रतिबद्धता, समुदायमा आधारित शिक्षा अभियान र सरकारी नीति कार्यान्वयनका कारण आगामी दिनमा जुम्ला शैक्षिक प्रगतिको दिशातर्फ अघि बढ्ने स्पष्ट सम्भावना देखिन्छ।

डोटी जिल्लामा अघिल्ला जनगणनाको तुलनामा साक्षरता दरमा उल्लेखनीय सुधार देखिए पनि यो दर राष्ट्रिय औसतभन्दा कम रहेको छ र लैङ्गिकताअनुसार हेर्दा महिलाको साक्षरता दर पुरुषको तुलनामा धेरै कम छ जसले जिल्लामा लैङ्गिक असमानता शिक्षा क्षेत्रमा पूर्ण रूपमा एउटा प्रमुख समस्याकै रूपमा रहेको सङ्केत गर्दछ। सहरी क्षेत्र (दिपायल सिलगढी र शिखर नगरपालिका) मा साक्षरता दर ग्रामीण क्षेत्रभन्दा उच्च रहेको पाइन्छ। डोटी जिल्लामा माध्यमिक तहमा पुग्दा विद्यालय छाड्ने दर अझै पनि चुनौतीका रूपमा रहेको छ।

बैतडी जिल्लामा साक्षरता दर महिलाको तुलनामा उच्च भए पनि पछिल्ला वर्षहरूमा महिलाहरूको साक्षरता दर उल्लेखनीय रूपमा सुधार हुँदै आएको छ। स्थानीय तहगत रूपमा हेर्दा पाटन नगरपालिका जस्ता सहरी क्षेत्रमा साक्षरता दर ८० प्रतिशतभन्दा माथि पुगेको छ, भने दुर्गम गाउँपालिकाहरूमा साक्षरता दर तुलनात्मक रूपमा कम देखिन्छ, जसले भौगोलिक असमानताको प्रभाव स्पष्ट देखाउँछ। बैतडी जिल्लामा आधारभूत तहमा विद्यालय भर्ना दर राम्रो देखिन्छ। निःशुल्क शिक्षा, छात्रवृत्ति, दिवा खाजा कार्यक्रम तथा पाठ्यपुस्तक समयमै उपलब्ध गराउने नीति यसको मुख्य कारण हुन्। तर, माध्यमिक तहमा पुग्दा विद्यालय छाड्ने दर अझै पनि चुनौतीका रूपमा रहेको छ।

परिच्छेद ४
क्षेत्र तथा उपक्षेत्रगत मुख्य प्राप्तिहरू

४.१ कार्यसम्पादनको क्षेत्रगत तथा उपक्षेत्रगत अवस्था

यस खण्डमा कार्यसम्पादन परीक्षणका मुख्य तीन क्षेत्रहरू लगानी, प्रक्रिया, र उपलब्धि तथा बाह्र उपक्षेत्रहरूको प्रस्तुति तथा विश्लेषण गरिएको छ।

क) लगानी (Input) क्षेत्र

लगानी क्षेत्रअन्तर्गत भौतिक तथा शैक्षिक पूर्वाधार (१६ सूचक), शिक्षण मानव संसाधन र स्थायित्व (७ सूचक) र समुदायको सहभागिता र लगानी (४ सूचक) गरी जम्मा २७ सूचक समेटिएका छन् । यी सूचकहरूले विद्यालयमा उपलब्ध आधारभूत संरचना, सूचना प्रविधि, सिकाइमैत्री वातावरण, शिक्षकको योग्यता, स्थायित्व र समुदायको प्रत्यक्ष योगदानलाई मापन गर्छन् । यस क्षेत्रले विद्यालय सञ्चालनका लागि आवश्यक लगानीको अवस्था कस्तो छ भन्ने कुरा देखाउँछ, जुन यसपछि आउने प्रक्रिया र उपलब्धिको आधार बन्छ ।

लगानी क्षेत्रअन्तर्गत रहेका तीन उपक्षेत्रहरूको अवस्था देहायअनुसार रहेको छः

तालिका नं. ९ स्थानीय तहअनुसारको विद्यालयमा गरिएको लगानीका सूचकमा मापनको अवस्था

जिल्ला र स्थानीय तह	१.विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)		२.शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)		३.समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)		लगानी क्षेत्रको जम्मा (८१)	
	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत
इलाम जिल्ला	३१.०	६४.७	१७.५	८३.२	६.८	५६.६	५५.३	६८.३
इलाम नगरपालिका	३०.८	६४.३	१८.०	८५.७	७.२	५९.६	५६.०	६९.१
चुलाचुली गाउँपालिका	३२.०	६६.७	१६.६	७९.२	६.६	५५.२	५५.३	६८.२
देउमाई नगरपालिका	३५.७	७४.४	१८.४	८७.८	८.१	६७.९	६२.३	७६.९
फाकफोकथुम गाउँपालिका	२६.५	५५.३	१६.७	७९.७	५.५	४६.२	४८.८	६०.३
माई जोगमाई गाउँपालिका	३२.६	६८.०	१७.३	८२.१	७.४	६१.५	५७.३	७०.७
माई नगरपालिका	३०.२	६२.९	१८.४	८७.६	५.०	४१.७	५३.६	६६.२
माङसेबुङ गाउँपालिका	२७.४	५७.१	१७.०	८१.०	५.७	४७.६	५०.१	६१.९

जिल्ला र स्थानीय तह	१.विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)		२.शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)		३.समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)		लगानी क्षेत्रको जम्मा (८१)	
	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत
रोङ गाउँपालिका	३५.८	७४.५	१७.७	८४.१	७.९	६५.७	६१.३	७५.७
सन्दकपुर गाउँपालिका	३१.०	६४.६	१८.३	८७.३	७.३	६१.१	५६.७	७०.०
सूर्योदय नगरपालिका	३०.३	६३.१	१६.७	७९.६	७.४	६१.९	५४.४	६७.२
जाजरकोट जिल्ला	२३.४	४८.८	१४.७	७०.१	६.३	५२.४	४४.४	५४.९
कुसे गाउँपालिका	२३.८	४९.५	१४.५	६९.२	६.५	५४.५	४४.८	५५.४
छेडागाड नगरपालिका	२१.६	४५.०	१४.५	६९.२	६.३	५२.२	४२.४	५२.३
जुनीचाँदे गाउँपालिका	२५.८	५३.७	१६.२	७७.२	७.८	६४.८	४९.८	६१.५
त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	२२.४	४६.७	१३.७	६५.२	४.७	३९.२	४०.८	५०.४
बारेकोट गाउँपालिका	२४.८	५१.६	१४.५	६९.०	६.०	५०.०	४५.३	५५.९
भेरीमालिका नगरपालिका	२५.२	५२.५	१५.५	७३.६	६.०	५०.०	४६.६	५७.६
शिवालय गाउँपालिका	२१.४	४४.५	१४.१	६७.३	६.९	५७.३	४२.४	५२.३
जुम्ला जिल्ला	२६.६	५५.३	१४.२	६७.८	५.७	४७.२	४६.५	५७.४
कनका सुन्दरी गाउँपालिका	२९.४	६१.३	१४.१	६७.३	७.६	६३.१	५१.१	६३.१
गुठीचौर गाउँपालिका	२४.३	५०.५	१३.८	६५.५	४.८	३९.६	४२.८	५२.८
चन्दननाथ नगरपालिका	३०.६	६३.७	१५.९	७५.५	७.३	६०.७	५३.७	६६.३
तातोपानी गाउँपालिका	२५.७	५३.६	१४.४	६८.७	५.४	४५.२	४५.६	५६.३
तिला गाउँपालिका	२४.०	५०.०	१३.६	६४.९	५.६	४६.९	४३.३	५३.४
पातारासी गाउँपालिका	२५.७	५३.५	१४.०	६६.७	५.०	४१.७	४४.७	५५.१
सिंजा गाउँपालिका	२४.८	५१.७	१३.६	६४.८	५.०	४१.७	४३.४	५३.६
हिमा गाउँपालिका	२६.८	५५.९	१४.२	६७.५	३.७	३०.६	४४.७	५५.१
डोटी जिल्ला	२६.०	५४.२	१५.१	७१.७	६.२	५१.८	४७.३	५८.४
आदर्श गाउँपालिका	२७.६	५७.५	१४.६	६९.५	६.६	५५.०	४८.८	६०.२
के.आई.सिंह गाउँपालिका	२६.२	५४.६	१४.६	६९.३	५.२	४३.५	४६.०	५६.८
जोरायल गाउँपालिका	२८.५	५९.५	१५.५	७३.६	६.०	५०.०	५०.०	६१.७

जिल्ला र स्थानीय तह	१. विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)		२. शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)		३. समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)		लगानी क्षेत्रको जम्मा (८१)	
	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत
दिपायल सिलगढी नगरपालिका	२७.८	५७.९	१४.४	६८.८	६.८	५६.५	४९.०	६०.५
पूर्वीचौकी गाउँपालिका	२०.९	४३.५	१३.६	६४.९	३.९	३२.३	३८.४	४७.४
बडीकेदार गाउँपालिका	२५.३	५२.८	१५.०	७१.४	५.२	४३.५	४५.६	५६.२
बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	२७.८	५७.९	१५.१	७२.०	८.३	६९.४	५१.२	६३.२
शिखर नगरपालिका	२५.३	५२.७	१७.२	८१.७	७.१	५९.०	४९.५	६१.२
सायल गाउँपालिका	२३.१	४८.२	१४.३	६८.०	६.१	५१.२	४३.६	५३.८
बैतडी जिल्ला	२५.७	५३.६	१५.२	७२.४	७.०	५८.२	४७.९	५९.१
डिलासैनी गाउँपालिका	२१.३	४४.३	१५.६	७४.२	६.१	५०.७	४२.९	५३.०
दशरथचन्द नगरपालिका	२५.९	५३.९	१६.१	७६.४	६.९	५७.५	४८.८	६०.३
दोगडाकेदार गाउँपालिका	२७.६	५७.५	१६.५	७८.६	७.५	६२.५	५१.६	६३.७
पञ्चेश्वर गाउँपालिका	२७.८	५७.९	१५.७	७४.६	६.७	५५.६	५०.१	६१.९
पाटन नगरपालिका	३२.४	६७.६	१६.१	७६.९	६.९	५७.७	५५.५	६८.५
पुचौंडी नगरपालिका	२१.८	४५.४	१३.७	६५.३	६.३	५२.८	४१.८	५१.६
मेलौली नगरपालिका	२६.०	५४.२	१४.२	६७.५	६.९	५७.६	४७.१	५८.१
शिवनाथ गाउँपालिका	२२.१	४६.१	१५.३	७२.८	५.७	४७.६	४३.१	५३.३
सिगास गाउँपालिका	२८.७	५९.७	१५.१	७१.७	८.८	७३.३	५२.५	६४.९
सुर्नया गाउँपालिका	२३.०	४७.९	१४.३	६८.३	७.४	६१.८	४४.८	५५.२
जम्मा	२६.६	५५.५	१५.५	७३.७	६.५	५४.३	४८.६	६०.०

माथि प्रस्तुत तालिका नं. ९ ले लगानी क्षेत्र (पूर्णाङ्क ८१) अन्तर्गतका तीन उपक्षेत्रहरू-विद्यालयको भौतिक संरचना (४८), शिक्षण मानव संसाधन र स्थायित्व (२१) र समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)-मा जिल्ला तथा स्थानीय तहगत कार्यसम्पादन स्तर स्पष्ट रूपमा देखाएको छ। कुल लगानी क्षेत्रको औसत अङ्क ४८.६ रहेको छ, जुन ८१ पूर्णाङ्कको करिब ६० प्रतिशत हो। यसले लगानी पक्ष समग्रमा मध्यम स्तरमा रहेको जनाउँछ। जिल्ला स्तरमा इलाम (५५.३) सबैभन्दा

अगाडि देखिन्छ, जहाँ तीनै उपक्षेत्रमा तुलनात्मक रूपमा राम्रो लगानी भएको छ। त्यसपछि बैतडी (४७.९), डोटी (४७.३), जुम्ला (४६.५) र जाजरकोट (४४.४) क्रमशः पछाडि छन्। इलाम जिल्लाका विद्यालयमा भौतिक पूर्वाधार र सामुदायिक लगानीमा राम्रो देखिन्छ भने कर्णाली तथा सुदूरपश्चिमका जिल्लामा अझै लगानी अन्तर रहेको देखिन्छ। लगानीका उपक्षेत्रगत विश्लेषण तलका अनुच्छेदहरूमा गरिएको छ।

अ) विद्यालयको भौतिक संरचना उपक्षेत्र (पूर्णाङ्क ४८)

यो उपक्षेत्रमा समग्र औसत २६.६ (करिब ५५%) रहेको छ । स्थानीय तह अनुसार यसमा औसत अङ्क २०.९ देखि ३५.८ को बिचमा रहेको छ । देउमाई नगरपालिका (३५.७), रोङ गाउँपालिका (३५.८), पाटन नगरपालिका (३२.४) माथिल्लो स्थानमा रहेका छन् । यसले ती स्थानमा विद्यालय भवन, कक्षाकोठा, शौचालय, खानेपानी, पुस्तकालय आदि पूर्वाधारमा राम्रो लगानी भएको देखाउँछ । तर पूर्वीचौकी गाउँपालिका (२०.९), छेडागाड नगरपालिका (२१.६), डिलासैनी गाउँपालिका (२१.३) जस्ता स्थानमा भौतिक संरचना कमजोर देखिनुले न्यूनतम पूर्वाधारमै असमान अवस्था रहेको स्पष्ट हुन्छ ।

चित्र नं. २ विद्यालयको भौतिक संरचना उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था

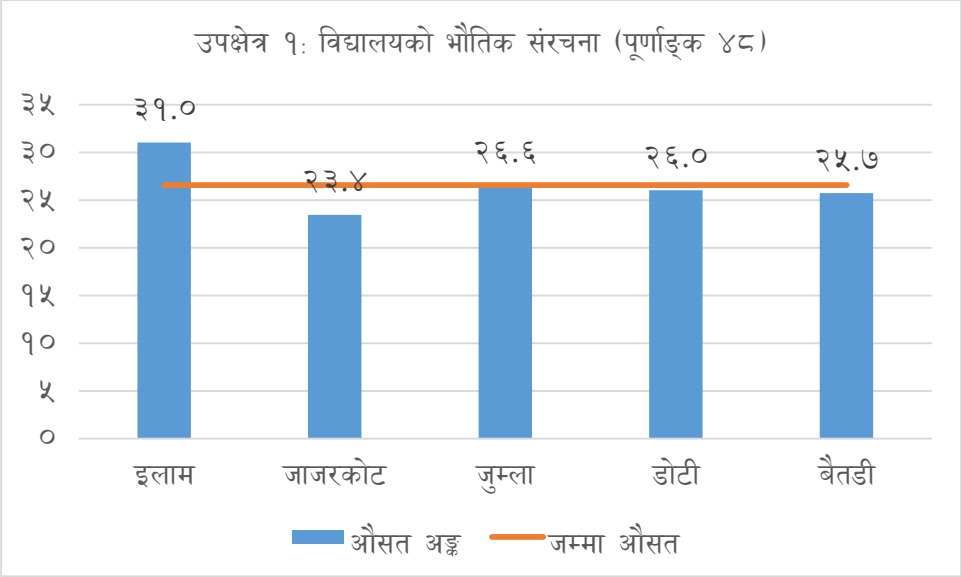

चित्र नं २ मा प्रस्तुत गरिएअनुसार विद्यालयको भौतिक संरचना (पूर्णाङ्क ४८) अन्तर्गत इलाम जिल्लाको औसत अङ्क ३१ छ र यो सबैभन्दा बढी (करिब ६५ प्रतिशत) रहेको देखिन्छ, जसको अर्थ इलाम जिल्लाका विद्यालयको भौतिक पूर्वाधारको अवस्था तुलनात्मक रूपमा राम्रो रहेको छ

भन्ने नै हो । तर जाजरकोटको औसत अङ्क २३.४ देखिन्छ, जुन करिब ५० प्रतिशतभन्दा कम रहेको देखिन्छ । यी जिल्लामा विद्यालय शिक्षाका लागि आवश्यक पूर्वाधार विकास अझै चुनौतीपूर्ण अवस्थामा रहेको स्पष्ट पार्छ ।

अन्य जिल्लाहरू जुम्ला (२६.६) र डोटी (२६.०) लगभग समान स्तरमा देखिन्छन्, जसले यी जिल्लाहरूमा भौतिक संरचनाको अवस्था मध्यम खालको रहेको जनाउँछ तापनि अझै पर्याप्त सुधारको खाँचो रहेको देखिन्छ । बैतडी (२५.७) को अवस्था थोरै पछाडि भए पनि इलाम र जाजरकोटको बिचमा रहेको देखिन्छ । समग्र रूपमा हेर्दा यो स्तम्भचित्रले जिल्लाहरूमा विद्यालय भौतिक संरचनामा असमानता रहेको देखाउँछ । कमजोर अवस्था रहेका जिल्लाहरूमा लक्षित स्रोत परिचालन, पूर्वाधार सुधार कार्यक्रम र निगरानी प्रणाली सुदृढ गर्नु आवश्यक रहेको देखिन्छ ।

चित्र नं. ३ विद्यालय भौतिक संरचना उपक्षेत्रअन्तर्गतका सूचकहरूको अवस्था

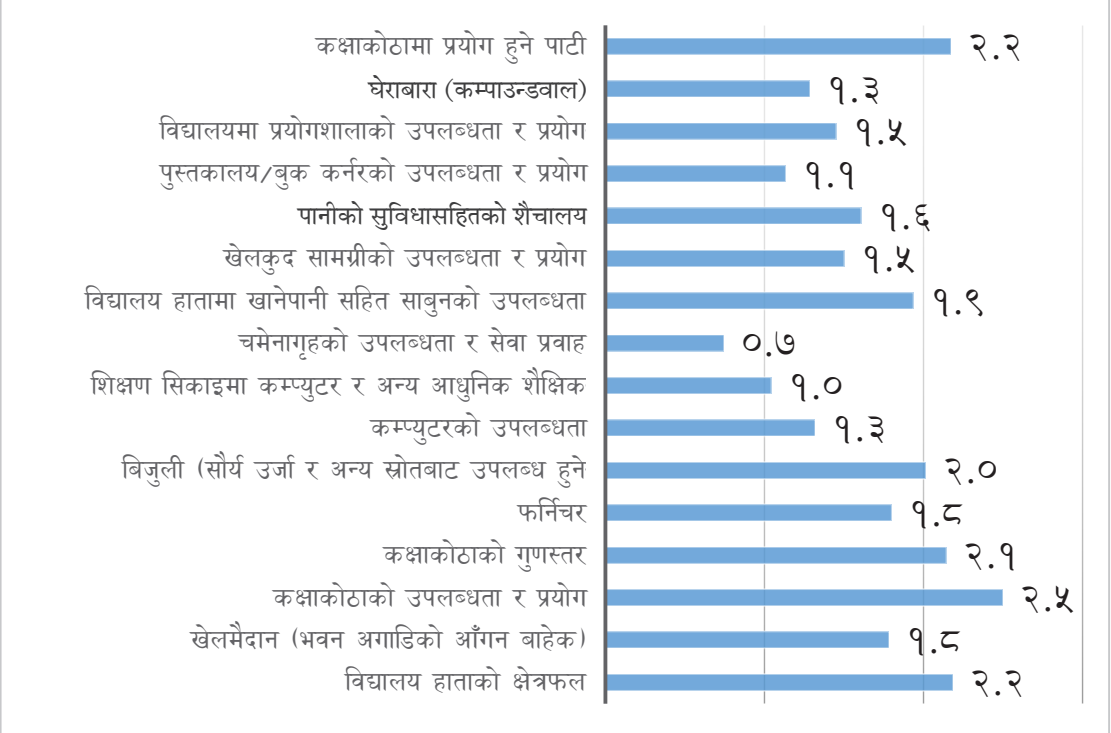

दिइएको चित्र नं. ३ ले विद्यालय भौतिक संरचना उपक्षेत्र अन्तर्गतका विभिन्न सूचकहरूको अवस्था देखाएको छ । यस क्षेत्रमा ० देखि ३ सम्म अङ्कन गर्दा सूचकहरूको अवस्था करिब ०.७ देखि २.५ को बिचमा रहेको देखिन्छ, जसले भौतिक संरचनाका सबै पक्षमा समान रूपमा लगानी हुन नसकेको सङ्केत गर्छ । चमेनागृह निकै कम विद्यालयमा उपलब्ध भएको देखिन्छ भने, कक्षाकोठा

र कालोपाटीको उपलब्धता र प्रयोग धेरै विद्यालयमा राम्रो रहेको देखिन्छ। विद्यालय हाताभित्रको खेलमैदान, खानेपानी तथा शौचालय जस्ता आधारभूत सुविधा केही हदसम्म सन्तोषजनक देखिए पनि सबै विद्यालयहरूमा समान स्तरको व्यवस्था भएको छैन भन्ने बुझिन्छ । कतिपय सूचकहरूमा औसत अङ्क २ भन्दा माथि पुगेको देखिनुले ती सूचकहरूमा तुलनात्मक रूपमा राम्रो अवस्था देख्न सकिन्छ। औसत अङ्क २ भन्दा तल रहेका केही महत्त्वपूर्ण पूर्वाधार पक्षहरू जस्तै अपाङ्गतामैत्री संरचना, सुरक्षित भवन अवस्था, वा प्रयोगशाला तथा पुस्तकालय जस्ता शैक्षिक संरचनामा कमजोर देखाउँछ । विद्यालय भौतिक संरचनाको अवस्था मध्यम तहमा रहेको देखिएकोले कमजोर सूचकहरू पहिचान गरी लक्षित सुधारका कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ ।

आ) शिक्षण मानव संसाधन र स्थायित्व उपक्षेत्र (पूर्णाङ्क २१)

यस उपक्षेत्रको औसत अङ्क १५.५ (करिब ७४%) देखिनु तुलनात्मक रूपमा सकारात्मक पक्ष हो । इलाम जिल्लाका देउमाई नगरपालिका (१८.४), माई नगरपालिका (१८.४), सन्दकपुर गाउँपालिका (१८.३) ले राम्रो प्रदर्शन गरेका छन् । यसले शिक्षक उपलब्धता, योग्यता र उपस्थिति आधारभूत रूपमा व्यवस्थापन भएको सङ्केत गर्छ । तर त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका (१३.७), पुचौंडी नगरपालिका (१३.७), तिला गाउँपालिका (१३.६), सिंजा गाउँपालिका (१३.६) र पूर्वीचौकी गाउँपालिकामा (१३.६) शिक्षक स्थायित्व र मानव संसाधन व्यवस्थापन सबै भन्दा कमजोर अवस्थामा देखिन्छ, जुन दीर्घकालीन शिक्षण गुणस्तरका लागि चुनौतीपूर्ण विषय हो ।

चित्र नं. ४ विद्यालयमा शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था

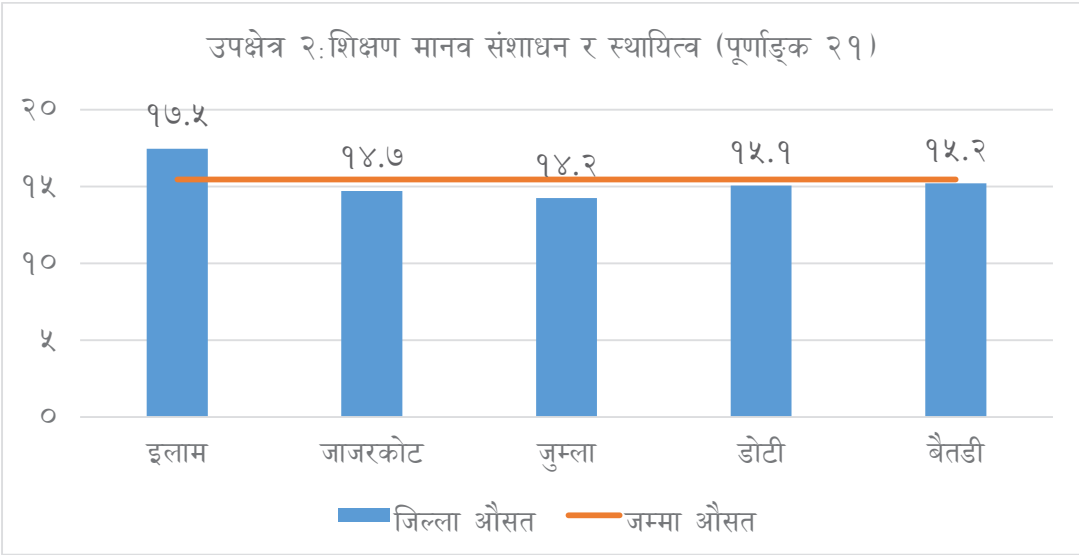

दिइएको चित्र नं. ४ ले शिक्षण मानव संसाधन र स्थायित्व (पूर्णाङ्क २१) शीर्षकअन्तर्गत विभिन्न जिल्लाहरूको औसत अवस्था प्रस्तुत गरेको छ। चित्रअनुसार इलाम जिल्लाले करिब १७.५ अङ्क प्राप्त गरी सबैभन्दा अगाडि देखिन्छ, जसले शिक्षकको उपलब्धता, योग्यता, उपस्थिति र सूचना प्रविधिमा क्षमताजस्ता सूचकहरूमा इलामको अवस्था तुलनात्मक रूपमा सुदृढ रहेको सङ्केत गर्छ। यसले उक्त जिल्लामा शिक्षक व्यवस्थापन तथा स्थायित्व पक्षमा पूर्णाङ्कको करिब ८३ प्रतिशत प्राप्त गरी राम्रो अवस्था रहेको स्पष्ट पार्छ । अन्य जिल्लाहरूमा हेर्दा डोटी (१५.१), बैतडी (१५.२) बिच धेरै ठुलो अन्तर देखिँदैन, जसले यी जिल्लामा शिक्षण मानव संसाधनको अवस्था मध्यम खालको रहेको जनाउँछ । जाजरकोट (१४.७) र जुम्ला (१४.२) मा औसत अङ्क कम देखिनुले त्यहाँ शिक्षक सङ्ख्या, स्थायित्व वा योग्यतासम्बन्धी चुनौतीहरू अझै विद्यमान रहेको सङ्केत गर्छ । समग्रमा, चार जिल्लाले २१ पूर्णाङ्कमध्ये करिब १४-१५ को हाराहारीमा मात्रै अङ्क प्राप्त गरेको देखाउँछ, जसले शिक्षण मानव संसाधनको क्षेत्रमा सुधारका प्रयासहरू अगाडि बढाउनुपर्ने अवस्था देखिएको स्पष्ट पार्छ । त्यसैले नीति तथा कार्यक्रमहरूमार्फत शिक्षक स्थायित्व, क्षमता विकास र सूचना प्रविधि समावेशीकरणतर्फ सम्बोधन गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिएको छ ।

चित्र नं. ५ शिक्षण मानव संसाधन र स्थायित्व उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था

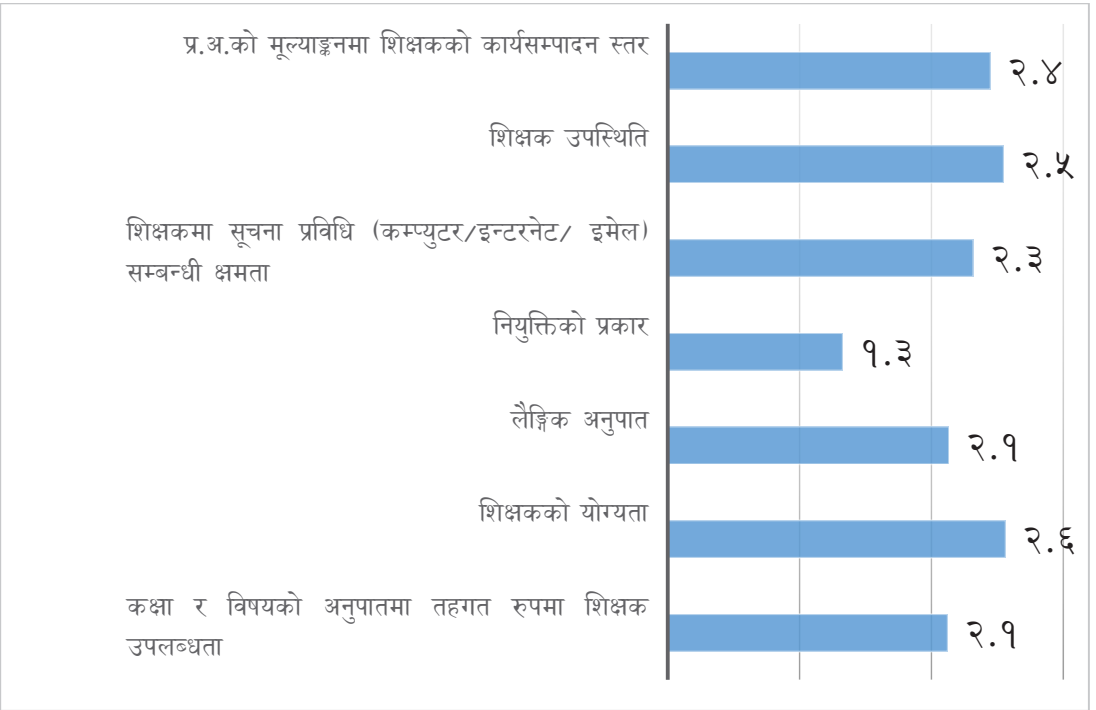

दिइएको चित्र नं. ५ ले शिक्षण मानव संसाधन र स्थायित्वसम्बन्धी सूचकहरूको अवस्था प्रस्तुत गरेको छ। चित्रमा प्रत्येक सूचकमा ० देखि ३ अङ्कमा औसत मान करिब १.३ देखि २.६ को बिचमा रहेको देखिन्छ, जसले शिक्षण मानव संसाधनका अधिकांश पक्षहरू मध्यम स्तरमा विकसित भएको सङ्केत गर्छ। तर नियुक्तिको प्रकार सूचकमा अङ्क करिब १.३ मात्र देखिनाको कारण अस्थायी, करार, राहत लगायत विभिन्न प्रकारका शिक्षक हुनु हो। सकारात्मक पक्षतर्फ हेर्दा शिक्षणमा सूचना प्रविधि प्रयोगसम्बन्धी क्षमता (करिब २.३), शिक्षक उपस्थिति (करिब २.५) र प्रधानाध्यापकको मूल्याङ्कनमा शिक्षकको कार्यसम्पादन स्तर (करिब २.४) तुलनात्मक रूपमा सन्तोषजनक देखिन्छन्। यसले विद्यालयस्तरमा शिक्षकको नियमितता र कार्यसम्पादनमा न्यूनतम स्तर कायम रहेको बुझाउँछ।

इ) समुदायको सहभागिता र लगानी उपक्षेत्र (पूर्णाङ्क १२)

यो उपक्षेत्र समग्रमा सबैभन्दा कमजोर देखिएको छ किनकि यसको औसत अङ्क ६.५ (करिब ५४%) मात्र रहेको छ। सिगास गाउँपालिका (८.८), बोगटान फुङ्सिल गाउँपालिका (८.३), देउमाई नगरपालिका (८.१) र रोङ गाउँपालिका (७.९)मा समुदायको भूमिका तुलनात्मक रूपमा बलियो देखिन्छ। तर हिमा गाउँपालिका (३.७), पूर्वीचौकी गाउँपालिका (३.९), गुठीचौर गाउँपालिका (४.८) जस्ता तहमा समुदायिक सहयोग, आर्थिक योगदान र अभिभावक सहभागिता कमजोर देखिन्छ। यसले विद्यालय विकासमा स्थानीय स्वामित्व पर्याप्त रूपमा स्थापित हुन नसकेको सङ्केत गर्छ।

चित्र नं. ६ समुदायको सहभागिता र लगानी उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था

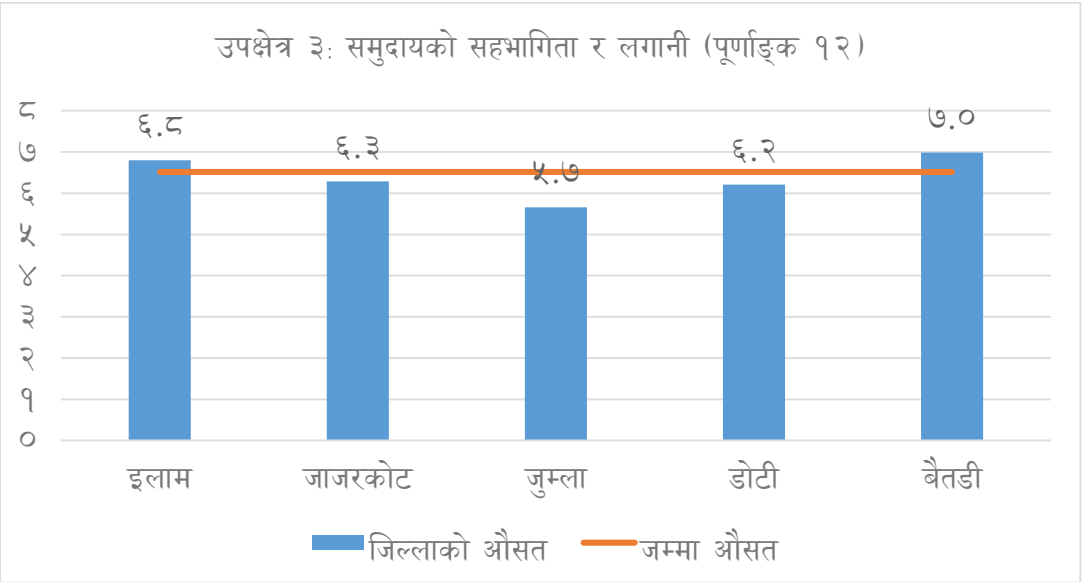

दिइएको चित्र नं. ६ ले समुदायको सहभागिता र लगानी (पूर्णाङ्क १२) अन्तर्गत विभिन्न जिल्लाहरूको अवस्था देखाएको छ । चित्रअनुसार बैतडी जिल्ला करिब ७.० अङ्क प्राप्त भएकोले सबैभन्दा राम्रो अवस्थामा रहेको देखिन्छ, जसले विद्यालयका लागि जग्गा, भवन, आर्थिक सहयोग तथा अभिभावक सहभागितामा समुदायको योगदान तुलनात्मक रूपमा बलियो रहेको सङ्केत गर्छ । इलामको पनि ६.८ अङ्कसहित राम्रो स्थिति देखिन्छ, जसबाट स्थानीय समुदायले विद्यालय विकासप्रति सचेत र सक्रिय भूमिका खेलेको बुझिन्छ ।

जुम्लाको करिब ५.७ अङ्क भएकोले सबैभन्दा कमजोर अवस्था छ । यसले आर्थिक क्षमता र समुदाय विद्यालय सहकार्य कमजोर रहेको सङ्केत गर्दछ । डोटी (६.२) र जाजरकोट (६.३) मध्यम अवस्थामा देखिन्छन् । सबै जिल्लाले औसतमा करिब ५.७ देखि ७ अङ्क मात्र हासिल गरेका छन्, जसले समुदायको सहभागिता अझै अपेक्षित स्तरमा पुग्न नसकेको स्पष्ट पार्छ। त्यसैले विद्यालयमा समुदायको सहभागिता र लगानी बढाउनु जरुरी देखाएको छ। स्थानीय तह र विद्यालयहरूले समुदायसँग सहकार्य बढाउने, अभिभावक सहभागिता सुदृढ गर्ने र स्थानीय स्रोत परिचालनमा जोड दिनुपर्ने आवश्यकता यस चित्रले स्पष्ट रूपमा देखाएको छ ।

चित्र नं. ७ समुदायको सहभागिता र लगानी उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था

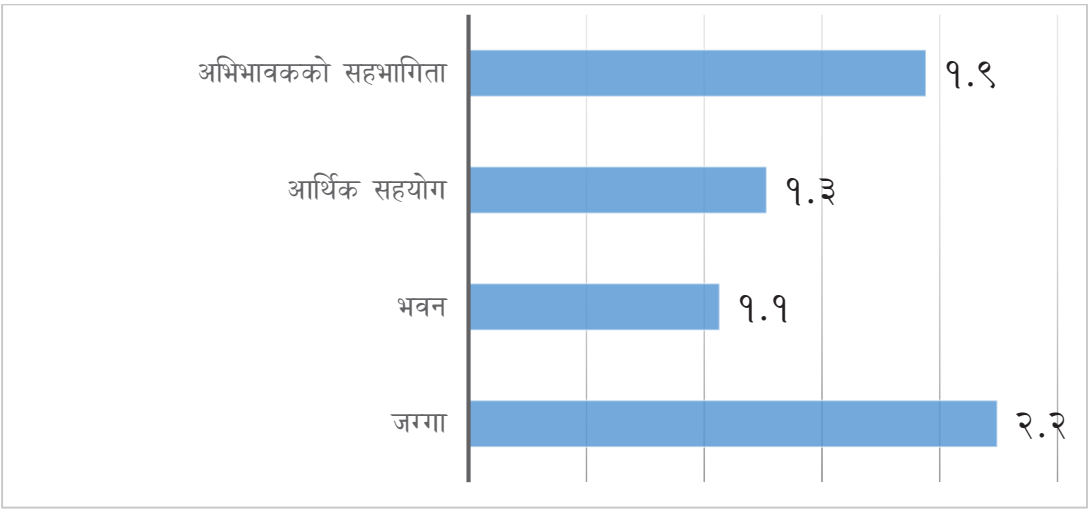

दिइएको चित्र नं. ७ ले समुदायको सहभागिता र लगानी अन्तर्गत रहेका चारओटा सूचकहरू; जग्गा, भवन, आर्थिक सहयोग र अभिभावकको सहभागिताको अवस्था देखाएको छ । चित्रअनुसार जग्गा सूचकमा सबैभन्दा उच्च औसत अङ्क (करिब २.२) प्राप्त भएको देखिन्छ । यसले विद्यालय स्थापना तथा विस्तारका लागि समुदायले जग्गा उपलब्ध गराउनेतर्फ तुलनात्मक रूपमा राम्रो सहकार्य गरेको जनाउँछ । ग्रामीण तथा अर्ध सहरी क्षेत्रमा जग्गा हस्तान्तरण वा प्रयोग अनुमति

समुदायबाट सहज रूपमा भइरहेकाले यो सूचक बलियो देखिएको हो । भवन सूचकमा सबैभन्दा कम अङ्क (करिब १.१) देखिन्छ, जसले विद्यालय भवन निर्माण वा मर्मतमा समुदायको प्रत्यक्ष संलग्नता अपेक्षाकृत कमजोर रहेको सङ्केत गर्छ । त्यसैगरी आर्थिक सहयोग सूचक पनि कमजोर अवस्थामा (करिब १.३) देखिन्छ, यसले समुदायमा आर्थिक गतिविधि कमजोर रहेको आकलन गर्न सकिन्छ। विशेष गरी यस चित्रले भवन निर्माण र आर्थिक लगानीतर्फ समुदायको भूमिका अझ मजबुत बनाउन सचेतना, सहकार्य र स्थानीय तहको प्रोत्साहन आवश्यक रहेको औँल्याएको छ ।

माथि प्रस्तुत गरिएका चित्रअनुसार नगरपालिकाहरू विशेष गरी भौतिक संरचना र मानव संसाधनमा प्रायः गाउँपालिकाभन्दा अगाडि देखिन्छन्। एउटै जिल्लाभित्र पनि स्थानीय तहअनुसार ठुलो असमानता देखिन्छ (जस्तै डोटी र बैतडी। भौतिक संरचनामा अपेक्षाकृत बढी ध्यान दिइएको भए पनि समुदायको सहभागिता कमजोर रहनु शैक्षिक क्षेत्रको दिगो विकासका लागि मुख्य बाधा हो । देउमाई, रोङ, पाटन र सिगास जस्ता स्थानीय तहहरूमा लगानी क्षेत्रमा राम्रा अभ्यास (Good practices) का उदाहरणहरू पाइन्छन् । यसका साथै, माथिको विश्लेषणले विद्यालय सुधारका लागि आवश्यक तीनै आधार; पूर्वाधार, शिक्षक र समुदायबिच सन्तुलन अझै कायम हुन नसकेको देखाउँछ। भौतिक संरचनामा केन्द्रित लगानी विस्तारै मानव संसाधनको स्थायित्व र समुदायिक स्वामित्वतर्फ केन्द्रित गर्न सकेमात्र लगानी → प्रक्रिया → उपलब्धिबिचको सम्बन्ध प्रभावकारी बन्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ। त्यसैले सामुदायिक विद्यालयको कार्यसम्पादनमा कमजोर देखिएका स्थानीय तहहरू लक्षित भौतिक सुधार, शिक्षक स्थायित्व कार्यक्रम र समुदाय साझेदारी सुदृढीकरण गर्नु आवश्यक देखिएको छ।

ख) प्रक्रिया (Process) क्षेत्र

प्रक्रिया क्षेत्रमा विद्यालयभित्र भइरहेको वास्तविक शिक्षण सिकाइ अभ्यास र व्यवस्थापकीय क्रियाकलाप समेटिएका छन् । यसमा कक्षा शिक्षण (१० सूचक), विद्यार्थी मूल्याङ्कन (६ सूचक), शिक्षकको पेसागत विकास (७ सूचक), नेतृत्व र व्यवस्थापन (१७ सूचक) र सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप (६ सूचक) गरी जम्मा ४६ सूचक रहेका छन् । यी सूचकहरूले योजना निर्माणदेखि कक्षाकोठा व्यवस्थापन, मूल्याङ्कन पद्धति, नेतृत्वको भूमिका, सुशासन, शिक्षक सशक्तीकरण र विद्यार्थीको समग्र विकासमा विद्यालयले अपनाएको अभ्यास देखाउँछन् । यसले विद्यालयले उपलब्ध स्रोतलाई कति प्रभावकारी रूपमा प्रयोग गरिरहेको छ भन्ने प्रश्नको उत्तर दिन्छ । प्रक्रिया क्षेत्र अन्तर्गत रहेका उपक्षेत्रहरूको अवश्था देहाय बमोजिम रहेको छः

तालिका नं. १० स्थानीय तहअनुसारको प्रक्रियासँग सम्बन्धित सूचकहरूमा मापनको अवस्था

जिल्ला र स्थानीय तह	४. कक्षा शिक्षण (३०)		५. विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)		६. शिक्षकको पेसागत विकास (२१)		७. नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)		८. सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप (१८)		प्रक्रियाको जम्मा (१३८)	
	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत
इलाम जिल्ला	१८.९	६३.१	१३.०	७२.४	९.०	४३.१	३७.५	७३.५	१३.०	७२.५	९१.५	६६.३
इलाम नगरपालिका	१७.७	५९.०	१०.८	५९.८	७.६	३६.३	३४.९	६८.५	११.२	६२.०	८२.२	५९.५
चुलाचुली गाउँपालिका	१८.९	६२.९	१२.४	६८.८	९.४	४४.६	३५.६	६९.९	१३.६	७५.७	८९.९	६५.१
देउमाई नगरपालिका	२०.७	६९.०	१५.०	८३.३	१०.६	५०.३	४३.१	८४.६	१५.६	८६.५	१०५.०	७६.१
फाकफोकथुम गाउँपालिका	१७.८	५९.४	११.३	६२.६	८.०	३८.१	३०.५	५९.७	१२.२	६७.७	७९.७	५७.८
माई जोगमाई गाउँपालिका	१६.६	५५.४	१३.४	७४.३	९.३	४४.०	३८.३	७५.०	१३.३	७३.६	९०.८	६५.८
माई नगरपालिका	१८.६	६२.०	१२.८	७१.१	९.९	४७.१	४०.७	७९.८	१२.०	६६.७	९४.०	६८.१
माङसेबुङ गाउँपालिका	१७.०	५६.७	१३.६	७५.४	८.१	३८.८	३८.०	७४.५	१४.१	७८.६	९०.९	६५.८
रोङ गाउँपालिका	२३.२	७७.४	१५.६	८६.४	११.२	५३.४	४०.४	७९.३	१३.८	७६.५	१०४.२	७५.५
सन्दकपुर गाउँपालिका	२१.५	७१.७	१३.०	७२.२	९.०	४२.९	४३.३	८५.०	१२.५	६९.४	९९.३	७२.०
सूर्योदय नगरपालिका	१८.७	६२.४	१४.०	७७.८	८.६	४०.८	३६.१	७०.७	१३.७	७६.२	९१.१	६६.०
जाजरकोट जिल्ला	१६.०	५३.४	९.६	५३.२	७.१	३४.०	३५.४	६९.५	१२.१	६७.०	८०.२	५८.१
कुसे गाउँपालिका	१७.२	५७.२	१०.०	५५.६	७.३	३४.८	३८.९	७६.३	१२.३	६८.४	८५.७	६२.१
छेडागाड नगरपालिका	१५.३	५१.१	९.४	५२.२	७.३	३४.९	३६.५	७१.६	१२.६	७०.०	८१.२	५८.८
जुनीचाँदे गाउँपालिका	१८.६	६१.९	९.४	५२.५	६.३	३०.२	३४.४	६७.५	११.०	६१.१	७९.८	५७.८
त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	१८.९	६३.०	९.९	५५.०	७.०	३३.३	३४.६	६७.८	११.०	६१.१	८१.४	५९.०
बारेकोट गाउँपालिका	१४.१	४७.१	११.८	६५.३	७.६	३६.३	३६.८	७२.१	१३.४	७४.३	८३.६	६०.६
भेरीमालिका नगरपालिका	१३.५	४४.८	८.२	४५.५	७.३	३४.६	३२.३	६३.३	१२.५	६९.७	७३.७	५३.४

जिल्ला र स्थानीय तह	४. कक्षा शिक्षण (३०)		५. विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)		६. शिक्षकको पेसागत विकास (२१)		७. नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)		८. सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप (१८)		प्रक्रियाको जम्मा (१३८)	
	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत
शिवालय गाउँपालिका	१४.४	४७.९	८.८	४८.६	७.०	३३.३	३३.०	६४.७	११.१	६१.८	७४.३	५३.८
जुम्ला जिल्ला	१७.७	५८.९	९.९	५५.२	८.०	३८.३	३३.७	६६.१	११.५	६३.८	८०.८	५८.६
कनका सुन्दरी गाउँपालिका	२१.४	७१.४	१३.०	७२.२	९.७	४६.३	३९.३	७७.०	१२.७	७०.६	९६.१	६९.७
गुठीचौर गाउँपालिका	११.५	३८.३	८.३	४५.८	६.८	३२.१	२५.३	४९.५	८.३	४५.८	६०.०	४३.५
चन्दननाथ नगरपालिका	२१.६	७१.९	१३.१	७३.०	१०.३	४९.०	४३.१	८४.६	१४.४	८०.२	१०२.६	७४.३
तातोपानी गाउँपालिका	१५.०	५०.०	७.७	४२.९	१०.४	४९.७	२५.६	५०.१	९.४	५२.४	६८.१	४९.४
तिला गाउँपालिका	१६.१	५३.८	८.८	४८.६	६.५	३१.०	३३.०	६४.७	१२.०	६६.७	७६.४	५५.३
पातारासी गाउँपालिका	१८.५	६१.७	९.७	५३.७	६.७	३१.७	३३.७	६६.०	१२.३	६८.५	८०.८	५८.६
सिंजा गाउँपालिका	१४.६	४८.७	७.४	४१.१	४.६	२१.९	३३.०	६४.७	१२.६	७०.०	७२.२	५२.३
हिमा गाउँपालिका	१९.७	६५.६	१०.३	५७.४	७.८	३७.३	३३.०	६४.७	८.७	४८.१	७९.५	५७.६
डोटी जिल्ला	१६.८	५५.९	१०.६	५९.०	७.५	३५.६	३५.६	६९.९	१३.६	७५.४	८४.१	६०.९
आदर्श गाउँपालिका	१८.६	६२.०	१२.६	७०.०	७.१	३३.८	३५.७	७०.०	१५.५	८६.१	८९.५	६४.९
के.आई.सिंह गाउँपालिका	१४.२	४७.४	९.१	५०.६	७.१	३३.९	३६.४	७१.५	१२.८	७१.०	७९.७	५७.७
जोरायल गाउँपालिका	१८.४	६१.२	१२.२	६७.७	७.८	३७.२	३९.४	७७.२	१२.७	७०.७	९०.५	६५.५
दिपायल सिलगढी नगरपालिका	१६.१	५३.७	१०.६	५८.६	७.८	३७.०	३५.१	६८.८	१२.९	७१.६	८२.४	५९.७
पूर्वीचौकी गाउँपालिका	१२.८	४२.५	८.३	४५.८	६.४	३०.४	३२.०	६२.७	१२.०	६६.७	७१.४	५१.७
बडीकेदार गाउँपालिका	१६.२	५४.१	११.०	६१.१	६.१	२९.१	३३.४	६५.६	१४.३	७९.६	८१.१	५८.८
बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	१८.९	६३.०	११.३	६३.०	८.१	३८.६	३७.३	७३.२	१४.६	८०.९	९०.२	६५.४
शिखर नगरपालिका	१८.२	६०.५	११.०	६१.१	९.८	४६.५	३६.८	७२.१	१४.३	७९.५	९०.०	६५.२
सायल गाउँपालिका	१५.९	५२.९	८.०	४४.४	५.६	२६.५	३२.०	६२.७	१२.३	६८.३	७३.७	५३.४

जिल्ला र स्थानीय तह	४. कक्षा शिक्षण (३०)		५. विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)		६. शिक्षकको पेसागत विकास (२१)		७. नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)		८. सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप (१८)		प्रक्रियाको जम्मा (१३८)	
	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत
बैतडी जिल्ला	१८.३	६१.०	११.८	६५.३	६.७	३२.०	३६.६	७१.८	१३.२	७३.४	८६.६	६२.८
डिलासैनी गाउँपालिका	१९.७	६५.६	१२.९	७१.८	६.८	३२.१	३४.८	६८.१	१४.६	८१.०	८८.७	६४.३
दशरथचन्द नगरपालिका	१५.३	५१.१	७.९	४३.९	७.०	३३.३	३३.३	६५.३	१२.२	६७.८	७५.७	५४.९
दोगडाकेदार गाउँपालिका	२१.२	७०.७	१४.४	८०.०	७.७	३६.७	३८.३	७५.१	१४.१	७८.३	९५.७	६९.३
पञ्चेश्वर गाउँपालिका	१८.७	६२.२	१०.७	५९.३	६.१	२९.१	४०.८	८०.०	१४.१	७८.४	९०.३	६५.५
पाटन नगरपालिका	१९.९	६६.२	१४.१	७८.६	९.४	४४.६	३८.१	७४.६	१५.१	८३.७	९६.५	६९.९
पुर्चौडी नगरपालिका	१९.१	६३.७	१२.०	६६.७	६.६	३१.२	३५.१	६८.८	११.९	६६.४	८४.७	६१.४
मेलौली नगरपालिका	१४.६	४८.६	११.३	६२.५	६.८	३२.१	३४.३	६७.२	१३.१	७२.७	७९.९	५७.९
शिवनाथ गाउँपालिका	१९.१	६३.८	१०.६	५८.७	६.६	३१.३	२९.७	५८.३	१०.९	६०.३	७६.९	५५.७
सिगास गाउँपालिका	२४.३	८०.९	१५.७	८७.०	६.३	३०.२	४६.३	९०.७	१५.६	८६.७	१०८.१	७८.४
सुर्नया गाउँपालिका	११.८	३९.४	८.५	४७.२	३.७	१७.५	३४.१	६६.८	१०.२	५६.५	६८.३	४९.५
जम्मा	१७.७	५८.९	११.२	६२.४	७.६	३६.२	३६.१	७०.७	१२.८	७१.४	८५.४	६१.९

माथि प्रस्तुत तालिका नं. १० ले प्रक्रिया क्षेत्र (पूर्णाङ्क १३८) अन्तर्गतका पाँच उपक्षेत्रहरू; कक्षा शिक्षण (३०), विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८), शिक्षकको पेसागत विकास (२१), नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१) र सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप (१८)मा जिल्ला तथा स्थानीय तहगत कार्यसम्पादन स्पष्ट रूपमा देखाउँछ। यस क्षेत्रको औसत अङ्क ८५.४ (६१.९ प्रतिशत) रहेको छ। इलाम जिल्लाले ९१.५ अङ्क प्राप्त गरी प्रक्रिया क्षेत्रमा सबैभन्दा सबल देखिन्छ। यसपछि बैतडी (८६.६), डोटी (८४.१), जुम्ला (८०.८) र जाजरकोट (८०.२) रहेका छन्। इलामले कक्षा शिक्षण, विद्यार्थी मूल्याङ्कन र नेतृत्व व्यवस्थापन तीनै क्षेत्रमा अग्रता लिएको देखिँदा अन्य जिल्लाको तुलनामा प्रक्रिया पक्ष सुदृढ रहेको निष्कर्ष निकाल्न सकिन्छ।

यससम्वन्धी उपक्षेत्रगतका प्राप्तिहरूको विश्लेषण तल प्रस्तुत गरिएको छः

अ) कक्षा शिक्षण उपक्षेत्र (पूर्णाङ्क ३०)

रोङ गाउँपालिका (२३.२) र सिगास गाउँपालिका (२४.३) का विद्यालयको उच्च अङ्क छ। यसको विपरीत गुठीचौर (११.५), सुर्नया (११.८) र पूर्वीचौकी (१२.८) जस्ता गाउँपालिकाका विद्यालयमा कक्षा शिक्षण कमजोर देखिन्छ । यसले शिक्षक क्षमता, योजना, प्रविधि प्रयोग र विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षणमा असमानता देखाउँछ ।

चित्र नं. ८ विद्यालयमा कक्षा शिक्षण उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था

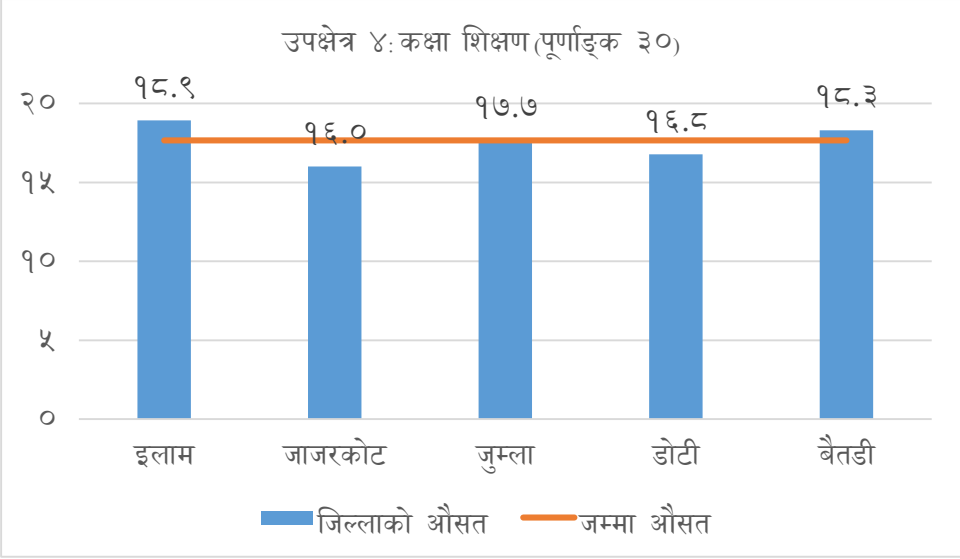

दिइएको चित्र नं. ८ ले कक्षा शिक्षण उपक्षेत्रअन्तर्गत विभिन्न जिल्लाहरूको औसत अवस्था प्रस्तुत गरेको छ । यस चित्रअनुसार इलाम जिल्ला सबैभन्दा उच्च अङ्क (करिब १८.९) प्राप्त गरी अग्रस्थानमा रहेको देखिन्छ । यसले योजना निर्माण, शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग, अन्तरक्रियात्मक शिक्षण, प्रविधिको प्रयोग र कक्षाकोठा व्यवस्थापन जस्ता कक्षा शिक्षणसम्बन्धी अभ्यासहरू इलामका विद्यालयहरूमा तुलनात्मक रूपमा प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन भइरहेको सङ्केत गर्छ । बैतडी (१८.३) र जुम्ला (१७.७) पनि राम्रो अवस्थामा देखिन्छन्, जसले यी जिल्लामा शिक्षण प्रक्रियामा आवश्यक न्यूनतम मापदण्डहरू धेरै हदसम्म पूरा भइरहेको बुझाउँछ । जाजरकोट जिल्ला सबैभन्दा कम अङ्क (१६.०) प्राप्त गरेको छ, जसले कक्षा शिक्षणमा योजना, प्रविधि प्रयोग, विद्यार्थी केन्द्रित अभ्यास र मूल्याङ्कन प्रक्रियामा कमजोरीहरू रहेको सङ्केत गर्छ । त्यसैगरी डोटी (१६.८) पनि कमजोर अवस्थामै रहेको देखिन्छ । समग्र रूपमा हेर्दा सबै जिल्लामा अङ्कहरूमा स्पष्ट अन्तर

देखिनुले कक्षा शिक्षणको स्तर स्थानअनुसार फरक रहेको पुष्टि गर्छ। यस चित्रले कक्षा शिक्षण सुधारका लागि कमजोर क्षमता प्रदर्शन गरेका जिल्लामा शिक्षक क्षमता विकास, शिक्षण सामग्रीको उपलब्धता र प्रविधिमैत्री शिक्षण अभ्यास सुदृढ गर्नुपर्ने आवश्यकता स्पष्ट रूपमा औंल्याएको छ।

चित्र नं. ९ कक्षा शिक्षण उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था

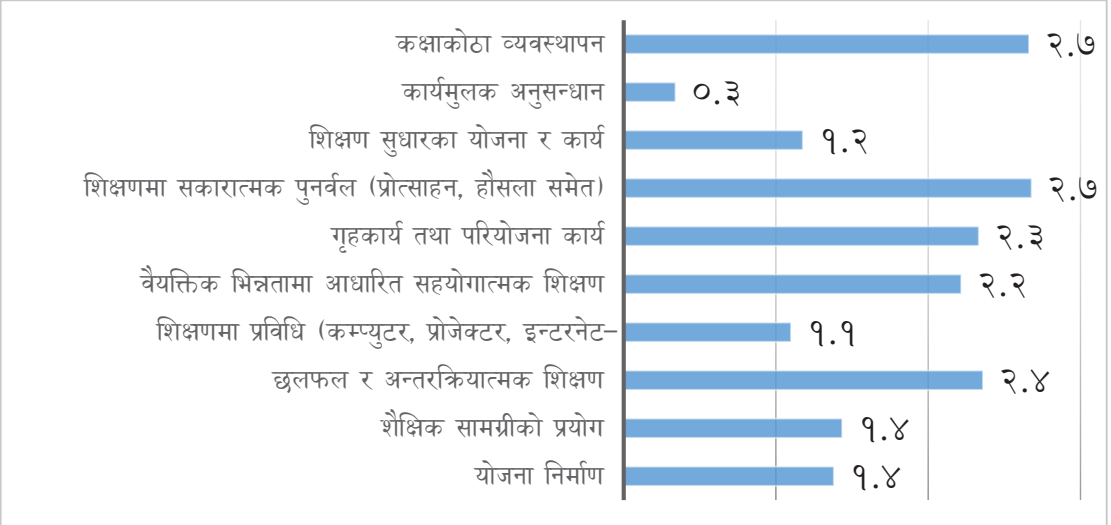

दिइएको चित्र नं. ९ ले कक्षा शिक्षणसम्बन्धी सूचकहरूको अवस्था देखाउँदै विद्यालय भित्रको शिक्षण अभ्यास समान रूपमा सबल नभएको स्पष्ट चित्र प्रस्तुत गर्छ। चित्रअनुसार छलफल र अन्तरक्रियात्मक शिक्षण (करिब २.४), शिक्षणमा सकारात्मक पुनर्बल (करिब २.७) र कक्षाकोठा व्यवस्थापन (करिब २.७) जस्ता सूचकहरूमा तुलनात्मक रूपमा राम्रो अवस्था देखिन्छ। यसले शिक्षकहरूले विद्यार्थीलाई सिकाइमा सक्रिय बनाउन, प्रोत्साहन दिन र कक्षाकोठा व्यवस्थित राख्न उचित प्रयास गरिरहेको सङ्केत गर्छ। गृहकार्य तथा परियोजना कार्य र वैयक्तिक भिन्नतामा आधारित सहयोगात्मक शिक्षण पनि मध्यमदेखि सन्तोषजनक तहमा देखिनुले विद्यार्थी केन्द्रित शिक्षण अभ्यासमा क्रमशः सुधार हुँदै गएको मान्न सकिन्छ।

अर्कोतर्फ शिक्षणमा प्रविधिको प्रयोग र विशेष गरी कार्यमूलक अनुसन्धान सूचकमा अत्यन्तै कम अङ्क (क्रमशः १.१ र ०.३) प्राप्त भएको देखिन्छ। यसले शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा कम्प्युटर, प्रोजेक्टर र इन्टरनेटको प्रयोग तथा अनुसन्धानमा आधारित शिक्षण अभ्यास कक्षा शिक्षणमा अझै प्रभावकारी रूपमा समावेश हुन नसकेको स्पष्ट पार्छ। योजना निर्माण र शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग पनि मध्यम तहमा सीमित देखिनुले शिक्षणको पूर्वतयारी र विविध सामग्री प्रयोग अझ व्यवस्थित गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ। समग्रमा, कक्षा शिक्षणका आधारभूत पक्षहरू सन्तोषजनक भए पनि

प्रविधिमैत्री शिक्षण र अनुसन्धानमा आधारित शिक्षणको अवस्था कमजोर रहेको पाइएको छ। त्यसैले शिक्षक क्षमता विकास, प्रविधि पहुँच विस्तार र कार्यमूलक अनुसन्धानलाई कक्षाकोठामा उतार्ने कार्यक्रमलाई प्राथमिकता दिनु आवश्यक देखिन्छ ।

आ) विद्यार्थी मूल्याङ्कन उपक्षेत्र (पूर्णाङ्क १८)

विद्यार्थी मूल्याङ्कनको प्रयोगमा राम्रो अवस्था प्रदर्शन गर्ने स्थानीय तहहरूमा सिगास (१५.७), रोङ (१५.६), देउमाई (१५.०) र दोगडाकेदार (१४.४) पर्छन् । तर सिंजा (७.४), तातोपानी (७.७) र दशरथचन्दमा (७.९) विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली कमजोर रहेको छ। यसले निरन्तर मूल्याङ्कन र नतिजा विश्लेषणमा लक्षित सहयोग आवश्यक देखाउँछ ।

चित्र नं. १० विद्यालयमा विद्यार्थी मूल्याङ्कन उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था

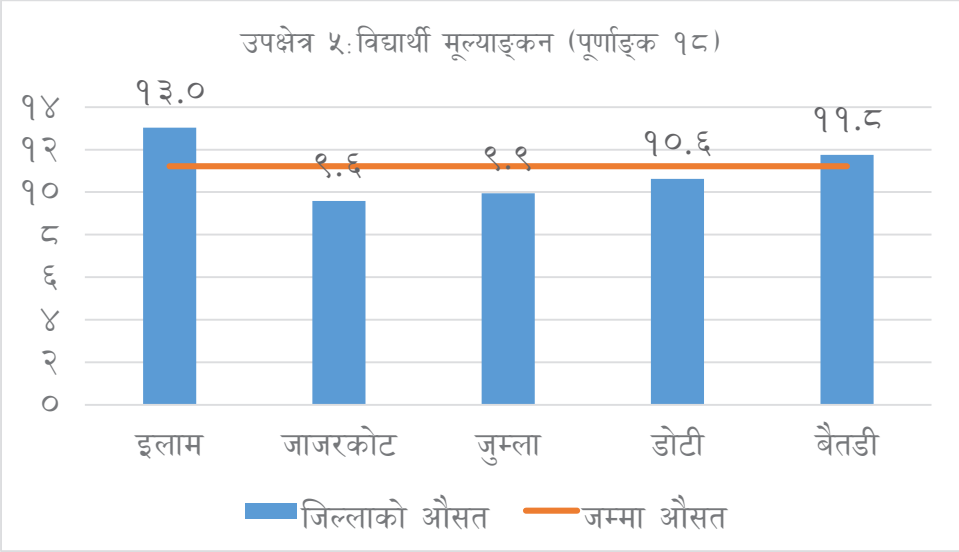

दिइएको चित्र नं. १० ले विद्यार्थी मूल्याङ्कन उपक्षेत्रअन्तर्गत विभिन्न जिल्लाहरूको औसत अवस्था देखाएको छ । चित्रअनुसार इलाम जिल्लाले सबैभन्दा उच्च अङ्क (१३.०) प्राप्त गरेको देखिन्छ, जसले निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन, निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको प्रयोग, प्रश्नपत्र निर्माण, उत्तरपुस्तिका परीक्षण, नतिजा प्रकाशन तथा परीक्षाफलको विश्लेषणजस्ता पक्षहरू इलाममा तुलनात्मक रूपमा व्यवस्थित र प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन भइरहेको सङ्केत गर्छ । यसले मूल्याङ्कन प्रणाली शिक्षण सिकाइ सुधारसँग जोडिन थालेको सकारात्मक अवस्था देखाउँछ ।

यो उपक्षेत्रमा जाजरकोटले सबैभन्दा कम अङ्क (९.६) प्राप्त गरेको छ, जसले विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रियामा निरन्तरता, गुणस्तर र विश्लेषणात्मक अभ्यास कमजोर रहेको जनाउँछ । जुम्ला (९.९)

र डोटी (१०.६) मध्यम तहमा देखिन्छन् भने बैतडी (११.८) र जुम्ला (११.२) अपेक्षाकृत राम्रो अवस्थामा रहेका छन् । समग्रमा सबै जिल्लाले विद्यार्थी मूल्याङ्कनमा पूर्ण सम्भावना उपयोग गर्न नसकेको देखिन्छ । यस चित्रले मूल्याङ्कनलाई केवल परीक्षा केन्द्रित नभई सिकाइ सुधारको साधनका रूपमा प्रयोग गर्न शिक्षक क्षमता विकास, मूल्याङ्कन सिप अभिवृद्धि र नतिजा विश्लेषणमा आधारित पृष्ठपोषण प्रणाली सुदृढ गर्नुपर्ने आवश्यकता स्पष्ट रूपमा औंल्याउँछ ।

चित्र नं. ११ विद्यार्थी मूल्याङ्कन उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था

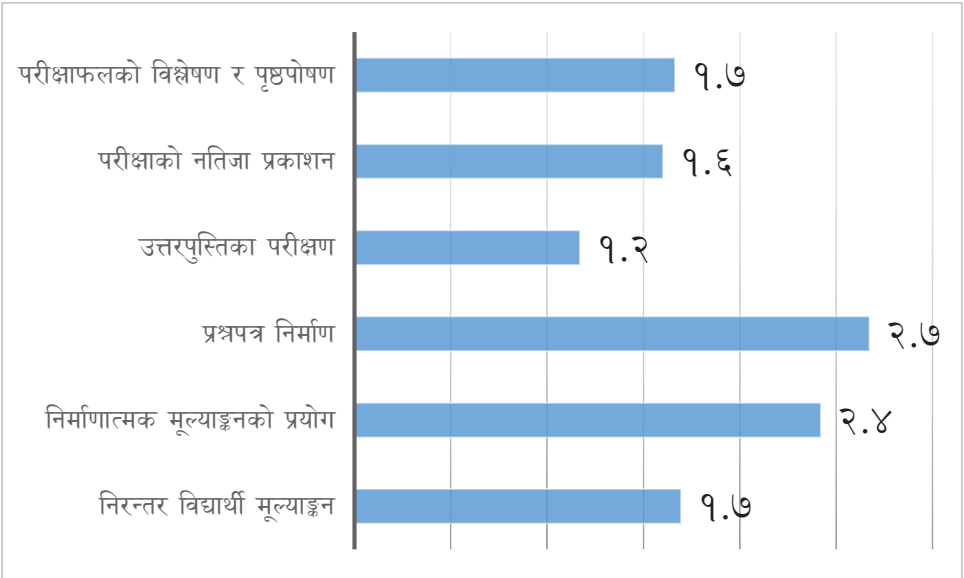

दिइएको चित्र नं. ११ ले विद्यार्थी मूल्याङ्कनसम्बन्धी सूचकहरूको अवस्था प्रस्तुत गरेको छ । चित्रअनुसार प्रश्नपत्र निर्माण (२.७) र निर्माणात्मक मूल्याङ्कनको प्रयोग (२.४) तुलनात्मक रूपमा सन्तोषजनक देखिन्छन् । यसले विद्यालयहरूमा पाठ्यक्रमअनुसार प्रश्न तयार गर्ने र विद्यार्थीको सिकाइ प्रक्रियालाई मूल्याङ्कनमा केही हदसम्म समावेश गर्ने अभ्यास रहेको सङ्केत गर्छ । यद्यपि, निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन कमजोर तह (१.७)मा रहेको देखिन्छ, जसले निरन्तर मूल्याङ्कनलाई व्यवस्थित बनाउनुपर्ने आवश्यकता देखाउँछ । उत्तरपुस्तिका परीक्षण सूचकमा अङ्क सबैभन्दा कम (करिब १.२) देखिनु सबैभन्दा कमजोर पक्षका रूपमा देखिन्छ । यसले परीक्षा सञ्चालन भएपछि उत्तरपुस्तिका परीक्षण समयमै र गुणस्तरीय ढङ्गले हुन नसक्ने अवस्था जनाउँछ । परीक्षाको नतिजा प्रकाशन तथा परीक्षाफलको विश्लेषण र पृष्ठपोषण सूचकहरू पनि मध्यम स्तरमै सीमित भएकाले मूल्याङ्कनको नतिजा शिक्षण सुधारमा प्रभावकारी रूपमा प्रयोग हुन नसकेको स्पष्ट हुन्छ । समग्रमा, यो चित्रले विद्यालयहरूमा विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रक्रिया आधारभूत रूपमा सञ्चालन भए पनि

विश्लेषण, पृष्ठपोषण र सुधारमुखी प्रयोग कमजोर रहेको देखाउँछ । त्यसैले मूल्याङ्कनलाई केवल नतिजासम्म सीमित नराखी शिक्षण सिकाइ सुधारसँग जोड्न शिक्षक क्षमता विकास र मूल्याङ्कन पद्धति सुदृढीकरण आवश्यक रहेको देखिन्छ ।

इ) शिक्षकको पेसागत विकास उपक्षेत्र (पूर्णाङ्क २१)

शिक्षकको पेसागत विकासतर्फ समग्र औसत अङ्क ७.६ हुँदा रोङ (११.२), देउमाई (१०.६), तातोपानी (१०.४) र चन्दननाथ (१०.३) जस्ता स्थानीय तहहरू अगाडि छन् । तर सिगास (६.३), जुनीचाँदे (६.३), बडीकेदार (६.१) सायल (५.६) सिंजा (४.६), सुर्नया (३.७) मा शिक्षक पेसागत विकास अत्यन्त कमजोर छ । यो असन्तुलन दीर्घकालीन शिक्षण गुणस्तरका लागि चुनौतीपूर्ण हो र कमजोर स्थानमा शिक्षकको पेसागत विकासका कार्यक्रमहरूलाई प्रभावकारी बनाउन ध्यान केन्द्रित गर्नुपर्ने देखिएको छ ।

चित्र नं. १२ शिक्षकहरूको पेसागत विकास उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था

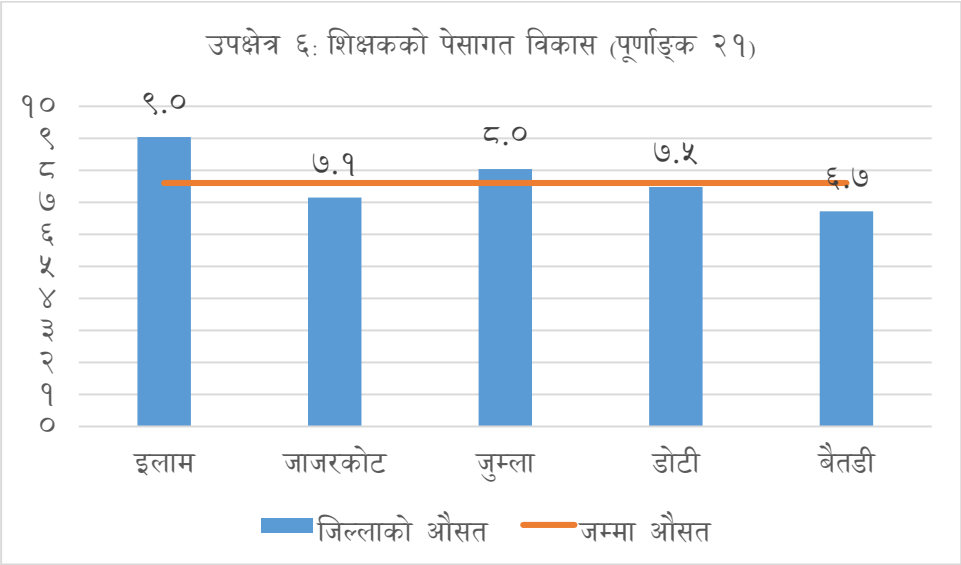

दिइएको चित्र नं. १२ ले शिक्षकको पेसागत विकास उपक्षेत्रअन्तर्गत विभिन्न जिल्लाहरूको औसत अवस्था देखाउँछ । चित्रअनुसार इलाम जिल्लाले सबैभन्दा उच्च अङ्क (९.०) प्राप्त गरेको छ, जसले विद्यालयमा शिक्षकको क्षमता विकास, तालिम, अध्ययन अवलोकन, रचनात्मक कार्य तथा प्रोत्साहनका अभ्यास तुलनात्मक रूपमा बाँकी ४ जिल्ला भन्दा राम्रो रहेको सङ्केत गर्छ । यसले इलाममा शिक्षकको पेसागत उन्नतिलाई शिक्षा सुधारको महत्त्वपूर्ण आधारका रूपमा लिइएको बुझाउँछ । अन्य जिल्लाहरूमा हेर्दा जुम्ला (८.०) मध्यमभन्दा माथिको अवस्थामा देखिन्छ, जबकि

डोटी (७.५) र जाजरकोट (७.१) मध्यम स्तरमा देखिन्छन् । यसले यी जिल्लामा केही तालिम र पेसागत गतिविधि भए पनि निरन्तरता, स्रोत पहुँच र संस्थागत समर्थन अझै पर्याप्त नभएको जनाउँछ । बैतडीको सबैभन्दा कम अङ्क (६.७) प्राप्त गरेको देखिन्छ जसले शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि, प्रोत्साहन तथा पेसागत सन्तुष्टिमा थप एवम् प्रभावकारी सुधार आवश्यक रहेको सङ्केत गर्छ । यो चित्रले शिक्षकको पेसागत विकास सबै जिल्लामा समान रूपमा सुदृढ नभएको स्पष्ट गर्छ। त्यसैले भविष्यमा विद्यालय स्तरमै पेसागत सिकाइका अवसरहरू सिर्जना गर्ने, नियमित स्व-अध्ययन, कार्यमूलक अनुसन्धान, अवलोकन भ्रमण र प्रोत्साहन सुविधालाई सङ्गठित रूपमा अघि बढाउन सके शिक्षकको पेसागत विकास थप प्रभावकारी भई समग्र शिक्षण सिकाइ गुणस्तर सुधारमा ठोस योगदान पुग्ने देखिन्छ।

चित्र नं. १३ शिक्षकको पेसागत विकास उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था

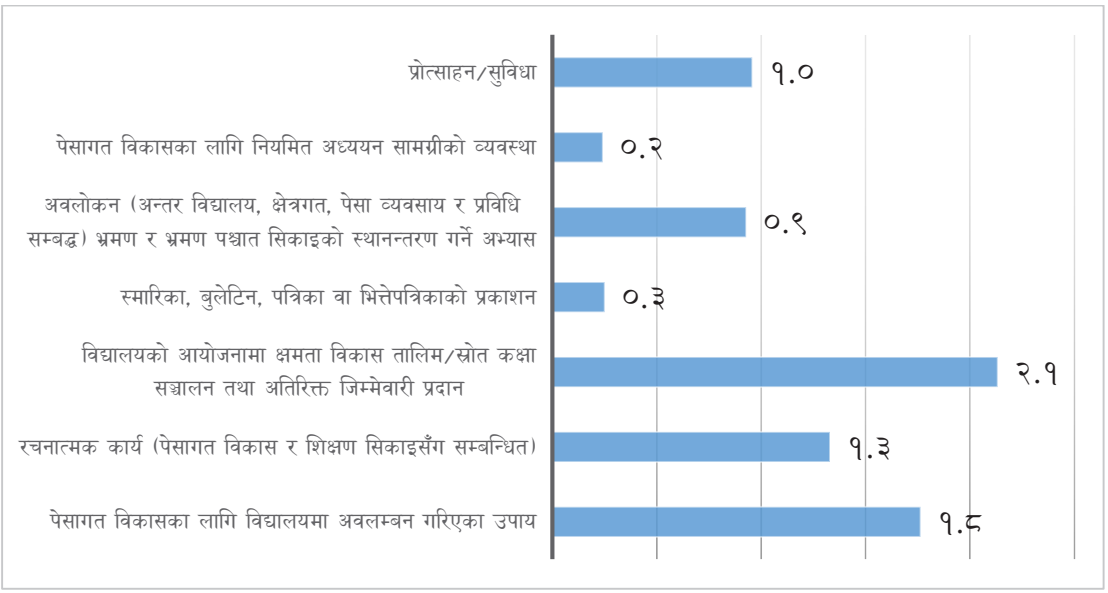

दिइएको चित्र नं १३ ले शिक्षकको पेसागत विकाससम्बन्धी सूचकहरूको अवस्था स्पष्ट रूपमा देखाएको छ । चित्रअनुसार विद्यालयको आयोजनामा क्षमता विकास तालिम वा स्रोत कक्षा सञ्चालन तथा अतिरिक्त जिम्मेवारी प्रदान सूचकमा सबैभन्दा उच्च अङ्क (करिब २.१) देखिन्छ, जसले विद्यालयस्तरमै तालिम र जिम्मेवारीमार्फत शिक्षकको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने प्रयास भइरहेको सङ्केत गर्छ । साथै पेसागत विकासका लागि विद्यालयमा अवलम्बन गरिएका उपाय र रचनात्मक कार्य जस्ता सूचकहरू मध्यम अवस्थामा देखिन्छन् । यसले केही विद्यालयमा शिक्षकको सिकाइ संस्कृति विकास गर्न सकारात्मक अभ्यासहरू प्रारम्भ भएको बुझिन्छ । यद्यपि, अर्कोतर्फ पेसागत विकासका

लागि नियमित अध्ययन सामग्रीको व्यवस्था सूचकमा सबैभन्दा कम (करिब ०.२) र स्मारिका, बुलेटिन, पत्रिका वा भित्तेपत्रिका प्रकाशन सूचकमा पनि अत्यन्त कम अङ्क (करिब ०.३) देखिनु गम्भीर कमजोरीको सूचक हो। यसले शिक्षकका अनुभव, नवप्रयोग र सिकाइलाई अभिलेखन गर्ने अभ्यास न्यून रहेको देखाउँछ। अवलोकन भ्रमण तथा सिकाइको स्थानान्तरण र पेसागत विकासका लागि नियमित अध्ययन सामग्रीको व्यवस्था सूचकहरू पनि कमजोर (करिब ०.९ भन्दा कम) देखिएका छन्, जसले निरन्तर स्वअध्ययन, अवलोकनबाट सिकाइ र संस्थागत सिकाइ प्रणाली सुदृढ हुन नसकेको सङ्केत गर्दछ। त्यसैगरी प्रोत्साहन सुविधा सूचक पनि कमजोर अवस्थामा (करिब १.०) रहेकाले शिक्षकलाई दीर्घकालमा प्रेरित गर्ने संरचनागत व्यवस्था पर्याप्त हुन नसकेको देखिन्छ।

ई) नेतृत्व र व्यवस्थापन उपक्षेत्र (पूर्णाङ्क ५१)

यो उपक्षेत्र सबैभन्दा धेरै पूर्णाङ्क भएको र सबैभन्दा बलियो प्रदर्शन देखिएको क्षेत्र हो। सिगास गाउँपालिका (४६.३), सन्दकपुर (४३.३), देउमाई (४३.१), चन्दननाथ (४३.१) ले राम्रो नेतृत्व अभ्यास देखाएका छन्। तर गुठीचौर (२५.३), तातोपानी (२५.६), र शिवनाथ (२९.७) जस्ता केही स्थानीय तहमा नेतृत्व र व्यवस्थापन कमजोर देखिन्छ।

चित्र नं. १४ विद्यालय नेतृत्व र व्यवस्थापन उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था

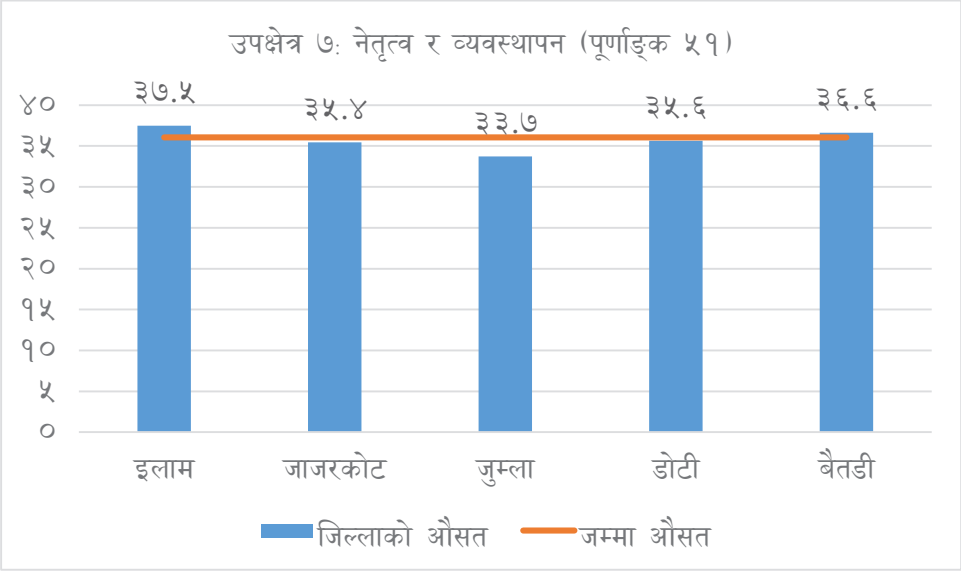

दिइएको चित्र नं. १४ ले नेतृत्व र व्यवस्थापन उपक्षेत्रअन्तर्गत विभिन्न जिल्लाहरूको औसत अवस्था (सूचक सङ्ख्या १७) प्रस्तुत गरेको छ। चित्रअनुसार इलाम जिल्लाले सबैभन्दा उच्च अङ्क

(३७.५) प्राप्त गरेको देखिन्छ । यसले विद्यालय व्यवस्थापन समिति गठन र क्रियाशीलता, शिक्षक अभिभावक सङ्घ, सामाजिक परीक्षण, विद्यालय सुधार योजना, वार्षिक योजना, सुशासन, अभिलेख व्यवस्थापन तथा आर्थिक लेखा परीक्षणजस्ता नेतृत्व र व्यवस्थापनसम्बन्धी अभ्यासहरू इलाममा तुलनात्मक रूपमा व्यवस्थित र प्रभावकारी रहेको सङ्केत गर्छ । यसको अर्थ इलामका विद्यालयहरूमा नेतृत्वले नीतिगत निर्णय मात्र नभई कार्यान्वयन र अनुगमनमा पनि सक्रिय भूमिका खेलेको देखिन्छ ।

अन्य जिल्लाहरूमा हेर्दा बैतडी (३६.६) र डोटी (३५.६) पनि राम्रो अवस्थामा देखिन्छन्, जसले यी जिल्लामा व्यवस्थापकीय संरचना र निर्णय प्रणाली केही हदसम्म सबल रहेको बुझाउँछ । जाजरकोट (३४.४) मध्यम अवस्थामा रहेको देखिन्छ भने जुम्लाको सबैभन्दा कम अङ्क (३३.७) रहेको छ, जसले विद्यालय नेतृत्व, योजना कार्यान्वयन, अभिभावक सहकार्य र सुशासनका पक्षमा केही कमजोरीहरू रहेको सङ्केत गर्छ । यस चित्रले नेतृत्व र व्यवस्थापन क्षेत्र अधिकांश जिल्लामा मध्यमदेखि सन्तोषजनक अवस्थामा रहेको देखाउँछ । तर जुम्ला र जाजरकोटजस्ता जिल्लामा योजना निर्माण र निर्णय कार्यान्वयन क्षमता अझ सुदृढ गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ । विद्यालयका प्रधानाध्यापकको नेतृत्व क्षमता विकास, विद्यालय व्यवस्थापन समिति र शिक्षक अभिभावक सङ्घको सक्रियता, पारदर्शिता तथा उत्तरदायित्वलाई थप बलियो बनाउन सके नेतृत्व र व्यवस्थापनले शिक्षण सिकाइको समग्र गुणस्तर सुधारमा अझ प्रभावकारी भूमिका खेल्न सक्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

चित्र नं. १५ नेतृत्व र व्यवस्थापन उपक्षेत्रअन्तर्गतको सूचकहरूको अवस्था

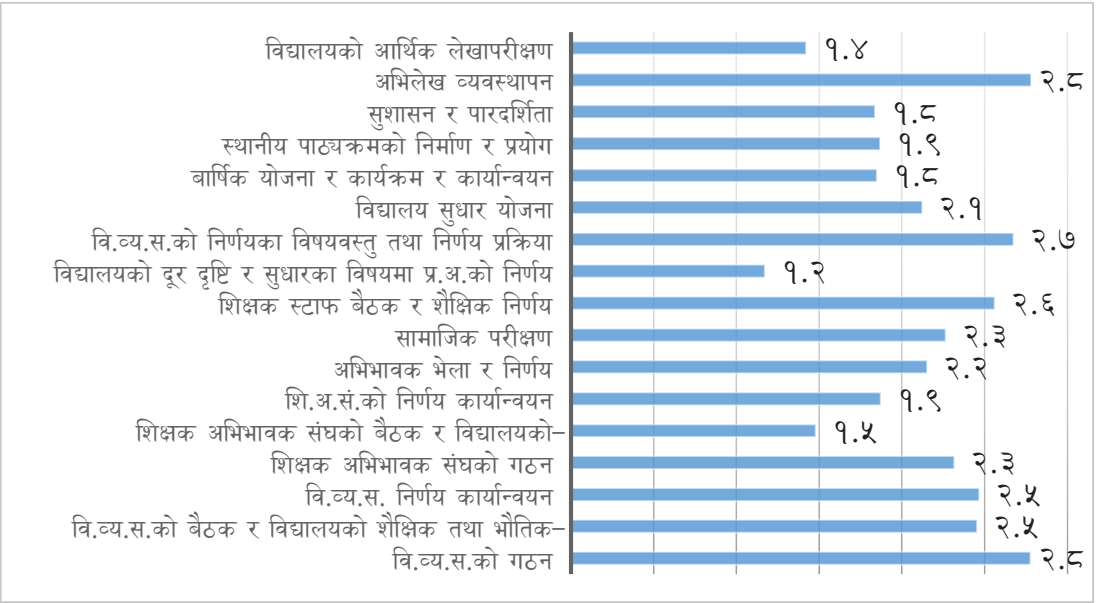

दिइएको चित्र नं. १५ ले नेतृत्व र व्यवस्थापनसम्बन्धी १७ ओटा सूचकहरूको अवस्था औसत अङ्कका आधारमा प्रस्तुत गरेको छ। चित्रलाई समग्र रूपमा हेर्दा अधिकांश सूचकहरूको मान १.२ देखि २.८ को दायरामा रहेको देखिन्छ, जसले विद्यालय नेतृत्व र व्यवस्थापनको अवस्था मध्यमदेखि सन्तोषजनक रहेको सङ्केत गर्छ। विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन, बैठक तथा निर्णय प्रक्रिया, शिक्षक अभिभावक सङ्घको गठन, अभिभावक भेला, शिक्षक स्टाफ बैठक, सुशासन र अभिलेख व्यवस्थापनजस्ता संरचनागत र प्रक्रियागत सूचकहरूको अङ्क प्रायः २.० को नजिक रहेको छ। यसले विद्यालयमा आधारभूत व्यवस्थापकीय संयन्त्र क्रियाशील रहेको बुझ्न सकिन्छ। तर सबै सूचक समान रूपमा सबल भने देखिँदैनन्। विद्यालयको दूरदृष्टि र सुधारका विषयमा प्रधानअध्यापकको निर्णय क्षमता निकै कमजोर (करिब १.२) रहेको छ, भने शिक्षक अभिभावक सङ्घको गठन र आर्थिक लेखापरीक्षण नगर्ने विद्यालयको सङ्ख्या ठुलो देखिन्छ। यसले कानुनको परिपालनामा कमजोरी रहेकोले पारदर्शिता, उत्तरदायित्व र निर्णयको निरन्तर अनुगमनमा समेत कमजोरी रहेको सङ्केत गर्छ। विद्यालय नेतृत्व र व्यवस्थापनका संरचना धेरै स्थानमा विद्यमान भए पनि योजना कार्यान्वयन, वित्तीय पारदर्शिता र निर्णयको गुणस्तरीय कार्यान्वयन अझै कमजोर रहेको स्पष्ट गर्छ।

उ) सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप उपक्षेत्र (पूर्णाङ्क १८)

यस उपक्षेत्रको स्थानीय तहको आधारमा हेर्दा अग्रस्थानमा सिगास (१५.६), देउमाई (१५.६), आदर्श (१५.५), पाटन (१५.१) रहेका छन्। अर्कोतर्फ गुठीचौर (८.३), हिमा (८.७), तातोपानी (९.४) र सुर्नया (१०.२) मा विद्यार्थीको सह वा अतिरिक्त क्रियाकलापमा सहभागिता कमजोर देखिन्छ।

चित्र नं. १६ विद्यालयमा सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था

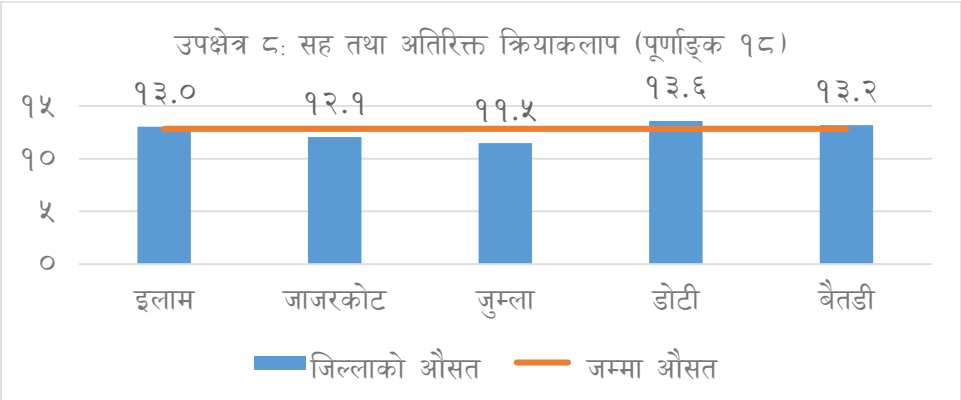

दिइएको चित्र नं. १६ ले सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप उपक्षेत्रअन्तर्गत विभिन्न जिल्लाहरूको औसत अवस्था प्रस्तुत गरेको छ। चित्रअनुसार डोटी जिल्लाले सबैभन्दा उच्च अङ्क (१३.६) प्राप्त गरेको देखिन्छ। यसले सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापको योजना निर्माण, कार्यान्वयन, विद्यालयभित्र तथा बाहिरका गतिविधिमा सहभागिता, प्रतियोगितामा सहभागिता, विद्यार्थी संलग्नता र बाल क्लब वा स्काउट जस्ता संरचनाको अवस्थाले डोटीमा तुलनात्मक रूपमा राम्रो काम भएको देखिन्छ। बैतडी (१३.२) र इलाम (१३.०) पनि नजिकैका उच्च अङ्कसहित तुलनात्मक रूपमा राम्रो अवस्थामा देखिन्छन्, जसले ती जिल्लामा विद्यार्थीको सर्वाङ्गीण विकासका लागि सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापलाई प्राथमिकता दिइएको बुझाउँछ। यद्यपि, यस उपक्षेत्रमा जुम्लाका विद्यालयको सबैभन्दा कम अङ्क (१२.४) प्राप्त गरेको छ, जसले सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापको योजना, नियमितता र संरचनागत सहयोगमा कमजोरी रहेको सङ्केत गर्छ। जाजरकोट (१२.६) पनि मध्यम अवस्थामै सीमित देखिन्छ। यस चित्रले सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापलाई केवल औपचारिकतामा सीमित नराखी शैक्षिक सिकाइसँग जोड्दै नियमित, समावेशी र विद्यार्थी केन्द्रित बनाउनुपर्ने आवश्यकतालाई औंल्याएको छ। विशेष गरी कमजोर कार्यसम्पादन क्षमता प्रदर्शन गरेका जिल्लामा स्थानीय स्तरका प्रतियोगिता, बाल क्लबका गतिविधि र बालमैत्री कार्यक्रम विस्तार गर्न सके विद्यार्थीको आत्मविश्वास, नेतृत्व क्षमता र विद्यालयप्रतिको आकर्षण अझ बढ्न सक्ने देखिन्छ।

चित्र नं. १७ विद्यालयमा सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप उपक्षेत्र अन्तर्गतको सूचकहरूको अवस्था

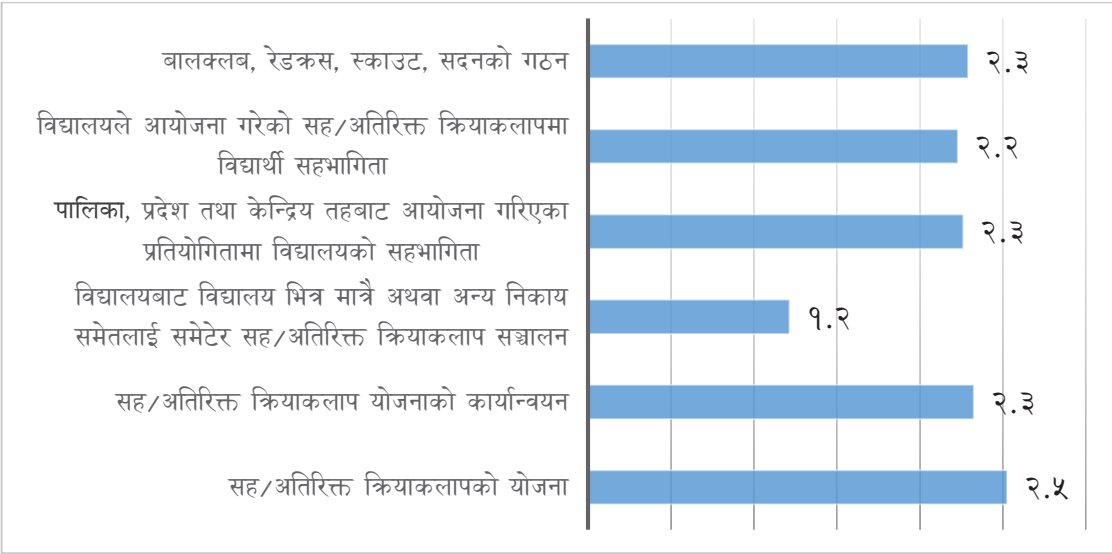

माथि दिइएको चित्र नं. १७ ले सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापसम्बन्धी सूचकहरूको अवस्था स्पष्ट रूपमा देखाउँछ । चित्रअनुसार सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापको योजना (२.५) र सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप योजनाको कार्यान्वयन (२.३) तुलनात्मक रूपमा सन्तोषजनक देखिन्छन् । यसले विद्यालयहरूले सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापका लागि योजनागत सोच बनाउने र त्यसलाई केही हदसम्म कार्यान्वयन गर्ने अभ्यास अपनाएका छन् भन्ने सङ्केत गर्छ । तर विद्यालयबाट विद्यालयभित्र मात्रै अथवा अन्य निकायसमेत समेटेर सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप सञ्चालन सूचकमा अङ्क सबैभन्दा कम (१.२) देखिनु प्रमुख कमजोरीका रूपमा देखिन्छ । यसले विद्यालयबाहिरका निकाय स्थानीय तह, प्रदेश वा अन्य संस्थासँग सहकार्य गरी गतिविधि विस्तार गर्ने अभ्यास कमजोर रहेको जनाउँछ । सकारात्मक पक्षका रूपमा स्थानीय तह, प्रदेश तथा केन्द्रीय तहबाट आयोजना गरिएका प्रतियोगितामा विद्यालयको सहभागिता र विद्यालयले आयोजना गरेका सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापमा विद्यार्थी सहभागिता सूचकहरू करिब २.३ आसपास रहेको देखिन्छ, जसले विद्यार्थीको सहभागिता र बाह्य प्रतियोगितामा विद्यालयको संलग्नता क्रमशः बढ्दै गएको देखिन्छ। साथै बाल क्लब, रेडक्रस, स्काउट, सदनको गठन सूचक पनि यही तहमा देखिनुले संरचनागत व्यवस्था केही हदसम्म कायम रहेको सङ्केत गर्छ । समग्रमा, यो चित्रले सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापको अवस्था मध्यम स्तरमा सीमित रहेको देखाउँछ । योजनागत पक्ष र विद्यार्थी सहभागिता भए पनि बाह्य सहकार्य, गतिविधिको दायरा विस्तार र नियमित, प्रभावकारी कार्यान्वयन अझै कमजोर रहेको देखिन्छ ।

प्रक्रिया क्षेत्रभित्र नेतृत्व र व्यवस्थापन सबैभन्दा सबल र शिक्षकको पेसागत विकास सबैभन्दा कमजोर उपक्षेत्र देखिएको छ । जिल्लाभित्रै स्थानीय तहअनुसार अत्यधिक अन्तर देखिनुले लक्षित रणनीति आवश्यक रहेको स्पष्ट हुन्छ । उत्कृष्ट कार्यसम्पादन गरेका स्थानीय तह (जस्तै सिगास, देउमाई, रोङ, चन्दननाथ) का अभ्यासलाई अनुकरणीय मोडेलका रूपमा प्रयोग गर्न सकिन्छ । कमजोर तहहरूमा शिक्षक क्षमता विकास, मूल्याङ्कन सिप, प्रविधिमैत्री शिक्षण र सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापमा लक्षित हस्तक्षेप आवश्यक छ । यसरी यो तालिकाले प्रक्रिया क्षेत्र विद्यालय सुधारको मेरुदण्ड भएको र लगानीको प्रभाव कति प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन भइरहेको छ भन्ने वास्तविक चित्र प्रस्तुत गरेको छ। स्थानीय तहगत सशक्तीकरण, अनुगमन र राम्रो अभ्यासको संस्थागत विस्तारमार्फत प्रक्रिया क्षेत्र अझ मजबुत बनाइएमा सिकाइ उपलब्धि र सेवाग्राही सन्तुष्टिमा प्रत्यक्ष सुधार आउने स्पष्ट देखिन्छ ।

ग) उपलब्धि (Outputs) क्षेत्र

उपलब्धि क्षेत्रमा विद्यालयको प्रत्यक्ष नतिजा र प्रभाव समेटिएको छ । नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (६ सूचक), सिकाइ उपलब्धि (५ सूचक), सेवाग्राही सन्तुष्टि (२ सूचक) र शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (२ सूचक) गरी जम्मा १५ सूचकमार्फत विद्यालयले विद्यार्थी, अभिभावक र शिक्षकमा पारेको प्रभाव मापन गरिएको छ । यस क्षेत्रले विद्यालयको शिक्षण सिकाइ गुणस्तर मात्र होइन, सन्तुष्टि र निरन्तरताको अवस्था पनि उजागर गर्छ । उपलब्धि क्षेत्र अन्तर्गत रहेका उपक्षेत्रहरूको अवस्था देहाय बमोजिम रहेको छः

तालिका नं. ११ स्थानीय तहअनुसारको शैक्षिक उपलब्धिसँग सम्वन्धित सूचकहरूमा मापनको अवस्था

जिल्ला र स्थानीय तह	९. नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)		१०. सिकाइ उपलब्धि (१५)		११. सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)		१२. शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)		उपलब्धिको जम्मा (४५)	
	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत
इलाम जिल्ला	११.०	६१.२	११.०	७३.२	४.२	६९.२	४.१	६८.५	३०.३	६७.२
इलाम नगरपालिका	९.७	५३.८	१०.२	६७.७	४.३	७१.८	४.३	७१.८	२८.५	६३.२
चुलाचुली गाउँपालिका	१०.१	५६.३	११.५	७६.७	४.६	७७.१	४.३	७०.८	३०.५	६७.८
देउमाई नगरपालिका	९.९	५४.८	१२.४	८२.९	५.१	८५.७	४.६	७६.२	३२.०	७१.१
फाकफोकथुम गाउँपालिका	११.६	६४.६	१०.७	७१.५	३.८	६३.६	३.८	६३.६	३०.०	६६.७
माई जोगमाई गाउँपालिका	१०.५	५८.३	१०.९	७२.५	४.४	७२.९	४.४	७२.९	३०.१	६६.९
माई नगरपालिका	९.५	५२.८	१२.८	८५.३	३.६	६०.०	३.७	६१.७	२९.६	६५.८
माङसेबुङ गाउँपालिका	१०.९	६०.३	९.६	६३.८	३.३	५४.८	३.६	५९.५	२७.३	६०.६
रोङ गाउँपालिका	१४.३	७९.६	११.४	७६.३	४.३	७२.२	४.४	७४.१	३४.६	७६.८
सन्दकपुर गाउँपालिका	१२.०	६६.७	९.५	६३.३	४.२	६९.४	४.०	६६.७	२९.७	६५.९
सूर्योदय नगरपालिका	११.८	६५.५	१०.७	७१.४	४.१	६७.९	४.१	६७.९	३०.६	६८.१
जाजरकोट जिल्ला	११.७	६४.९	११.४	७६.१	४.१	६८.९	४.१	६८.५	३१.४	६९.७
कुसे गाउँपालिका	११.६	६४.५	११.५	७६.९	४.२	६९.२	३.९	६५.४	३१.२	६९.४

जिल्ला र स्थानीय तह	९. नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)		१०. सिकाइ उपलब्धि (१५)		११. सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)		१२. शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)		उपलब्धिको जम्मा (४५)	
	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत
छेडागाड नगरपालिका	११.७	६५.२	१०.७	७१.६	४.१	६७.८	४.१	६७.८	३०.६	६८.०
जुनीचाँदे गाउँपालिका	१३.८	७६.५	१२.०	८०.०	४.८	७९.६	४.३	७२.२	३४.९	७७.५
त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	११.८	६५.६	११.५	७६.७	३.९	६५.०	४.२	७०.०	३१.४	६९.८
बारेकोट गाउँपालिका	१०.३	५६.९	११.१	७४.२	४.४	७२.९	४.५	७५.०	३०.३	६७.२
भेरीमालिका नगरपालिका	१०.२	५६.६	११.४	७५.८	३.९	६५.२	४.०	६६.७	२९.५	६५.५
शिवालय गाउँपालिका	१२.८	७०.८	१२.१	८०.८	३.९	६४.६	३.९	६४.६	३२.६	७२.५
जुम्ला जिल्ला	१३.२	७३.३	११.४	७६.१	४.०	६७.३	३.८	६४.०	३२.५	७२.२
कनका सुन्दरी गाउँपालिका	१४.३	७९.४	१२.१	८१.०	४.६	७६.२	४.१	६९.०	३५.१	७८.१
गुठीचौर गाउँपालिका	१४.८	८१.९	११.३	७५.०	४.०	६६.७	३.८	६२.५	३३.८	७५.०
चन्दननाथ नगरपालिका	११.९	६५.९	११.७	७८.१	४.६	७६.२	४.६	७६.२	३२.७	७२.७
तातोपानी गाउँपालिका	९.७	५४.०	११.४	७६.२	३.३	५४.८	३.१	५२.४	२७.६	६१.३
तिला गाउँपालिका	१४.४	७९.९	११.३	७५.०	४.४	७२.९	३.८	६२.५	३३.८	७५.०
पातारासी गाउँपालिका	१३.५	७५.०	११.८	७८.९	४.०	६६.७	४.०	६६.७	३३.३	७४.१

जिल्ला र स्थानीय तह	९. नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)		१०. सिकाइ उपलब्धि (१५)		११. सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)		१२. शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)		उपलब्धिको जम्मा (४५)	
	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत
सिंजा गाउँपालिका	११.४	६३.३	९.६	६४.०	३.२	५३.३	३.२	५३.३	२७.४	६०.९
हिमा गाउँपालिका	१६.२	८९.८	११.७	७७.८	४.०	६६.७	४.०	६६.७	३५.८	७९.६
डोटी जिल्ला	७.३	४०.५	१०.२	६७.८	४.४	७२.५	४.०	६६.७	२५.८	५७.४
आदर्श गाउँपालिका	५.३	२९.४	९.५	६३.३	३.९	६५.०	३.३	५५.०	२२.०	४८.९
के.आई.सिंह गाउँपालिका	१०.६	५८.६	११.०	७३.३	५.०	८३.३	४.२	७०.४	३०.८	६८.४
जोरायल गाउँपालिका	९.१	५०.५	१०.४	६९.१	४.९	८१.८	४.५	७५.८	२८.९	६४.२
दिपायल सिलगढी नगरपालिका	४.६	२५.३	९.७	६४.४	३.९	६४.८	३.७	६१.१	२१.८	४८.४
पूर्वीचौकी गाउँपालिका	४.८	२६.४	८.४	५५.८	४.४	७२.९	४.०	६६.७	२१.५	४७.८
बडीकेदार गाउँपालिका	८.६	४७.५	९.७	६४.४	४.१	६८.५	४.२	७०.४	२६.६	५९.०
बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	७.८	४३.२	१०.०	६६.७	४.३	७२.२	४.१	६८.५	२६.२	५८.३
शिखर नगरपालिका	८.५	४७.०	११.१	७३.८	४.४	७३.१	३.८	६४.१	२७.८	६१.७
सायल गाउँपालिका	५.१	२८.६	११.७	७८.१	४.१	६९.०	४.१	६९.०	२५.१	५५.९
बैतडी जिल्ला	१०.७	५९.३	११.०	७३.६	४.५	७५.४	४.४	७४.०	३०.७	६८.२
डिलासैनी गाउँपालिका	११.५	६३.९	१२.३	८१.७	४.०	६६.७	४.३	७०.८	३२.०	७१.१

जिल्ला र स्थानीय तह	९. नियमितता,विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)		१०. सिकाइ उपलब्धि (१५)		११. सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)		१२. शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)		उपलब्धिको जम्मा (४५)	
	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत	अङ्क	प्रतिशत
दशरथचन्द नगरपालिका	९.४	५२.३	८.७	५७.९	४.८	७९.८	४.५	७४.६	२७.४	६०.८
दोगडाकेदार गाउँपालिका	८.८	४८.९	१०.२	६८.०	४.७	७८.३	४.४	७३.३	२८.१	६२.४
पञ्चेश्वर गाउँपालिका	७.४	४१.४	६.८	४५.२	४.६	७५.९	४.२	७०.४	२३.०	५१.१
पाटन नगरपालिका	१०.४	५७.५	१०.९	७२.४	५.१	८४.५	५.०	८३.३	३१.३	६९.५
पुर्चौडी नगरपालिका	१२.९	७१.९	१३.३	८८.९	४.६	७६.९	४.३	७१.३	३५.२	७८.१
मेलौली नगरपालिका	७.२	३९.८	१०.५	७०.०	४.०	६६.७	४.०	६६.७	२५.७	५७.०
शिवनाथ गाउँपालिका	१०.६	५८.७	१२.७	८४.८	४.३	७१.४	३.७	६१.९	३१.३	६९.५
सिगास गाउँपालिका	१३.७	७५.९	१२.८	८५.३	४.७	७७.८	४.९	८१.१	३६.०	८०.०
सुर्नया गाउँपालिका	१२.७	७०.४	११.७	७७.८	४.२	६९.४	४.७	७७.८	३३.२	७३.७
जम्मा	१०.६	५८.६	११.०	७३.१	४.३	७१.४	४.२	६९.२	३०.०	६६.६

माथि प्रस्तुत गरिएको तालिका नं. ११ ले उपलब्धि क्षेत्र (पूर्णाङ्क ४५) अन्तर्गतका चार प्रमुख उपक्षेत्रहरूः नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८), सिकाइ उपलब्धि (१५), सेवाग्राही सन्तुष्टि (६) र शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६) मा जिल्ला तथा स्थानीय तहगत कार्यसम्पादन स्पष्ट रूपमा देखाउँछ। जिल्लागत औसतका आधारमा हेर्दा लगानी र प्रक्रियामा देखिएको अवस्था भन्दा अलि फरक किसिमको अवस्था उपलब्धिका क्षेत्रमा देखिएको छ। जिल्लागत रूपमा हेर्दा पाँच जिल्लामध्ये जुम्ला (३२.५) र जाजरकोटका विद्यालय (३१.४) तुलनात्मक रूपमा अगाडि रहेका छन्। इलाम (३०.३) र बैतडी (३०.७)को अवस्थाले औसतभन्दा माथि प्रदर्शन गरेका छन्। डोटी जिल्ला (२५.८) का विद्यालय भने स्पष्ट रूपमा पछाडि परेको देखिन्छ। समग्रमा भन्दा उपलब्धि क्षेत्र समग्रमा मध्यम तर सुधार सम्भावनायुक्त अवस्थामै रहेको सङ्केत देखिन्छ । जिल्ला स्तरमा जस्तै स्थानीय तहबिचमा पनि ठुलो अन्तर देखिनुलाई उपलब्धिका विषयमा लक्षित कार्यक्रमहरूको आवश्यकता रहेको प्रमाण मान्न सकिन्छ ।

यससम्बन्धी उपक्षेत्रगत प्राप्तिहरूको विश्लेषण तल प्रस्तुत गरिएको छः

अ) नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर उपक्षेत्र (पूर्णाङ्क १८)

यस उपक्षेत्रको अङ्क तालिकालाई हेर्दा सबैभन्दा राम्रो अङ्क प्राप्त गर्ने स्थानीय तहहरूमा जुम्ला जिल्लाका हिमा (१६.२), गुठीचौर (१४.८), तिला (१४.४), कनकासुन्दरी (१४.३) पर्दछन्। यसले जुम्ला जिल्लाका स्थानीय तहमा विद्यार्थी नियमितता उच्च र विद्यालय छाड्ने तथा कक्षा दोहोऱ्याउने समस्या तुलनात्मक रूपमा कम रहेको देखाउँछ । तर डोटी जिल्लाका स्थानीय तहहरू दिपायल सिलगढी (४.६), पूर्वीचौकी (४.८), सायल (५.१) र आदर्श (५.३) सबैभन्दा कमजोर अवस्थामा रहेको देखिन्छ। यो सूचकमा देखिएको समग्र अवस्थाले सामुदायिक विद्यालयमा बालबालिकाको नियमितताको सबाल एक प्रमुख र बहुआयामिक चुनौतीको रूपमा रहेको देखिन्छ।

चित्र नं. १८ विद्यार्थीको नियमितता, विद्यालय छाड्ने दर र कक्षा दोहोऱ्याउने दर उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था

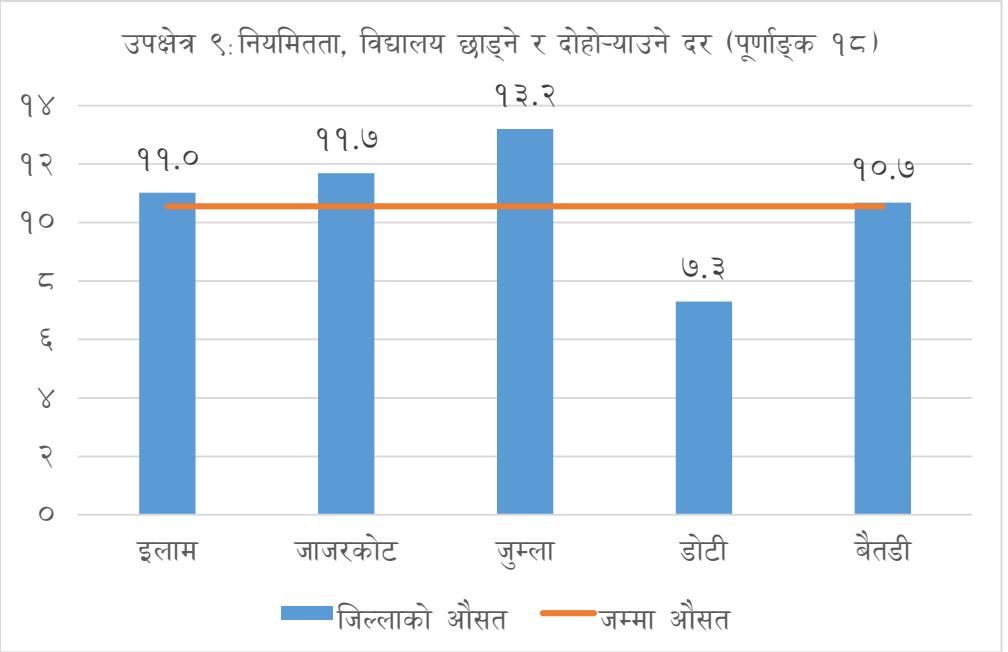

दिइएको चित्र नं. १८ले नियमितता, विद्यालय छाड्ने दर र कक्षा दोहोऱ्याउने दर उपक्षेत्रअन्तर्गत विभिन्न जिल्लाहरूको समग्र अवस्थालाई प्रस्तुत गरेको छ। चित्रअनुसार जुम्ला जिल्लाले सबैभन्दा उच्च अङ्क (१३.२) प्राप्त गरेको देखिन्छ। यसले जुम्लामा विद्यार्थीको विद्यालय उपस्थिति दर तुलनात्मक रूपमा राम्रो रहेको, विद्यालय छाड्ने तथा कक्षा दोहोऱ्याउने दर कम रहेको सङ्केत गर्छ। यसको अर्थ त्यहाँ विद्यालयमा विद्यार्थी टिकाउ (Retention) र निरन्तरता सन्तोषजनक अवस्थामा रहेको बुझिन्छ। जाजरकोट (११.७) र इलाम (११.०) पनि मध्यमभन्दा राम्रो अवस्थामा देखिन्छन्, जसले दुवै जिल्लामा नियमितता कायम राख्न केही प्रभावकारी प्रयास भइरहेको देखाउँछ। यद्यपि, डोटी जिल्लाका विद्यालयले सबैभन्दा कम अङ्क (७.३) प्राप्त गरेको देखिन्छ। यसले डोटीमा विद्यार्थीको नियमितता कमजोर, विद्यालय छाड्ने तथा कक्षा दोहोऱ्याउने समस्या अझै गम्भीर रूपमा विद्यमान रहेको सङ्केत गर्छ। बैतडी (१०.७) मध्यम अवस्थामा छ, तर जुम्लाको जस्तो अवस्थामा भने पुगेको छैन। यो चित्रले जिल्लाहरूबिच विद्यार्थी नियमितता र टिकाउमा स्पष्ट असमानता रहेको देखाउँछ। विशेष गरी डोटी जिल्लामा विद्यालय छाड्ने दर घटाउने, विद्यार्थीलाई विद्यालयमा टिकाइ राख्ने कार्यक्रम, अभिभावकसँग सहकार्य, छात्रवृत्ति, दिवा खाजा, सुरक्षित विद्यालय वातावरण र शैक्षिक सहायतामा थप ध्यान दिनुपर्ने आवश्यकता स्पष्ट रूपमा औंल्याएको छ।

चित्र नं. १९ विद्यार्थीको नियमितता, विद्यालय छाड्ने र कक्षा दोहोऱ्याउने दर उपक्षेत्रका सूचकहरूको अवस्था

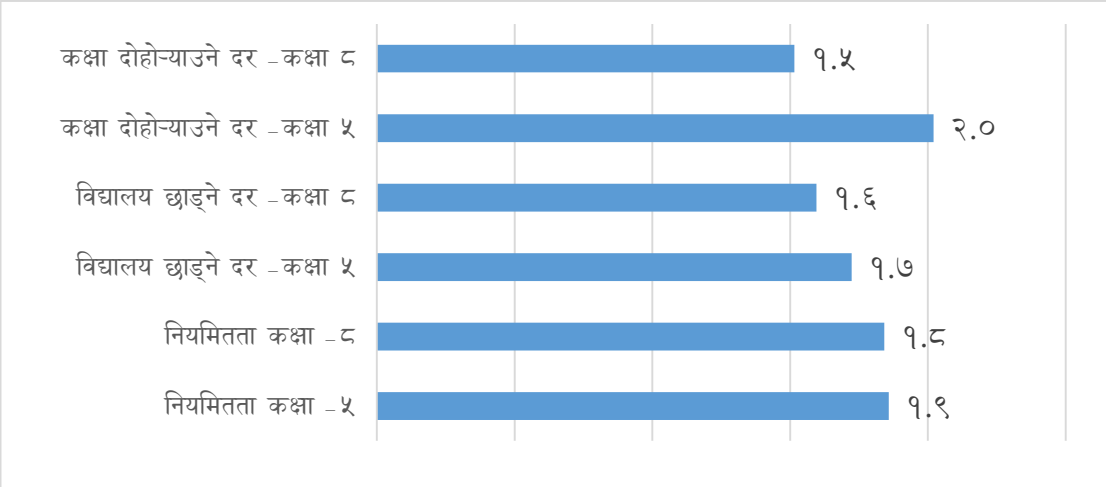

दिइएको चित्र नं. १९ ले नियमितता, विद्यालय छाड्ने दर र कक्षा दोहोऱ्याउने दरसम्बन्धी सूचकहरूको अवस्था स्पष्ट रूपमा देखाउँछ। चित्रअनुसार कक्षा ५ को कक्षा दोहोऱ्याउने सूचक सबैभन्दा राम्रो (करिब २.०) रहेको देखिन्छ, जसले आधारभूत तह अन्तर्गतको प्राथमिक तहमा विद्यार्थी विद्यालयमा टिकाउ हुने दर तुलनात्मक रूपमा सन्तोषजनक रहेको सङ्केत गर्छ। यो चित्रले नियमितता विद्यालय छाड्ने दर र कक्षा दोहोऱ्याउने दरका सबै सूचकहरूमा मध्यम अङ्क प्राप्त भएको र करिब समान अङ्क प्राप्त भए पनि माध्यमिक तहमा पुग्दा विद्यालय छाड्ने र कक्षा दोहोऱ्याउने जोखिम बढ्दै गएको स्पष्ट सङ्केत दिन्छ।

आ) सिकाइ उपलब्धि उपक्षेत्र (पूर्णाङ्क १५)

समग्र औसत अङ्क ११.० हुँदा उत्कृष्ट प्रदर्शन गर्ने स्थानीय तहहरूमा पुर्चौडी (१३.३), सिगास (१२.८), शिवनाथ (१२.७), देउमाई (१२.४) रहेका छन्। यसले कक्षा ५ र ८ मा विषयगत सिकाइ सुधार र एसइईको औसत ग्रेड प्वाइन्ट (जिपिए)मा सकारात्मक नतिजा देखाउँछ। तर पञ्चेश्वर (६.८), पूर्वीचौकी (८.४), दशरथ चन्द (८.७), आदर्श (९.५), सन्दकपुर (९.५), माड्सेबुङ (९.६) र सिंजा (९.६) लगायतका स्थानीय तहमा सिकाइ उपलब्धि अझै कमजोर देखिन्छ।

चित्र नं. २० विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था

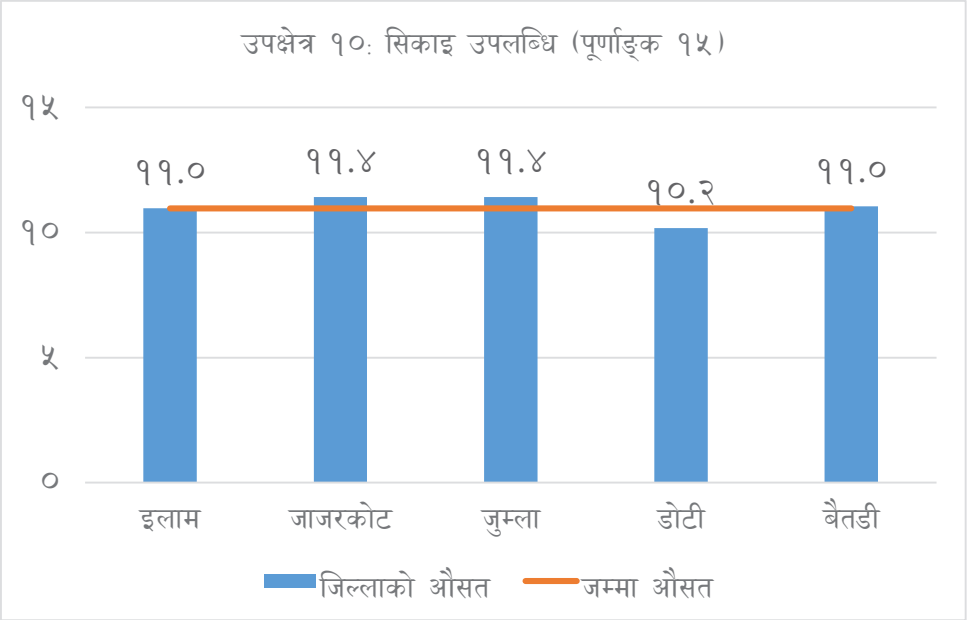

माथि दिइएको चित्र नं. २० ले सिकाइ उपलब्धि उपक्षेत्रअन्तर्गत विभिन्न जिल्लाहरूको समग्र अवस्था देखाउँछ। चित्रअनुसार जाजरकोट र जुम्ला दुवै जिल्लाले सबैभन्दा उच्च समान अङ्क (११.४ अङ्क) प्राप्त गरेका छन्। यसले कक्षा ५ र ८ का नेपाली तथा गणित विषयमा पछिल्लो दुई वर्षको सिकाइ उपलब्धिमा सकारात्मक सुधार आएको र माध्यमिक तह कक्षा १० को अन्तमा लिइने परीक्षा (एसइई) को औसत जिपिए पनि तुलनात्मक रूपमा राम्रो रहेको सङ्केत गर्छ। यी जिल्लाको सिकाइ नतिजाअन्तर्गतको यो उपलब्धि विद्यालय, शिक्षक र समुदाय स्तरका प्रयास प्रभावकारी हुँदै गएको सङ्केत मान्न सकिन्छ। यसै गरी बैतडी (११.०) र इलाम (११.०) पनि नजिकैका अङ्कसहित सन्तोषजनक अवस्थामा देखिन्छन्। यसले यी जिल्लामा शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया र विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणालीले सिकाइ उपलब्धिमा सकारात्मक प्रभाव पारेको बुझाउँछ। तर डोटीले सबैभन्दा कम अङ्क (१०.२) प्राप्त गरेको देखिन्छ, जसले उक्त जिल्लामा सिकाइ उपलब्धि अपेक्षित स्तरमा पुग्न नसकेको सङ्केत गर्छ। डोटीमा नियमितता, कक्षा दोहोऱ्याउने दर, मूल्याङ्कन पद्धति वा शिक्षण विधिमा कमजोरीका कारण सिकाइ नतिजा कमजोर भएको सम्भावना देखिन्छ। जिल्लाहरूबिच सिकाइ उपलब्धिमा धेरै ठुलो अन्तर नभए पनि स्पष्ट भिन्नता देखिन्छ। यो चित्रले सिकाइ उपलब्धि केवल भौतिक पूर्वाधार वा लगानीबाट मात्र होइन, कक्षा शिक्षणको गुणस्तर, मूल्याङ्कनको प्रभावकारी प्रयोग, शिक्षकको पेसागत क्षमता र विद्यार्थी टिकाउ जस्ता कारकसँग गहिरो रूपमा जोडिएको स्पष्ट पार्छ।

चित्र नं. २१ विद्यार्थी सिकाइ उपलब्धि उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था

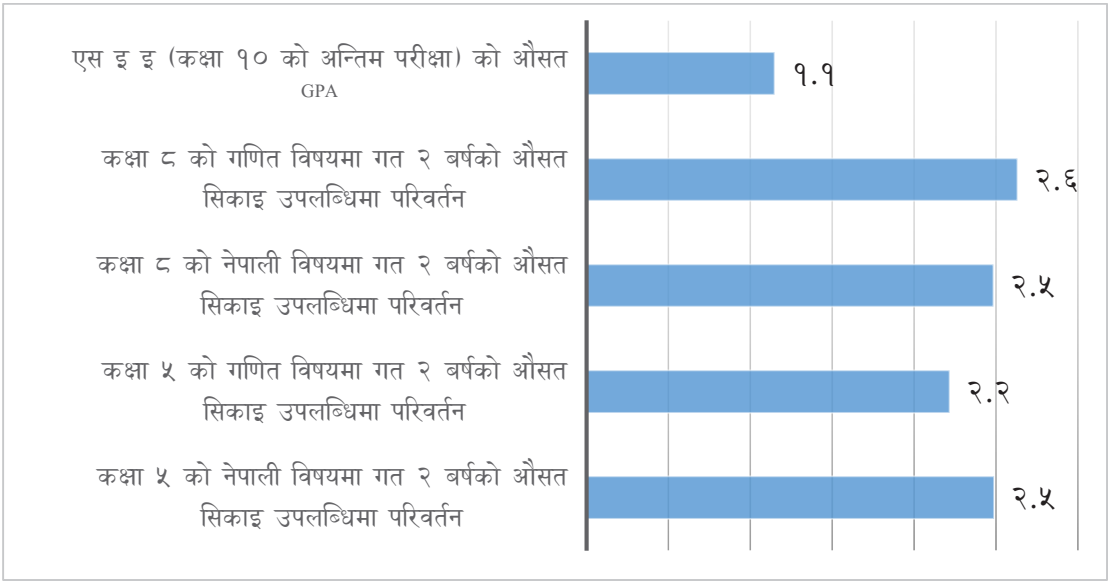

दिइएको चित्र नं. २१ ले सिकाइ उपलब्धि अन्तर्गतका पाँच सूचकहरूको अवस्था प्रस्तुत गरेको छ। चित्रअनुसार कक्षा ८ को गणित विषयमा गत २ वर्षको औसत सिकाइ उपलब्धिमा परिवर्तन सबैभन्दा उच्च (२.६) देखिन्छ, जसले उक्त तह र विषयमा शिक्षण सिकाइ सुधारका प्रयासहरूले सकारात्मक प्रभाव पारेको सङ्केत गर्छ। त्यसैगरी कक्षा ८ को नेपाली र कक्षा ५ को नेपाली विषयमा पनि औसत सिकाइ उपलब्धिमा परिवर्तन सन्तोषजनक (२.५) देखिन्छ। यी तथ्यहरूले आधारभूत र निम्न माध्यमिक तहमा नेपाली विषयको सिकाइ क्रमशः सुधारोन्मुख रहेको बुझाउँछ। तर कक्षा ५ को गणित विषयमा गत २ वर्षको औसत सिकाइ उपलब्धिमा परिवर्तन तुलनात्मक रूपमा कम (२.२) देखिनुले प्रारम्भिक तहमा गणित सिकाइ अझै चुनौतीपूर्ण रहेको सङ्केत गर्छ। सबैभन्दा कमजोर सूचकका रूपमा माध्यमिक तहको कक्षा १० को अन्तिम परीक्षा (एसइई) को औसत जिपिए देखिएको छ, जसको अङ्क करिब १.१ मात्र छ। यसले माध्यमिक तहको अन्त्यमा विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि अपेक्षित स्तरमा पुग्न नसकेको र पाठ्यवस्तुको जटिलता, परीक्षा दबाब, निरन्तर पृष्ठपोषणको कमी वा आधारभूत तहमा रहेको सिकाइ अन्तरले प्रभाव पारेको सम्भावना देखाउँछ।

इ) सेवाग्राही सन्तुष्टि उपक्षेत्र (पूर्णाङ्क ६)

यो उपक्षेत्रमा औसत ४.३ देखिनु समग्र रूपमा विद्यालयप्रतिको धारणा सकारात्मक रहेको सङ्केत हो। देउमाई र पाटन नगरपालिका (५.१), के.आई.सिंह गाउँपालिका (५.०), जोरायल (४.९) र

दशरथचन्द नगरपालिका (४.८) उच्च सन्तुष्टि भएका स्थानीय तह हुन् । तर माडसेबुङ (३.३), तातोपानी (३.३), सिंजा (३.२) मा तुलनात्मक रूपमा सबैभन्दा कम सन्तुष्टि देखिएको छ जसले विद्यालय,अभिभावक र विद्यार्थीबिच संवादमा कमजोरी रहेको अवस्थालाई जनाउँछ ।

चित्र नं. २२ सेवाग्राहीहरूको सन्तुष्टि उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था

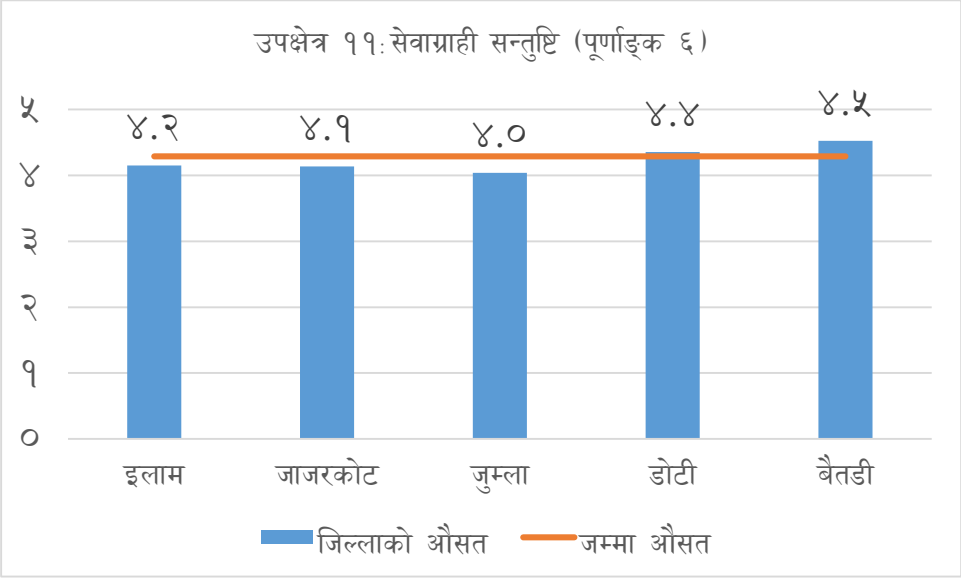

माथि दिइएको चित्र नं. २२ ले सेवाग्राही सन्तुष्टि उपक्षेत्रअन्तर्गत विभिन्न जिल्लाहरूको अवस्था प्रस्तुत गरेको छ । चित्रअनुसार बैतडी जिल्लाले सबैभन्दा उच्च अङ्क (४.५) प्राप्त गरेको देखिन्छ, जसले विद्यालय सेवाप्रति अभिभावक र विद्यार्थी दुवैको सन्तुष्टि उच्च रहेको सङ्केत गर्छ । यसबाट बैतडीका विद्यालयहरूमा शिक्षण सिकाइ वातावरण, नेतृत्व, शिक्षक व्यवहार तथा विद्यालय समुदाय सम्बन्ध सन्तोषजनक भएको बुझिन्छ । डोटी (४.४) पनि नजिकैको उच्च अङ्कसहित राम्रो अवस्थामा देखिन्छ, जसले त्यहाँका सेवाग्राहीले विद्यालय सेवा सकारात्मक रूपमा अनुभूति गरिरहेका छन् भन्ने देखाउँछ । जुम्ला जिल्लाले सबैभन्दा कम अङ्क (४.०) प्राप्त गरेको छ । यद्यपि यो अङ्क अत्यन्त न्यून भने होइन, तर यसले अन्य जिल्लाको तुलनामा कम सन्तुष्टि रहेको सङ्केत गर्छ । इलाम (४.२) र जाजरकोट (४.१) मध्यम अवस्थामा देखिन्छन् भने जम्मा औसत (४.३) ले समग्र रूपमा सेवाग्राही सन्तुष्टि सन्तोषजनक तहमा रहेको बुझाउँछ । यो चित्रले अधिकांश जिल्लामा विद्यालयप्रति अभिभावक र विद्यार्थीको धारणा सकारात्मक रहेको देखाउँछ । जुम्ला, जाजरकोट र इलामजस्ता जिल्लामा सेवाग्राही सन्तुष्टि बढाउन शिक्षण गुणस्तर, विद्यार्थीमैत्री वातावरण, विद्यालय अभिभावक संवाद र शैक्षिक सेवाको पहुँचमा थप सुधार आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र नं. २३ सेवाग्राहीको सन्तुष्टि उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था

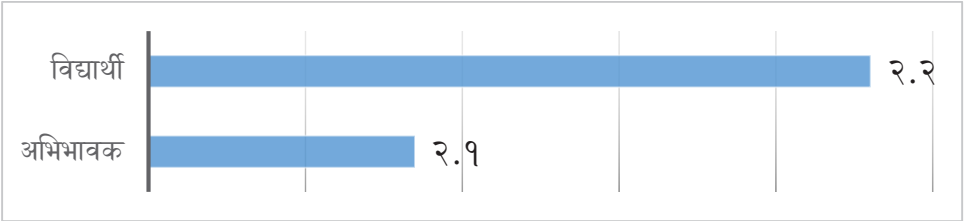

माथि दिइएको चित्र नं. २३ ले सेवाग्राही सन्तुष्टिसम्बन्धी सूचकहरूको अवस्था देखाएको छ, जसमा अभिभावक र विद्यार्थी दुईओटै समूहको सन्तुष्टि स्तर तुलना गरिएको छ । चित्रअनुसार विद्यार्थीको सन्तुष्टि स्तर (करिब २.२) र अभिभावकको सन्तुष्टि सन्तुष्टि (करिब २.१) भन्दा बढी छ । यो अन्तर त्यति फराकिलो नभए पनि यसले विद्यालयको वातावरण, शिक्षक व्यवहार, कक्षा शिक्षण, सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप तथा दैनिक विद्यालय अनुभवप्रति विद्यार्थीहरू तुलनात्मक रूपमा बढी सन्तुष्ट रहेको सङ्केत गर्छ । अभिभावकको सन्तुष्टि स्तर कम देखिनुले विद्यालय अभिभावक संवाद, सिकाइ उपलब्धिको जानकारी, परिणामको पारदर्शिता वा अपेक्षा र उपलब्धिबिचको अन्तर जस्ता पक्षमा केही असन्तोष रहेको आकलन गर्न सकिन्छ।

ई) शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि उपक्षेत्र (पूर्णाङ्क ६)

शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि उच्च भएका स्थानीय तहहरूमा पाटन नगरपालिका (५.०), सिगास (४.९), देउमाई (४.६), चन्दननाथ (४.६) पर्छन् । यसले नेतृत्व सहयोग, कार्य वातावरण र पेसागत आत्मसम्मान बलियो रहेको सङ्केत गर्छ । तर तातोपानी (३.१), सिंजा (३.२), आदर्श (३.३) जस्ता स्थानीय तहमा शिक्षक सन्तुष्टि कमजोर देखिनु दीर्घकालीन गुणस्तरका लागि चुनौतीको विषय हो ।

चित्र नं. २४ शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि उपक्षेत्रको जिल्लागत अवस्था

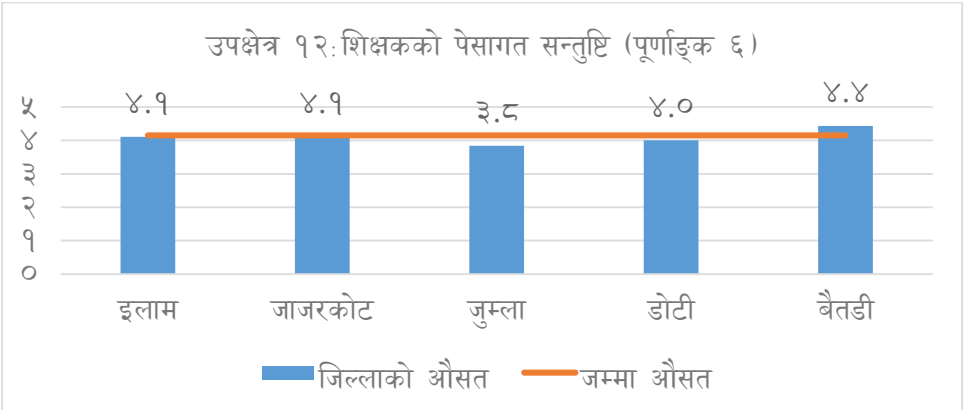

दिइएको चित्र नं. २४ ले शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (२ सूचक) अन्तर्गत विभिन्न जिल्लाहरूको अवस्था प्रस्तुत गरेको छ । चित्रअनुसार बैतडी जिल्लाले सबैभन्दा उच्च अङ्क (४.४) प्राप्त गरेको देखिन्छ । यसले बैतडीका शिक्षकहरू विद्यालयको कार्यप्रगति र आफ्नो पेसाप्रति तुलनात्मक रूपमा बढी सन्तुष्ट रहेको सङ्केत गर्छ । शिक्षक सन्तुष्टि उच्च हुनु भनेको कार्य वातावरण, नेतृत्वको सहयोग, जिम्मेवारीबोध र केही हदसम्म प्रोत्साहनको सकारात्मक प्रभाव देखिनु पनि हो । इलाम र जाजरकोट दुवै जिल्लाले ४.२ अङ्क प्राप्त गरी मध्यमभन्दा माथिको अवस्थामा देखिन्छन् । यसले ती जिल्लामा शिक्षकको पेसागत आत्मसम्मान र सन्तुष्टि सन्तोषजनक स्तरमा रहेको देखाउँछ । त्यसैगरी डोटीले ४.० अङ्क प्राप्त गरेको छ, जुन स्वीकार्य भए पनि अपेक्षाकृत कम सन्तुष्टि जनाउने स्तर हो । सबैभन्दा न्यून अङ्क जुम्ला जिल्लाले (३.८) प्राप्त गरेको देखिन्छ, जसले त्यहाँका शिक्षकले आफ्नो पेसा र विद्यालय कार्य प्रगतिसम्बन्धी सन्तुष्टिमा कमी महसुस गरिरहेको सङ्केत गर्छ । यो चित्रले जिल्लाहरूबिच शिक्षक पेसागत सन्तुष्टिमा स्पष्ट अन्तर रहेको देखाउँछ । जहाँ शिक्षक सन्तुष्टि उच्च छ, त्यहाँ शिक्षण सिकाइको वातावरण, नेतृत्व, व्यवस्थापन र संस्थागत समर्थन तुलनात्मक रूपमा बलियो रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ । जुम्ला र डोटीजस्ता जिल्लामा शिक्षक सन्तुष्टि बढाउन कार्यबोझ सन्तुलन, पेसागत विकासका अवसर, प्रोत्साहन वा सुविधा, सकारात्मक कार्य वातावरण र नेतृत्वको सहयोग अझ सुदृढ गर्नुपर्ने आवश्यकता स्पष्ट देखिन्छ ।

चित्र नं. २५ शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि उपक्षेत्रअन्तर्गत सूचकहरूको अवस्था

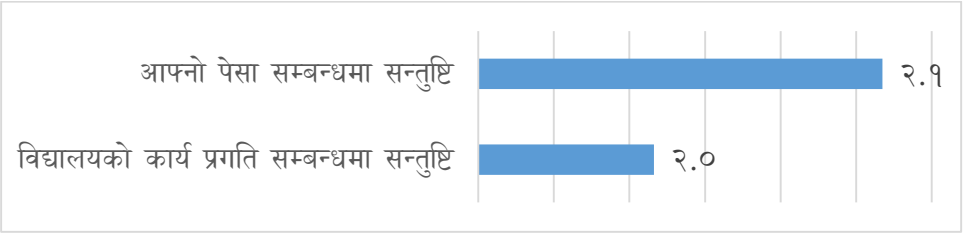

दिइएको चित्र नं. २५ ले शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टिअन्तर्गत रहेका दुईओटा सूचकः विद्यालयको कार्य प्रगति सम्बन्धमा सन्तुष्टि र आफ्नो पेसा सम्बन्धमा सन्तुष्टिको अवस्था स्पष्ट रूपमा देखाउँछ । चित्रअनुसार आफ्नो पेसा सम्बन्धमा शिक्षकको सन्तुष्टि (२.१), विद्यालयको कार्य प्रगतिसम्बन्धी सन्तुष्टि (२.०) भन्दा केही सकारात्मक रहेको देखिन्छ । यसले अधिकांश शिक्षकहरू आफ्नो पेसाप्रतिको आत्मसम्मान, सामाजिक पहिचान र पेसागत मूल्यप्रति तुलनात्मक रूपमा सन्तुष्ट रहेको जनाउँछ । अर्थात् शिक्षकहरूले शिक्षण पेसालाई अर्थपूर्ण र सम्मानजनक पेसा रूपमा स्वीकार गरिरहेका छन् भन्ने सङ्केत दिन्छ । यद्यपि, विद्यालयको कार्य प्रगतिसम्बन्धी सन्तुष्टि तुलनात्मक रूपमा कम देखिनु महत्त्वपूर्ण सन्देश हो । यसले विद्यालयको समग्र सुधार गति, व्यवस्थापन, स्रोत

साधन, नेतृत्व सहयोग, पेसागत विकासका अवसर, कार्यबोझ वा निर्णय प्रक्रियामा शिक्षकको भूमिकाजस्ता पक्षमा केही असन्तोष रहेको सङ्केत गर्छ । शिक्षक व्यक्तिगत रूपमा आफ्नो पेसाप्रति सन्तुष्ट भए पनि विद्यालयस्तरको कार्यप्रगति र सुधार प्रक्रियामा अपेक्षित सन्तुलन नआएको अनुभूति हुन सक्छ ।

शैक्षिक उपलब्धिका उपक्षेत्रहरूमा माथिका अनुच्छेदमा गरिएका विश्लेषणहरूले उपलब्धि क्षेत्रमा सबैभन्दा कमजोर पक्ष नियमितता तथा विद्यार्थी टिकाउ (विशेष गरी डोटी क्षेत्रमा) देखाएको छ। सिकाइ उपलब्धि र सन्तुष्टि बलियो भए पनि सबै स्थानीय तहमा समान छैन, जसले असमानता उजागर गरेको छ। हिमा, सिगास, पुचौंडी, देउमाई, रोङजस्ता स्थानीय तहहरूमा राम्रा अभ्यासका उदाहरणहरू छन्। तथापि कमजोर स्थानीय तहमा लक्षित रूपमा विद्यार्थी टिकाउने कार्यक्रम, सुधारात्मक शिक्षण (Remedial teaching), अभिभावक सहकार्य र शिक्षक प्रेरणा कार्यक्रम आवश्यक रहेको देखिन्छ ।

४.२ राष्ट्रिय, प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तहको समग्र कार्यसम्पादन स्तर र क्रम

यस उपखण्डमा विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणबाट प्राप्त विधागत समग्र अङ्क (Composite Score) का आधारमा राष्ट्रिय, प्रदेश, जिल्ला तथा स्थानीय तहस्तरमा देखिएको समग्र कार्यसम्पादनको अवस्था र क्रम प्रस्तुत गरिएको छ ।

क) राष्ट्रिय स्तरमा समग्र कार्यसम्पादनको अवस्था

राष्ट्रिय स्तरमा हेर्दा, यस अध्ययनमा समावेश विद्यालयहरूको समग्र कार्यसम्पादन सामान्य र मध्यम (Fair to Good) स्तरमा केन्द्रित देखिन्छ । सामान्य स्तरमा ३४२ ओटा विद्यालय र मध्यममा ८६ ओटा विद्यालय परेका छन्। यसैगरी २ ओटा विद्यालय कमजोर स्तरमा परेका छन् भने उत्तम स्तरमा कुनै पनि विद्यालय परेका छैनन्।

तालिका नं. १२ कार्यसम्पादन स्तर

कार्यसम्पादन स्तर	विद्यालय सङ्ख्या
उत्तम (Excellent)	०
मध्यम (Good)	८६
सामान्य (Fair)	३४२
कमजोर (Poor)	२
जम्मा	४३०

चित्र नं. २६ समग्र विद्यालयको कार्यसम्पादन स्तर

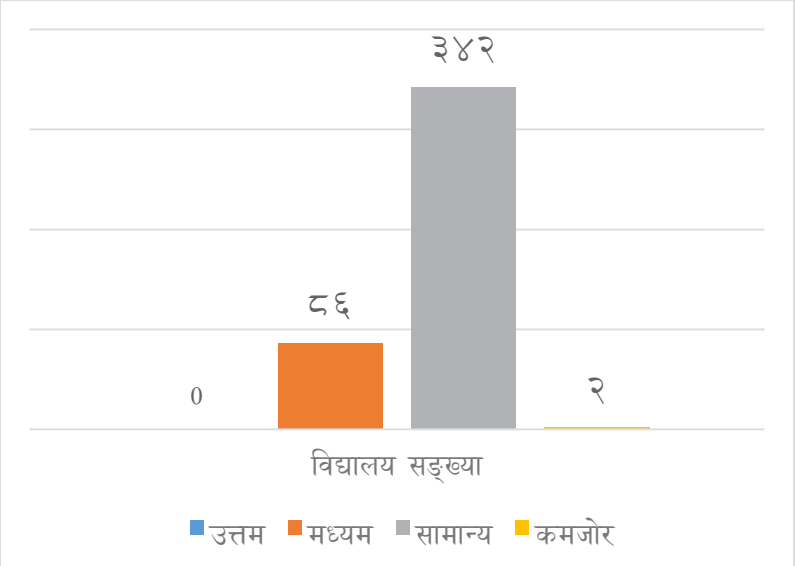

माथि दिइएको तालिका नं. १२ र चित्र नं. २६ ले समग्र विद्यालयको कार्यसम्पादन स्तर स्पष्ट रूपमा प्रस्तुत गरेको छ। तथ्याङ्कअनुसार कुल ४३० विद्यालय मध्ये उत्तम (Excellent) श्रेणीमा कुनै पनि विद्यालय परेका छैनन्, जुन समग्र गुणस्तरको दृष्टिले ध्यान दिनुपर्ने महत्त्वपूर्ण सन्देश हो। मध्यम (Good) स्तरमा ८६ विद्यालय रहेका छन् भने सबैभन्दा धेरै विद्यालय सामान्य (Fair) स्तरमा रहेका छन् जसको सङ्ख्या ३४२ रहेको छ। कमजोर (Poor) स्तरमा भने केवल २ विद्यालय मात्र रहेको देखिन्छ। यस अवस्थाले विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन समग्रमा अत्यन्त खराब नभए पनि उत्कृष्टताको अर्थात् अपेक्षित स्तरमा पुग्न नसकेको स्पष्ट सङ्केत गर्छ। अधिकांश विद्यालय सामान्य तहमा सीमित रहनु भनेको लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धि क्षेत्रका सूचकहरूमा आधारभूत मापदण्ड पूरा भए पनि गुणात्मक सुधार, नवप्रवर्तन र उत्कृष्ट अभ्यास संस्थागत हुन नसकेको अवस्था हो। कमजोर विद्यालयको सङ्ख्या अत्यन्त न्यून रहनु सकारात्मक पक्ष हो, तर अर्कोतर्फ उत्कृष्ट विद्यालय शून्य हुनु दीर्घकालीन शैक्षिक सुधारमा तत्काल लाग्नुपर्ने सङ्केत पनि हो। यो विश्लेषणले अबको मुख्य चुनौती सामान्य (Fair) स्तरका विद्यालयहरूलाई मध्यम (Good) र क्रमशः उत्तम (Excellent) स्तरतर्फ उकास्ने रणनीति लिनुपर्ने देखाउँछ। यसका लागि विद्यालयहरूबिचको सिकाइ साझेदारी, उत्कृष्ट अभ्यासको अनुकरण, नेतृत्व क्षमता विकास, शिक्षक पेसागत सशक्तीकरण र परिणाममुखी अनुगमन प्रणाली सहयोगी हुन सक्छन्। यदि यी पक्षमा लक्षित सुधार गरियो भने हालको ठुलो "सामान्य" समूह नै भविष्यका उत्कृष्ट विद्यालयमा रूपान्तरण हुनसक्ने स्पष्ट सम्भावना समेत यस तथ्याङ्कले देखाएको छ।

चित्र नं. २७ क्षेत्रगत कार्यसम्पादनको स्तर (समग्र)

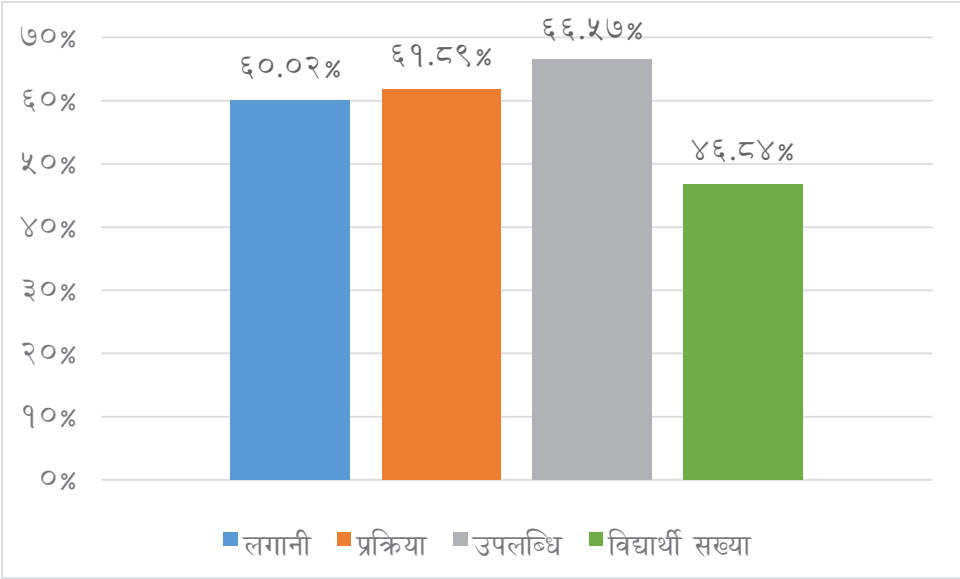

माथि दिइएको चित्र नं. २७ ले शिक्षा प्रणालीभित्रका क्षेत्रगत कार्यसम्पादन स्तरलाई प्रतिशतका आधारमा स्पष्ट रूपमा देखाएको छ। यसमा चारओटा प्रमुख क्षेत्र (लगानी, प्रक्रिया, उपलब्धि र विद्यार्थी सङ्ख्या) को तुलनात्मक कार्यसम्पादन स्तर प्रस्तुत गरिएको छ, जुन विद्यालयको कार्यसम्पादन स्तरको लेखाजोखाको समग्र तस्बिर बुझ्न अत्यन्त महत्त्वपूर्ण छ। चित्रअनुसार उपलब्धि क्षेत्रले सबैभन्दा उच्च कार्यसम्पादन (६६.५७%) देखाएको छ। यसले नियमितता, सिकाइ उपलब्धि, सेवाग्राही सन्तुष्टि र शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि जस्ता अन्तिम नतिजाहरू तुलनात्मक रूपमा सन्तोषजनक रहेको सङ्केत गर्छ। त्यसपछि प्रक्रिया क्षेत्र (६१.८९%) र लगानी क्षेत्र (६०.०२%) क्रमशः दोस्रो र तेस्रो स्थानमा छन्। यसले विद्यालयहरूमा पूर्वाधार, शिक्षक व्यवस्थापन, कक्षा शिक्षण, मूल्याङ्कन, नेतृत्व र व्यवस्थापनजस्ता पक्ष औसतभन्दा माथि भए पनि अझै गुणात्मक सुधारको सम्भावना रहेको स्पष्ट पार्छ। सबैभन्दा कमजोर पक्षका रूपमा विद्यार्थी सङ्ख्या (४६.८४%) देखिएको छ। यसले विद्यार्थी भर्ना, टिकाउ दर, जनसाङ्ख्यिक अवस्था वा बसाइँसराइ जस्ता कारणले धेरै विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्या घटिरहेको वा कानुनमा तोकेको सङ्ख्याभन्दा कम रहेको देखिन्छ। विद्यार्थी सङ्ख्या कमजोर हुनु दीर्घकालीन रूपमा विद्यालयको अस्तित्व, स्रोत विनियोजन र सिकाइ वातावरणमा नकारात्मक असर पार्न सक्छ।

यसले लगानी र प्रक्रिया क्षेत्रको तुलनामा उपलब्धि क्षेत्र अपेक्षाकृत बलियो रहेको देखाउँछ, जसले हालसम्म गरिएका प्रयासहरूले केही सकारात्मक नतिजा दिएका छन् भन्ने जनाउँछ। तर विद्यार्थी

सङ्ख्या कमजोर रहनु प्रणालीगत चुनौती हो। त्यसैले अबको प्राथमिकता विद्यार्थी आकर्षण गरी टिकाउन सहयोग गर्ने कार्यक्रमहरू, विद्यालयप्रति समुदायको विश्वास वृद्धि, गुणस्तरीय शिक्षाको प्रचार तथा विद्यार्थीमैत्री वातावरण निर्माणतर्फ केन्द्रित हुनुपर्ने स्पष्ट सन्देश यस क्षेत्रगत विश्लेषणले दिएको छ।

ख) जिल्लागत समग्र कार्यसम्पादन स्तर

चित्र नं. २८ जिल्लागत कार्यसम्पादनको जिल्लागत औसत प्राप्ताङ्कको प्रतिशत

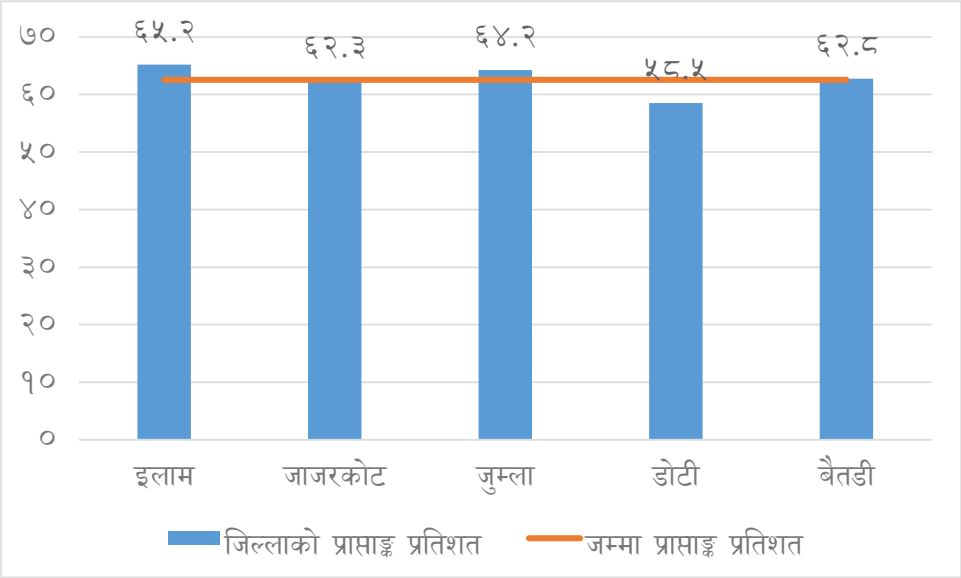

दिइएको चित्र नं. २८ ले जिल्लागत रूपमा कार्यसम्पादन स्तरको औसत प्राप्ताङ्क (%) को तुलना स्पष्ट रूपमा प्रस्तुत गरेको छ। चित्रअनुसार इलाम जिल्लाले करिब ६५.२% सहित सबैभन्दा उच्च कार्यसम्पादन अङ्क प्राप्त गरेको देखिन्छ। यसले लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धि तीनै पक्षको समष्टिगत योगफललाई हेर्दा इलामको समग्र अवस्था अन्य जिल्लाको तुलनामा सुदृढ रहेको सङ्केत गर्छ। दोस्रो स्थानमा जुम्ला (६४.२%) रहेको छ, जसले दुर्गम जिल्ला हुँदाहुँदै पनि विद्यालय सुधारका प्रयासहरूले सकारात्मक नतिजा दिएका छन् भन्ने देखाउँछ। त्यसैगरी बैतडी (६२.८%) र जाजरकोट (६२.३%) करिब समान स्तरमा देखिन्छन्। यी दुई जिल्लामा समग्र कार्यसम्पादन मध्यमभन्दा माथि भए पनि इलाम र जुम्लाको स्तरमा पुग्न अझै केही सुधार आवश्यक देखिन्छ। सबैभन्दा कमजोर अवस्थाबाट डोटी जिल्ला (५८.५%) देखिएको छ, जसले विशेष गरी लगानी, विद्यार्थी नियमितता, सिकाइ उपलब्धि वा व्यवस्थापन प्रक्रियामा चुनौतीहरू रहेको सङ्केत गर्छ। यसले जिल्लाहरूबिच कार्यसम्पादनमा स्पष्ट अन्तर रहेको देखाउँदै अध्ययनमा परेका ५ जिल्लाहरू

मध्ये इलाम र जुम्ला तुलनात्मक रूपमा राम्रो, बैतडी र जाजरकोट मध्यम र डोटी थप लक्षित सहयोग आवश्यक पर्ने जिल्लाका रूपमा रहेको छ। त्यसैले डोटीमा लक्षित सुधारका योजना एवम् इलाम र जुम्लामा असल अभ्यासको विस्तार तथा सबै जिल्लामा सन्तुलित लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धि सुदृढीकरण गर्ने नीति आवश्यक देखिन्छ ।

चित्र नं. २९ कार्यसम्पादन स्तरको जिल्लागत अवस्था

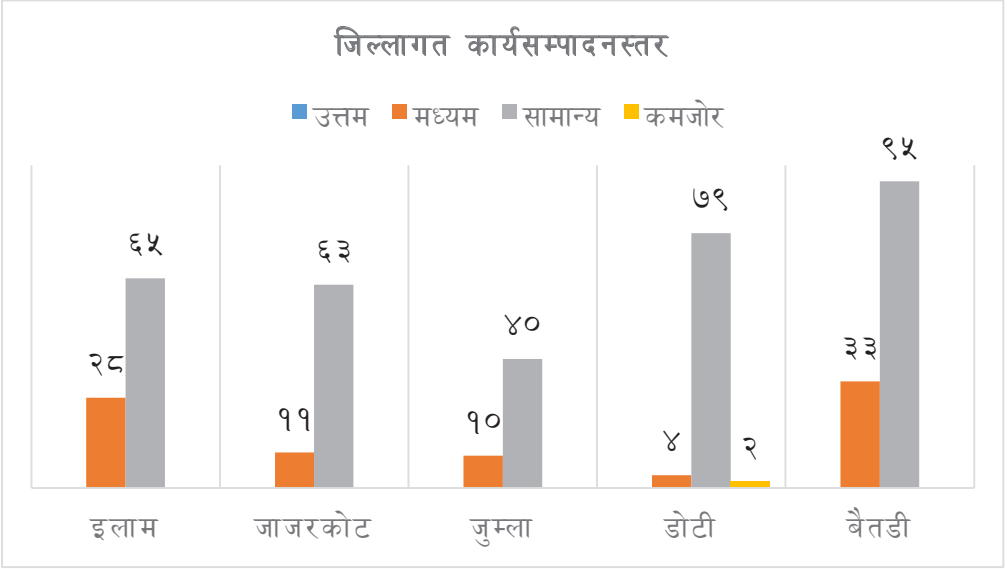

दिइएको चित्र नं. २९ ले जिल्लागत विद्यालय कार्यसम्पादन स्तरलाई उत्तम (Excellent), मध्यम (Good), सामान्य (Fair) र कमजोर (Poor) चार श्रेणीमा वर्गीकरण गरी जिल्लाहरूको तुलनात्मक अवस्था प्रस्तुत गरेको छ । इलाम जिल्लामा २८ विद्यालय मध्यम (Good) र ६५ विद्यालय सामान्य (Fair) स्तरमा छन् । कमजोर विद्यालय नदेखिनु सकारात्मक भए पनि अधिकांश विद्यालय सामान्य तहमा सीमित रहनुले गुणस्तरमा व्यापक सुधार केन्द्रित प्रयासहरू आवश्यक रहेको देखाउँछ । त्यसैगरी जाजरकोटमा ११ विद्यालय मध्यम र ६३ विद्यालय सामान्य तहमा छन् । यहाँ पनि उत्कृष्ट र कमजोर दुवै तह शून्य छन्, जसले विद्यालयहरू अत्यन्त कमजोर नभए पनि औसत स्तरमै अडिएका छन् भन्ने सङ्केत गर्छ । जुम्ला जिल्लाको अवस्था केही फरक देखिन्छ । यहाँ १० विद्यालय मध्यम र ४० विद्यालय सामान्य तहमा छन् । अन्य जिल्लाको तुलनामा सामान्य विद्यालयको सङ्ख्या कम देखिनुले जुम्लामा समग्र कार्यसम्पादन अलि सुदृढ हुँदै गएको सङ्केत दिन्छ । डोटी जिल्लामा भने ७९ विद्यालय सामान्य तहमा केन्द्रित छन् र दुई विद्यालय कमजोर (Poor) अवस्थामा देखिनु पनि चिन्ताजनक पक्ष हो । मध्यम तहका विद्यालयको सङ्ख्या अत्यन्तै

न्यून देखिनुले डोटीमा लक्षित सुधार कार्यक्रम आवश्यक रहेको स्पष्ट हुन्छ । बैतडी जिल्लामा ३३ विद्यालय मध्यम र ९५ विद्यालय सामान्य तहमा रहेका छन् । मध्यम तहको सङ्ख्या अन्य जिल्लाभन्दा बढी हुनु तुलनात्मक रूपमा सकारात्मक पक्ष हो तर यहाँ पनि उत्कृष्ट विद्यालयको अभाव देखिन्छ ।

ग) स्थानीय तहस्तरमा समग्र कार्यसम्पादनको अवस्था

इलाम जिल्ला

इलाम जिल्ला अन्तर्गतका १० स्थानीय तहहरूको औसत प्राप्ताङ्कलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. १३ इलाम जिल्ला अन्तरगतको स्थानीय तहको औसत प्राप्ताङ्क

स्थानीय तह	औसत प्राप्ताङ्क
इलाम नगरपालिका	६१.७
चुलाचुली गाउँपालिका	६५.६
देउमाई नगरपालिका	७२.४
फाकफोकथुम गाउँपालिका	६०.०
माई जोगमाई गाउँपालिका	६५.२
माई नगरपालिका	६४.९
माङसेबुङ गाउँपालिका	६१.३
रोङ गाउँपालिका	७३.३
सन्दकपुर गाउँपालिका	६६.६
सूर्योदय नगरपालिका	६४.९
इलाम जिल्लाको जम्मा	६५.२

तालिका नं. १३ मा दिइएको तथ्याङ्कले इलाम जिल्लाका स्थानीय तहहरूको औसत कार्यसम्पादन स्तर स्पष्ट रूपमा देखाउँछ । समग्रमा इलाम जिल्लाको औसत प्राप्ताङ्क ६५.२ रहेको छ, जसले जिल्ला स्तरमा कार्यसम्पादन मध्यमभन्दा राम्रो अवस्थामा रहेको सङ्केत गर्छ । स्थानीय तहगत रूपमा हेर्दा रोङ गाउँपालिका (७३.३) र देउमाई नगरपालिका (७२.४) सबैभन्दा उच्च औसत

प्राप्ताङ्कसहित अग्रस्थानमा रहेका छन् । यसले यी स्थानीय तहमा लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धि तीनै क्षेत्रमा तुलनात्मक रूपमा अन्य स्थानीय तहभन्दा सन्तुलित र प्रभावकारी कार्य भएको देखाउँछ । त्यसपछि सन्दकपुर गाउँपालिका (६६.६), चुलाचुली गाउँपालिका (६५.६) र माई जोगमाई गाउँपालिका (६५.२) ले जिल्ला औसत हाराहारीमै कार्यसम्पादन देखाएका छन् जसलाई स्थिर र सुधारोन्मुख अवस्था मान्न सकिन्छ । यद्यपि, फाकफोकथुम गाउँपालिका (६०.०), माङसेबुङ गाउँपालिका (६१.३) र इलाम नगरपालिका (६१.७) को औसत प्राप्ताङ्क तुलनात्मक रूपमा कमजोर देखिन्छ । यी स्थानीय तहहरूमा केही सूचक जस्तै समुदाय सहभागिता, शिक्षण प्रक्रिया, वा विद्यार्थी टिकाउमा सुधारको आवश्यकता रहेको सङ्केत गरेको छ । माई नगरपालिका र सूर्योदय नगरपालिका (दुवै ६४.९) मा सन्तुलित एवम् औसतभन्दा अलिक राम्रो स्थिति देखिन्छ । इलाम जिल्लाभित्रै स्थानीय तहअनुसार कार्यसम्पादनमा स्पष्ट अन्तर रहेकोले देउमाई र रोङका असल अभ्यासलाई अन्य स्थानीय तहमा विस्तार गर्न सके जिल्लाको समग्र औसत कार्यसम्पादन स्तरमा थप सुधार हुन सक्ने स्पष्ट सन्देश मिलेको छ ।

जाजरकोट जिल्ला

जाजरकोट जिल्ला अन्तर्गतका सात स्थानीय तहहरूको औसत प्राप्ताङ्कलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. १४ जाजरकोट जिल्ला अन्तरगतको स्थानीय तहको औसत प्राप्ताङ्क

स्थानीय तह	औसत प्राप्ताङ्क
कुसे गाउँपालिका	६३.५
छेडागाड नगरपालिका	६१.२
जुनीचाँदे गाउँपालिका	६७.१
त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	६१.६
बारेकोट गाउँपालिका	६२.०
भेरीमालिका नगरपालिका	६०.५
शिवालय गाउँपालिका	६१.१
जाजरकोट जिल्लाको जम्मा	६२.३

माथि दिइएको तालिका नं. १४ ले जाजरकोट जिल्लाका स्थानीय तहहरूको औसत कार्यसम्पादन स्तर स्पष्ट रूपमा प्रस्तुत गरेको छ। समग्रमा जाजरकोट जिल्लाको औसत प्राप्ताङ्क ६२.३ रहेको देखिन्छ, जसले जिल्लागत कार्यसम्पादन मध्यम स्तर मा रहेको सङ्केत गर्छ। स्थानीय तहगत तुलना गाउँपालिका जुनीचाँदे गाउँपालिका (६७.१) ले सबैभन्दा उच्च औसत प्राप्ताङ्क हासिल गरेको छ, जसले उक्त गाउँपालिकामा लगानी, प्रक्रिया तथा उपलब्धि सूचकहरूमा तुलनात्मक रूपमा राम्रो सन्तुलन कायम रहेको देखाउँछ। कुसे गाउँपालिका (६३.५) पनि जिल्लाको औसत भन्दा माथि रहेको छ। बारेकोट गाउँपालिका (६२.०) जिल्लाको औसत अवस्थाकै हाराहारीमा रहेको देखिन्छ। त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका (६१.६) र छेडागाड नगरपालिका (६१.२), शिवालय गाउँपालिका (६१.१) र भेरीमालिका नगरपालिका (६०.५) को औसत प्राप्ताङ्क तुलनात्मक रूपमा कम देखिन्छ, जसले ती स्थानीय तहमा विशेष गरी प्रक्रिया र उपलब्धि पक्षमा थप सुधार आवश्यक रहेको सङ्केत गर्छ। समग्रमा जाजरकोट जिल्लाभित्र स्थानीय तहअनुसार कार्यसम्पादनमा अत्यधिक अन्तर देखिँदैन। जुनीचाँदे र कुसे गाउँपालिकाका केही सकारात्मक अभ्यासलाई उदाहरणका रूपमा लिएर अन्य स्थानीय तहमा लक्षित सुधार योजना, शिक्षक तथा विद्यालय नेतृत्व सशक्तीकरण र विद्यार्थी टिकाउ कार्यक्रम अघि बढाउन सके जाजरकोट जिल्लाको समग्र कार्यसम्पादन स्तरमा सुधार आउन सक्ने देखिन्छ।

जुम्ला जिल्ला

जुम्ला जिल्ला अन्तर्गतका आठ स्थानीय तहहरूको औसत प्राप्ताङ्कलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका नं. १५ जुम्ला जिल्ला अन्तरगतको स्थानीय तहको औसत प्राप्ताङ्क

स्थानीय तह	औसत प्राप्ताङ्क
कनकासुन्दरी गाउँपालिका	७१.२
गुठीचौर गाउँपालिका	५९.७
चन्दननाथ नगरपालिका	७१.५
तातोपानी गाउँपालिका	५६.७
तिला गाउँपालिका	६३.२
पातारासी गाउँपालिका	६५.५

स्थानीय तह	औसत प्राप्ताङ्क
सिंजा गाउँपालिका	५५.८
हिमा गाउँपालिका	६६.६
जुम्ला जिल्लाको जम्मा	६४.२

दिइएको तालिका नं. १५ ले जुम्ला जिल्लाका स्थानीय तहहरूको औसत कार्यसम्पादन स्तर स्पष्ट रूपमा देखाएको छ। समग्रमा जुम्ला जिल्लाको औसत प्राप्ताङ्क ६४.२ रहेको छ, जुन जिल्ला स्तरमा कार्यसम्पादन मध्यमभन्दा राम्रो अवस्थामा रहेको सङ्केत हो। स्थानीय तहगत रूपमा हेर्दा उल्लेख्य अन्तर देखिन्छ, जसले जुम्लाभित्रै पनि कार्यसम्पादन स्तर समान नभएको देखाउँछ। सबैभन्दा उच्च औसत प्राप्ताङ्क चन्दननाथ नगरपालिका (७१.५) र कनकासुन्दरी गाउँपालिका (७१.२)को देखिन्छ। यसले यी स्थानीय तहमा लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धि तीनै क्षेत्रमा तुलनात्मक रूपमा राम्रो सन्तुलन रहेको जनाउँछ। हिमा गाउँपालिका (६६.६), पातारासी गाउँपालिका (६५.५) र तिला गाउँपालिका (६३.२)मा पनि जिल्ला औसतभन्दा राम्रो वा उस्तै देखिएका छन्, जसले ती तहमा विद्यालय व्यवस्थापन र शैक्षिक अभ्यास सुधारोन्मुख रहेको सङ्केत गर्छ। गुठीचौर गाउँपालिका (५९.७), तातोपानी गाउँपालिका (५६.७) र विशेष गरी सिंजा गाउँपालिका (५५.८)को औसत प्राप्ताङ्क तुलनात्मक रूपमा कम देखिन्छ। यसले ती स्थानीय तहमा शिक्षक पेसागत विकास, शैक्षिक प्रक्रिया, विद्यार्थी टिकाउ वा समुदाय सहभागिता जस्ता पक्षमा कमजोरी रहेको पाइएको छ। समग्रमा, जुम्ला जिल्लामा केही स्थानीय तहहरू राम्रो देखिए पनि सबै तहमा समान स्तरको प्रगति हासिल हुन सकेको छैन। जुम्ला जिल्लामा चन्दननाथ र कनका सुन्दरी गाउँपालिकाका सकारात्मक अभ्यासलाई अन्य स्थानीय तहमा विस्तार गर्न सके जिल्लाको समग्र औसत कार्यसम्पादन स्तर राम्रो हुनसक्ने स्पष्ट सङ्केत दिन्छ।

डोटी जिल्ला

डोटी जिल्ला अन्तर्गतका नौ स्थानीय तहहरूको औसत प्राप्ताङ्कलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका नं. १६ डोटी जिल्ला अन्तरगतको स्थानीय तहको औसत प्राप्ताङ्क

स्थानीय तह	औसत प्राप्ताङ्क
आदर्श गाउँपालिका	५८.५
के.आई.सिंह गाउँपालिका	६१.२

स्थानीय तह	औसत प्राप्ताङ्क
जोरायल गाउँपालिका	६२.३
दिपायल सिलगढी नगरपालिका	५५.८
पूर्वीचौकी गाउँपालिका	५०.१
बडीकेदार गाउँपालिका	५६.५
बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	६०.५
शिखर नगरपालिका	६२.२
सायल गाउँपालिका	५५.५
डोटी जिल्लाको जम्मा	५८.५

तालिका नं. १६ मा दिइएको तथ्याङ्कले डोटी जिल्लाका स्थानीय तहहरूको औसत कार्यसम्पादन स्तर स्पष्ट रूपमा देखाउँछ। समग्रमा डोटी जिल्लाको औसत प्राप्ताङ्क ५८.५ रहेको छ, जुन अन्य जिल्लाको तुलनामा कम देखिन्छ र डोटी जिल्ला मध्यमभन्दा तलको सुधारोन्मुख अवस्थामा रहेको सङ्केत हो। स्थानीय तहगत रूपमा हेर्दा जोरायल गाउँपालिका (६२.३) र शिखर नगरपालिका (६२.२) ले सबैभन्दा राम्रो औसत प्राप्ताङ्क हासिल गरेका छन्, जसले यी तहमा विद्यालय व्यवस्थापन, शिक्षण प्रक्रिया र उपलब्धि सूचकहरू तुलनात्मक रूपमा सन्तुलित रहेको देखाउँछ। के.आई.सिंह गाउँपालिका (६१.२) र बोगटान फुडसिल गाउँपालिका (६०.५) ले पनि जिल्ला औसतभन्दा माथि प्रदर्शन गरेका छन्, जसलाई सकारात्मक अभ्यासका उदाहरणका रूपमा लिन सकिन्छ। यद्यपि, पूर्वीचौकी गाउँपालिका (५०.१) को औसत प्राप्ताङ्क अत्यन्त कम देखिएको छ। यसपछि दिपायल सिलगढी नगरपालिका (५५.८) र सायल गाउँपालिका (५५.५) पनि कमजोर समूहमा पर्छन्, जसले ती स्थानीय तहमा विद्यालय नियमितता, सिकाइ उपलब्धि, शिक्षक सन्तुष्टि वा नेतृत्व, व्यवस्थापन पक्षमा गम्भीर सुधार आवश्यक रहेको सङ्केत गर्छ। आदर्श गाउँपालिका (५८.५) र बडीकेदार गाउँपालिका (५६.५) भने जिल्ला औसत हाराहारीमै सीमित देखिन्छन्। डोटी जिल्लाभित्रै स्थानीय तहअनुसार कार्यसम्पादनमा ठुलो असमानता रहेको स्पष्ट गर्छ। जोरायल र शिखरका केही सकारात्मक अभ्यासलाई अन्य स्थानीय तहमा विस्तार गर्न सके जिल्लाको समग्र औसत सुधार सम्भव देखिन्छ।

बैतडी जिल्ला

बैतडी जिल्लाका १० स्थानीय तहहरूको औसत प्राप्ताङ्कलाई तलको तालिकामा देखाइएको छ ।

तालिका नं. १७ बैतडी जिल्ला अन्तरगतको स्थानीय तहको औसत प्राप्ताङ्क

स्थानीय तह	औसत प्राप्ताङ्क
डिलासैनी गाउँपालिका	६३.१
दशरथचन्द नगरपालिका	५७.१
दोगडाकेदार गाउँपालिका	६४.०
पञ्चेश्वर गाउँपालिका	५७.७
पाटन नगरपालिका	६७.५
पुर्चौडी नगरपालिका	६५.३
मेलौली नगरपालिका	५६.१
शिवनाथ गाउँपालिका	६०.३
सिगास गाउँपालिका	७३.३
सुर्नया गाउँपालिका	५९.५
बैतडी जिल्लाको जम्मा	६२.८

तालिका नं. १७ मा दिइएको तथ्याङ्कले बैतडी जिल्लाका स्थानीय तहहरूको औसत कार्यसम्पादन स्तर स्पष्ट रूपमा देखाउँछ। समग्रमा बैतडी जिल्लाको औसत प्राप्ताङ्क ६२.८ रहेकाले यो जिल्ला कार्यसम्पादनका हिसाबले मध्यमभन्दा राम्रो अवस्थामा रहेको देखिन्छ। स्थानीय तहगत रूपमा हेर्दा सिगास गाउँपालिका (७३.३)को सबैभन्दा उच्च औसत प्राप्ताङ्क रहेको छ, जसले लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धि तीनै क्षेत्रमा सशक्त अभ्यास रहेको सङ्केत गर्छ। यसपछि पाटन नगरपालिका (६७.५) र पुर्चौडी नगरपालिका (६५.३) पनि उच्च प्रदर्शन गर्ने स्थानीय तहका रूपमा देखिन्छन्। दोगडाकेदार गाउँपालिका (६४.०) र डिलासैनी गाउँपालिका (६३.१) ले जिल्ला औसतभन्दा माथि रहेर सन्तोषजनक कार्यसम्पादन गरेका छन्। यद्यपि, मेलौली नगरपालिका (५६.१), दशरथचन्द नगरपालिका (५७.१) र पञ्चेश्वर गाउँपालिका (५७.७) को औसत प्राप्ताङ्क तुलनात्मक रूपमा कम देखिन्छ, जसले ती तहमा शैक्षिक प्रक्रिया, सिकाइ उपलब्धि, वा शिक्षक तथा सेवाग्राही सन्तुष्टिमा सुधारको आवश्यकता रहेको सङ्केत गर्छ। सुर्नया गाउँपालिका (५९.५) र

शिवनाथ गाउँपालिका (६०.३) भने जिल्ला औसतको नजिक रहँदै सुधारोन्मुख अवस्थामा रहेका छन् । निष्कर्षमा, बैतडी जिलामा केही स्थानीय तहहरू उत्कृष्ट अभ्यासतर्फ उन्मुख देखिए पनि सबै तहमा समान अवस्था छैन । त्यसैले सिगास र पाटनका सकारात्मक अभ्यासलाई अन्य स्थानीय तहमा विस्तार गर्दै कमजोर तहहरूमा लक्षित कार्यक्रमहरू लागु गर्न सकिएमा बैतडी जिल्लाको समग्र कार्यसम्पादन स्तर बढ्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ ।

४.३ स्थानीय तहहरूको क्षेत्रगत कार्यसम्पादनको अवस्था

यस खण्डअन्तर्गत जिल्लागत रूपमा स्थानीय तहहरूबिचको लगानी-प्रक्रिया-उपलब्धि (Input–Process–Output) ढाँचामा आधारित यस विश्लेषणले कार्यसम्पादनमा देखिएका सबल र कमजोर पक्षहरू, अन्तरसम्बन्ध तथा सन्दर्भगत कारकहरू स्पष्ट पार्दै सुधारका प्राथमिकता निर्धारण गर्न आवश्यक तथ्यगत विवरणहररू उपलब्ध गराउने उद्देश्य राखेको छ।

इलाम जिल्ला

चित्र नं. ३० इलाम जिल्लाका स्थानीय तहहरूको क्षेत्रगत कार्यसम्पादन स्तर

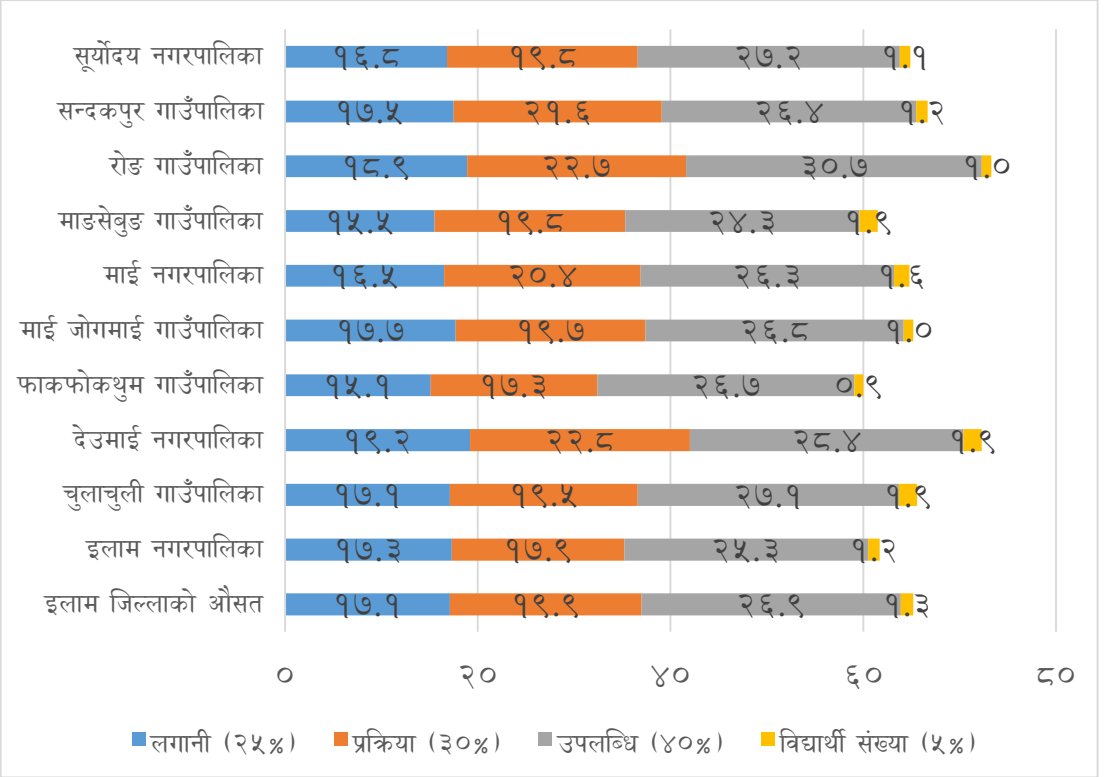

माथिको चित्र नं. ३० मा प्रस्तुत तथ्याङ्कले इलाम जिल्लाका स्थानीय तहहरूको कार्यसम्पादनमा लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धि बिच स्पष्ट कारण-परिणाम सम्बन्ध रहेको देखाउँछ। अधिकांश स्थानीय तहमा लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिस्तरमा समान खालको प्रवृत्ति देखिन्छ, जसले लगानीको परिमाण र लगानी कसरी तथा कुन प्रक्रियाबाट कार्यान्वयन गरिन्छ भन्ने पक्ष उपलब्धिका लागि निर्णायक रहेको पुष्टि गर्छ। उदाहरणका रूपमा, रोङ गाउँपालिकामा लगानी करिब १९ प्रतिशत र प्रक्रिया करिब २३ प्रतिशत हुँदा त्यसको प्रतिफलस्वरूप उपलब्धि करिब ३१ प्रतिशतको नजिक पुगेको देखिन्छ। यसले प्रभावकारी योजना छनोट, समयमै कार्यान्वयन, अनुगमन र जवाफदेहिता जस्ता प्रक्रिया पक्ष सुदृढ हुँदा सीमित स्रोतबाट पनि उच्च उपलब्धि निकाल्न सकिने देखाउँछ। यद्यपि, फाकफोकथुम गाउँपालिकामा लगानी (करिब १५ प्रतिशत) र प्रक्रिया (१७ प्रतिशत) दुवै कमजोर हुँदा उपलब्धि पनि करिब २७ प्रतिशतको औसत तहमा सीमित भएको देखिन्छ। यी तथ्याङ्कले लगानी बिना प्रक्रिया प्रभावकारी हुँदैन र प्रक्रिया कमजोर हुँदा लगानीको प्रभाव उपलब्धिका रूपमा रूपान्तरण हुन नसक्ने स्पष्ट सङ्केत गर्छन्। समग्रमा, चार्टले लगानी → प्रक्रिया → उपलब्धिको श्रृङ्खलागत अन्तरसम्बन्धलाई तथ्यगत आधारसहित पुष्टि गर्दै स्थानीय तहको कार्यसम्पादन सुधारका लागि बजेट वृद्धिमात्र नभई कार्यान्वयन प्रणाली, संस्थागत क्षमता र व्यवस्थापकीय प्रक्रियामा केन्द्रित सुधार अनिवार्य रहेको छ।

जाजरकोट जिल्ला

चित्र नं. ३१ जाजरकोट जिल्लाका स्थानीय तहको क्षेत्रगत कार्यसम्पादन स्तर

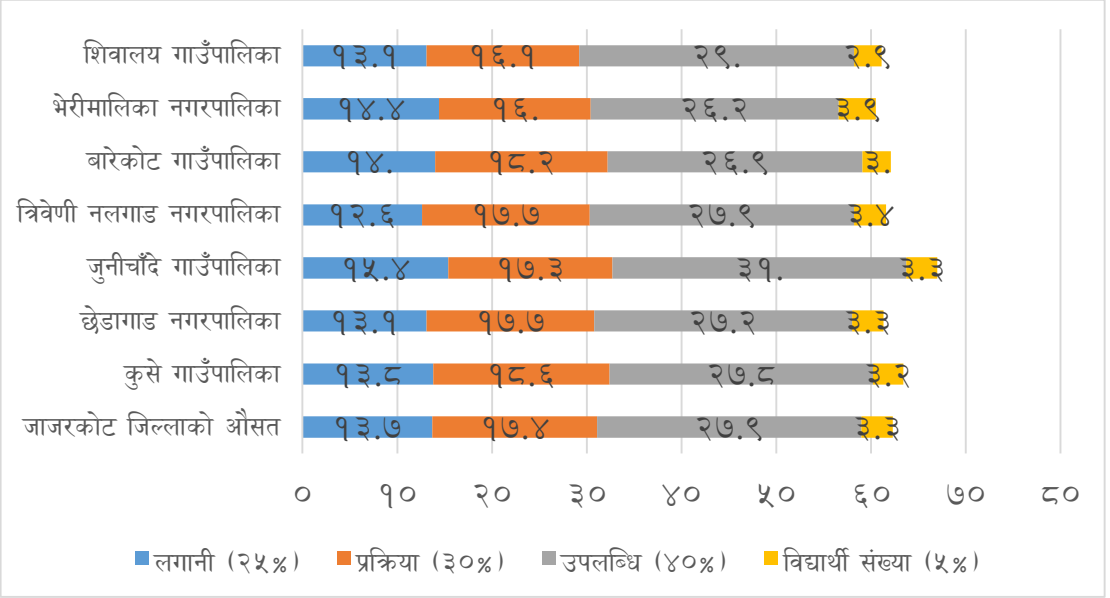

चित्र नं. ३१ मा प्रस्तुत तथ्याङ्कले जाजरकोट जिल्ला अन्तर्गतका स्थानीय तहहरूको कार्यसम्पादनमा लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिबिच घनिष्ठ र संरचनागत अन्तरसम्बन्ध स्पष्ट रूपमा देखाएको छ । अधिकांश स्थानीय तहमा लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिबिच सहसम्बन्ध देखिन्छ । यद्यपि, जुनीचाँदे गाउँपालिकामा लगानी (करिब १५ प्रतिशत) अन्य स्थानीय तहभन्दा बढी भएर प्रक्रिया (करिब १७ प्रतिशत) स्थिर हुँदा पनि प्रतिफल (करिब ३१ प्रतिशत) पुगेको देखिन्छ । यसले लगानीको मात्रा मात्र नभई त्यसलाई संचालन गर्ने प्रक्रिया सुदृढ र प्रभावकारी भएमा उपलब्धि उल्लेखनीय रूपमा वृद्धि हुने तथ्य स्पष्ट गर्छ । यसैगरी, अन्य स्थानीय तहहरूमा लगानी (१२.६—१३.८%) र प्रक्रिया (१६.७—१८.६%) तुलनात्मक रूपमा स्थिर रहेकाले उपलब्धि पनि २७—२९ प्रतिशतको दायरामा सीमित देखिन्छ । यसले स्पष्ट रूपमा के सङ्केत गर्छ भने लगानी पर्याप्त हुँदाहुँदै पनि प्रक्रिया कमजोर भए लगानीको प्रतिफल उपलब्धिमा पूर्ण रूपमा रूपान्तरण हुँदैन । प्रस्तुत तथ्याङ्कले स्थानीय तहहरूको कार्यसम्पादन सुधारका लागि बजेट वृद्धि मात्र पर्याप्त नभई योजनाको छनोट, कार्यान्वयन क्षमता, समन्वय, अनुगमन र जवाफदेहिताजस्ता प्रक्रिया पक्षलाई प्राथमिकतामा राख्नुपर्ने आवश्यकता सशक्त रूपमा औंल्याएको छ।

जुम्ला जिल्ला

चित्र नं. ३२ जुम्ला जिल्लाका स्थानीय तहको क्षेत्रगत कार्यसम्पादन स्तर

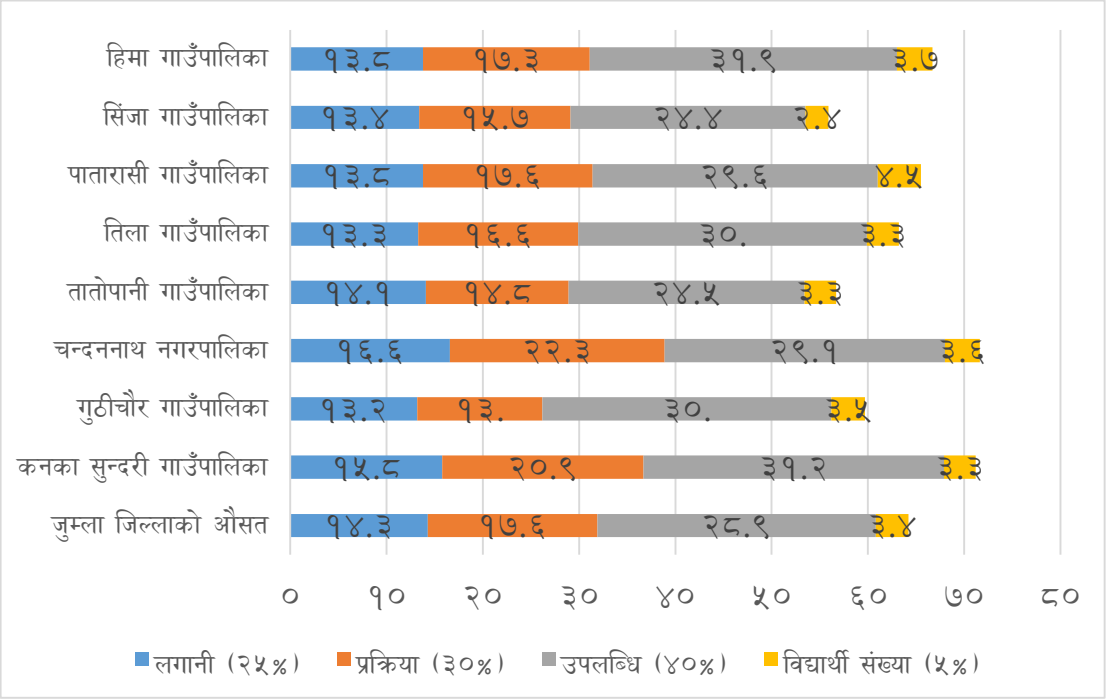

माथिको चित्र नं. ३२ मा प्रस्तुत तथ्याङ्कले जुम्ला जिल्लाका स्थानीय तहहरूमा लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिबिचको अन्तरसम्बन्ध देखाएको छ। अधिकांश स्थानीय तहमा लगानी करिब १३-१४ प्रतिशतको हाराहारीमा रहेको छ। यद्यपि, चन्दननाथ नगरपालिकामा लगानी सबै स्थानीय तहभन्दा बढी अर्थात् करिब १६.६ प्रतिशत पुगेको देखिन्छ, त्यसैगरी, प्रक्रियामा पनि सबैभन्दा बढी करिब २२.३ प्रतिशत भएको अवस्थामा पनि उपलब्धि भने सामान्य अर्थात् करिब २९.१ मात्रै रहेको देखिन्छ। त्यसैगरी कनकासुन्दरी गाउँपालिका र हिमा गाउँपालिकामा उपलब्धि क्रमशः करिब ३१.२ प्रतिशत र ३१.८ प्रतिशत पुगेको छ, जहाँ प्रक्रिया पनि तुलनात्मक रूपमा माथि रहेको देखिन्छ। यसले प्रक्रिया पक्ष सुदृढ भएमा सीमित लगानीसमेत उच्च उपलब्धिमा रूपान्तरण हुन सक्ने स्पष्ट प्रमाण प्रस्तुत गर्छ। त्यस्तै, तातोपानी र सिंजा गाउँपालिकामा प्रक्रिया (क्रमशः करिब १५.८% र १५.७%) र लगानी (करिब १४% आसपास) दुवै कमजोर देखिएको अवस्थामा उपलब्धि पनि करिब २४.५—२४.४ प्रतिशतमा सीमित भएको देखिन्छ। यसले लगानीको मात्रा मात्र नभई त्यसको कार्यान्वयनको गुणस्तर उपलब्धिको निर्णायक तत्त्व हो भन्ने तथ्यलाई अझ स्पष्ट बनाउँछ। गुठीचौर गाउँपालिकामा भने फरक चित्र देखिएको छ। यसमा लगानी र प्रक्रिया सबैभन्दा तल हुँदा पनि उपलब्धि ३० प्रतिशतको हाराहारीमा रहेको छ। समग्रमा, यो चार्टले लगानी → प्रक्रिया → उपलब्धि को श्रृङ्खलागत सम्बन्धलाई तथ्यगत रूपमा पुष्टि गर्दै स्थानीय तहको कार्यसम्पादन सुधारका लागि बजेट वृद्धिभन्दा पनि योजना छनोट, प्रशासनिक क्षमता, समन्वय, अनुगमन र जवाफदेहिताजस्ता प्रक्रिया पक्षलाई प्राथमिकतामा राख्नुपर्ने स्पष्ट सन्देश दिन्छ।

डोटी जिल्ला

चित्र नं. ३३ डोटी जिल्लाका स्थानीय तहको क्षेत्रगत कार्यसम्पादन स्तर

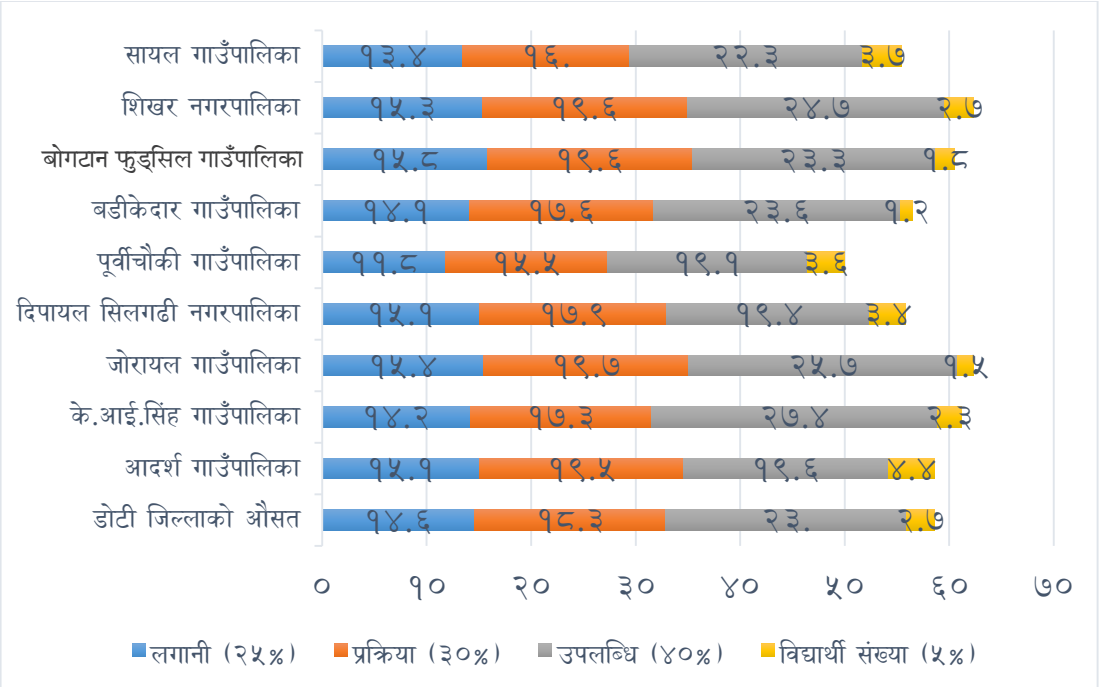

प्रस्तुत गरिएको चित्र नं. ३३ ले डोटी जिल्लाका स्थानीय तहहरूको लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिको तुलनात्मक कार्यसम्पादन स्तर देखाएको छ। तथ्याङ्कले अधिकांश स्थानीय तहमा लगानी करिब १५ प्रतिशतको सीमित दायरामा रहे पनि उपलब्धि प्रतिशतमा भिन्न नतिजा देखिएको छ। उदाहरणका रूपमा, के.आई.सिंह गाउँपालिकामा लगानी करिब १४.२ प्रतिशत र प्रक्रिया करिब १७.३ प्रतिशत रहेको अवस्थामा उपलब्धि करिब २९.४ प्रतिशत पुगेको छ, जुन उच्च उपलब्धिको सूचक हो। यसले सीमित लगानी र औसत प्रक्रियामा पनि उपलब्धि माथि रहन सक्ने अवस्था देखाएको छ, जसमा सूचकमा समेटिएका भन्दा वाहिरका अन्य कारक तत्वहरू रहेको अनुमान गर्न सकिन्छ। यसको विपरीत, पुर्वीचौकी गाँउपालिका वा शिखर नगरपालिकाजस्ता केही स्थानीय तहमा लगानी र प्रक्रिया दुवै तुलनात्मक रूपमा कमजोर देखिँदा उपलब्धि पनि कमजोर अवस्थामा नै सीमित भएको देखिन्छ। यसले लगानी मात्र नभई त्यसको कार्यान्वयनको गुणस्तर, संस्थागत क्षमता र निर्णय प्रक्रियाको प्रभावकारिता उपलब्धिको मुख्य निर्धारक तत्व भएको स्पष्ट सङ्केत गर्छ।

बैतडी जिल्ला

चित्र नं. ३४ बैतडी जिल्लाका स्थानीय तहको क्षेत्रगत कार्यसम्पादन स्तर

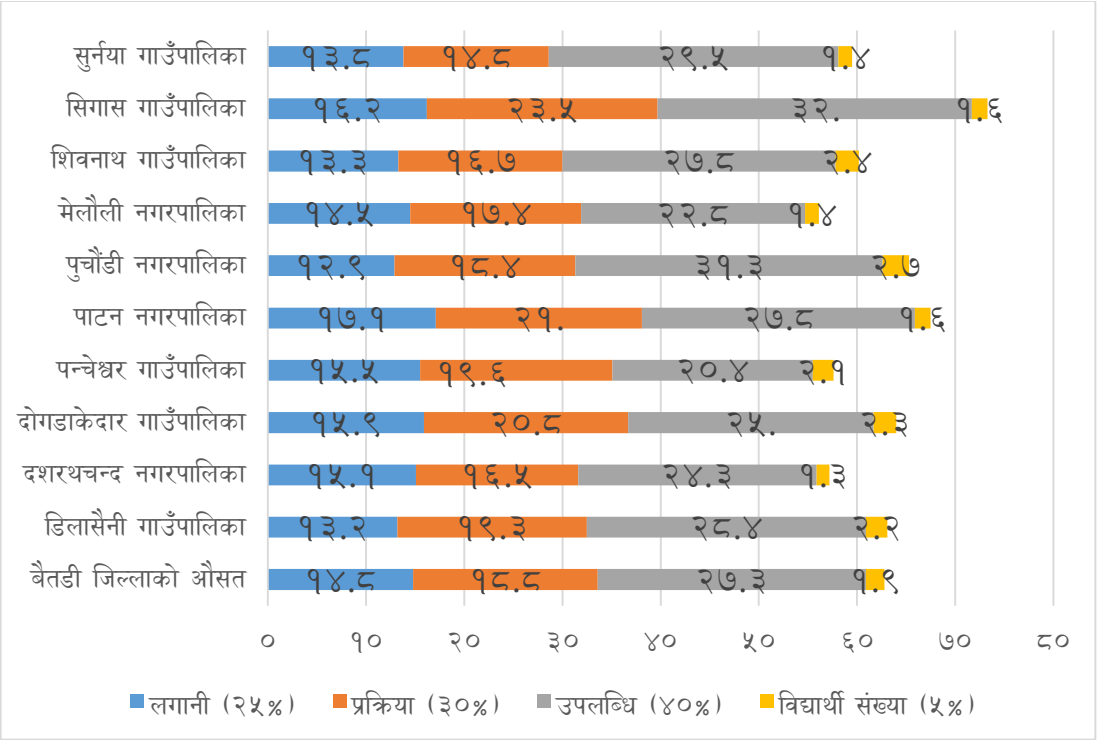

दिइएको चित्र नं. ३४ मा बैतडी जिल्लाका स्थानीय तहहरूको क्षेत्रगत कार्यसम्पादनलाई लगानी, प्रक्रिया, र उपलब्धिको स्तरमा तुलनात्मक रूपमा देखाएको छ। उच्च उपलब्धि देखिएको पुचौंडी नगरपालिकामा लगानी र प्रक्रिया करिब औसत स्तरमै रहे पनि उपलब्धि ३० प्रतिशतभन्दा माथि पुगेको देखिन्छ। यसले लगानीको परिमाणभन्दा बढी कार्यान्वयन प्रक्रिया (Planning, coordination, monitoring) ले उपलब्धि निर्धारण गर्ने प्रमुख भूमिका खेलेको स्पष्ट गर्छ। त्यसैगरी, पञ्चेश्वर गाउँपालिका, मेलौली नगरपालिका लगायतका स्थानीय तहहरू जहाँ लगानी र प्रक्रिया दुवै कमजोर वा अस्थिर देखिन्छन्, त्यहाँ उपलब्धि पनि तुलनात्मक रूपमा न्यून नै रहेको पाइन्छ। यसले लगानी → प्रक्रिया → उपलब्धि बिचको श्रृङ्खलागत कारण—परिणाम सम्बन्धलाई स्पष्ट रूपमा पुष्टि गर्छ ।

४.४ विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा जिल्लागत अवस्था

चित्र नं. ३५ विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा जिल्लागत विद्यालय प्रतिशत

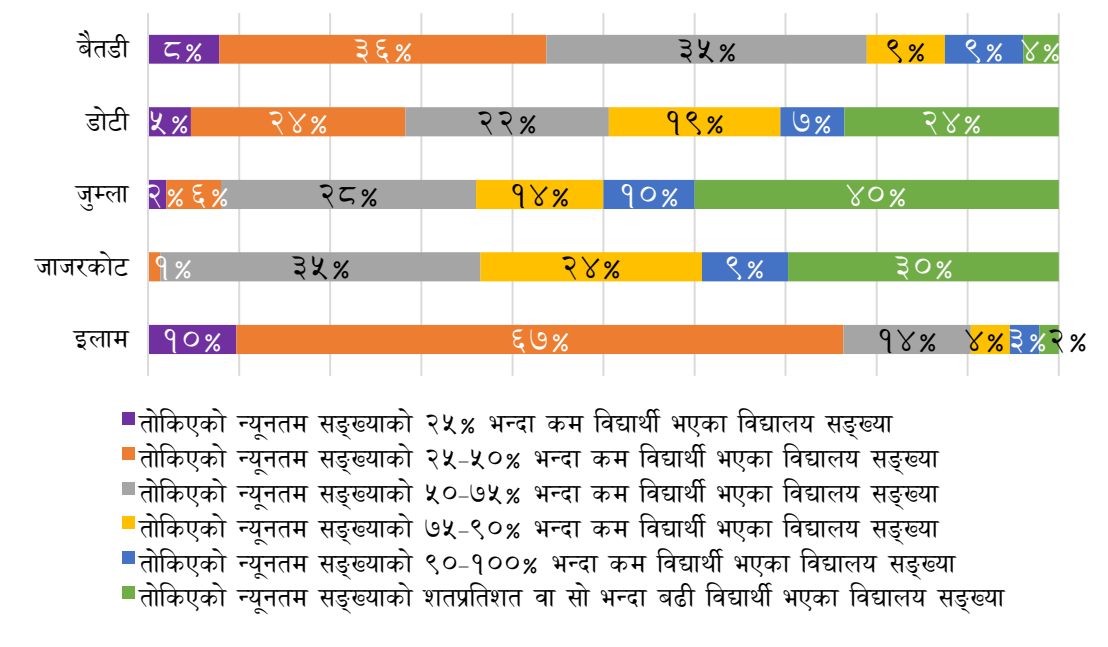

दिइएको चित्र नं. ३५ ले विद्यालयहरूका लागि तोकिएको न्यूनतम विद्यार्थी सङ्ख्यासँग तुलना गर्दा जिल्लाअनुसार विद्यालयहरूमा भएको विद्यार्थी सङ्ख्यामा उल्लेखनीय भिन्नता देखाएको छ। उदाहरणका रूपमा, इलाम जिल्लामा तोकिएको न्यूनतम विद्यार्थी सङ्ख्याको २५% देखि ५०% भन्दा कम विद्यार्थी भएका विद्यालयहरूको प्रतिशत अत्यधिक (करिब ६७%) रहेको देखिन्छ, त्यसैगरी बैतडीमा यस प्रकारका करिब ३६% विद्यालयहरू रहेको देखिन्छ। यद्यपि, जुम्ला, जाजरकोट र डोटी जिल्लामा न्यूनतम तोकिएको वा सोभन्दा बढी विद्यार्थी भएका विद्यालयहरूको अनुपात तुलनात्मक रूपमा बढी देखिन्छ, जसअनुसार जुम्लामा ४०%, जाजरकोटमा ३०% र डोटीमा २४% विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्या अधिक रहेको देखिन्छ। यसैगरी जाजरकोट र बैतडी जिल्लामा तोकिएको न्यूनतम सङ्ख्याको ५०% देखि ७५% भन्दा कम विद्यार्थी सङ्ख्या भएका विद्यालयहरूको प्रतिशत ३५% रहेको पाइन्छ, जसले जिल्लागत रूपमा विद्यालयहरूमा रहेको विद्यार्थीहरूको सङ्ख्याका आधारमा मिश्रित अवस्था विद्यमान रहेको देखाउँछ। समग्र रूपमा, यसले विद्यार्थी सङ्ख्या विद्यालयको स्रोत उपयोग, शिक्षक व्यवस्थापन, शिक्षण सिकाइ वातावरण र कार्यसम्पादनसँग प्रत्यक्ष रूपमा सम्बन्धित एक महत्त्वपूर्ण सूचक भएको स्पष्ट पार्दै जिल्लागत सन्दर्भअनुसार लक्षित योजना, विद्यालय समायोजन र नीतिगत सुधार आवश्यक रहेको सङ्केत गरेको छ।

चित्र नं. ३६ विद्यार्थी सङ्ख्याको आधारमा विद्यालय सङ्ख्या

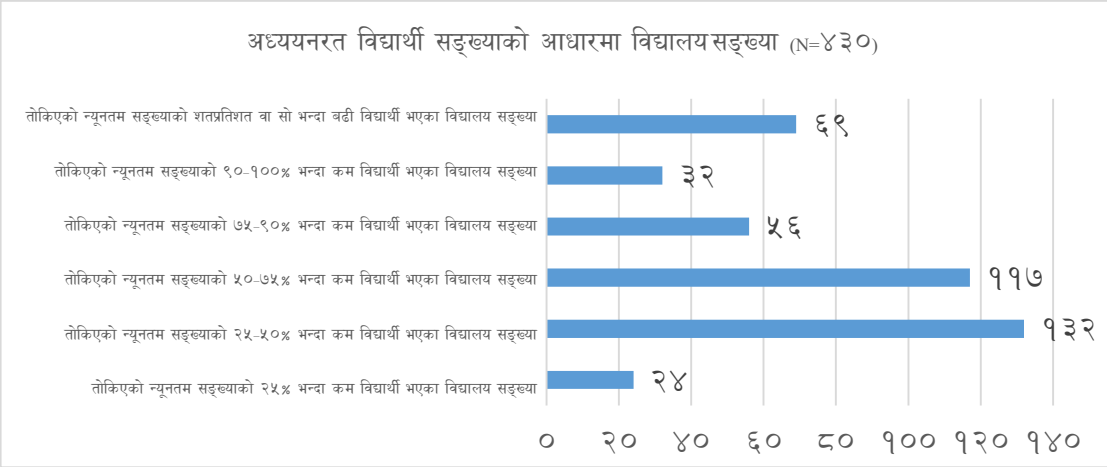

समग्र रूपमा हेर्दा, अध्ययनमा समावेश गरिएका ४३० ओटा विद्यालयमा तोकिएको न्यूनतम मापदण्डको तुलनामा विद्यार्थी सङ्ख्या हेर्दा सबैभन्दा धेरै विद्यालयहरू तोकिएको न्यूनतम विद्यार्थी सङ्ख्याको २५ देखि ५० प्रतिशतभन्दा कम समूहमा देखिन्छन् (१३२ विद्यालय), त्यसै गरी, ५०—७५ प्रतिशतभन्दा कम विद्यार्थी भएका विद्यालय (११७) पनि उल्लेखनीय सङ्ख्यामा देखिन्छन्। साथै, तोकिएको न्यूनतम सङ्ख्याको १०० प्रतिशत वा सोभन्दा बढी विद्यार्थी भएका विद्यालयको सङ्ख्या ६९ मात्र रहेको छ, जसले ठुलो सङ्ख्यामा विद्यालयहरूमा कानुनमा तोकिएभन्दा रहेका छन्। यस तथ्याङ्कले विद्यालयहरूमा विद्यार्थी सङ्ख्या कम हुँदै गएको अवस्था उजागर गर्दछ, र न्यून विद्यार्थी भएका विद्यालयहरूमा शिक्षक व्यवस्थापन, कक्षा सञ्चालन, स्रोतको प्रभावकारी उपयोगमा कठिनाइ हुने सम्भावना रहन्छ। अर्कोतर्फ, अत्यन्त न्यून विद्यार्थी भएका विद्यालयहरूको उच्च अनुपातले विद्यालय समायोजन, बहुकक्षा शिक्षण, र वैकल्पिक शैक्षिक व्यवस्थाका विषयमा योजनागत तथा कार्यक्रमगत सुधार गर्नु आवश्यक रहेको सङ्केत गरेको छ।

४.५ विद्यालय शिक्षाको उपलब्धिमा क्षेत्रगत सूचकहरूको योगदान

विद्यालय शिक्षाको प्रत्येक कक्षा वा पाठ्यक्रमको तहगत संरचना अनुसारको शैक्षिक उपलब्धि र यस अध्ययनमा प्रयोग भएका सूचकहरूका बिच बलियो सम्बन्ध खोज्ने व्यवस्थित तथ्याङ्कहरू उपलब्ध छैनन्। तथापि, कतिपय सीमाहरूका बाबजुद कक्षा १० को अन्त्यमा लिइने माध्यमिक शिक्षा परीक्षा (एसइई)को नतिजालाई विद्यालय शिक्षाको एक प्रमुख उपलब्धि सूचकको रूपमा लिन सकिन्छ। कुल ४३० विद्यालयमध्ये ५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको विद्यालय सङ्ख्या १६२, ५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको विद्यालय

सङ्ख्या ४९, ५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको विद्यालय सङ्ख्या २१२, र ५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको विद्यालय सङ्ख्या ७ रहेको देखिन्छ। यस खण्डमा माध्यमिक शिक्षा परीक्षा कक्षा १० (एसइई)परीक्षाको औसत जिपिएसँग अन्य विभिन्न सूचकहरूको स्तरसँगको सम्बन्धलाई विश्लेषण (Cross-tab) गर्ने प्रयास गरिएको छ।

क) विद्यालयको भौतिक पूर्वाधारको अवस्था

यसअन्तर्गत विद्यालयमा उपलब्ध भौतिक पूर्वाधारको अवस्था र एसइई परीक्षाको नतिजाबिचको सम्बन्ध अध्ययन गर्न विद्यालयमा कक्षाकोठाको अवस्था, कम्प्युटरको उपलब्धता, शिक्षण सिकाइमा कम्प्युटर र अन्य आधुनिक शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग, पुस्तकालय वा बुक कर्नरको उपलब्धता तथा प्रयोग, र विद्यालयमा प्रयोगशालाको उपलब्धता तथा प्रयोगलाई छनोट गरी (Cross-tab) तुलना गरिएको छ।

तालिका नं. १८ कक्षाकोठाको अवस्था र एसइई परीक्षाको औसत जिपिए

कक्षाकोठाको अवस्था / एसइई को औसत जिपिए	आधा भन्दा बढी कक्षाकोठामा झ्याल ढोका नभएका वा टहरा मात्र भएको	सबै कक्षाकोठा कच्ची	कच्ची र पक्की दुवै खालका मिश्रित	सबै पक्की भई कम्तीमा २५ प्रतिशत कक्षाकोठामा र्‍याम्प भएको	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	०	१	१३३	२८	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	०	१	३९	९	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	३	६	१६४	३९	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	०	१	५	१	७
जम्मा	३	९	३४१	७७	४३०

कक्षाकोठाको अवस्था राम्रो हुँदा शिक्षण सिकाइमा सकारात्मक सुधार हुने देखिएको छ। अध्ययनको नमुनामा कच्ची र पक्की दुवै खालका मिश्रित कक्षाकोठा भएका विद्यालयहरू धेरै रहेको र यी

विद्यालयहरू मध्ये ५०% वा सोभन्दा बढी विद्यालयको औसत जिपिए २.४ भन्दा बढी (३४१) रहेको देखिन्छ। यद्यपि, सबै कक्षाकोठा पक्की भई कम्तीमा २५ प्रतिशत कक्षाकोठामा ऱ्याम्प भएका विद्यालयहरूमध्ये करिब एक तिहाइ विद्यालयमा ५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको औसत जिपिए १.६ भन्दा कम हुनु चिन्ताजनक देखिन्छ। तसर्थ, कक्षाकोठाको गुणस्तरलाई विद्यार्थी नतिजाको लागि सवलीकरण गर्ने एक कारकको रूपमा लिन सकिन्छ। राम्रो कक्षाकोठा व्यवस्थापनले सिकाइ अनुकूल वातावरण, शिक्षकको कार्यकुशलता, विद्यार्थीको ध्यान र निरन्तरतामा सकारात्मक प्रभाव पार्ने देखिन्छ।

तालिका नं. १९ कम्प्युटरको उपलब्धता र एसइई परीक्षाको औसत जिपिए

कम्प्युटरको उपलब्धता / एसइईको औसत जिपिए	कम्प्युटर नभएको	२० जना वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीका लागि १ कम्प्युटर पुग्ने भए	१० देखि १९ जनासम्म विद्यार्थीका लागि १ कम्प्युटर पुग्ने भए	१ देखि ९ जनासम्म विद्यार्थीका लागि १ कम्प्युटर पुग्ने भए	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	६	९८	३४	२४	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	५	२७	१५	२	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	१९	१४६	३३	१४	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	१	२	२	२	७
जम्मा	०	२७३	८४	४२	४३०

विद्यालयमा कम्प्युटरको उपलब्धता र एसइईको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध मिश्रित रूपमा देखिएको छ। जसअनुसार, अध्ययनको नमुनामा कम्प्युटर नभएका वा अत्यन्त न्यून पहुँच भएका विद्यालयहरूको सङ्ख्या अधिक (२७३) देखिन्छ। जसमध्ये ५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको र २.४ भन्दा बढी भएको समूहमा विद्यालयहरू तुलनात्मक रूपमा बढी देखिन्छन्। जसले सूचना तथा सञ्चार प्रविधि (ICT) को पहुँच कमजोर हुँदा शैक्षिक उपलब्धि पनि कमजोर रहने प्रवृत्तिलाई सङ्केत गरे तापनि कम्प्युटरको उपलब्धता एसइईको जिपिए सुधारको

प्रत्यक्ष कारण नभई शिक्षण सिकाइ प्रक्रियालाई सक्षम बनाउने सहायक पक्षका रूपमा रहेको निष्कर्ष निकाल्न सकिन्छ। उच्चस्तरको कम्प्युटरको उपलब्धता र उच्चस्तरको उपलब्धि हासिल गर्ने विद्यालयको सङ्ख्या समग्रमा कम देखिएकोले विद्यालयमा आइसिटीको पहुँच राम्रो हुँदा सिकाइअनुकूल वातावरण सिर्जना भई सिकाइमा सुधार आउन सक्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

तालिका नं. २० शिक्षण सिकाइमा कम्प्युटर र अन्य आधुनिक शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध

शिक्षण सिकाइमा कम्प्युटर र अन्य आधुनिक शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग / एसइईको औसत जिपिए	कम्प्युटर भएको तर प्रयोग नहुने	एक हप्तामा १ पटक कम्तीमा आधा कक्षामा प्रयोग हुने भएमा	एक हप्तामा २ वा सोभन्दा बढी पटक सबै कक्षामा प्रयोगमा आउने	एक हप्तामा दुई पटक वा स्रोभन्दा बढी सबै कक्षामा प्रयोगमा आउने तथा इन्टरनेट र मल्टिमिडिया समेतको प्रयोग भएको	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	४४	७७	३८	३	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	१३	२३	७	६	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	६१	९१	४८	१२	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	१	४	१	१	७
जम्मा	११९	१९५	९४	२२	४३०

शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा कम्प्युटर तथा अन्य आधुनिक शैक्षिक सामग्रीको प्रयोग र एसइईको औसत जिपिए बिचमा मिश्रित खालको सम्बन्ध देखिएको छ । जसअनुसार, मुख्यतः कम्प्युटर भएको तर प्रयोग नहुने वा कक्षामा अत्यन्तै कम प्रयोग हुने विद्यालयहरू ५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको औसत जिपिए १.६ भन्दा कम, १.६ भन्दा बढी र २.४ भन्दा बढी रहेको छ, जसले आइसिटीको सुविधा उपलब्ध भए पनि प्रयोग नहुँदा शैक्षिक नतिजा कमजोर रहने तर्फ सङ्केत गरेको छ। यद्यपि, कक्षामा नियमित रूपमा कम्प्युटर, इन्टरनेट र मल्टिमिडियासमेत प्रयोग हुने विद्यालयहरूको सङ्ख्या सानो भएतापनि यस समूहमा पर्ने विद्यालयहरूको एसइईको जिपिएको तुलना गर्दा २.४ भन्दा माथि

पुगेका विद्यालयहरूको अनुपात तुलनात्मक रूपमा राम्रो देखिनुले कम्प्युटरको भौतिक उपलब्धताभन्दा पनि त्यसको प्रभावकारी, नियमित र सिकाइ केन्द्रित प्रयोगमा जोड दिनुपर्ने आवश्यकता औंल्याएको छ।

तालिका नं. २१ पुस्तकालय वा बुक कर्नरको उपलब्धता र प्रयोग तथा एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध

पुस्तकालय वा बुक कर्नरको उपलब्धता र प्रयोग / एसइईको औसत जिपिए	नभएको	कक्षा १-५ का लागि बुककर्नर एक एक भएको	बुक कर्नर र पुस्तकालय दुवै भई विद्यार्थीले अध्ययन सामग्री घर लान पाउने भएको	बुक कर्नर र पुस्तकालय दुवै भई विद्यार्थीले अध्ययन सामग्री घर लान पाउने भई नियमित खुल्ने र इ—पुस्तकालय समेतको व्यवस्था भएको	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	४८	४१	७०	३	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	२१	७	२१	०	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	६४	६३	७८	७	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	१	३	३	०	७
जम्मा	१३४	११४	१७२	१०	४३०

विद्यालयहरूमा पुस्तकालय वा बुक कर्नरको उपलब्धता र प्रयोगको अवस्था कमजोर देखिएको छ भने एसइईको औसत जिपिएमा पनि यसको प्रभाव परेको देखिन्छ। जसअनुसार, पुस्तकालय नभएका वा सीमित रूपमा मात्र उपलब्ध (कक्षा १-५ का लागि एक एक बुक कर्नर) भएका विद्यालयहरू मध्ये ५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको समूहमा विद्यालय सङ्ख्या उल्लेखनीय रूपमा बढी रहेका छन्, जसले अध्ययन सामग्रीमा पहुँच कमजोर हुँदा शैक्षिक उपलब्धि पनि न्यून रहेको तर्फ सङ्केत गरेको छ। बुक कर्नर र पुस्तकालय दुवै भई विद्यार्थीले अध्ययन सामग्री घर लग्न पाउने तथा बुक कर्नर र पुस्तकालय दुवै भई विद्यार्थीले अध्ययन सामग्री घर

लान पाउने भई नियमित खुल्ने र इ-पुस्तकालयसमेतको व्यवस्था भएको विद्यालयहरूको सङ्ख्या निकै कम रहेको देखिन्छ। यसबाट पुस्तकालयको केवल भौतिक उपलब्धताभन्दा पनि यसको नियमित सञ्चालन, प्रयोग र विद्यार्थीमैत्री पहुँच नै एसइईको जिपिएमा सुधारका लागि प्रभावकारी आधार बन्न सक्ने आकलन गर्न सकिन्छ।

तालिका नं. २२ विद्यालयमा प्रयोगशालाको उपलब्धता र प्रयोग तथा एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध

विद्यालयमा प्रयोगशालाको उपलब्धता र प्रयोग / एसइई को औसत जिपिए	नभएको	एउटा विषयका लागि मात्र सामग्री भएको र नियमित प्रयोग भएको	कम्तीमा २ विषयको लागि सामग्री भएको र नियमित प्रयोग भएको	कम्तीमा ३ विषयको लागि सामग्री भएको र नियमित प्रयोग भएको	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	२५	७२	४१	२४	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	८	११	२२	८	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	३८	७७	६३	३४	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	०	१	५	१	७
जम्मा	७१	१६१	१३१	६७	४३०

विशेषतः माध्यमिक तहका लागि विद्यालयमा प्रयोगशालाको उपलब्धता र नियमित प्रयोगको अवस्था औसत रहेको र यसले एसइईको औसत जिपिएमा समेत प्रत्यक्ष प्रभाव पारेको देख्न सकिन्छ। तथ्याङ्कले देखाए अनुसार प्रयोगशाला नभएका वा केवल एक विषयका लागि सीमित सामग्री भएर पनि नियमित प्रयोग नहुने विद्यालयहरूको सङ्ख्या आधाभन्दा बढी छ। यस्तै, कम्तीमा २ वा ३ विषयका लागि आवश्यक सामग्री उपलब्ध भई प्रयोगशाला नियमित रूपमा प्रयोग हुने विद्यालयहरूमा औसत जिपिए २.४ भन्दा माथि हुने विद्यालयहरूको अनुपात उल्लेखनीय देखिन्छ। यसले प्रयोगशालाको सक्रिय र नियमित प्रयोगले सिकाइलाई व्यवहारिक, अनुभवजन्य र अवधारणात्मक रूपमा सुदृढ बनाउँदै एसइई जस्तो शैक्षिक परिणाममा सकारात्मक योगदान पुऱ्याउने सङ्केत गर्छ।

ख) शिक्षकको उपलब्धता तथा सक्षमताको अवस्था

यसअन्तर्गत विद्यालयमा शिक्षकको उपलब्धता तथा सक्षमताको अवस्था र एसइई परीक्षाको नतिजाबिचको सम्बन्ध अध्ययन गर्न विद्यालयमा कक्षा र विषयको अनुपातमा तहगतरूपमा शिक्षकको उपलब्धता, शिक्षकको योग्यता, लैङ्गिक अनुपात, शिक्षक नियुक्तिको प्रकार, शिक्षकमा सूचना प्रविधि (कम्प्युटर, इन्टरनेट, इमेल) सम्बन्धी क्षमता, शिक्षक उपस्थितिलाई समेटिएको छ। यद्यपि, विद्यालयमा कार्यरत शिक्षक सम्बन्धी सूचनाहरू सङ्कलन गर्दा सबै तहका शिक्षकसँग सम्बन्धित अवस्थालाई समग्रतामा अङ्कन गरिएकोले एसइई परीक्षाको औसत जिपिएमा शिक्षक सम्बन्धी विभिन्न सूचकहरूबाट परेको प्रत्यक्ष प्रभावको रूपमा बुझ्नुभन्दा पनि दुई अवस्थाबिचको सहसम्बन्धको रूपमा मात्रै लिइनु उपयुक्त हुने देखिन्छ।

तालिका नं. २३ कक्षा र विषयको अनुपातमा तहगत रूपमा शिक्षक उपलब्धता र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध

कक्षा र विषयको अनुपातमा तहगत रूपमा शिक्षक उपलब्धता / एसइई को औसत जिपिए	कक्षा सङ्ख्या भन्दा कम शिक्षक	कम्तीमा कक्षा सङ्ख्याबराबर शिक्षक	कक्षा सङ्ख्याभन्दा बढी शिक्षक	कक्षा सङ्ख्याभन्दा बढी शिक्षक भई विषयगत शिक्षकको समेत उपलब्धता	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	४	२४	८२	५२	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	३	५	२५	१६	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	१०	३०	९३	७९	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	०	२	३	२	७
जम्मा	१७	६१	२०३	१४९	४३०

कक्षा तथा विषयको अनुपात अनुसार तहगत एवम् विषयगत रूपमा शिक्षकको उपलब्धता न्यून देखिए पनि कक्षा सङ्ख्या भन्दा बढी शिक्षक हुने विद्यालयहरूको सङ्ख्या राम्रो देखिन्छ। यो

अवस्थाले एसइईको औसत जिपिएमा प्रत्यक्ष प्रभाव पारेको देखिन्छ। कक्षा सङ्ख्या भन्दा कम वा बराबर शिक्षक भएका विद्यालयहरू ५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको समूहमा र ५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको समूहमा देखिएका छन्। जसले एकातर्फ विषयगत शिक्षकको अभाव हुँदा सिकाइ उपलब्धि कमजोर हुने सङ्केत गर्छ भने शिक्षकको उपस्थितिका अलावा विषयअनुसार पर्याप्त र समुचित शिक्षक व्यवस्थापन एसइईको नतिजा सुधारका लागि महत्त्वपूर्ण पक्ष हुन सक्छन्। त्यसै गरी कक्षा सङ्ख्याभन्दा बढी शिक्षक उपलब्ध भएका तथा कक्षा तथा विषयगत शिक्षकसमेत पर्याप्त रूपमा उपलब्ध भएका विद्यालयहरूमा जिपिए २.४ भन्दा माथि पुगेका विद्यालयहरूको अनुपात उल्लेखनीय रूपमा बढी देखिन्छ, तर जिपिए ३.२ भन्दा बढी विद्यालय सङ्ख्या निकै न्यून रहनुले पनि विषयगत शिक्षक पर्याप्त हुँदा मात्रै पनि कक्षाकोठा शिक्षण गुणस्तर, विद्यार्थीको बुझाइ र नियमित सिकाइ प्रक्रिया सुदृढ हुन नसकेमा उच्च जिपिए हासिल गर्न कठिनाइ हुनसक्नेतर्फ सङ्केत गरेको छ।

तालिका नं. २४ शिक्षकको योग्यता र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध

शिक्षकको योग्यता / एसइईको औसत जिपिए	न्यूनतम योग्यता पनि नभएका शिक्षकसमेत भएमा	सबै शिक्षक न्यूनतम योग्यता पुगेका भएमा	माथिल्लो योग्यता भएका शिक्षक कम्तीमा २५भएमा %	माथिल्लो योग्यता भएका शिक्षक कम्तीमा ५० % भएमा	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	०	८	४०	११४	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	०	३	१५	३१	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	०	२२	६५	१२५	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	०	०	२	५	७
जम्मा	०	३३	१२२	२७५	४३०

शिक्षकको योग्यतामा विद्यालयहरूको अवस्था तुलनात्मक रूपमा राम्रो देखिएको छ र यसले एसइईको औसत जिपिए सुधारमा समेत महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्ने कुरा स्पष्ट रूपमा देखिएको छ।

जसअनुसार, न्यूनतम योग्यता नपुगेका शिक्षक भएका कुनै पनि विद्यालयहरू छैनन् भने सबै शिक्षक न्यूनतम योग्यता पुगेका विद्यालयहरूको सङ्ख्या कम नै देखिन्छ र उच्च जिपिए प्राप्त गर्ने विद्यालयहरू शुन्य देखिन्छन्। यस्ता विद्यालयहरूको ठुलो सङ्ख्या प्रायः ५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको समूहमा रहेका छन्। साथै, सबै शिक्षकको न्यूनतम योग्यता पुगेका तथा विशेष गरी माथिल्लो योग्यता भएका शिक्षक कम्तीमा २५% वा ५०% भन्दा बढी रहे का विद्यालयहरूमा जिपिए २.४ भन्दा माथि पुगेका विद्यालयहरूको सङ्ख्या उल्लेखनीय रूपमा बढी देखिन्छ, यसले शिक्षकको योग्यता शैक्षिक उपलब्धिको एक निर्णायक पक्ष भएको सङ्केत गर्छ। यद्यपि, विद्यालयमा शिक्षकको उपलब्धताका अतिरिक्त उपयुक्त शैक्षिक योग्यता, विषयगत दक्षता र कक्षाकोठा शिक्षण क्षमता जस्ता पक्षहरूले पनि एसइई जस्तो शैक्षिक नतिजा सुधारका लागि उत्तिकै महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्छन्।

तालिका नं. २५ लैङ्गिक अनुपात र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध

लैङ्गिक अनुपात / एसइई को औसत जिपिए	महिला शिक्षक नै नभएमा	महिला र पुरुष शिक्षकको अनुपात ०.२० भन्दा कम	महिला र पुरुष शिक्षकको अनुपात ०.२० × ०.५० भन्दा कम	महिला र पुरुष शिक्षकको अनुपात ०.५० वा सोभन्दा बढी	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	४	२६	७५	५७	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	०	९	२३	१७	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	४	३२	११३	६३	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	०	०	३	४	७
जम्मा	८	६७	२१४	१४१	४३०

यो अध्ययनले विद्यालयमा महिला र पुरुष शिक्षकको लैङ्गिक अनुपात र एसइईको औसत जिपिए बिचको सम्बन्धलाई स्पष्ट रूपमा प्रस्तुत गरेको छ। जसअनुसार, महिला र पुरुष शिक्षकको अनुपात

२०% देखि ५०% को सन्तुलित दायरामा रहेका, तथा विशेष गरी ५०% वा सोभन्दा बढी अनुपात भएका विद्यालयहरूमध्ये एसइईको औसत जिपए २.४ भन्दा माथि पुगेको समूहमा विद्यालयहरूको सङ्ख्या तुलनात्मक रूपमा बढी देखिन्छ। विद्यालयमा शिक्षकको लैङ्गिक सन्तुलन आफैंमा प्रत्यक्ष कारण नभए पनि, समावेशी, सहयोगी र बहुआयामिक सिकाइ वातावरण निर्माण गर्ने एक महत्त्वपूर्ण पक्ष भएकोले विद्यार्थीको संलग्नता, प्रोत्साहन र अन्ततः एसइईको नतिजा जस्तो शैक्षिक उपलब्धिमा सकारात्मक प्रभाव पार्न सक्छ।

तालिका नं. २६ शिक्षकको नियुक्तिको प्रकार र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध

शिक्षक नियुक्तिको प्रकार / एसइई को औसत जिपिए	सबै शिक्षक अस्थायी, करार वा निजी स्रोत वा स्थानीय तहका	५०% भन्दा कम शिक्षक स्थायी	५०% वा सोभन्दा बढी शिक्षक स्थायी	सबै शिक्षक स्थायी	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	१	९९	६१	१	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	०	३५	१४	०	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	४	१४४	६४	०	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	०	२	५	०	७
जम्मा	५	२८०	१४४	१	४३०

शिक्षकको नियुक्तिको प्रकार (अस्थायी, करार, निजी, स्थानीय) अनुसार हेर्दा सबै शिक्षक स्थायी वा अस्थायी भएका समूहमा निकै कम शिक्षकहरू रहेको देखिन्छ। तुलनात्मक रूपमा ५०% भन्दा बढी शिक्षक स्थायी भएका विद्यालयको तुलनामा ५०% भन्दा कम शिक्षक स्थायी हुने विद्यालयको सङ्ख्या बढी देखिन्छ। एसइईको औसत जिपिएको नतिजासँग तुलना गर्दा अस्थायी शिक्षक बढी भएका विद्यालयको नतिजा स्थायी शिक्षक भएको विद्यालयको तुलनामा राम्रो रहेको देखिन्छ। जसले शिक्षक स्थायित्वले बालबालिकाको सिकाइ र नतिजा कमजोर भएको हुनसक्ने सङ्केत गरेको छ। यसले पेसागत सुरक्षा भन्दा पनि जवाफदेहिताको सुनिश्चितता शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको गुणस्तर सुधारका लागि महत्त्वपूर्ण पक्ष भएको देखिन्छ।

तालिका नं. २७ शिक्षकमा सूचना प्रविधिसम्बन्धी क्षमता र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध

शिक्षकमा सूचना प्रविधि सम्बन्धी क्षमता / एसइई को औसत जिपिए	कुनै पनि शिक्षकमा नभएमा	२५% भन्दा कम शिक्षकमा भएमा	२५%-५० % भन्दा कम शिक्षकमा भएमा	५०वा % सोभन्दा बढी शिक्षकमा भएमा	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	०	२७	५५	८०	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	१	६	१७	२५	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	१	३५	७४	१०२	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	०	२	१	४	७
जम्मा	२	७०	१४७	२११	४३०

शिक्षकमा सूचना प्रविधिसम्बन्धी क्षमता हेर्दा तुलनात्मक रूपमा राम्रो रहेको देखिन्छ, यसले एसइईको औसत जिपिएको सुधारमा समेत सकारात्मक प्रभाव पारेको देखिन्छ। जसअनुसार, कुनै पनि शिक्षकमा सूचना प्रविधि क्षमता नभएको विद्यालय सङ्ख्या निकै न्यून देखिन्छ भने, २५% भन्दा कम शिक्षकमा भएको वा २५% देखि ५०% शिक्षकमा भएको तुलनामा ५०% भन्दा बढी शिक्षकमा सूचना प्रविधि सम्बन्धी क्षमता भएका विद्यलयमा नतिजा राम्रो रहेको देखिन्छ। जसले, शिक्षकमा आइसिटी सम्बन्धी क्षमता कमजोर हुँदा शैक्षिक उपलब्धि पनि कमजोर हुनेतर्फ सङ्केत गर्छ। तसर्थ, शिक्षकको आइसिटी प्रयोगसम्बन्धी क्षमता र दक्षताले शिक्षण सिकाइ प्रक्रियालाई सुदृढ बनाउन महत्त्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्छ। अर्थात्, सूचना प्रविधिमा सक्षम शिक्षकले शिक्षण विधि नवप्रवर्तनशील, अन्तरक्रियात्मक र विद्यार्थी केन्द्रित बनाउन सक्ने भएकाले यसले एसइईको नतिजामा सकारात्मक र प्रत्यक्ष प्रभाव पार्न सक्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

तालिका नं. २८ शिक्षक उपस्थिति र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध

शिक्षक उपस्थिति / एसइई को औसत जिपिए	विद्यालय खुलेको दिनको ७०भन्दा % कम औसत उपस्थिति	विद्यालय खुलेको दिनको ७०×%८० % भन्दा कम औसत उपस्थिति	विद्यालय खुलेको दिनको ८०×%९० % भन्दा कम औसत उपस्थिति	विद्यालय खुलेको दिनको ९०वा % सोभन्दा बढी औसत उपस्थिति	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	१	१०	६५	८६	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	०	१	२२	२६	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	०	५	६८	१३९	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	०	०	४	३	७
जम्मा	१	१६	१५९	२५४	४३०

विद्यालय खुलेको दिनमा शिक्षकको औसत उपस्थिति र एसइईको औसत जिपिए बिचको स्पष्ट सम्बन्ध देखाएको छ। जसअनुसार, शिक्षक उपस्थिति ९०% भन्दा बढी भएका विद्यालयहरूमा अधिकांश विद्यालयहरूमा ५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी रहेको अवस्था उल्लेखनीय रूपमा देखिन्छ, जसले शिक्षकको अनियमित उपस्थितिले सिकाइ प्रक्रियामा नकारात्मक असर पार्ने सङ्केत गर्छ। यसले प्रत्यक्षरूपमा कक्षाकोठा शिक्षणको निरन्तरता, विद्यार्थीको संलग्नता र परीक्षाको तयारीसँग जोडिएको अन्य पक्षहरू समेत महत्त्वपूर्ण भएको देखिन्छ।

ग) शिक्षणमा सुधारका प्रयास

यसअन्तर्गत शिक्षणमा सुधारका लागि गरिएका प्रयास र एसइई परीक्षाको नतिजाबिचको सम्बन्ध अध्ययन गर्न विद्यालयमा शिक्षण सिकाइ क्रियाकलापमा प्रविधिको प्रयोग, गृहकार्य तथा परियोजना कार्य, कार्यमूलक अनुसन्धान र अभिभावक सहभागितालाई समेटिएको छ।

तालिका नं. २९ शिक्षणमा प्रविधिको प्रयोग र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध

शिक्षणमा प्रविधिको प्रयोग / एसइई को औसत जिपिए	२५ % भन्दा कम शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेमा	२५ × % ५० भन्दा % कम शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेमा	५० × % ७५भन्दा % कम शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेमा	७५वा % सोभन्दा बढी शिक्षकले नियमित प्रयोग गरेमा	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	४५	७२	३३	१२	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	१६	१७	११	५	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	६८	७८	४२	२४	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	१	३	२	१	७
जम्मा	१३०	१७०	८८	४२	४३०

विद्यालयहरूमा शिक्षणमा प्रविधि (कम्प्युटर, प्रोजेक्टर, इन्टरनेट सामग्री, मोबाइल) को नियमित प्रयोगको स्तर समग्रमा कमजोर रहेको देखिन्छ, र यसको प्रभाव एसइईको औसत जिपिएमा नकारात्मक रूपमा परेको देखिन्छ। जसअनुसार, २५% भन्दा कम र २५% देखि ५०% सम्म शिक्षकले मात्र प्रविधि नियमित रूपमा प्रयोग गर्ने विद्यालयहरूमा ५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको सङ्ख्या तुलनात्मक रूपमा धेरै देखिन्छ (क्रमशः ४५, र ७२ विद्यालय), जसले प्रविधि कम प्रयोग हुने अवस्थामा शैक्षिक उपलब्धि कमजोर रहने सङ्केत गर्छ। साथै, ५०% देखि ७५% वा सोभन्दा बढी शिक्षकले नियमित रूपमा प्रविधि प्रयोग गर्ने विद्यालयहरूको सङ्ख्या कम देखिन्छ, तर एसइईको औसत जिपिए २.४ भन्दा माथि पुगेका विद्यालयहरूको सङ्ख्या तुलनात्मक रूपमा बढी (क्रमशः ४२ र २४ विद्यालय) रहेको देखिन्छ। यसले शिक्षणमा प्रविधिको व्यापक, नियमित र कक्षाकोठासँग एकीकृत प्रयोग हुँदा सिकाइ प्रक्रिया बढी अन्तरक्रियात्मक, स्पष्ट

र विद्यार्थी केन्द्रित भई शैक्षिक परिणाममा सकारात्मक प्रभाव पर्ने पुष्टि गरेको छ। अर्थात् प्रविधिको भौतिक उपलब्धताभन्दा पनि कति प्रतिशत शिक्षकले त्यसलाई नियमित र प्रभावकारी रूपमा प्रयोग गर्छन् भन्ने कुराले नै शिक्षण सिकाइ सुधारमा निर्णायक भूमिका खेल्दछ।

तालिका नं. ३० गृहकार्य र परियोजना कार्य तथा एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध

गृहकार्य तथा परियोजना कार्य / एसइई को औसत जिपिए	२५ % भन्दा कम शिक्षकले नियमित रूपमा गृहकार्य दिने गरेमा	२५ वा % सोभन्दा बढी शिक्षकले नियमित रूपमा गृहकार्य दिने गरेमा	२५ % भन्दा बढी शिक्षकले नियमित रूपमा विद्यार्थीलाई व्यक्तिगत परियोजना कार्य दिने गरेमा	२५ भन्दा बढी % शिक्षकले नियमित रूपमा विद्यार्थीलाई व्यक्तिगत तथा समूहगत रूपमा परियोजना कार्य दिने गरेमा	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	१	३३	५३	७५	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	०	७	१४	२८	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	१	३९	५२	१२०	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	१	०	२	४	७
जम्मा	३	७९	१२१	२२७	४३०

विद्यालयहरूमा शिक्षकद्वारा कक्षाकोठामा दिइने गृहकार्य तथा परियोजना कार्यको नियमितताको अवस्था राम्रो देखिन्छ। यसले एसइईको औसत जिपिएमा प्रत्यक्षरूपमा प्रभाव पारेको देखिन्छ। जसअनुसार, २५% भन्दा कम शिक्षकले मात्रै नियमित रूपमा गृहकार्य दिने विद्यालयहरूको सङ्ख्या

निकै न्यून (३) रहेको छ, त्यसैगरी, २५% वा सोभन्दा बढी शिक्षकले नियमित रूपमा गृहकार्य, तथा विशेष गरी २५% भन्दा बढी शिक्षकले नियमित रूपमा व्यक्तिगत र समूहगत परियोजना कार्यसमेत दिने विद्यालयहरूमा जिपिए २.४ भन्दा माथि पुगेका विद्यालयहरूको सङ्ख्या उल्लेखनीय रूपमा बढी देखिन्छ; उदाहरणका रूपमा, जिपिए २.४ भन्दा माथिका २१२ विद्यालयमध्ये १२० विद्यालयमा उच्चस्तरको गृहकार्य वा परियोजना कार्यको नियमितता रहेको देखिन्छ। यसले घरमै अभ्यास, खोजमा आधारित सिकाइ र परियोजना कार्यले विद्यार्थीको बुझाइ, आत्मनिर्भरता र परीक्षाको तयारीलाई मजबुत बनाउँछ। अर्थात्, गृहकार्य र परियोजना कार्यको नियमितता, संरचित र अर्थपूर्ण प्रयोग शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाको महत्त्वपूर्ण प्रक्रियाको रूपमा रहेको छ, जसले शैक्षिक उपलब्धि सुधारमा प्रत्यक्ष सहयोग पुऱ्याउन सक्छ।

तालिका नं. ३१ कार्यमूलक अनुसन्धान र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध

कार्यमूलक अनुसन्धान / एसइई को औसत जिपिए	कुनै शिक्षकले पनि नगरेको	औसतमा प्रति शिक्षक १ कार्यमूलक अनुसन्धान गरेको	औसतमा प्रति शिक्षक २ कार्यमूलक अनुसन्धान गरेको	औसतमा प्रति शिक्षक २ भन्दा बढी कार्यमूलक अनुसन्धान गरेको	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	१२४	३४	४	०	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	३४	१४	१	०	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	१४४	५३	११	४	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	६	१	०	०	७
जम्मा	३०८	१०२	१६	४	४३०

कार्यमूलक अनुसन्धान (Action Research) को अभ्यास विद्यालयहरूमा निकै कमजोर रहेको देखिन्छ। अधिकांश (३०८) विद्यालयहरूमा कुनै पनि शिक्षकले यसको अभ्यास गरेका छैनन्।

औसतमा प्रति शिक्षक २ वा सो भन्दा बढी शिक्षकले कार्यमूलक अनुसन्धान गर्ने विद्यालयहरूको सङ्ख्या निकै कम रहेको देखिन्छ। कार्यमूलक अनुसन्धानले शिक्षकलाई आफ्नै कक्षाकोठाका समस्या पहिचान गर्न, शिक्षण विधि सुधार गर्न र सिकाइमा आधारित निर्णय लिन सक्षम बनाउने भएकोले विद्यार्थीको सिकाइ गुणस्तर सुधारका लागि कार्यमूलक अनुसन्धानलाई औपचारिक अभ्यासभन्दा माथि उठाई नियमित र संस्थागत अभ्यास बनाउनु आवश्यक देखिन्छ।

तालिका नं. ३२ अभिभावकको सहभागिता र एसइई परीक्षाको औसत जिपिएबिचको सम्बन्ध

अभिभावकको सहभागिता / एसइई को औसत जिपिए	कुनै पनि कार्यमा अभिभावकको उपस्थिति नभएमा वा २५ % भन्दा कम अभिभावक उपस्थित भएको भएमा	२५ भन्दा % बढी अभिभावक आफ्ना बाल बालिकाको शैक्षिक स्तरका बारेमा चासो राखी अन्तरक्रियामा सहभागी भएको भएमा	२५ भन्दा % बढी अभिभावक विद्यालय सुधार योजना निर्माण तथा अभिभावक शिक्षाको कार्यक्रममा उपस्थित भएको भएमा	२५ भन्दा बढी % अभिभावक विद्यालयका आर्थिक, प्रशासनिक तथा प्राविधिक गतिविधि, विद्यालयका भावी कार्यक्रम, आफ्ना अपेक्षालगायतका विषयमा एवम् संवाद तथा अन्तरक्रियामा उपस्थित भएको भएमा	जम्मा
५०% भन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा कम भएको	११	५५	४१	५५	१६२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए १.६ भन्दा बढी भएको	३	१०	१७	१९	४९
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए २.४ भन्दा बढी भएको	१६	५७	५४	८५	२१२
५०% वा सोभन्दा बढी विद्यार्थीको जिपिए ३.२ भन्दा बढी भएको	१	२	२	२	७
जम्मा	३१	१२४	११४	१६१	४३०

तालिका नं. ३२ मा प्रस्तुत तथ्याङ्कबाट अभिभावकको सहभागिताको अवस्थाले मिश्रित नतिजा दिएको देखिन्छ। यद्यपि, यसले एसइईको औसत जिपएमा सकारात्मक प्रभाव पारेको देखिन्छ। जसअनुसार, अभिभावकको सहभागिता २५% भन्दा कम वा केवल उपस्थितिमा नै सीमित (बैठक वा अन्तरक्रिया न्यून) रहेको विद्यालयहरूको सङ्ख्या उल्लेखनीय रहेको देखिन्छ, यसले घर—विद्यालय सम्बन्ध कमजोर हुँदा शैक्षिक उपलब्धि पनि कमजोर रहने सङ्केत गर्छ। यसको विपरीत, २५% भन्दा बढी अभिभावक विद्यालयको शैक्षिक सुधार योजना, कार्यक्रम र गतिविधिमा सक्रिय रूपमा सहभागी हुने विद्यालयहरूमा एसइईको औसत जिपिए २.४ भन्दा माथि हुने विद्यालयहरूको अनुपात राम्रो देखिन्छ, र उच्च जिपिए प्राप्त गर्ने विद्यालयहरू प्रायः विद्यालयको शैक्षिक, प्रशासकीय तथा सह-पाठ्यक्रमिक गतिविधिमा अभिभावकको निरन्तर र सक्रिय सहभागिता भएको देखिन्छ। जसले अभिभावकको उपस्थिति निर्णय प्रक्रिया, सिकाइ अनुगमन र विद्यालय परिवारको सहकार्यमा सक्रिय सहभागिता, विद्यार्थीको लगनशीलता, नियमितता र अन्ततः एसइईको औसत जिपिएमा सुधारका लागि महत्त्वपूर्ण हुन सक्छ।

४.६ नगरपालिका र गाउँपालिकाका विद्यालयहरूबिचको तुलना

चित्र नं. ३७ नगरपालिका र गाउँपालिकाका विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन स्तरको तुलना

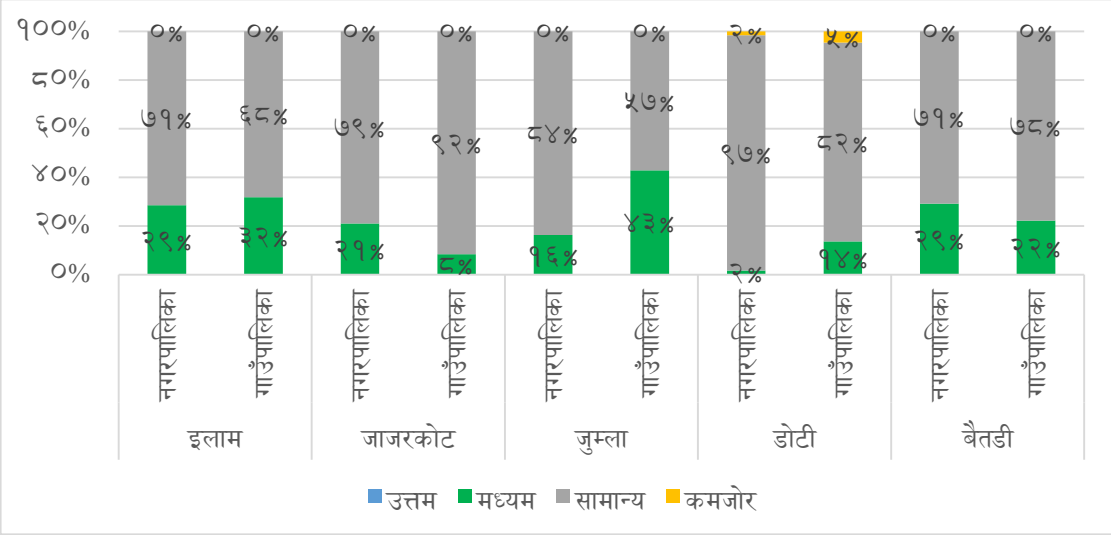

चित्र नं. ३७ मा पाँच जिल्लामा नगरपालिका र गाउँपालिकामा रहेका विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन स्तर (उत्तम, मध्यम, सामान्य, कमजोर) को तुलनात्मक अवस्था प्रतिशतका आधारमा प्रस्तुत गरिएको छ। समग्र रूपमा हेर्दा नगरपालिकामा रहेका र गाउँपालिकामा रहेका विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन स्तरमा उल्लेख्य भिन्नता देखिँदैन। जाजरकोट र बैतडी जिल्लामा नगरपालिकामा रहेका

विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन स्तर तुलनात्मक रूपमा केही राम्रो देखिन्छ र अन्य जिल्लाहरूमा गाउँपालिकामा रहेका विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन स्तर तुलनात्मक रूपमा राम्रो देखिन्छ। साथै, डोटी जिल्लामा कमजोर कार्यसम्पादन स्तर रहेका विद्यालयहरू दुई मध्ये एउटा नगरपालिकामा र अर्को गाउँपालिकामा रहेकोले पनि खासै भिन्नता नदेखिएको पुष्टि गरेको छ। यसबाट स्थानीय तहको प्रकार भन्दा पनि विशेष रूपमा स्थानीय सन्दर्भ, शैक्षिक नेतृत्व र व्यवस्थापनका गुणस्तरले पनि कार्यसम्पादनमा उत्तिकै महत्त्वपूर्ण भूमिका खेलेको निष्कर्ष प्रस्तुत गर्न सकिन्छ ।

४.७ समष्टिगत प्राप्तिहरू

यस अध्ययनका समष्टिगत प्राप्तिहरूलाई देहायअनुसार बुँदागत रूपमा प्रस्तुत गरिएको छः

क) विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणबाट प्रणालीगत दृष्टिकोणले लगानी (Input), प्रक्रिया (Process) र उपलब्धि (Output) बिच स्पष्ट कारण-परिणाम सम्बन्ध रहन्छ भन्ने देखिएको छ । तीमध्ये प्रक्रिया पक्ष (शिक्षण, मूल्याङ्कन, नेतृत्व र व्यवस्थापन) विद्यालय कार्यसम्पादन सुधारको सबैभन्दा निर्णायक आधारका रूपमा देखा परेको छ ।

ख) पाँच जिल्लाका ४३० सामुदायिक विद्यालयमा गरिएको कार्यसम्पादन परीक्षणमा अधिकांश विद्यालयहरू "सामान्य" कार्यसम्पादन स्तरमै सीमित देखिन्छन्। यो कार्यसम्पादन परीक्षणमा कुनै पनि विद्यालय उत्कृष्ट स्तरमा रहेको देखिएन। दुईओटा विद्यालय अत्यन्त कमजोर अवस्थामा रहेको देखियो। यसले विद्यालय सुधारमा गुणात्मक फड्को अझै हासिल हुन नसकेको स्पष्ट गर्दछ ।

ग) लगानी क्षेत्रमा भौतिक संरचना तथा शिक्षक मानव संसाधनको अवस्था समग्र रूपमा मध्यम देखिए पनि समुदायको सहभागिता र स्थानीय लगानी सबैभन्दा कमजोर पक्षका रूपमा पहिचान भएको छ। यसले विद्यालय सुधारमा स्थानीय तहको स्वामित्व अझै सुदृढ हुन नसकेको स्पष्ट सङ्केत गरेको छ। एउटै स्थानीय तहभित्र पनि विद्यालयहरूको भौतिक संरचनामा असमानता रहेको देखिन्छ भने विशेषतः दुर्गम क्षेत्रमा विद्यालय शिक्षाका लागि पूर्वाधार विकास चुनौतीपूर्ण रहेको छ।

घ) जिल्लागत तुलनामा इलाम जिल्ला समग्र कार्यसम्पादनमा सबैभन्दा राम्रो देखिएको छ भने डोटी जिल्ला तुलनात्मक रूपमा पछाडि परेको पाइन्छ। साथै यसले विद्यालय शिक्षा क्षेत्रमा क्षेत्रगत तथा भौगोलिक असमानता अझै विद्यमान रहेको तथ्यलाई पुष्टि गरेको छ।

ङ) प्रक्रिया क्षेत्रमा नेतृत्व तथा व्यवस्थापन पक्ष तुलनात्मक रूपमा सबैभन्दा सबल देखिएको छ भने शिक्षकको पेसागत विकास सबैभन्दा कमजोर उपक्षेत्रका रूपमा पहिचान भएको

छ। यसले शिक्षण सिकाइको दीर्घकालीन गुणस्तर सुधारका लागि शिक्षक क्षमता विकासमा थप लक्षित लगानी आवश्यक रहेको देखाउँछ।

च) प्रायः सबै विद्यालयहरूमा कार्यमूलक अनुसन्धान अत्यन्त कमजोर रहेको छ। विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणालीमा विशेषतः निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन र लिखित परीक्षाको उत्तरपुस्तिका परीक्षण गर्ने तरिका अत्यन्त कमजोर रहेको देखिन्छ। कक्षा शिक्षण, विद्यार्थी मूल्याङ्कनका साथै सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापमा स्थानीय तहअनुसार उल्लेखनीय अन्तर देखिएको छ। यसले एउटै जिल्लाभित्र पनि विद्यालयहरूको कार्यसम्पादन स्तर समान छैन भन्ने तथ्यलाई पुष्टि गरेको छ।

छ) विद्यार्थीको नियमितता, विद्यालय छाड्ने तथा कक्षा दोहोऱ्याउने दरका आधारमा हेर्दा परीक्षण गरिएका पाँच जिल्लामध्ये डोटी जिल्लाका केही स्थानीय तहमा गम्भीर चुनौती देखिएको छ। यस्ता सूचकहरूले सिकाइ उपलब्धिमा प्रत्यक्ष नकारात्मक प्रभाव पारेको देखिन्छ।

ज) सिकाइ उपलब्धि (कक्षा ५, र ८ को सिकाइ उपलब्धिमा आएको परिवर्तन र एसइईको औसत जिपिए) मा जिल्लागत अन्तर तुलनात्मक रूपमा कम देखिए पनि प्रक्रिया पक्ष कमजोर भएका स्थानीय तहको माध्यमिक तहको कक्षा १० को अन्तमा हुने परीक्षा (एसइई)को औसत जिपिए पनि कमजोर देखिएको छ। यसले प्रक्रिया पक्षको महत्त्वलाई पुनः पुष्टि गरेको छ।

झ) जनसङ्ख्या वृद्धिदर ऋणात्मक हुनुको कारण समेतले सामुदायिक विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्या घटिरहेको अवस्था देखिन्छ। अधिकांश विद्यालयमा विद्यार्थी सङ्ख्या तोकिएको न्यूनतम मापदण्डभन्दा निकै कम रहेको तथ्यले विद्यालय समायोजन, बहुकक्षा शिक्षण तथा स्रोतको पुनर्वितरण जस्ता नीतिगत विकल्पमा पुनर्विचार र दीर्घकालीन योजना आवश्यक रहेको देखाएको छ।

ञ) समग्र वर्गीकरण अनुसार अधिकांश विद्यालय "सामान्य (Fair)", केही मात्र "मध्यम (Good)" तथा सीमित सङ्ख्यामा "कमजोर (Poor)" श्रेणीमा परेका छन्। मध्यम श्रेणीका विद्यालयहरूले सिकाइ उपलब्धि, विद्यार्थी नियमितता, विद्यालय छाड्ने तथा कक्षा दोहोऱ्याउने दरमा अन्य श्रेणीको तुलनामा स्पष्ट रूपमा राम्रो प्रदर्शन गरेका छन्। यी अन्तरहरू ठोस र अर्थपूर्ण देखिएका छन्।

ट) धेरैजसो विद्यालयले कक्षाकोठा, फर्निचर, बिजुली, खानेपानी, शौचालय, पुस्तकालय तथा प्रयोगशाला जस्ता भौतिक सूचकहरूमा २-३ (मध्यमदेखि राम्रो) अङ्क प्राप्त गरेका छन्। भौतिक पूर्वाधार कमजोर (≤१.५) भएका विद्यालयहरूमा एसइईको औसत जिपिए तथा

कक्षा ८ को सिकाइ उपलब्धि न्यून देखिएको छ । साथै, भौतिक पूर्वाधारमा २ वा सोभन्दा माथि अङ्क प्राप्त भएका विद्यालयहरूबिच पनि एसइईको जिपिएमा ठुलो अन्तर देखिनुले भौतिक पूर्वाधार आवश्यक आधार भए पनि एक्लै पर्याप्त छैन भन्ने कुराको पुष्टि गरेको छ ।

ठ) शिक्षकसम्बन्धी सूचकहरू सिकाइसँग बलियो रूपमा सम्बन्धित देखिन्छन् । शिक्षक उपस्थिति राम्रो रहेका विद्यालयहरूमा एसइईको औसत जिपिए र कक्षा ८ को सिकाइ उपलब्धि दुवै अन्य विद्यालयको भन्दा उच्च देखिन्छ । शिक्षक उपस्थिति कमजोर भएका विद्यालयहरूमा कक्षा ५ मा कक्षा दोहोऱ्याउने दर बढी देखिएको छ । यसले शिक्षकको नियमितता र पेसागत क्षमताको महत्त्वपूर्ण भूमिका रहेको पुष्टि गर्दछ ।

ड) विद्यालय व्यवस्थापन समिति, योजना निर्माण, निर्णय कार्यान्वयन, पारदर्शिता तथा आर्थिक अनुशासनमा राम्रो अङ्क प्राप्त गरेका विद्यालयहरूमा विद्यार्थी नियमितता, विद्यालय छाड्ने दर तथा एसइईको जिपिएमा सकारात्मक प्रभाव देखिएको छ । कमजोर नेतृत्व भएका विद्यालयहरूमा भने यी सूचकहरू कमजोर देखिनुले सुदृढ नेतृत्वले शिक्षक र पूर्वाधारको प्रभावकारिता बढाउने तथ्यलाई पुष्टि गरेको छ ।

ढ) विद्यार्थी- केन्द्रित शिक्षण, अन्तर्क्रियात्मक विधि, शैक्षिक सामग्री तथा प्रविधिको प्रभावकारी प्रयोग भएका विद्यालयहरूमा कक्षा ८ को सिकाइ उपलब्धि उल्लेखनीय रूपमा उच्च देखिएको छ । कमजोर कक्षाकोठा अभ्यास भएका विद्यालयहरूमा भने सिकाइ उपलब्धि न्यून रहनुले माध्यमिक तहको तयारीमा शिक्षण प्रक्रियाको भूमिका विशेष महत्त्वपूर्ण रहेको पुष्टि गर्दछ ।

ण) निरन्तर तथा निर्माणात्मक मूल्याङ्कन, नतिजा विश्लेषण र पृष्ठपोषण राम्रो भएका विद्यालयहरूमा कक्षा ५ र ८ को सिकाइ उपलब्धि उच्च तथा कक्षा दोहोऱ्याउने दर कम देखिएको छ । यसले मूल्याङ्कन प्रणाली केवल मापनको साधन नभई सिकाइ सुधारको प्रमुख उपकरण भएको स्पष्ट गरेको छ ।

त) विद्यार्थी नियमितता र सिकाइ उपलब्धिबिच सकारात्मक सम्बन्ध देखिएको छ । विद्यालय छाड्ने तथा कक्षा दोहोऱ्याउने दर ०.४ वा सोभन्दा कम भएका विद्यालयमा एसइईको औसत जिपिए राम्रो देखिएको छ, जबकि यी दरहरू ०.६ वा सोभन्दा माथि भएका विद्यालयमा एसइईको औसत जिपिए घटेको पाइन्छ । यसले विद्यालय छाड्ने तथा दोहोऱ्याउने अवस्था प्रणालीगत कमजोरीको प्रतिफल भएको निष्कर्ष निकाल्न सकिन्छ ।

थ) विद्यालयबिचको कार्यसम्पादन स्तर बिचको अन्तर स्पष्ट रूपमा देखाएको छ। समान लगानी भएका विद्यालयमध्ये पनि शिक्षण, मूल्याङ्कन र नेतृत्व पक्ष बलियो भएका विद्यालयले उच्च उपलब्धि हासिल गरेको देखिन्छ।

द) योग्य र नियमित शिक्षक, सशक्त विद्यालय नेतृत्व, प्रभावकारी कक्षाकोठा शिक्षण तथा सुदृढ मूल्याङ्कन प्रणाली एकसाथ क्रियाशील हुँदा मात्र सिकाइ उपलब्धिमा उल्लेखनीय सुधार सम्भव देखिन्छ। भौतिक पूर्वाधार आवश्यक आधार हो तर एक्लै पर्याप्त होइन।

ध) मूल्याङ्कन प्रणाली, शिक्षक उपस्थिति र योग्यता, तथा नेतृत्व व्यवस्थापन सुदृढ हुँदा सबैभन्दा ठुलो सुधार देखिएको छ। त्यसैले एसइईको नतिजा तथा कक्षा ५ र ८ को आधारभूत सिकाइमा दिगो सुधारका लागि एकीकृत र बहुआयामिक विद्यालय सुधार रणनीति अपरिहार्य देखिन्छ।

४.८ पहिचान गरिएका सबल पक्ष, सुधार गर्नुपर्ने पक्ष तथा चुनौतीहरू

क) पहिचान गरिएका सबल पक्षहरू

विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणबाट प्राप्त तथ्याङ्कले अधिकांश विद्यालयहरूमा नेतृत्व तथा व्यवस्थापन पक्ष तुलनात्मक रूपमा सुदृढ रहेको देखाउँछ। विशेषतः विद्यालय सुधार योजना (SIP) निर्माण, विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन र बैठक सञ्चालन, निर्णय कार्यान्वयन, सुशासन र अभिलेख व्यवस्थापनजस्ता सूचकहरूमा धेरै विद्यालयले सन्तोषजनक अङ्क हासिल गरेका छन्। नेतृत्व तथा व्यवस्थापन उपक्षेत्रको औसत प्राप्ताङ्क अन्य उपक्षेत्रको तुलनामा उच्च देखिनु, विद्यालयस्तरमा आधारभूत संस्थागत संरचना कार्यशील रहेको सङ्केत हो। त्यस्तै, केही जिल्लाहरू विशेषतः इलाम, जुम्लाका केही स्थानीय तह, तथा बैतडीका केही नगरपालिकामा कक्षा शिक्षण, सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलाप, समुदायको सहकार्य र सिकाइ उपलब्धिसम्बन्धी अभ्यासहरू सकारात्मक देखिन्छन्। नियमित कक्षा सञ्चालन, सह-शैक्षिक गतिविधिमा विद्यार्थी सहभागिता, अभिभावक तथा समुदायको सीमित भए पनि निरन्तर सहयोग, र एसइई तथा आधारभूत तहमा औसत सिकाइ उपलब्धिमा क्रमिक सुधार हुनु विद्यालय व्यवस्थापन र शिक्षण सिकाइ प्रक्रियाका सकारात्मक उपलब्धिहरू हुन्। यसले सीमित स्रोतसाधन हुँदाहुँदै पनि प्रभावकारी प्रक्रिया अवलम्बन गरिएकाले उपलब्धि सम्भव भएको तथ्यलाई पुष्टि गरेको छ।

ख) सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरू

समग्र नतिजाले शिक्षकको पेसागत विकास, प्रविधिमा आधारित शिक्षण, विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली र सिकाइ सुधारसँग जोडिएको कार्यमूलक अनुसन्धानमा उल्लेखनीय कमजोरी देखिन्छ। शिक्षक

पेसागत विकास उपक्षेत्रको औसत अङ्क तुलनात्मक रूपमा न्यून रहनु, तालिम, अवलोकन भ्रमण, पेसागत छलफल, र सिकाइको स्थानान्तरण अभ्यास प्रभावकारी रूपमा संस्थागत हुन नसकेको सङ्केत हो। त्यसैगरी, निरन्तर विद्यार्थी मूल्याङ्कन, निर्माणात्मक मूल्याङ्कन, उत्तर पुस्तिका परीक्षण, परीक्षाफलको विश्लेषण र पृष्ठपोषण प्रणाली धेरै विद्यालयमा कमजोर रहेको पाइन्छ। शिक्षणमा सूचना प्रविधिको प्रयोग, डिजिटल सामग्री, वा प्रविधिमैत्री शिक्षण विधिको प्रयोग अझै सीमित हुँदा शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया अपेक्षाकृत परम्परागत ढाँचामै सीमित देखिन्छ। साथै, समुदायको सहभागिता र लगानी उपक्षेत्रमा औसत अङ्क न्यून रहनुले विद्यालय र समुदाय सहकार्यलाई अझै सुदृढ गर्नुपर्ने देखाउँछ। यी पक्षहरू सुधार नगरिएसम्म लगानीको प्रतिफल दीर्घकालीन सिकाइ उपलब्धिमा पूर्ण रूपमा रूपान्तरण हुन कठिन देखिन्छ।

ग) प्रमुख चुनौतीहरू

विद्यालय कार्यसम्पादनमा देखिएका मुख्य चुनौतीहरूमध्ये जिल्लागत, स्थानीय तहगत र विद्यालयगत असमानता सबैभन्दा प्रमुख छ। कुनै पनि विद्यालय उत्तम कार्यसम्पादन स्तरमा पर्न सकेका छैनन्। एउटै जिल्लाभित्र पनि केही विद्यालय मध्यम कार्यसम्पादन स्तरमा पुगेका छन् भने अधिकांश विद्यालयहरू 'सामान्य' श्रेणीमा सीमित छन्। अत्यन्त न्यून सङ्ख्यामा 'कमजोर' विद्यालयहरू देखिएका छन्। यसले स्रोत वितरण, व्यवस्थापन क्षमता र शैक्षिक वातावरणमा उल्लेखनीय भिन्नता रहेको देखाउँछ। त्यसैगरी, विद्यार्थी सङ्ख्या घट्दै जानु, विद्यालय छाड्ने तथा कक्षा दोहोऱ्याउने दर, शिक्षकको स्थायित्व नहुनु, दुर्गम भौगोलिक अवस्थाका कारण अनुगमन र सहयोग समयमै नपुग्नु, तथा सीमित भौतिक र आर्थिक स्रोत दीर्घकालीन चुनौतीका रूपमा देखिएका छन्। विशेषतः ग्रामीण र दुर्गम स्थानीय तहका विद्यालयहरूमा विद्यार्थी टिकाउदर, शिक्षक व्यवस्थापन र सिकाइ निरन्तरताको चुनौती अझै गहिरो रहेको पाइन्छ। यी चुनौतीलाई सम्बोधन गर्न सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबिचको समन्वय, आवश्यकतामा आधारित शैक्षिक कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयन र निरन्तर अनुगमन प्रणाली सुदृढ गर्नु अपरिहार्य देखिन्छ।

समग्रमा हेर्दा, विद्यालय शिक्षामा सुधार केवल भौतिक पूर्वाधार वा लगानीबाट मात्र सम्भव हुने नभई प्रभावकारी शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया, सक्षम विद्यालय नेतृत्व, शिक्षकको निरन्तर पेसागत विकास, समुदायको सक्रिय सहभागिता र नियमित अनुगमन, लक्षित फलोअप, मूल्याङ्कनको संयोजन आवश्यक हुने स्पष्ट हुन्छ ।

परिच्छेद ५
सुझाव तथा निष्कर्ष

५.१ विद्यालय तहका लागि सुझाव

क) शिक्षण सिकाइ प्रक्रियामा सुधार

विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणका तथ्याङ्कअनुसार शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया विद्यालय कार्यसम्पादन सुधारको मुख्य आधार हो। त्यसैले विद्यालयस्तरमा विद्यार्थीकेन्द्रित, सहभागितामूलक शिक्षण विधिको नियमित प्रयोगलाई प्राथमिकता दिनु आवश्यक देखिन्छ। विषयवस्तुलाई जीवनोपयोगी सन्दर्भसँग जोड्ने, समूहकार्य, छलफल, परियोजना कार्य र समस्या समाधानमा आधारित शिक्षण अपनाउने अभ्यास बढाइनु पर्दछ। साथै, सीमित साधनको सदुपयोग एवम् गर्दै स्थानीय पाठ्यसामग्री र सन्दर्भको प्रयोगमार्फत सिकाइलाई अर्थपूर्ण बनाउने रणनीति अवलम्बन गर्नुपर्छ। शिक्षण सिकाइ, पाठ्यक्रमका मापदण्डबमोजिम गर्नुपर्ने कार्यहरू विव्यस, शिअस, प्रअ, शिक्षक, विद्यार्थीको प्रयत्नबाट विद्यमान स्रोतसाधन प्रयोगबाटै सम्पादन गर्न सकिने हुँदा यसतर्फ निरन्तर लाग्नुपर्छ।

ख) कक्षा व्यवस्थापन र मूल्याङ्कन प्रणाली सुदृढीकरण

कक्षा व्यवस्थापन र विद्यार्थी मूल्याङ्कन प्रणाली विद्यालयमा अझै कमजोर देखिएकाले निरन्तर मूल्याङ्कन, निर्माणात्मक मूल्याङ्कन, यसको अभिलेखन, तथा परीक्षाफलको विश्लेषण, शिक्षक विद्यार्थी र अभिभावकबिच छलफललाई संस्थागत अभ्यासको रूपमा विकास गर्न आवश्यक छ। प्रत्येक विद्यार्थीको सिकाइ स्तर पहिचान गरी कमजोर विद्यार्थीका लागि सुधारात्मक शिक्षण (Remedial support) प्रदान गर्ने व्यवस्था गर्नुपर्दछ। मूल्याङ्कनलाई केवल परीक्षामा सीमित नबनाई सिकाइ सुधारको उपकरणका रूपमा प्रयोग गर्नुपर्ने आवश्यकता देखिन्छ।

ग) शिक्षक पेसागत विकासमा जोड

प्रतिवेदनमा शिक्षक पेसागत विकास उपक्षेत्रको प्राप्ताङ्क तुलनात्मक रूपमा न्यून देखिएकाले विद्यालय स्तरमै शिक्षकहरूबिच सिकाइ समुदाय (Teacher Learning Community) को विकास एवम् अभ्यास गर्न आवश्यक छ। नियमित सहकर्मी अवलोकन, अनुभव आदानप्रदान, स्वअध्ययन, कार्यमूलक अनुसन्धान तथा तालिमबाट सिकेका सिपलाई कक्षामा व्यवहारमा उतार्ने अभ्यासलाई प्रोत्साहन गर्नु आवश्यक देखिन्छ। शिक्षकको पेसागत उत्प्रेरणा वृद्धि गर्न प्रशंसा, जिम्मेवारी वितरण र प्रोत्साहनका उपाय अवलम्बन गर्नु उपयुक्त हुनेछ।

घ) विद्यालय व्यवस्थापन र सुशासन सुधार

विद्यालय व्यवस्थापन तथा सुशासन पक्ष तुलनात्मक रूपमा सबल देखिए पनि यसको निरन्तर सुधार आवश्यक छ। विद्यालय व्यवस्थापन समितिको बैठक, निर्णय प्रक्रिया र कार्यान्वयनलाई अझ प्रभावकारी बनाउँदै पारदर्शिता र जवाफदेहिताको अभ्यासलाई सुदृढ गर्नुपर्दछ। विद्यालय सुधार योजनालाई औपचारिक दस्तावेजमा मात्र सीमित नराखी योजना—कार्यान्वयन—अनुगमन—समीक्षा गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु आवश्यक छ।

ङ) विद्यार्थीको नियमित उपस्थिति, सहभागिता र निरन्तरतामा सुधार

विद्यार्थी नियमित उपस्थिति, विद्यालयमा टिकाउने, र निरन्तरता दिने विषयमा सुधार ल्याउनु विद्यालयको प्राथमिकता हुनुपर्छ। जोखिमको सम्भावना रहेका विद्यार्थीको प्रारम्भिक पहिचान (Early screening), अभिभावकसँग नियमित सम्पर्क, र विद्यार्थीमैत्री वातावरण निर्माण, आवश्यक सहायता प्रबन्ध गरी विद्यालय छाड्ने दर घटाउने प्रयास गर्नु आवश्यक छ। सह तथा अतिरिक्त क्रियाकलापलाई विद्यार्थीको रुचि र क्षमतासँग जोडेर शिक्षण सिकाइको अभिन्न रूपमा सञ्चालन गर्दा विद्यालयप्रतिको आकर्षण बढ्ने र सिकाइमा सुधार हुने देखिन्छ।

च) सिकाइ उपलब्धि सुधारका लागि लक्षित पहल

सिकाइ उपलब्धिमा देखिएको अन्तर घटाउन विद्यालयले विषयगत कमजोर पक्ष पहिचान गरी लक्षित सुधार योजना तयार गर्न आवश्यक छ। आधारभूत विषय (नेपाली, गणित) मा न्यून उपलब्धि भएका कक्षाका लागि अतिरिक्त सहयोग कक्षा, अभ्यासमा आधारित शिक्षण र नियमित प्रगति अनुगमन व्यवस्था गर्नुपर्दछ। सिकाइ उपलब्धिलाई दीर्घकालीन रूपमा सुधार गर्न प्रक्रिया र मूल्याङ्कन सुधारसँग प्रत्यक्ष रूपमा जोडिनु अपरिहार्य छ।

छ) विद्यालयस्तरको स्व- मूल्याङ्कन र निरन्तर सुधार

विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई बाह्य मूल्याङ्कनको अभ्यासमा मात्र सीमित नगरी विद्यालयस्तरमै स्व- मूल्याङ्कनको संस्कार विकास गर्न आवश्यक छ। कार्यसम्पादन स्तर मापनबाट प्राप्त अङ्क, उपक्षेत्रगत नतिजा र कमजोरीलाई आधार मानी वार्षिक सुधार योजना तयार गर्ने, प्रगति समीक्षा गर्ने र पुनः सुधार रणनीति तय गर्ने निरन्तर सुधार चक्र (Continuous improvement cycle) अवलम्बन गर्नुपर्दछ। यसले विद्यालयलाई तथ्यमा आधारित निर्णय, आत्मउत्तरदायित्व र दिगो सुधारको दिशातर्फ अग्रसर बनाउँछ।

५.२ जिल्ला तथा स्थानीय तहका लागि सुझाव

क) आवश्यकतामा आधारित योजना तथा स्रोत विनियोजन

विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणका नतिजाबाट जिल्लागत, स्थानीय तहगत र विद्यालयगत असमानता स्पष्ट रूपमा देखिएकाले योजना तथा स्रोतको विनियोजन औसत आधारमा नभई आवश्यकतामा आधारित (Need-based) बनाउनु आवश्यक छ। स्थानीय तहहरूले प्राप्त गरेको उपक्षेत्रगत अङ्क (लगानी, प्रक्रिया, उपलब्धि) को विश्लेषण गरी कमजोर विद्यालय, कमजोर उपक्षेत्र र जोखिममा परेका विद्यार्थी समूहलाई प्राथमिकतामा राखी वार्षिक तथा आवधिक योजना तर्जुमा गर्नु आवश्यक देखिन्छ। यसो गर्दा सीमित स्रोतको अधिकतम उपयोग सम्भव हुने र लक्षित सुधार सुनिश्चित हुन सक्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

ख) प्रक्रिया सुधारमा केन्द्रित कार्यक्रम सञ्चालन

तथ्याङ्कले प्रमाणित गरेअनुसार उपलब्धि सुधारको प्रमुख आधार प्रक्रिया (Process) हो। त्यसैले जिल्ला तथा स्थानीय तहहरूले भौतिक पूर्वाधार विस्तारमा मात्र निर्भर नरही शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया सुधारमा केन्द्रित कार्यक्रम सञ्चालन गर्नु आवश्यक छ। कक्षा शिक्षण, मूल्याङ्कन अभ्यास, नेतृत्व विकास र विद्यालय सुधार योजना कार्यान्वयनलाई सुदृढ बनाउने कार्यक्रमहरू प्राथमिकताका साथ सञ्चालन गर्नुपर्दछ। उत्कृष्ट अभ्यास भएका विद्यालयको अनुभव एवम् सिकाइलाई अन्य विद्यालयमा साटासाट गर्ने अथवा विस्तार गर्ने रणनीति उपयोगी हुनेछ।

ग) शिक्षक व्यवस्थापन तथा पेसागत विकास सुदृढीकरण

शिक्षकको स्थायित्व, उपस्थिति र पेसागत विकास विद्यालय कार्यसम्पादनको निर्णायक तत्त्व भएकोले स्थानीय तहले शिक्षक व्यवस्थापनलाई रणनीतिक रूपमा हेर्नु आवश्यक छ। शिक्षक सरुवा, दरबन्दी व्यवस्थापन, विषयगत सन्तुलन तथा दुर्गम विद्यालयका लागि प्रोत्साहन योजना सुदृढ गर्नुपर्दछ। साथै, तालिम, स्रोत कक्षा, अवलोकन भ्रमण र निरन्तर पेसागत विकास कार्यक्रमलाई योजनाबद्ध र परिणाममुखी रूपमा सञ्चालन गर्नुपर्ने देखिन्छ। तालिमपछि सिकाइको कार्यान्वयनमा सहजीकरण तथा अनुगमन गर्न मेन्टरिङको संयन्त्र विकास गर्नु पनि आवश्यक देखिन्छ।

घ) अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा तथ्याङ्क प्रयोग सुदृढीकरण

अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली धेरै स्थानमा औपचारिकतामा सीमित देखिएकाले स्थानीय तहस्तरमा प्रमाणमा आधारित निर्णय प्रणाली विकास गर्न आवश्यक छ। विद्यालय कार्यसम्पादन

परीक्षण, शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (EMIS), सिकाइ उपलब्धि र विद्यार्थी हाजिरीसम्बन्धी तथ्याङ्कलाई नियमित रूपमा विश्लेषण गरी नीति, कार्यक्रम र बजेट, तथा निर्णय प्रक्रियामा प्रयोग गर्नुपर्दछ। जिल्ला तथा स्थानीय तहस्तरमा नियमित प्रगति समीक्षा, फलोअप, पृष्ठपोषण र सुधारात्मक कार्ययोजना निर्माण गर्ने र सिकाइ तथा अनुभव आदानप्रदान गर्ने अभ्यास संस्थागत गर्दा विद्यालय शिक्षामा भएको सुधार दिगो बन्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

ङ) स्थानीय तहको शैक्षिक नेतृत्व र क्षमता विकास

सङ्घीय संरचनाअन्तर्गत विद्यालय शिक्षाको मुख्य जिम्मेवारी स्थानीय तहमा रहेकाले स्थानीय तहको शिक्षा शाखा वा महाशाखामा कार्यरत शिक्षाका कर्मचारीहरू, प्रधानाध्यापक र विद्यालय व्यवस्थापन समितिको नेतृत्व क्षमतामा निरन्तर समयानुकुल सुधार गर्नु आवश्यक देखिन्छ। राष्ट्रिय स्तरका शिक्षा नीति तथा प्रतिबद्धतामा समबुझाइ, स्थानीय शिक्षा योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन, अनुगमन एवम् समन्वय क्षमतामा केन्द्रित क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु आवश्यक देखिन्छ। सक्षम नेतृत्वले विद्यालय स्तरका प्रयासलाई एकीकृत गर्दै समग्र कार्यसम्पादन सुधारमा योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

च) समुदाय र सरोकारवालाको सहभागिता सुदृढीकरण

समुदायको सहभागिता र लगानी उपक्षेत्रमा औसत प्राप्ताङ्क न्यून देखिएकाले विद्यालय र समुदायबिचको सहकार्यलाई पुनः क्रियाशील बनाउनु आवश्यक छ। अभिभावक सचेतना, सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाइ, नतिजा प्रबोधीकरण, दिवस मनाउने र आमन्त्रण, तथा स्थानीय सङ्घसंस्था र निजी क्षेत्रसँग सहकार्य विस्तार गर्नु आवश्यक देखिन्छ। समुदायलाई विद्यालय सुधारको साझेदारको रूपमा सहभागी गराउँदा विद्यार्थीको नियमितता, निरन्तरता, अनुशासन, र घर तथा विद्यालयको सिकाइ वातावरण निर्माणमा समेत सकारात्मक प्रभाव पर्ने देखिन्छ।

छ) स्थानीय तहकेन्द्रित लक्षित कार्यक्रमहरू

एउटै जिल्लाभित्र पनि विभिन्न स्थानीय तहहरूबिच कार्यसम्पादनमा स्पष्ट अन्तर देखिएकाले एकै प्रकारको कार्यक्रम सबै स्थानीय तहका लागि प्रभावकारी हुँदैन भन्ने तथ्यलाई स्वीकार गर्नुपर्दछ। कमजोर स्तर भएका स्थानीय तह वा विद्यालयका लागि लक्षित सहकार्यका ढाँचा विकास गरी अतिरिक्त प्राविधिक सहयोग, विशेष कार्यक्रम र आवश्यकतामा आधारित थप स्रोतको सहयोग आवश्यक हुन्छ। उत्कृष्ट प्रदर्शन गरेका स्थानीय तहलाई सबैको सिकाइको केन्द्रका रूपमा विकास

गरी अनुभव साझेदारीको माध्यमबाट एकअर्काबिच सिकाइमा आधारित सहयोग आदानप्रदान गर्ने अभ्यासको थालनी गर्नु दीर्घकालीन रूपमा उपयोगी हुने छ।

५.३ प्रदेश तहका लागि सुझाव

क) प्रदेश स्तरीय शैक्षिक नीति तथा मापदण्डको सुदृढीकरण

प्रदेश सरकारले राष्ट्रिय शिक्षा नीतिको भावना अनुरूप विद्यालय शिक्षासम्बन्धी प्रदेश स्तरीय नीति, कार्यविधि र न्यूनतम मापदण्डहरूलाई स्पष्ट, व्यवहारिक र कार्यान्वयनयोग्य बनाउनु आवश्यक देखिन्छ। विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणबाट देखिएको असमानता न्यूनीकरण गर्न प्रदेशस्तरमा न्यूनतम सेवाका मापदण्ड बनाउने, प्रक्रिया केन्द्रित सूचक तथा गुणस्तर परीक्षणका ढाँचालाई सुदृढ गर्नु आवश्यक देखिन्छ। यसले स्थानीय तह र विद्यालयका लागि स्व-मूल्याङ्कनका आधारमा सुधारका लागि स्पष्ट दिशानिर्देश प्रदान गर्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

ख) स्थानीय तहहरूको क्षमता विकास र प्राविधिक सहयोग

सङ्घीय संरचनाअन्तर्गत शिक्षा कार्यान्वयनको मुख्य जिम्मेवारी स्थानीय तहमा रहेकाले प्रदेश सरकारले स्थानीय तहहरूको योजनागत, प्राविधिक र व्यवस्थापकीय क्षमता विकासमा सहायक भूमिका खेल्नु आवश्यक देखिन्छ। प्रदेशस्तरबाट स्थानीय तहका शिक्षा शाखा वा महाशाखा प्रमुख, शिक्षा अधिकृत, रोष्टर प्रशिक्षकहरू तथा स्थानीय तहका प्राविधिक जनशक्तिका लागि लक्षित क्षमता विकासका कार्यक्रम, कोचिङ र प्राविधिक मार्गदर्शनको व्यवस्था गर्नु आवश्यक देखिन्छ। कमजोर कार्यसम्पादन भएका स्थानीय तहहरूलाई विशेष लक्षित प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउनु आवश्यक देखिन्छ।

ग) शिक्षक पेसागत विकासका लागि प्रदेशस्तरीय पहल

विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणमा शिक्षक पेसागत विकास उपक्षेत्र कमजोर देखिएकाले प्रदेश सरकारले प्रदेशस्तरीय शिक्षक पेसागत विकास रणनीति अवलम्बन गर्नु आवश्यक देखिन्छ। शिक्षकहरूलाई विषयगत तालिम, नेतृत्व विकास, सूचना प्रविधिको प्रयोगको शिक्षण क्षमता, तथा सहकर्मी सिकाइ (Peer learning) लाई प्राथमिकता दिँदै दीर्घकालीन तालिमका रणनीति तथा संरचना विकास गर्नु आवश्यक देखिन्छ। तालिमलाई एकपटकको कार्यक्रम मात्रै नबनाई, कक्षाकोठामा आधारित एवम् व्यवहारिक रूपान्तरणसँग जोडिएको निरन्तर प्रक्रियाको रूपमा अभ्यास गरिनु आवश्यक देखिन्छ।

घ) प्रदेशस्तरीय अनुगमन, मूल्याङ्कन र तथ्याङ्क प्रणाली

प्रदेशस्तरमा शिक्षा क्षेत्रको प्रभावकारी अनुगमनका लागि एकीकृत अनुगमन तथा मूल्याङ्कन प्रणाली विकास गर्न आवश्यक छ । विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण, सिकाइ उपलब्धि, शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (EMIS) र अन्य प्रशासनिक तथ्याङ्कलाई एकीकृत गरी नियमित विश्लेषण र नीतिगत सुधारका लागि निरन्तर पृष्ठपोषण लिने प्रणालीको विकास गर्नु आवश्यक देखिन्छ। प्रदेश सरकारले तथ्याङ्कमा आधारित निर्णय प्रक्रिया तथा योजना निर्माणको अभ्यासलाई प्रवर्द्धन गर्दै स्थानीय तह र विद्यालयलाई पनि यसै अनुरूपको अभ्यासमा अभ्यस्त गराउन सहजीकरण गर्नु आवश्यक देखिन्छ।

ङ) स्रोत परिचालन र समानता प्रवर्धन

प्रदेशस्तरमा शिक्षा क्षेत्रमा स्रोत परिचालन गर्दा समानताको सिद्धान्तलाई स्पष्ट रूपमा अवलम्बन गर्नुपर्दछ। दुर्गम, पिछडिएका, कमजोर सिकाइ उपलब्धिस्तर भएका तथा न्यून कार्यसम्पादन स्तर भएका जिल्ला तथा स्थानीय तहलाई लक्षित गरी अतिरिक्त स्रोत, प्रोत्साहन कार्यक्रम र विशेष सहयोगका प्याकेजहरू विकास एवम् कार्यान्वयन गर्नु आवश्यक देखिन्छ। यसले क्षेत्रगत र सामाजिक असमानता न्यूनीकरणमा योगदान पुऱ्याउने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

च) नवप्रवर्तन र उत्कृष्ट अभ्यासको विस्तार

प्रदेश सरकारले उच्च कार्यसम्पादन गरेका विद्यालय, स्थानीय तह तथा जिल्लाहरूलाई नवप्रवर्तन र उत्कृष्ट अभ्यासको केन्द्रका रूपमा विकास गर्न सक्छ। ती अभ्यासहरूको अभिलेखन, अनुभव आदानप्रदान, प्रचार र अन्य क्षेत्रमा विस्तार गर्ने नीति अपनाउनु आवश्यक देखिन्छ। नवप्रवर्तनलाई प्रोत्साहन गर्दा स्थानीय स्तरका सिर्जनशील समाधान र सुधारात्मक अभ्यासहरू सतहमा आउने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

छ) अन्तरतह समन्वय सुदृढीकरण

विद्यालय शिक्षाको सुधार सरकारका विभिन्न तहहरूको संयुक्त जिम्मेवारी भएकाले सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहबिच प्रभावकारी समन्वय अनिवार्य छ। प्रदेश सरकारले नीतिगत स्पष्टता, कार्यक्रम समन्वय, स्रोत परिचालन र अनुगमन भूमिकालाई सन्तुलित ढङ्ले निर्वाह गर्नुपर्दछ। नियमित अन्तर- तह संवाद, संयुक्त समीक्षा र साझा योजना निर्माण प्रक्रियाले शिक्षा सुधारका प्रयासलाई थप प्रभावकारी बनाउने अपेक्षा गर्न सकिन्छ। समग्रमा, प्रदेशतहको भूमिकाले नीति, समन्वय, क्षमता विकास र समता प्रवर्द्धनमार्फत स्थानीय तह र विद्यालयस्तरका प्रयासलाई एकीकृत गर्दै विद्यालय शिक्षाको समग्र गुणस्तर सुधारका राष्ट्रिय लक्ष्य प्राप्तिमा उत्प्रेरक भूमिका खेल्न सक्ने स्पष्ट देखिन्छ।

५.४ राष्ट्रियस्तरका लागि नीतिगत सुझाव

क) विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई राष्ट्रिय नीतिगत उपकरणका रूपमा संस्थागत गर्नु

विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणले विद्यालय शिक्षाको वास्तविक अवस्था, लगानी—प्रक्रिया—उपलब्धिबिचको अन्तरसम्बन्ध तथा सुधारका प्राथमिकता स्पष्ट रूपमा देखाएकाले यसलाई एकपटकको अध्ययन मात्र नभई राष्ट्रिय शिक्षा नीति कार्यान्वयनको नियमित उपकरणका रूपमा संस्थागत गर्नु आवश्यक छ। विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणलाई राष्ट्रियस्तरबाट गरिने अनुगमन, योजना निर्माण र बजेट प्राथमिकता निर्धारणसँग औपचारिक रूपमा जोड्दै यसलाई अद्यावधिकर नतिजाको उपयोग गर्ने कुरालाई सुनिश्चित गर्नु आवश्यक देखिन्छ।

ख) गुणस्तर- केन्द्रित शिक्षा कार्यक्रममा जोड

हालसम्मका कार्यक्रमगत अभ्यास र वजेटको विनियोजनमा पहुँच र पूर्वाधार विस्तारमा बढी जोड दिइएको देखिएकाले अब गुणस्तर सुधारमा केन्द्रित शिक्षा कार्यक्रम तर्फ रूपान्तरण गर्नु आवश्यक देखिन्छ। राष्ट्रिय शिक्षा नीतिले कक्षा शिक्षण, मूल्याङ्कनका अभ्यास, शिक्षक दक्षता अभिवृद्धि, नेतृत्व विकास, र सिकाइ उपलब्धिको सुधारलाई केन्द्रमा राख्दै प्रक्रियामा आधारित सुधारलाई मुख्य रणनीतिका रूपमा अङ्गिकार गर्नु आवश्यक देखिन्छ।

ग) सङ्घ—प्रदेश—स्थानीय तहबिच स्पष्ट भूमिका र समन्वय

सङ्घीय संरचनाभित्र शिक्षा क्षेत्रको प्रभावकारिता वृद्धि गर्न सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको भूमिका, जिम्मेवारी र जवाफदेहिता स्पष्ट रूपमा परिभाषित गर्नु आवश्यक देखिन्छ। नीति निर्माण, स्रोतको विनियोजन, क्षमता विकास र अनुगमनमा सङ्घीय तहको मार्गदर्शक भूमिका, प्रदेशको समन्वय र प्राविधिक सहयोग तथा स्थानीय तहको कार्यान्वयन क्षमतालाई स्पष्ट कडीसहित जोड्न सकिएमा शिक्षा सुधार दिगो हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

घ) शिक्षक व्यवस्थापन र पेसागत विकासमा संरचनागत सुधार

विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षणले शिक्षक पेसागत विकास प्रणाली अझै कमजोर रहेको देखाएकाले राष्ट्रिय स्तरमा शिक्षक व्यवस्थापन र पेसागत विकासमा संरचनागत सुधार आवश्यक देखिन्छ। विभिन्न प्रकारका शिक्षकको व्यवस्थापन, शिक्षक तालिम, पदोन्नति, प्रोत्साहन, सरुवा तथा मूल्याङ्कन प्रणालीलाई एकीकृत, पारदर्शी र दक्षता-केन्द्रित बनाउँदै दीर्घकालीन पेसागत विकासको मार्गचित्र

विकास गर्नु आवश्यक देखिन्छ। यसले कक्षाकोठामा प्रत्यक्ष सिकाइ सुधारको आधार निर्माण गर्ने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

ङ) राष्ट्रिय शिक्षा सूचना तथा तथ्याङ्क प्रणाली सुदृढीकरण

प्रमाणमा आधारित नीति निर्माणका लागि विश्वसनीय, एकीकृत र प्रयोगयोग्य शैक्षिक तथ्याङ्क प्रणाली अपरिहार्य छ। विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण, शैक्षिक व्यवस्थापन सूचना प्रणाली (EMIS), सिकाइ उपलब्धि परीक्षण (NASA, NARN, CB-EGRA) र प्रशासनिक तथ्याङ्कलाई आपसमा जोडेर राष्ट्रिय शिक्षा सूचना प्रणाली सुदृढ गर्नु आवश्यक देखिन्छ। तथ्याङ्क सङ्कलनको गुणस्तर मात्र नभई त्यसको विश्लेषण, प्रयोग र पृष्ठपोषण प्रणाली पनि संस्थागत गर्नु आवश्यक देखिन्छ।

च) समानता र समावेशीतामा केन्द्रित राष्ट्रिय नीति अनुरूपका लक्षित कार्यक्रमहरू

कार्यसम्पादन परीक्षणले समुदायको भौगोलिक, सामाजिक तथा आर्थिक क्षेत्रगत र विद्यालयगत रूपमा असमानता स्पष्ट रूपमा देखाएकोले राष्ट्रिय शिक्षा नीतिले अंगिकार गरेको समानताको सिद्धान्तलाई राष्ट्रिय रूपमा लक्षित कार्यक्रम निर्माणको आधार बनाउनु आवश्यक देखिएको छ। दुर्गम क्षेत्र, कमजोर सिकाइ उपलब्धि भएका विद्यालय, न्यून विद्यार्थी सङ्ख्या भएका विद्यालय, र जोखिममा परेका समुदायका लागि लक्षित नीति, अतिरिक्त स्रोत, प्रोत्साहन र सहयोगका कार्यक्रमहरू विकास गर्नु जरुरी देखिन्छ।

छ) नवप्रवर्तन, अनुसन्धान र उत्कृष्ट अभ्यास प्रवर्धन

राष्ट्रिय स्तरमा शिक्षा सुधारलाई दिगो बनाउन अनुसन्धान, नवप्रवर्तन र उत्कृष्ट अभ्यासलाई प्रणालीगत रूपमा प्रवर्धन गर्नुपर्दछ। उच्च कार्यसम्पादन गरेका विद्यालय, स्थानीय तह तथा जिल्लाका अभ्यासहरूको दस्तावेजीकरण, अनुसन्धान र विस्तारलाई नीतिगत सुधारका लागि अनुसन्धान संस्थाहरू तथा विश्वविद्यालयहरूसँगको साझेदारीमा सुधारका रणनीति अवलम्बन गर्नु आवश्यक देखिन्छ। यसले शिक्षा क्षेत्रमा नवप्रवर्तनको संस्कार विकास गर्न मद्दत पुऱ्याउने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

ज) विद्यालय शिक्षा सुधारलाई दिगो रूपमा अघि बढाउने आवश्यकता

विद्यालय शिक्षामा सुधार छोटो अवधिको कार्यक्रमबाट सम्भव नहुने भएकाले राष्ट्रिय नीतिले तय गरेका दीर्घकालीन दृष्टि र निरन्तर सुधारका रणनीतिहरू सँग स्पष्ट रूपमा आबद्धता गरी लगानी-प्रक्रिया-उपलब्धिको सन्तुलन, संस्थागत क्षमता विकास, तथ्यमा आधारित निर्णय प्रक्रिया र अन्तर-तह

तथा बहुतहगत समन्वयलाई आधार बनाउँदै विद्यालय शिक्षा सुधारलाई दिगो राष्ट्रिय एजेन्डाका रूपमा अघि बढाउनु आवश्यक देखिन्छ।

५.५ निष्कर्ष

यस विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण प्रतिवेदनले पाँच जिल्लाका ४३० सामुदायिक माध्यमिक विद्यालयहरूको शैक्षिक अवस्थालाई लगानी, प्रक्रिया र उपलब्धिमा आधारित बहुआयामिक ढाँचामा विश्लेषण गरी विद्यालय शिक्षाको यथार्थ चित्र प्रस्तुत गरेको छ। कार्यसम्पादन परीक्षणबाट प्राप्त तथ्याङ्क र विश्लेषणले स्पष्ट रूपमा देखाएको छ कि विद्यालय शिक्षामा सुधारको चुनौती केवल स्रोत र पूर्वाधार अभावसम्म सीमित छैन, बरु लगानीको प्रभावकारी उपयोग, शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया, शिक्षक पेसागत दक्षता, नेतृत्व र व्यवस्थापन क्षमता तथा अनुगमन प्रणालीसँग गहिरो रूपमा सम्बन्धित रहेको छ।

अधिकांश विद्यालयहरू "सामान्य" कार्यसम्पादन स्तरमा सीमित रहेको देखिएको छ, जसले विद्यालय शिक्षा प्रणालीमा व्यापक सुधारको आवश्यकता औंल्याएको छ। केही विद्यालय र स्थानीय तहमा प्रभावकारी प्रक्रिया, सशक्त नेतृत्व र समुदायको सहभागिताका कारण तुलनात्मक रूपमा राम्रो उपलब्धि हासिल भएको पाइन्छ, तर जिल्लागत, स्थानीय तहगत तथा विद्यालयगत असमानता अझै स्पष्ट रूपमा विद्यमान छ। विशेष गरी शिक्षक पेसागत विकास, प्रविधिमा आधारित शिक्षण, विद्यार्थी मूल्याङ्कन अभ्यास, विद्यार्थी नियमितता तथा निरन्तरता र समुदाय सहभागिता जस्ता पक्षहरूमा संरचनागत कमजोरी देखिएका छन्। यस अध्ययनले विद्यालय शिक्षामा बजेट वा भौतिक पूर्वाधार विस्तार मात्रले गुणस्तर सुधार सम्भव नहुने कुरा देखाएको छ। प्रभावकारी शिक्षण सिकाइ प्रक्रिया, सक्षम र उत्प्रेरित शिक्षक, उत्तरदायी विद्यालय नेतृत्व, नियमित अनुगमन मूल्याङ्कन र प्रमाणमा आधारित निर्णय प्रणाली नै दिगो सुधारका आधार हुन्। कार्यसम्पादन परीक्षणलाई निरन्तर प्रयोगमा ल्याई विद्यालय, स्थानीय तह, प्रदेश र सङ्घीय तहबिच स्पष्ट भूमिका र समन्वयसहित कार्यान्वयन गर्न सकेमा विद्यालय शिक्षा प्रणालीमा गुणात्मक रूपान्तरण सम्भव हुने देखिन्छ।

यस प्रतिवेदनले प्रस्तुत गरेका बहुतहगत सुझावहरू (विद्यालय, स्थानीय तह, प्रदेश तथा राष्ट्रिय स्तर) केवल नीतिगत अभिव्यक्ति नभई कार्यान्वयनयोग्य सुधारका मार्गचित्र हुन्। अबको मुख्य चुनौती नीतिगत छलफलभन्दा पनि यिनै प्रमाणमा आधारित सुझावहरूलाई व्यवहारमा उतार्नु हो। यदि सबै तहका सरोकारवालाहरू साझा उत्तरदायित्व, दीर्घकालीन दृष्टि र समन्वित प्रयासका साथ अघि बढेमा, नेपालको विद्यालय शिक्षा प्रणालीलाई समावेशी, गुणस्तरीय र दिगो बनाउने लक्ष्य प्राप्त गर्न सकिने दृढ आधार यस अध्ययनले प्रदान गरेको छ।

सन्दर्भसूची

शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र। (२०७६)। *विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण ढाँचा २०७६।* सानोठिमी, भक्तपुर

शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र। (२०८१ क)। *विद्यालय (सामुदायिक) कार्यसम्पादन परीक्षण साधन, २०८१।* सानोठिमी, भक्तपुर

शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र। (२०८१ख)। *सामुदायिक विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण मार्गदर्शन पुस्तिका, २०८१।* सानोठिमी, भक्तपुर

शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र। (२०८२)। *सुनसरी, रौतहट, सिन्धुपाल्चोक र प्युठान जिल्लाका सामुदायिक माध्यमिक विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण प्रतिवेदन २०७९/८०।* सानोठिमी, भक्तपुर। प्रकाशक

शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र। (२०८२) *खोटाङ, स्याङ्जा, गुल्मी र दैलेख जिल्लाका सामुदायिक माध्यमिक विद्यालय कार्यसम्पादन परीक्षण प्रतिवेदन २०८०/८१* । सानोठिमी, भक्तपुर

National Statistics Office. (2023). *Nepal Population and Housing Census, 2021: National Report.* National Statistics Office

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: जिल्ला र स्थानीय तहको क्षेत्रगत प्राप्ताङ्क

जिल्ला / स्थानीय तह	विद्यालय सङ्ख्या	I. लगानी (I) (२५%)	II. प्रक्रिया (P) ३०%)	III. उपलब्धि (A) (४०%)	विद्यार्थी सङ्ख्या (N) (५%)	जम्मा (T) (१००%)	जिल्ला स्तरको क्रम
इलाम	**९३**	**१७.१**	**१९.९**	**२६.९**	**१.३**	**६५.२**	
इलाम नगरपालिका	१३	१७.३	१७.९	२५.३	१.२	६१.७	**८**
चुलाचुली गाउँपालिका	८	१७.१	१९.५	२७.१	१.९	६५.६	**४**
देउमाई नगरपालिका	७	१९.२	२२.८	२८.४	१.९	७२.४	**२**
फाकफोकथुम गाउँपालिका	११	१५.१	१७.३	२६.७	०.९	६०.०	**१०**
माई जोगमाई गाउँपालिका	८	१७.७	१९.७	२६.८	१.०	६५.२	**५**
माई नगरपालिका	१०	१६.५	२०.४	२६.३	१.६	६४.९	**७**
माडसेबुङ गाउँपालिका	७	१५.५	१९.८	२४.३	१.९	६१.३	**९**
रोङ गाउँपालिका	९	१८.९	२२.७	३०.७	१.०	७३.३	**१**
सन्दकपुर गाउँपालिका	६	१७.५	२१.६	२६.४	१.२	६६.६	**३**
सूर्योदय नगरपालिका	१४	१६.८	१९.८	२७.२	१.१	६४.९	**६**
जाजरकोट	**७४**	**१३.७**	**१७.४**	**२७.९**	**३.३**	**६२.३**	
कुसे गाउँपालिका	१३	१३.८	१८.६	२७.८	३.२	६३.५	**२**

जिल्ला / स्थानीय तह	विद्यालय सङ्ख्या	I. लगानी (I) (२५%)	II. प्रक्रिया (P) ३०%)	III. उपलब्धि (A) (४०%)	विद्यार्थी सङ्ख्या (N) (५%)	जम्मा (T) (१००%)	जिल्ला स्तरको क्रम
छेडागाड नगरपालिका	१५	१३.१	१७.७	२७.२	३.३	६१.२	**५**
जुनीचाँदे गाउँपालिका	९	१५.४	१७.३	३१.०	३.३	६७.१	**१**
त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	१०	१२.६	१७.७	२७.९	३.४	६१.६	**४**
बारेकोट गाउँपालिका	८	१४.०	१८.२	२६.९	३.०	६२.०	**३**
भेरीमालिका नगरपालिका	११	१४.४	१६.०	२६.२	३.९	६०.५	**७**
शिवालय गाउँपालिका	८	१३.१	१६.१	२९.०	२.९	६१.१	**६**
जुम्ला	**५०**	**१४.३**	**१७.६**	**२८.९**	**३.४**	**६४.२**	
कनका सुन्दरी गाउँपालिका	७	१५.८	२०.९	३१.२	३.३	७१.२	**२**
गुठीचौर गाउँपालिका	४	१३.२	१३.०	३०.०	३.५	५९.७	**६**
चन्दननाथ नगरपालिका	७	१६.६	२२.३	२९.१	३.६	७१.५	**१**
तातोपानी गाउँपालिका	७	१४.१	१४.८	२४.५	३.३	५६.७	**७**
तिला गाउँपालिका	८	१३.३	१६.६	३०.०	३.३	६३.२	**५**
पातारासी गाउँपालिका	६	१३.८	१७.६	२९.६	४.५	६५.५	**४**
सिंजा गाउँपालिका	५	१३.४	१५.७	२४.४	२.४	५५.८	**८**
हिमा गाउँपालिका	६	१३.८	१७.३	३१.९	३.७	६६.६	**३**
डोटी	**८५**	**१४.६**	**१८.३**	**२३.०**	**२.७**	**५८.५**	

जिल्ला / स्थानीय तह	विद्यालय सङ्ख्या	I. लगानी (I) (२५%)	II. प्रक्रिया (P) ३०%)	III. उपलब्धि (A) (४०%)	विद्यार्थी सङ्ख्या (N) (५%)	जम्मा (T) (१००%)	जिल्ला स्तरको क्रम
आदर्श गाउँपालिका	१०	१५.१	१९.५	१९.६	४.४	५८.५	**५**
के.आई.सिंह गाउँपालिका	९	१४.२	१७.३	२७.४	२.३	६१.२	**३**
जोरायल गाउँपालिका	११	१५.४	१९.७	२५.७	१.५	६२.३	**१**
दिपायल सिलगढी नगरपालिका	९	१५.१	१७.९	१९.४	३.४	५५.८	**७**
पूर्वीचौकी गाउँपालिका	८	११.८	१५.५	१९.१	३.६	५०.१	**९**
बडीकेदार गाउँपालिका	९	१४.१	१७.६	२३.६	१.२	५६.५	**६**
बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	९	१५.८	१९.६	२३.३	१.८	६०.५	**४**
शिखर नगरपालिका	१३	१५.३	१९.६	२४.७	२.७	६२.२	**२**
सायल गाउँपालिका	७	१३.४	१६.०	२२.३	३.७	५५.५	**८**
बैतडी	**१२८**	**१४.८**	**१८.८**	**२७.३**	**१.९**	**६२.८**	
डिलासैनी गाउँपालिका	१२	१३.२	१९.३	२८.४	२.२	६३.१	**५**
दशरथचन्द नगरपालिका	१९	१५.१	१६.५	२४.३	१.३	५७.१	**९**
दोगडाकेदार गाउँपालिका	१०	१५.९	२०.८	२५.०	२.३	६४.०	**४**
पञ्चेश्वर गाउँपालिका	९	१५.५	१९.६	२०.४	२.१	५७.७	**८**
पाटन नगरपालिका	१४	१७.१	२१.०	२७.८	१.६	६७.५	**२**
पुचौंडी नगरपालिका	१८	१२.९	१८.४	३१.३	२.७	६५.३	**३**

जिल्ला / स्थानीय तह	विद्यालय सङ्ख्या	I. लगानी (I) (२५%)	II. प्रक्रिया (P) ३०%)	III. उपलब्धि (A) (४०%)	विद्यार्थी सङ्ख्या (N) (५%)	जम्मा (T) (१००%)	जिल्ला स्तरको क्रम
मेलौली नगरपालिका	१२	१४.५	१७.४	२२.८	१.४	५६.१	१०
शिवनाथ गाउँपालिका	७	१३.३	१६.७	२७.८	२.४	६०.३	६
सिगास गाउँपालिका	१५	१६.२	२३.५	३२.०	१.६	७३.३	१
सुर्नया गाउँपालिका	१२	१३.८	१४.८	२९.५	१.४	५९.५	७
जम्मा	**४३०**	**१५.०**	**१८.६**	**२६.६**	**२.३**	**६२.५**	

अनुसूची २: जिल्ला र स्थानीय तहको क्षेत्रगत प्राप्ताङ्क प्रतिशत

जिल्ला/स्थानीय तह	लगानी	प्रक्रिया	उपलब्धि	विद्यार्थी सङ्ख्या	कुल प्राप्ताङ्क प्रतिशत
इलाम	**६८.३**	**६६.३**	**६७.२**	**२६.२**	**६५.२**
इलाम नगरपालिका	६९.१	५९.५	६३.२	२४.६	६१.७
चुलाचुली गाउँपालिका	६८.२	६५.१	६७.८	३७.५	६५.६
देउमाई नगरपालिका	७६.९	७६.१	७१.१	३७.१	७२.४
फाकफोकथुम गाउँपालिका	६०.३	५७.८	६६.७	१८.२	६०.०
माई जोगमाई गाउँपालिका	७०.७	६५.८	६६.९	२०.०	६५.२
माई नगरपालिका	६६.२	६८.१	६५.८	३२.०	६४.९
माडसेबुङ गाउँपालिका	६१.९	६५.८	६०.६	३७.१	६१.३
रोङ गाउँपालिका	७५.७	७५.५	७६.८	२०.०	७३.३

जिल्ला/स्थानीय तह	लगानी	प्रक्रिया	उपलब्धि	विद्यार्थी सङ्ख्या	कुल प्राप्ताङ्क प्रतिशत
सन्दकपुर गाउँपालिका	७०.०	७२.०	६५.९	२३.३	६६.६
सूर्योदय नगरपालिका	६७.२	६६.०	६८.१	२१.४	६४.९
जाजरकोट	**५४.९**	**५८.१**	**६९.७**	**६६.२**	**६२.३**
कुसे गाउँपालिका	५५.४	६२.१	६९.४	६४.६	६३.५
छेडागाड नगरपालिका	५२.३	५८.८	६८.०	६५.३	६१.२
जुनीचाँदे गाउँपालिका	६१.५	५७.८	७७.५	६६.७	६७.१
त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	५०.४	५९.०	६९.८	६८.०	६१.६
बारेकोट गाउँपालिका	५५.९	६०.६	६७.२	६०.०	६२.०
भेरीमालिका नगरपालिका	५७.६	५३.४	६५.५	७८.२	६०.५
शिवालय गाउँपालिका	५२.३	५३.८	७२.५	५७.५	६१.१
जुम्ला	**५७.४**	**५८.६**	**७२.२**	**६८.८**	**६४.२**
कनका सुन्दरी गाउँपालिका	६३.१	६९.७	७८.१	६५.७	७१.२
गुठीचौर गाउँपालिका	५२.८	४३.५	७५.०	७०.०	५९.७
चन्दननाथ नगरपालिका	६६.३	७४.३	७२.७	७१.४	७१.५
तातोपानी गाउँपालिका	५६.३	४९.४	६१.३	६५.७	५६.७
तिला गाउँपालिका	५३.४	५५.३	७५.०	६५.०	६३.२
पातारासी गाउँपालिका	५५.१	५८.६	७४.१	९०.०	६५.५
सिंजा गाउँपालिका	५३.६	५२.३	६०.९	४८.०	५५.८
हिमा गाउँपालिका	५५.१	५७.६	७९.६	७३.३	६६.६

जिल्ला/स्थानीय तह	लगानी	प्रक्रिया	उपलब्धि	विद्यार्थी सङ्ख्या	कुल प्राप्ताङ्क प्रतिशत
डोटी	**५८.४**	**६०.९**	**५७.४**	**५४.१**	**५८.५**
आदर्श गाउँपालिका	६०.२	६४.९	४८.९	८८.०	५८.५
के.आई.सिंह गाउँपालिका	५६.८	५७.७	६८.४	४६.७	६१.२
जोरायल गाउँपालिका	६१.७	६५.५	६४.२	३०.९	६२.३
दिपायल सिलगढी नगरपालिका	६०.५	५९.७	४८.४	६८.९	५५.८
पूर्वीचौकी गाउँपालिका	४७.४	५१.७	४७.८	७२.५	५०.१
बडीकेदार गाउँपालिका	५६.२	५८.८	५९.०	२४.४	५६.५
बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	६३.२	६५.४	५८.३	३५.६	६०.५
शिखर नगरपालिका	६१.२	६५.२	६१.७	५३.८	६२.२
सायल गाउँपालिका	५३.८	५३.४	५५.९	७४.३	५५.५
बैतडी	**५९.१**	**६२.८**	**६८.२**	**३७.२**	**६२.८**
डिलासैनी गाउँपालिका	५३.०	६४.३	७१.१	४३.३	६३.१
दशरथचन्द नगरपालिका	६०.३	५४.९	६०.८	२५.३	५७.१
दोगडाकेदार गाउँपालिका	६३.७	६९.३	६२.४	४६.०	६४.०
पञ्चेश्वर गाउँपालिका	६१.९	६५.५	५१.१	४२.२	५७.७
पाटन नगरपालिका	६८.५	६९.९	६९.५	३१.४	६७.५
पुचौंडी नगरपालिका	५१.६	६१.४	७८.१	५४.४	६५.३
मेलौली नगरपालिका	५८.१	५७.९	५७.०	२८.३	५६.१
शिवनाथ गाउँपालिका	५३.३	५५.७	६९.५	४८.६	६०.३

जिल्ला/स्थानीय तह	लगानी	प्रक्रिया	उपलब्धि	विद्यार्थी सङ्ख्या	कुल प्राप्ताङ्क प्रतिशत
सिगास गाउँपालिका	६४.९	७८.४	८०.०	३२.०	७३.३
सुर्नया गाउँपालिका	५५.२	४९.५	७३.७	२८.३	५९.५
जम्मा	**६०.०**	**६१.९**	**६६.६**	**४६.८**	**६२.५**

अनुसूची ३: जिल्ला र स्थानीय तहका विद्यालयहरूको स्तर निर्धारण

जिल्ला /स्थानीय तह	कमजोर	सामान्य	मध्यम	उत्तम	जम्मा
इलाम	**०**	**६५**	**२८**	**०**	**९३**
इलाम नगरपालिका		११	२		१३
चुलाचुली गाउँपालिका		५	३		८
देउमाई नगरपालिका		३	४		७
फाकफोकथुम गाउँपालिका		११			११
माई जोगमाई गाउँपालिका		६	२		८
माई नगरपालिका		७	३		१०
माङसेबुङ गाउँपालिका		७			७
रोङ गाउँपालिका		१	८		९
सन्दकपुर गाउँपालिका		५	१		६
सूर्योदय नगरपालिका		९	५		१४
जाजरकोट	**०**	**६३**	**११**	**०**	**७४**
कुसे गाउँपालिका		१०	३		१३

जिल्ला /स्थानीय तह	कमजोर	सामान्य	मध्यम	उत्तम	जम्मा
छेडागाड नगरपालिका		१३	२		१५
जुनीचाँदे गाउँपालिका		५	४		९
त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका		१०			१०
बारेकोट गाउँपालिका		७	१		८
भेरीमालिका नगरपालिका		१०	१		११
शिवालय गाउँपालिका		८			८
जुम्ला	**०**	**४०**	**१०**	**०**	**५०**
कनका सुन्दरी गाउँपालिका		३	४		७
गुठीचौर गाउँपालिका		४			४
चन्दननाथ नगरपालिका		४	३		७
तातोपानी गाउँपालिका		७			७
तिला गाउँपालिका		७	१		८
पातारासी गाउँपालिका		५	१		६
सिंजा गाउँपालिका		५			५
हिमा गाउँपालिका		५	१		६
डोटी	**२**	**७९**	**४**	**०**	**८५**
आदर्श गाउँपालिका		१०			१०
के.आई.सिंह गाउँपालिका		९			९
जोरायल गाउँपालिका		११			११

जिल्ला /स्थानीय तह	कमजोर	सामान्य	मध्यम	उत्तम	जम्मा
दिपायल सिलगढी नगरपालिका	१	७	१		९
पूर्वीचौकी गाउँपालिका	१	७			८
बडीकेदार गाउँपालिका		९			९
बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका		८	१		९
शिखर नगरपालिका		११	२		१३
सायल गाउँपालिका		७			७
बैतडी	**०**	**९५**	**३३**	**०**	**१२८**
डिलासैनी गाउँपालिका		९	३		१२
दशरथचन्द नगरपालिका		१९			१९
दोगडाकेदार गाउँपालिका		८	२		१०
पञ्चेश्वर गाउँपालिका		९			९
पाटन नगरपालिका		६	८		१४
पुचौंडी नगरपालिका		१३	५		१८
मेलौली नगरपालिका		११	१		१२
शिवनाथ गाउँपालिका		६	१		७
सिगास गाउँपालिका		३	१२		१५
सुर्नया गाउँपालिका		११	१		१२
जम्मा	**२**	**३४२**	**८६**	**०**	**४३०**

अनुसूची ४: विद्यालयहरूको स्तर निर्धारण र क्रम

क) इलाम जिल्ला

क्र. स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
१	इलाम नगरपालिका	४	बरबोट	अमर मा. वि.	७८.३९	मध्यम (Good)	१	४
२	इलाम नगरपालिका	३	पुवा मझुवा	वीणापाणि मा. वि.	७६.६५	मध्यम (Good)	२	९
३	इलाम नगरपालिका	४	जस्बिरे	बालमण्डल मा. वि.	६७.४०	सामान्य (Fair)	३	३७
४	इलाम नगरपालिका	१	साखेजुँग	नेपालटार मा. वि.	६४.८८	सामान्य (Fair)	४	४४
५	इलाम नगरपालिका	१०	गोदक	नन्द मा. वि.	६३.५२	सामान्य (Fair)	५	५१
६	इलाम नगरपालिका	२	सुम्बेक	सुम्बेक मा. वि.	६३.४६	सामान्य (Fair)	६	५३
७	इलाम नगरपालिका	७	सुन्तलाबारी	आदर्श मा. वि .	६१.९३	सामान्य (Fair)	७	६१
८	इलाम नगरपालिका	५	तोरी बारी	सप्तमाई गुरुकुल संस्कृत विद्याश्रम मा वि	५७.४४	सामान्य (Fair)	८	८०
९	इलाम नगरपालिका	३	बेतिनी	शारदा मा. वि.	५७.२६	सामान्य (Fair)	९	८१
१०	इलाम नगरपालिका	११	सोयाक	बाल्कान्य मा. वि.	५५.४०	सामान्य (Fair)	१०	८४
११	इलाम नगरपालिका	१०	तेरसे गाउँ, प्रगति टोल	पूर्ण स्मारक मा. वि.	५३.५९	सामान्य (Fair)	११	८६
१२	इलाम नगरपालिका	९	गोलाखर्क	भगवती मा. वि.	५३.१५	सामान्य (Fair)	१२	८७
१३	इलाम नगरपालिका	१२	साङ्गरुम्बा	साङ्गरुम्बा मा. वि.	४८.६८	सामान्य (Fair)	१३	९३

क्र. स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
१४	चुलाचुली गाउँपालिका	२	बाह्रगोठे	जनता मा. वि.	७८.०३	मध्यम (Good)	१	७
१५	चुलाचुली गाउँपालिका	१	कमल, माङ्गतोक	जनता मा. वि.	७१.९०	मध्यम (Good)	२	१७
१६	चुलाचुली गाउँपालिका	५	सिखरकटेरी	बझोगाउँ मा वि	७०.४४	मध्यम (Good)	३	२५
१७	चुलाचुली गाउँपालिका	५	बुकुवा	भानु मा वि	६३.७०	सामान्य (Fair)	४	४९
१८	चुलाचुली गाउँपालिका	६	साकफारा	मिक्लाचोङ्ग मा. वि.	६१.९९	सामान्य (Fair)	५	६०
१९	चुलाचुली गाउँपालिका	४	कन्चनजङ्घा	बालज्योती मा. वि.	६०.५३	सामान्य (Fair)	६	६६
२०	चुलाचुली गाउँपालिका	६	फुङ्गनाम	राष्ट्रप्रेमी मा. वि.	५९.३३	सामान्य (Fair)	७	७०
२१	चुलाचुली गाउँपालिका	३	पोल्टीमारी	किराँतेश्वर मा. वि.	५८.६८	सामान्य (Fair)	८	७६
२२	देउमाई नगरपालिका	४	मङ्गलबारे	भानुभक्त मा. वि.	८४.८३	मध्यम (Good)	१	१
२३	देउमाई नगरपालिका	९	जितपुर	जितपुर मा. वि.	७८.१४	मध्यम (Good)	२	६
२४	देउमाई नगरपालिका	७	सिद्धिथुम्का	खान्द्रुङ मा. वि.	७१.३०	मध्यम (Good)	३	२१
२५	देउमाई नगरपालिका	३	बजार	पञ्च मा. वि.	७०.४६	मध्यम (Good)	४	२४
२६	देउमाई नगरपालिका	५	केवाबुङ	भगवती मा. वि.	६९.३२	सामान्य (Fair)	५	३२
२७	देउमाई नगरपालिका	१	चमैता	डम्बरदेवी मा. वि.	६८.९०	सामान्य (Fair)	६	३३
२८	देउमाई नगरपालिका	६	फुटुक	पञ्चकन्या मा. वि.	६३.५०	सामान्य (Fair)	७	५२
२९	फाकफोकथुम गाउँपालिका	१	खाम्बाङ्ग	खाम्बाङ मा. वि.	६३.८६	सामान्य (Fair)	१	४६

क्र. स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
३०	फाकफोकथुम गाउँपालिका	३	शुक्रबारे	सिंहदेवी मा. वि.	६३.७७	सामान्य (Fair)	२	४७
३१	फाकफोकथुम गाउँपालिका	४	फुएतप्पा	सिंहदेवी मा. वि.	६३.३९	सामान्य (Fair)	३	५४
३२	फाकफोकथुम गाउँपालिका	२	कोल्चोटे	राष्ट्रिय मा. वि.	६३.१५	सामान्य (Fair)	४	५६
३३	फाकफोकथुम गाउँपालिका	७	शिकारी भञ्ज्याङ	सिंहदेवी मा. वि.	५९.५८	सामान्य (Fair)	५	६७
३४	फाकफोकथुम गाउँपालिका	५	लुम्दे	जालपा मा. वि.	५९.५४	सामान्य (Fair)	६	६८
३५	फाकफोकथुम गाउँपालिका	७	दोकानडाँडा	जन कल्याण मा. वि.	५९.४०	सामान्य (Fair)	७	६९
३६	फाकफोकथुम गाउँपालिका	६	पोखरी	जानकी मा. वि.	५८.७५	सामान्य (Fair)	८	७४
३७	फाकफोकथुम गाउँपालिका	६	फलाँटे	फलाँटे मा. वि.	५८.३३	सामान्य (Fair)	९	७७
३८	फाकफोकथुम गाउँपालिका	४	फुरातप्पा	विष्णु मा. वि.	५८.०२	सामान्य (Fair)	१०	७८

क्र. स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
३९	फाकफोकथुम गाउँपालिका	१	लुँगसुँगदाङ	छायादेवी मा. वि.	५१.९२	सामान्य (Fair)	११	९०
४०	माई जोगमाई गाउँपालिका	१	नयाँबजार	अमर कल्याण मा. वि.	७१.५४	मध्यम (Good)	१	२०
४१	माई जोगमाई गाउँपालिका	५	सोयाङ	शिरिसे मा. वि.	७०.०१	मध्यम (Good)	२	२८
४२	माई जोगमाई गाउँपालिका	३	नाम्सालिङ	नाम्सालिङ मा. वि.	६९.७९	सामान्य (Fair)	३	३१
४३	माई जोगमाई गाउँपालिका	४	डाँडागाउँ	नेपालज्योति मा. वि.	६५.५१	सामान्य (Fair)	४	४२
४४	माई जोगमाई गाउँपालिका	५	सोयाङ, खरीडाँडा	सरस्वती मा. वि.	६४.२४	सामान्य (Fair)	५	४५
४५	माई जोगमाई गाउँपालिका	१	प्रेमेजुङ	शिवमाई मा. वि.	६३.२८	सामान्य (Fair)	६	५५
४६	माई जोगमाई गाउँपालिका	६	प्याङ	प्याङ मा. वि.	६१.०३	सामान्य (Fair)	७	६४
४७	माई जोगमाई गाउँपालिका	२	जोगमाई	ज्ञानोदय मा. वि.	५५.९९	सामान्य (Fair)	८	८२
४८	माई नगरपालिका	१०	लुम्बक	हिमालय मा. वि.	७४.९६	मध्यम (Good)	१	११

क्र. स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
४९	माई नगरपालिका	२	सितली	कन्काई मा. वि.	७१.६३	मध्यम (Good)	२	१९
५०	माई नगरपालिका	८	विष्नेटार	लक्ष्मी आदर्श मा. वि.	७१.२७	मध्यम (Good)	३	२२
५१	माई नगरपालिका	६	गोतामेतार	भगवती मा. वि.	६८.२९	सामान्य (Fair)	४	३४
५२	माई नगरपालिका	५	थाक्ले	कृष्ण मा. वि.	६७.७४	सामान्य (Fair)	५	३६
५३	माई नगरपालिका	३	भुसे खोला	सरस्वती मा. वि.	६२.९२	सामान्य (Fair)	६	५८
५४	माई नगरपालिका	९	चिसापानी	जनता मा. वि.	६०.६५	सामान्य (Fair)	७	६५
५५	माई नगरपालिका	२	चेप्टी	शिशु सेवा मा. वि.	५८.९१	सामान्य (Fair)	८	७३
५६	माई नगरपालिका	७	गौतम बुद्ध टोल, कपरसुका	बिरेन्द्र मा. वि .	५७.७२	सामान्य (Fair)	९	७९
५७	माई नगरपालिका	१	सुन्धुवा	युवावर्ष मा. वि.	५४.८१	सामान्य (Fair)	१०	८५
५८	माङसेबुङ गाउँपालिका	१	ढुङ्गेडाँडा नाङरूङ	महेन्द्रोदय मा. वि.	६९.९९	सामान्य (Fair)	१	२९
५९	माङसेबुङ गाउँपालिका	२	इभाङ	इभाङ मा. वि.	६६.९४	सामान्य (Fair)	२	३९
६०	माङसेबुङ गाउँपालिका	३		जीवन ज्योति मा. वि.	६३.६६	सामान्य (Fair)	३	५०
६१	माङसेबुङ गाउँपालिका	५	भालुटार	सरस्वती मा. वि.	६१.६६	सामान्य (Fair)	४	६२
६२	माङसेबुङ गाउँपालिका	६		चिसोपानी मा. वि.	५९.२२	सामान्य (Fair)	५	७१
६३	माङसेबुङ गाउँपालिका	३		दुर्गा मा. वि.	५५.४१	सामान्य (Fair)	६	८३

क्र. स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
६४	माडसेबुङ गाउँपालिका	४		विधा सिर्जनात्मक मा. वि.	५२.४९	सामान्य (Fair)	७	८९
६५	रोङ गाउँपालिका	६	सालकपुर	मोतीराम मा. वि.	८३.४७	मध्यम (Good)	१	२
६६	रोङ गाउँपालिका	३	कुटीडाँडा	शान्ति निकेतन मा. वि.	७८.२४	मध्यम (Good)	२	५
६७	रोङ गाउँपालिका	६	कुवापानी	कुवापानी मा. वि.	७५.२०	मध्यम (Good)	३	१०
६८	रोङ गाउँपालिका	५	नाखोपा	उमा महेश्वर मा. वि.	७३.२९	मध्यम (Good)	४	१३
६९	रोङ गाउँपालिका	२	बदमटार	शशी मा. वि.	७३.१७	मध्यम (Good)	५	१४
७०	रोङ गाउँपालिका	४	भालुझोडा	सरस्वती मा. वि.	७२.८२	मध्यम (Good)	६	१५
७१	रोङ गाउँपालिका	५	बहुवन	बहुवन मा. वि.	७०.४१	मध्यम (Good)	७	२६
७२	रोङ गाउँपालिका	२	चैन्पुरे	शान्तिपुर मा. वि.	७०.१६	मध्यम (Good)	८	२७
७३	रोङ गाउँपालिका	६	रम्याङ	सरस्वती मा. वि.	६२.९७	सामान्य (Fair)	९	५७
७४	सन्दकपुर गाउँपालिका	५	जमुना	भगवती मा. वि.	७०.९९	मध्यम (Good)	१	२३
७५	सन्दकपुर गाउँपालिका	३	डाँडाखर्क	माइपोखरी संस्कृत मा. वि.	६९.८८	सामान्य (Fair)	२	३०
७६	सन्दकपुर गाउँपालिका	३	याक्पी	सरस्वती मा. वि.	६७.८७	सामान्य (Fair)	३	३५
७७	सन्दकपुर गाउँपालिका	४	माँवु	प्रवोध मा. वि.	६५.८०	सामान्य (Fair)	४	४१
७८	सन्दकपुर गाउँपालिका	२	माइमझुवा	श्याम्वल मा. वि.	६३.७५	सामान्य (Fair)	५	४८

क्र. स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
७९	सन्दकपुर गाउँपालिका	१	माइपोखरी	आदरणीय मा. वि.	६१.४३	सामान्य (Fair)	६	६३
८०	सूर्योदय नगरपालिका	४	अन्तुपोखरी	जनक मा. वि.	८०.६३	मध्यम (Good)	१	३
८१	सूर्योदय नगरपालिका	१०	फिक्कल	फिक्कल मा. वि.	७७.४१	मध्यम (Good)	२	८
८२	सूर्योदय नगरपालिका	४	तिन्ब्लक	मेची मा. वि.	७३.७८	मध्यम (Good)	३	१२
८३	सूर्योदय नगरपालिका	२	बौद्धधाम	बौद्धधाम मा. वि.	७२.४२	मध्यम (Good)	४	१६
८४	सूर्योदय नगरपालिका	१	मङ्गलबारे	सिंहदेवी मा. वि.	७१.७५	मध्यम (Good)	५	१८
८५	सूर्योदय नगरपालिका	७	कन्याम, चियाबारी	कृष्णाश्रम मा. वि.	६६.९७	सामान्य (Fair)	६	३८
८६	सूर्योदय नगरपालिका	११	आइतबारे	बिरेन्द्र मा. वि.	६५.८९	सामान्य (Fair)	७	४०
८७	सूर्योदय नगरपालिका	१२	पन्चकन्या करफोक	करफोक विद्यामन्दिर मा. वि.	६५.३४	सामान्य (Fair)	८	४३
८८	सूर्योदय नगरपालिका	१	कमेरे	हिमालय मा. वि.	६२.७५	सामान्य (Fair)	९	५९
८९	सूर्योदय नगरपालिका	५	शान्तिबजार	समालबुङ मा. वि.	५९.०८	सामान्य (Fair)	१०	७२
९०	सूर्योदय नगरपालिका	१४	बतासे	सरस्वती मा. वि.	५८.७५	सामान्य (Fair)	११	७५
९१	सूर्योदय नगरपालिका	१२	मलिम	गणेश्वरी मा. वि.	५३.१३	सामान्य (Fair)	१२	८८
९२	सूर्योदय नगरपालिका	१३	लक्ष्मीपुर	ज्योति मा. वि.	५१.३८	सामान्य (Fair)	१३	९१
९३	सूर्योदय नगरपालिका	१४	लक्ष्मीपुर	बुद्ध मा. वि.	४९.४१	सामान्य (Fair)	१४	९२

ख) जाजरकोट जिल्ला

क्र.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
१	कुसे गाउँपालिका	६	भार्गा	दुर्गादिवी मा. वि.	७७.३७	मध्यम (Good)	१	१
२	कुसे गाउँपालिका	४	तम्ती	मालटाकुरा मा. वि.	७५.९६	मध्यम (Good)	२	२
३	कुसे गाउँपालिका	१	काफलपाटा	तपोधेनु मा. वि.	७४.३१	मध्यम (Good)	३	४
४	कुसे गाउँपालिका	३	मेटुखाना	भगवती मा. वि.	६८.३५	सामान्य (Fair)	४	१६
५	कुसे गाउँपालिका	७	समाकोट	नेपाल राष्ट्रिय मा. वि.	६८.०२	सामान्य (Fair)	५	१७
६	कुसे गाउँपालिका	२	टालेगाउँ	मान्नेढुङ्गा मा. वि.	६७.४९	सामान्य (Fair)	६	२०
७	कुसे गाउँपालिका	८	रिजापहाड़ा	सरस्वती मा. वि.	५८.९६	सामान्य (Fair)	७	४८
८	कुसे गाउँपालिका	६	घरंगा	दिपेन्द्र मा. वि.	५८.७१	सामान्य (Fair)	८	४९
९	कुसे गाउँपालिका	५	दम्दाला	पशुपति मा. वि.	५८.०८	सामान्य (Fair)	९	५०
१०	कुसे गाउँपालिका	५	खुर्पा	लक्ष्मी प्राप्ति मा. वि.	५५.८०	सामान्य (Fair)	१०	६०
११	कुसे गाउँपालिका	७	समईला	जनता मा. वि.	५५.२३	सामान्य (Fair)	११	६४
१२	कुसे गाउँपालिका	५	ढिमे	थर्पु मा. वि.	५३.६४	सामान्य (Fair)	१२	६८
१३	कुसे गाउँपालिका	९	बैंक	जनता मा. वि.	५३.०८	सामान्य (Fair)	१३	६९
१४	छेडागाड नगरपालिका	१०	खलयकुरा	श्री राम मा. वि.	७२.३६	मध्यम (Good)	१	७

क्र.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
१५	छेडागाड नगरपालिका	३	दशेरा	जनप्रिय मा. वि.	७१.०७	मध्यम (Good)	२	१०
१६	छेडागाड नगरपालिका	१	सोडारी	कालिका मा. वि.	६९.०३	सामान्य (Fair)	३	१४
१७	छेडागाड नगरपालिका	२	अन्दरकोट	लक्ष्मी मा. वि.	६८.०२	सामान्य (Fair)	४	१८
१८	छेडागाड नगरपालिका	४	जेवा	रामोदय मा. वि.	६७.४९	सामान्य (Fair)	५	२१
१९	छेडागाड नगरपालिका	१	साल्मा	इन्द्रज्योति मा. वि.	६७.३५	सामान्य (Fair)	६	२२
२०	छेडागाड नगरपालिका	५		भाग्योदय मा. वि.	६४.२८	सामान्य (Fair)	७	३१
२१	छेडागाड नगरपालिका	१२	सिरुगार	जनकल्याण मा. वि.	६०.७३	सामान्य (Fair)	८	४१
२२	छेडागाड नगरपालिका	९	सेरा खहरे	कालिका मा. वि.	५९.४७	सामान्य (Fair)	९	४५
२३	छेडागाड नगरपालिका	२	मजेरी	शङ्कर स्थान मा. वि.	५७.५२	सामान्य (Fair)	१०	५३
२४	छेडागाड नगरपालिका	१२	कार्की गाउँ	नारायणी मा.वि	५६.५८	सामान्य (Fair)	११	५८
२५	छेडागाड नगरपालिका	११		वाल मा. वि.	५४.९६	सामान्य (Fair)	१२	६५
२६	छेडागाड नगरपालिका	८	रिनटाकुरा	नेपाल राष्ट्रिय मा. वि.	५३.८४	सामान्य (Fair)	१३	६७
२७	छेडागाड नगरपालिका	९	पजारू	वागेश्वरी मा. वि.	५०.५६	सामान्य (Fair)	१४	७१
२८	छेडागाड नगरपालिका	६	सुवाजाउली	जन विकास मा. वि.	४४.८२	सामान्य (Fair)	१५	७४
२९	जुनीचाँदे गाउँपालिका	१	काप्रा	नारायणचौर मा. वि.	७४.५८	मध्यम (Good)	१	३

क्र.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
३०	जुनीचाँदे गाउँपालिका	९	कल्ली	पन्चला मा. वि.	७३.६५	मध्यम (Good)	२	६
३१	जुनीचाँदे गाउँपालिका	४	लुहादह	आदर्श मा. वि.	७२.३६	मध्यम (Good)	३	८
३२	जुनीचाँदे गाउँपालिका	२	माझकोट	भैरव मा. वि.	७१.७८	मध्यम (Good)	४	९
३३	जुनीचाँदे गाउँपालिका	११	कोर्तन	महेन्द्र मा. वि.	६८.६७	सामान्य (Fair)	५	१५
३४	जुनीचाँदे गाउँपालिका	५	माटेला	सरस्वती मा. वि.	६४.८१	सामान्य (Fair)	६	३०
३५	जुनीचाँदे गाउँपालिका	१०	सिर्बाचौर	माध्यमिक विद्यालय	६०.९९	सामान्य (Fair)	७	३८
३६	जुनीचाँदे गाउँपालिका	६		भानुभक्त हिमालय मा.वि.	६०.४१	सामान्य (Fair)	८	४४
३७	जुनीचाँदे गाउँपालिका	५	गर्खाकोट	शिवपुरी मा. वि.	५६.२२	सामान्य (Fair)	९	५९
३८	त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	३	कैना	सुर्योदय मा. वि.	६६.९३	सामान्य (Fair)	१	२३
३९	त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	७	दल्ली	त्रिभुवन मा. वि.	६५.४१	सामान्य (Fair)	२	२८
४०	त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	८	मैदे	जानकी मा. वि.	६३.९५	सामान्य (Fair)	३	३२
४१	त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	५	सिर्के	जुनिवालसंरक्षण मा. वि.	६३.९०	सामान्य (Fair)	४	३३

क्र.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
४२	त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	१०	घ्यारगाउँ	तपोभूमि मा. वि	६१.२२	सामान्य (Fair)	५	३७
४३	त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	१२	अल्लगुर्ला	नेपाल राष्ट्रिय मा. वि.	६०.९२	सामान्य (Fair)	६	३९
४४	त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	४	लंह	भानुभक्त मा. वि.	६०.८३	सामान्य (Fair)	७	४०
४५	त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	८	जिकुवा	पन्चभयार मा. वि.	६०.५०	सामान्य (Fair)	८	४२
४६	त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	९	तौत्र	त्रिभुवन मा. वि.	५७.०२	सामान्य (Fair)	९	५६
४७	त्रिवेणी नलगाड नगरपालिका	१२	तल्लुवजार	विरेन्द्र हिमालय मा.वि.	५५.३१	सामान्य (Fair)	१०	६३
४८	बारेकोट गाउँपालिका	६	कार्की ज्यूला	सिता मा. वि.	७०.९१	मध्यम (Good)	१	११
४९	बारेकोट गाउँपालिका	३	पहाडा मुल्साम	दीपेन्द्र मा. वि.	६९.६७	सामान्य (Fair)	२	१२
५०	बारेकोट गाउँपालिका	२	लिम्सा	बिरेन्द्र ऐश्वर्य मा. वि.	६५.२७	सामान्य (Fair)	३	२९
५१	बारेकोट गाउँपालिका	५	बारेकोट	सरस्वती मा. वि.	६२.११	सामान्य (Fair)	४	३५

क्र.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
५२	बारेकोट गाउँपालिका	४	रावत जिरी	भगवती मा. वि.	५९.१५	सामान्य (Fair)	५	४६
५३	बारेकोट गाउँपालिका	९	सकलाचौर	दिपेन्द्र मा. वि.	५७.९७	सामान्य (Fair)	६	५१
५४	बारेकोट गाउँपालिका	७	गरागली चौर	शिता मा. वि.	५५.६८	सामान्य (Fair)	७	६१
५५	बारेकोट गाउँपालिका	१	रामीडाँडा	कालिका आदर्श मा.वि.	५५.५२	सामान्य (Fair)	८	६२
५६	भेरीमालिका नगरपालिका	१	कालेगाउँ	शिव मा. वि.	७३.९३	मध्यम (Good)	१	५
५७	भेरीमालिका नगरपालिका	३	तल्लो थारले खलङ्गा	त्रिभुवन मा. वि.	६६.४२	सामान्य (Fair)	२	२४
५८	भेरीमालिका नगरपालिका	१३	कुदु	भगवती मा. वि.	६५.७१	सामान्य (Fair)	३	२६
५९	भेरीमालिका नगरपालिका	२	वादुनथाना	शङ्करभवन मा. वि.	६५.६५	सामान्य (Fair)	४	२७
६०	भेरीमालिका नगरपालिका	१	रिम्ना	भेरी त्रिवेणी मा. वि.	६१.४४	सामान्य (Fair)	५	३६
६१	भेरीमालिका नगरपालिका	७	पुन्मा	सरस्वती मा. वि.	६०.४९	सामान्य (Fair)	६	४३
६२	भेरीमालिका नगरपालिका	५	काफलचौर	विजय मा. वि.	५७.८३	सामान्य (Fair)	७	५२
६३	भेरीमालिका नगरपालिका	६	भेरे	लक्ष्मी मा. वि.	५७.३०	सामान्य (Fair)	८	५४
६४	भेरीमालिका नगरपालिका	११	जगतीपुर	शिवशङ्कर मा. वि.	५७.१४	सामान्य (Fair)	९	५५
६५	भेरीमालिका नगरपालिका	९	भुर	दीपेन्द्र मा. वि.	५०.०२	सामान्य (Fair)	१०	७२

क्र.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
६६	भेरीमालिका नगरपालिका	१०	भुरचौर	भैरव मा. वि.	४९.७२	सामान्य (Fair)	११	७३
६७	शिवालय गाउँपालिका	६	थालारैकर	इन्द्रज्योति मा. वि.	६९.१८	सामान्य (Fair)	१	१३
६८	शिवालय गाउँपालिका	४	टाटागुहेला	सरस्वती मा. वि.	६८.००	सामान्य (Fair)	२	१९
६९	शिवालय गाउँपालिका	१	स्यापी	नेपाल राष्ट्रिय मा. वि.	६५.८५	सामान्य (Fair)	३	२५
७०	शिवालय गाउँपालिका	९	नाहाड़ा	चन्द्र दीपक मा. वि.	६२.९८	सामान्य (Fair)	४	३४
७१	शिवालय गाउँपालिका	७	जौत	सरस्वती मा. वि.	५८.९९	सामान्य (Fair)	५	४७
७२	शिवालय गाउँपालिका	६	टूनि बजार	खड्गदेवी मा. वि.	५६.६८	सामान्य (Fair)	६	५७
७३	शिवालय गाउँपालिका	७	थापाचौर	विरेन्द्र मा. वि.	५४.३३	सामान्य (Fair)	७	६६
७४	शिवालय गाउँपालिका	३	सिमा	सरस्वती मा. वि.	५२.७५	सामान्य (Fair)	८	७०

ग) जुम्ला जिल्ला

क्र.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
१	कनका सुन्दरी गाउँपालिका	५	लुडकु	कनका सुन्दरी मा.वि.	८३.११	मध्यम (Good)	१	२

क्र.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
२	कनका सुन्दरी गाउँपालिका	३	लुम, ओखरपाटा	कोइलिचरी मा. वि.	८२.६०	मध्यम (Good)	२	३
३	कनका सुन्दरी गाउँपालिका	७	खिच्चने	मालिका मा. वि.	७७.४९	मध्यम (Good)	३	५
४	कनका सुन्दरी गाउँपालिका	२	मालिकावोता	नेपाल राष्ट्रिय मा. वि.	७१.९०	मध्यम (Good)	४	९
५	कनका सुन्दरी गाउँपालिका	३	बुडु	श्री मा. वि. वुडु चौतारा	६६.३५	सामान्य (Fair)	५	१९
६	कनका सुन्दरी गाउँपालिका	८	कोटघर	पाण्डवगुफा मा. वि.	५८.७९	सामान्य (Fair)	६	३७
७	कनका सुन्दरी गाउँपालिका	१	बुम्रमाडीचौर काब्रा	महादेव मा. वि.	५८.२३	सामान्य (Fair)	७	३८
८	गुठीचौर गाउँपालिका	४	गुठीचौर (दशौदि)	सत्यवादी मा. वि.	६३.८४	सामान्य (Fair)	१	२६
९	गुठीचौर गाउँपालिका	१	मणिसाँघु	खड्गदेवी मा. वि.	६३.७३	सामान्य (Fair)	२	२७
१०	गुठीचौर गाउँपालिका	५	सारज्वाला	त्रिभुवन मा. वि.	६२.००	सामान्य (Fair)	३	२९
११	गुठीचौर गाउँपालिका	३	गज्याङकोट	शङ्कर बहुउद्देश्यीय मा.वि.	४९.३८	सामान्य (Fair)	४	४८
१२	चन्दननाथ नगरपालिका	२	अनामनगर	कर्णाली मा. वि.	८८.८१	मध्यम (Good)	१	१
१३	चन्दननाथ नगरपालिका	४	खलङ्गा बजार	चन्दननाथ मा. वि.	७४.८२	मध्यम (Good)	२	६
१४	चन्दननाथ नगरपालिका	७	महतगाउँ	जनता मा.वि.	७१.५२	मध्यम (Good)	३	१०

क्र.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
१५	चन्दननाथ नगरपालिका	१०	बोहोरा गाउँ	रत्नचुडेश्वर मा.वि.	६९.५०	सामान्य (Fair)	४	१२
१६	चन्दननाथ नगरपालिका	१०	वारकोटेवाडा	जनज्योति मा. वि,	६७.०५	सामान्य (Fair)	५	१७
१७	चन्दननाथ नगरपालिका	८	रोकायावाडा	भैरव मा. वि.	६६.९१	सामान्य (Fair)	६	१८
१८	चन्दननाथ नगरपालिका	९	श्रीदुस्का	शम्भुनाथ ज्ञानकुन्ज मा. वि.	६२.०८	सामान्य (Fair)	७	२८
१९	तातोपानी गाउँपालिका	४	पाण्डेवाडा	नेत्रज्योती मा. वि.	६१.०२	सामान्य (Fair)	१	३१
२०	तातोपानी गाउँपालिका	८	टोप्ला	कालिका मा. वि.	५९.१७	सामान्य (Fair)	२	३६
२१	तातोपानी गाउँपालिका	७	सर्मि सुर्की	दुर्गा मा. वि.	५८.०२	सामान्य (Fair)	३	४०
२२	तातोपानी गाउँपालिका	५	ऐरेनी लाम्रा	दुर्गा मा. वि.	५६.७८	सामान्य (Fair)	४	४२
२३	तातोपानी गाउँपालिका	७	ताम्ती	जनजागृती मा. वि.	५५.९८	सामान्य (Fair)	५	४३
२४	तातोपानी गाउँपालिका	२	तातोपानी	हिमशिखर मा. वि.	५४.१४	सामान्य (Fair)	६	४५
२५	तातोपानी गाउँपालिका	१	राँका	गणेश मा. वि.	५१.६०	सामान्य (Fair)	७	४७
२६	तिला गाउँपालिका	८	कुडारी	सरस्वती मा. वि.	७७.७६	मध्यम (Good)	१	४
२७	तिला गाउँपालिका	८	जुम्लाकोट	देउराली मा. वि.	६९.७७	सामान्य (Fair)	२	११
२८	तिला गाउँपालिका	६	घोडे	जनजागृति मा. वि.	६५.०३	सामान्य (Fair)	३	२१
२९	तिला गाउँपालिका	९	मालापानी	ज्योति मा. वि.	६३.९७	सामान्य (Fair)	४	२५
३०	तिला गाउँपालिका	४		सेतीवाडा मा. वि.	६१.३१	सामान्य (Fair)	५	३०

क्र.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
३१	तिला गाउँपालिका	१	रारालिही	सिता मा. वि.	६०.२२	सामान्य (Fair)	६	३३
३२	तिला गाउँपालिका	६	रुखेडाचौर	देवीमहादेव मा. वि.	५८.२१	सामान्य (Fair)	७	३९
३३	तिला गाउँपालिका	५	ढिम्कोट	कालिका मा. वि.	४९.३५	सामान्य (Fair)	८	४९
३४	पातारासी गाउँपालिका	७	रिनी	सरस्वती मा. वि.	७४.२३	मध्यम (Good)	१	८
३५	पातारासी गाउँपालिका	४	डिल्लीचौर	ऋणमोक्ष मा. वि.	६७.७९	सामान्य (Fair)	२	१४
३६	पातारासी गाउँपालिका	३	लोठचौर	मालिका मा. वि.	६६.०३	सामान्य (Fair)	३	२०
३७	पातारासी गाउँपालिका	१	मायाचौर	गङ्गा मा. वि.	६४.१२	सामान्य (Fair)	४	२४
३८	पातारासी गाउँपालिका	२	तल्फी	सरस्वती मा. वि.	६०.८२	सामान्य (Fair)	५	३२
३९	पातारासी गाउँपालिका	५	लोर्पा	शङ्कर मा. वि.	५९.९३	सामान्य (Fair)	६	३४
४०	सिंजा गाउँपालिका	१	जाच	मालिका मा. वि.	६७.४१	सामान्य (Fair)	१	१६
४१	सिंजा गाउँपालिका	५	फुङ्ग्र	कैलाश मा. वि.	५७.२४	सामान्य (Fair)	२	४१
४२	सिंजा गाउँपालिका	३	नराकोट	भैरव मा. वि.	५४.६९	सामान्य (Fair)	३	४४
४३	सिंजा गाउँपालिका	३	गुठी पिईडी	महादेव मा. वि.	५२.१५	सामान्य (Fair)	४	४६
४४	सिंजा गाउँपालिका	६	जोडु	श्री मा. वि.	४७.७४	सामान्य (Fair)	५	५०
४५	हिमा गाउँपालिका	१	बङ्की	कालिका मा. वि.	७४.७०	मध्यम (Good)	१	७
४६	हिमा गाउँपालिका	३	मोफ्ला	राहदेव मा. वि.	६८.५१	सामान्य (Fair)	२	१३
४७	हिमा गाउँपालिका	६	पाथरखोला	भानु मा. वि.	६७.६४	सामान्य (Fair)	३	१५

क्र.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
४८	हिमा गाउँपालिका	२	ओदी	नेत्रज्योति मा. वि.	६४.७०	सामान्य (Fair)	४	२२
४९	हिमा गाउँपालिका	५	कट्गाउ	कालिका मा. वि.	६४.१७	सामान्य (Fair)	५	२३
५०	हिमा गाउँपालिका	७	धाँचु	अन्नपूर्ण मा. वि.	५९.८०	सामान्य (Fair)	६	३५

घ) डोटी जिल्ला

क्र. स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
१	आदर्श गाउँपालिका	५	तलारा	भगवती मा. वि.	६७.५८	सामान्य (Fair)	१	९
२	आदर्श गाउँपालिका	३	काडी	लक्ष्मी मा. वि.	६१.२७	सामान्य (Fair)	२	२८
३	आदर्श गाउँपालिका	२	नुवाकोट कोटन्जर	काली भैरव मा. वि.	६१.१७	सामान्य (Fair)	३	२९
४	आदर्श गाउँपालिका	५	लार्माखाल	मष्टामाडौं मा. वि.	६०.२४	सामान्य (Fair)	४	३७
५	आदर्श गाउँपालिका	२	मौवा	शारदा मा. वि.	५९.७५	सामान्य (Fair)	५	४०
६	आदर्श गाउँपालिका	६	गिरीचौकी	गिरीचौका मा. वि.	५८.९५	सामान्य (Fair)	६	४४
७	आदर्श गाउँपालिका	७	दह	कालिकास्थान मा. वि	५८.९०	सामान्य (Fair)	७	४६
८	आदर्श गाउँपालिका	२	साउद काडा	नमादेव मा. वि.	५७.४६	सामान्य (Fair)	८	५२
९	आदर्श गाउँपालिका	४	देहिमानौ	प्रभात मा. वि.	५०.६१	सामान्य (Fair)	९	७३

क्र. स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
१०	आदर्श गाउँपालिका	१	वाझककानी	भैरव मा. वि.	४८.७९	सामान्य (Fair)	१०	७८
११	के.आई.सिंह गाउँपालिका	६	फलेडी	देवस्थल मा. वि.	६५.८४	सामान्य (Fair)	१	१२
१२	के.आई.सिंह गाउँपालिका	२	लेकगडा	इन्द्र मा. वि.	६५.७०	सामान्य (Fair)	२	१३
१३	के.आई.सिंह गाउँपालिका	६	सलेना	भूमिराज मा. वि.	६४.०८	सामान्य (Fair)	३	१८
१४	के.आई.सिंह गाउँपालिका	५	जमालकरिया	भुवनेश्वरी मा. वि.	६१.६३	सामान्य (Fair)	४	२५
१५	के.आई.सिंह गाउँपालिका	६	फलेडी	छत्रेश्वर मा. वि.	५९.९३	सामान्य (Fair)	५	३९
१६	के.आई.सिंह गाउँपालिका	४	वायल	झिमेमालिका मा. वि.	५९.३५	सामान्य (Fair)	६	४२
१७	के.आई.सिंह गाउँपालिका	३	झिगा बस्ति	बासुदेव मा.वि	५८.६२	सामान्य (Fair)	७	४७
१८	के.आई.सिंह गाउँपालिका	१	लोली	मुहुन्यालमाडौं मा. वि.	५८.४६	सामान्य (Fair)	८	५०
१९	के.आई.सिंह गाउँपालिका	५	राना गाउँ	सरस्वती मा. वि.	५७.२५	सामान्य (Fair)	९	५४
२०	जोरायल गाउँपालिका	२	वुडर	रामपुर नमुना मा. वि.	६९.११	सामान्य (Fair)	१	७
२१	जोरायल गाउँपालिका	४	कुडीकोट	घण्टेश्वर मा. वि.	६७.८४	सामान्य (Fair)	२	८
२२	जोरायल गाउँपालिका	६	निरौला	रधुनाथ मा. वि.	६५.३०	सामान्य (Fair)	३	१५
२३	जोरायल गाउँपालिका	५	गडसेरा	नबोदय मा. वि.	६५.१७	सामान्य (Fair)	४	१६
२४	जोरायल गाउँपालिका	६	दह	कृष्ण मा. वि.	६४.४६	सामान्य (Fair)	५	१७
२५	जोरायल गाउँपालिका	४	देउथला	सरस्वती मा. वि.	६१.६६	सामान्य (Fair)	६	२४
२६	जोरायल गाउँपालिका	१	गैरा	गौरीशङ्कर मा. वि.	६०.९१	सामान्य (Fair)	७	३२

क्र. स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
२७	जोरायल गाउँपालिका	५	जोरायल	महाकाली मा. वि.	६०.१६	सामान्य (Fair)	८	३८
२८	जोरायल गाउँपालिका	६	खसरे	केदार मा. वि.	५९.५६	सामान्य (Fair)	९	४१
२९	जोरायल गाउँपालिका	३	चनकटे	शिवपुर मा. वि.	५८.५६	सामान्य (Fair)	१०	४९
३०	जोरायल गाउँपालिका	६	लामोत्य	दुर्गा मा. वि.	५३.००	सामान्य (Fair)	११	६७
३१	दिपायल सिलगढी नगरपालिका	६	शैलेश्वरी टोल	पद्मपब्लिक मुक्ति नारायण मा. वि.	८२.१०	मध्यम (Good)	१	१
३२	दिपायल सिलगढी नगरपालिका	८	लडगड	सुनादेवी मा. वि.	६१.३९	सामान्य (Fair)	२	२७
३३	दिपायल सिलगढी नगरपालिका	८	ढाँङ	चौखान मा. वि.	६१.०६	सामान्य (Fair)	३	३१
३४	दिपायल सिलगढी नगरपालिका	३	दिपायल	दिल्पेश्वर मा. वि.	५७.९८	सामान्य (Fair)	४	५१
३५	दिपायल सिलगढी नगरपालिका	९	कलेना	तेडी मा. वि.	५६.२६	सामान्य (Fair)	५	५६
३६	दिपायल सिलगढी नगरपालिका	७	पाकारी	दुर्गा मा. वि.	५५.६१	सामान्य (Fair)	६	५७
३७	दिपायल सिलगढी नगरपालिका	४	कुमालीकोट	कुमालीकोट मा. वि.	४९.८८	सामान्य (Fair)	७	७६
३८	दिपायल सिलगढी नगरपालिका	१	तिखा	मगलेक मा. वि.	४१.६७	सामान्य (Fair)	८	८३

क्र. स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
३९	दिपायल सिलगढी नगरपालिका	२	खतिवडा	देवी मा. वि.	३६.६९	कमजोर (Poor)	९	८४
४०	पूर्वीचौकी गाउँपालिका	१	फुलौट	शाजेन्द्रेश्वर मा. वि.	६३.३८	सामान्य (Fair)	१	२०
४१	पूर्वीचौकी गाउँपालिका	२	वाडी बग्लेक	भारतोली मा. वि.	५५.०८	सामान्य (Fair)	२	५९
४२	पूर्वीचौकी गाउँपालिका	७	पोखरी	मष्टामाण्डौ मा. वि.	५५.०४	सामान्य (Fair)	३	६०
४३	पूर्वीचौकी गाउँपालिका	३	जोशी गाउँ	दुर्गा मा. वि.	५३.८६	सामान्य (Fair)	४	६५
४४	पूर्वीचौकी गाउँपालिका	६	गाजरी	शिशुसुधार मा. वि.	४९.८७	सामान्य (Fair)	५	७७
४५	पूर्वीचौकी गाउँपालिका	४	साना गाउँ	सरस्वती मा. वि.	४८.१९	सामान्य (Fair)	६	८०
४६	पूर्वीचौकी गाउँपालिका	५	पूर्वी चौकी	काँडामाडौं मा. वि.	४७.०२	सामान्य (Fair)	७	८१
४७	पूर्वीचौकी गाउँपालिका	२	बगलेक	नेत्रेश्वरी मा. वि.	२८.३४	कमजोर (Poor)	८	८५
४८	बडीकेदार गाउँपालिका	४	भुज्याली	शिवजी मा. वि.	६३.१०	सामान्य (Fair)	१	२१
४९	बडीकेदार गाउँपालिका	२	बछैंन	बछैंन मा. वि.	६१.९६	सामान्य (Fair)	२	२३
५०	बडीकेदार गाउँपालिका	४	बरालगाउँ	विष्णु मा. वि.	६०.३८	सामान्य (Fair)	३	३४
५१	बडीकेदार गाउँपालिका	१	देवली	दुर्गा मा. वि.	५९.०६	सामान्य (Fair)	४	४३
५२	बडीकेदार गाउँपालिका	५	रन्तोला	केदारेश्वर मा. वि.	५५.००	सामान्य (Fair)	५	६१
५३	बडीकेदार गाउँपालिका	३	मुलेचोर	बिष्णु मा. वि.	५४.७०	सामान्य (Fair)	६	६२
५४	बडीकेदार गाउँपालिका	१	रिसेडी	लक्ष्मी मा. वि.	५२.९८	सामान्य (Fair)	७	६८

क्र. स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
५५	बडीकेदार गाउँपालिका	३	धानल	बिरेन्द्र मा. वि.	५१.०३	सामान्य (Fair)	८	७२
५६	बडीकेदार गाउँपालिका	२	सडेखान	जनता मा. वि.	५०.४७	सामान्य (Fair)	९	७४
५७	बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	७	चबारा चौतारा	खात्याडी मा. वि.	७४.८७	मध्यम (Good)	१	३
५८	बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	५	धिर्कामण्ड	दर्जाकोट मा. वि.	६९.८८	सामान्य (Fair)	२	५
५९	बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	३	मेल्टा	भगवतेश्वर मा. वि.	६९.५९	सामान्य (Fair)	३	६
६०	बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	४	जोराघट	जोराघाट मा. वि.	६१.६१	सामान्य (Fair)	४	२६
६१	बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	६	गगुडा	मष्टेश्वर मा. वि.	६१.१३	सामान्य (Fair)	५	३०
६२	बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	३	धौलाबस्ति	कानाचौर मा. वि.	५७.४४	सामान्य (Fair)	६	५३
६३	बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	२	बोग्तान	केदारअखडा मा. वि.	५३.५१	सामान्य (Fair)	७	६६
६४	बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	१	कातै	कर्कटेश्वर मा. वि.	५०.४५	सामान्य (Fair)	८	७५
६५	बोगटान फुड्सिल गाउँपालिका	१	छिडीखान	सिमचौर मा. वि.	४६.११	सामान्य (Fair)	९	८२
६६	शिखर नगरपालिका	१	कपल्लेकि	केदारेश्वर मा. वि.	७७.८५	मध्यम (Good)	१	२

क्र. स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
६७	शिखर नगरपालिका	१०	वानेर्डुग्रीसैन	सिद्धेश्वर मा. वि.	७०.१३	मध्यम (Good)	२	४
६८	शिखर नगरपालिका	४	मुडभारा	शारदा मा. वि.	६७.२६	सामान्य (Fair)	३	१०
६९	शिखर नगरपालिका	८	गोपघाट	राधा कृष्ण मा. वि.	६७.१०	सामान्य (Fair)	४	११
७०	शिखर नगरपालिका	९	उच्चकोट	सीताराम मा. वि.	६५.६४	सामान्य (Fair)	५	१४
७१	शिखर नगरपालिका	६		सरस्वती मा. वि.	६०.७८	सामान्य (Fair)	६	३३
७२	शिखर नगरपालिका	९	जैनोली	गणेश मा. वि.	६०.३८	सामान्य (Fair)	७	३५
७३	शिखर नगरपालिका	२	मुडे गाउँ	महाकाली मा. वि.	६०.२७	सामान्य (Fair)	८	३६
७४	शिखर नगरपालिका	६	तलकोट	हरिहर मा. वि.	५८.९३	सामान्य (Fair)	९	४५
७५	शिखर नगरपालिका	५	तिजाली	राधाकृष्ण मा. वि.	५८.५९	सामान्य (Fair)	१०	४८
७६	शिखर नगरपालिका	१ ०	वनलेक	वानेर्डुग्रा मा. वि.	५५.३०	सामान्य (Fair)	११	५८
७७	शिखर नगरपालिका	३	खन्या डइ	भवानी मा. वि.	५४.०१	सामान्य (Fair)	१२	६३
७८	शिखर नगरपालिका	८	लतामंदु	लाटामाडौं मा. वि.	५२.७६	सामान्य (Fair)	१३	६९
७९	सायल गाउँपालिका	४	भल्माडौड	जनता जनार्दन मा. वि.	६३.७३	सामान्य (Fair)	१	१९
८०	सायल गाउँपालिका	२	लुसाकोट	भवानी मा. वि.	६२.२५	सामान्य (Fair)	२	२२
८१	सायल गाउँपालिका	३	सैन गाउँ	भवानीस्थान मा. वि.	५७.०९	सामान्य (Fair)	३	५५
८२	सायल गाउँपालिका	६	अलैतवडा	महाकाली मा. वि.	५३.९१	सामान्य (Fair)	४	६४
८३	सायल गाउँपालिका	१	रोकाया गाउँ	छपाली मा. वि.	५१.९३	सामान्य (Fair)	५	७०

क्र. स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
८४	सायल गाउँपालिका	५	डमरी	कालिका मा. वि.	५१.५७	सामान्य (Fair)	६	७१
८५	सायल गाउँपालिका	६	दलेख	हिमालय मा. वि.	४८.२८	सामान्य (Fair)	७	७९

ङ) बैतडी जिल्ला

क्र.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
१	डिलासैनी गाउँपालिका	६	ककरपाखा	सेटीगाउँ मा. वि.	७५.०९	मध्यम (Good)	१	१७
२	डिलासैनी गाउँपालिका	३	सीमार	दुर्गा मा. वि.	७०.८५	मध्यम (Good)	२	३०
३	डिलासैनी गाउँपालिका	३	पंसेरा	महादेव मा. वि.	७०.३०	मध्यम (Good)	३	३३
४	डिलासैनी गाउँपालिका	५	देवगाउँ	केदार मा. वि.	६५.१५	सामान्य (Fair)	४	४६
५	डिलासैनी गाउँपालिका	४	मठैराज	मठैराज मा. वि.	६३.९७	सामान्य (Fair)	५	५३
६	डिलासैनी गाउँपालिका	७	धामीगाँउ	शिक्षा केन्द्र अमर मा. वि.	६३.४१	सामान्य (Fair)	६	५७
७	डिलासैनी गाउँपालिका	१	नानरा	सरस्वती मा. वि.	६०.८०	सामान्य (Fair)	७	७२
८	डिलासैनी गाउँपालिका	२	गन्ना	समौजी मा. वि.	५८.९९	सामान्य (Fair)	८	८०
९	डिलासैनी गाउँपालिका	४	नुवाकोट	घटाल मा. वि.	५८.९६	सामान्य (Fair)	९	८२
१०	डिलासैनी गाउँपालिका	१	धावला	मण्डेश्वरी मा. वि.	५८.३१	सामान्य (Fair)	१०	८६

क.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
११	डिलासैनी गाउँपालिका	७	खेतागाउँ	डिलासैनी मा. वि.	५७.८९	सामान्य (Fair)	११	८७
१२	डिलासैनी गाउँपालिका	५	पुजारीगाउँ	कफलासैनी मा. वि.	५३.८७	सामान्य (Fair)	१२	१०९
१३	दशरथचन्द नगरपालिका	५	सुन्दरखानी	दशरथचन्द मा. वि.	६७.२९	सामान्य (Fair)	१	३९
१४	दशरथचन्द नगरपालिका	१ ०	रातामाटा	दानेश्वर नागार्जुन मा. वि.	६६.३३	सामान्य (Fair)	२	४१
१५	दशरथचन्द नगरपालिका	९	लमौता	जोशीबुङ्गा मा. वि.	६५.१२	सामान्य (Fair)	३	४७
१६	दशरथचन्द नगरपालिका	४	शाहीलेक	बिरेन्द्र मा. वि.	६४.६६	सामान्य (Fair)	४	४८
१७	दशरथचन्द नगरपालिका	१ ०	बाराकोट	दानेश्वर मा. वि.	६४.०६	सामान्य (Fair)	५	५२
१८	दशरथचन्द नगरपालिका	१	गुरुखोला	मणिलेक मा. वि.	६०.२०	सामान्य (Fair)	६	७६
१९	दशरथचन्द नगरपालिका	२	देहिमाडौं	निङ्गलासैनी मा.वि	६०.०६	सामान्य (Fair)	७	७८
२०	दशरथचन्द नगरपालिका	१ १	बतौली	नागार्चन मा.वि	५७.५३	सामान्य (Fair)	८	८८
२१	दशरथचन्द नगरपालिका	८	रानीबुङ्गा	जगदम्बा मा. वि.	५६.३४	सामान्य (Fair)	९	९३
२२	दशरथचन्द नगरपालिका	३	खातेडी	कुलौन मा. वि.	५६.२६	सामान्य (Fair)	१०	९५
२३	दशरथचन्द नगरपालिका	६	थालिगडा	कालिका मा. वि.	५५.९८	सामान्य (Fair)	११	९६
२४	दशरथचन्द नगरपालिका	७	सुर्काल	केदार शिला मा. वि.	५५.७०	सामान्य (Fair)	१२	९८
२५	दशरथचन्द नगरपालिका	१	कलौन देउगादा	शोभा मा. वि.	५५.५९	सामान्य (Fair)	१३	९९
२६	दशरथचन्द नगरपालिका	९	सिम लोडासै	केदार मा. वि.	५५.१६	सामान्य (Fair)	१४	१०२

क.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
२७	दशरथचन्द नगरपालिका	६	नगतदी	सरस्वती संस्कृत मा. वि.	५१.०९	सामान्य (Fair)	१५	११४
२८	दशरथचन्द नगरपालिका	७	एचेकाडा	कैलपालेश्वर मा.वि.	५०.४३	सामान्य (Fair)	१६	११८
२९	दशरथचन्द नगरपालिका	६	सेरा	गुरुकुल मा. वि.	५०.१५	सामान्य (Fair)	१७	१२०
३०	दशरथचन्द नगरपालिका	४	जर्ग	शिवस्थलि मा. वि.	४९.६०	सामान्य (Fair)	१८	१२१
३१	दशरथचन्द नगरपालिका	१ १	बगलेखान	केदारनागार्जुन मा.वि.	४३.८९	सामान्य (Fair)	१९	१२६
३२	दोगडाकेदार गाउँपालिका	३	श्रीकोट	सनातनधर्म मा. वि.	७९.१८	मध्यम (Good)	१	३
३३	दोगडाकेदार गाउँपालिका	२	मल्लाढीक	रौलेश्वर मा. वि.	७७.५५	मध्यम (Good)	२	८
३४	दोगडाकेदार गाउँपालिका	२	कफलकोट	रौलेश्वर मा. वि. काफलकोट	६८.८४	सामान्य (Fair)	३	३८
३५	दोगडाकेदार गाउँपालिका	६		भगवती मा. वि.	६५.४३	सामान्य (Fair)	४	४४
३६	दोगडाकेदार गाउँपालिका	७	चईपानी	भूमिराज मा. वि.	६३.००	सामान्य (Fair)	५	६१
३७	दोगडाकेदार गाउँपालिका	१	रिम	पञ्चदेव महानन्द मा. वि.	६१.२१	सामान्य (Fair)	६	६९
३८	दोगडाकेदार गाउँपालिका	८	कालागाउ	रौलेश्वर मा. वि	६०.६३	सामान्य (Fair)	७	७४
३९	दोगडाकेदार गाउँपालिका	४	पिपलकोट	केदार मा. वि.	५९.०२	सामान्य (Fair)	८	७९
४०	दोगडाकेदार गाउँपालिका	३	शान्तिपुर, श्रीकोट	चनैराज मा. वि.	५४.२१	सामान्य (Fair)	९	१०८

क.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
४१	दोगडाकेदार गाउँपालिका	५	दोली	न्वाली मा. वि.	५१.००	सामान्य (Fair)	१०	११६
४२	पञ्चेश्वर गाउँपालिका	५	रन्तोली	नागार्चन मा. वि.	६९.४१	सामान्य (Fair)	१	३४
४३	पञ्चेश्वर गाउँपालिका	३	माड	सोमेश्वर मा. वि.	६२.७६	सामान्य (Fair)	२	६३
४४	पञ्चेश्वर गाउँपालिका	४	आमचौरा	टाकतिलकपुर मा. वि.	६०.९७	सामान्य (Fair)	३	७१
४५	पञ्चेश्वर गाउँपालिका	४	सैलोडा	जवलपुर मा. वि.	५८.९७	सामान्य (Fair)	४	८१
४६	पञ्चेश्वर गाउँपालिका	३	कुलाउ	कुलाउ मा. वि.	५७.१०	सामान्य (Fair)	५	९०
४७	पञ्चेश्वर गाउँपालिका	२	बास्कु	देवथला मा. वि.	५४.९४	सामान्य (Fair)	६	१०४
४८	पञ्चेश्वर गाउँपालिका	१	सेरीलेक	डुग्रीखान मा. वि.	५३.४५	सामान्य (Fair)	७	११०
४९	पञ्चेश्वर गाउँपालिका	६	विजुली	आमपुर मा. वि.	५१.०६	सामान्य (Fair)	८	११५
५०	पञ्चेश्वर गाउँपालिका	५	तोला	जयपुर मा. वि.	५०.२८	सामान्य (Fair)	९	११९
५१	पाटन नगरपालिका	९	विजयपुर	ज्ञानेश्वर मा. वि.	८२.८४	मध्यम (Good)	१	२
५२	पाटन नगरपालिका	६	पाटन	कृष्ण मा. वि.	७६.६५	मध्यम (Good)	२	१०
५३	पाटन नगरपालिका	२	शिलङ्गा	सिद्धनाथ मा. वि.	७५.३६	मध्यम (Good)	३	१३
५४	पाटन नगरपालिका	३	गुरुडा, गौरीशङ्कर पोखरी	सिगास मा. वि.	७३.८४	मध्यम (Good)	४	२१
५५	पाटन नगरपालिका	९	हुक्केदाडा	सिद्देश्वर मा. वि.	७२.४९	मध्यम (Good)	५	२६

क.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
५६	पाटन नगरपालिका	५	पाटन	त्रिपुरेश्वर मा. वि.	७१.७४	मध्यम (Good)	६	२७
५७	पाटन नगरपालिका	३	गुजार	श्री मा. वि. गुजार	७१.३३	मध्यम (Good)	७	२९
५८	पाटन नगरपालिका	७	कैलपाल	उदयदेव मा. वि.	७०.८१	मध्यम (Good)	८	३२
५९	पाटन नगरपालिका	४	ठाँड	श्री भुमेश्वर मा. वि.	६३.३२	सामान्य (Fair)	९	५८
६०	पाटन नगरपालिका	१	मेलचौरा	सिद्देश्वर मा. वि.	६०.२९	सामान्य (Fair)	१०	७५
६१	पाटन नगरपालिका	१ ०	राजकोट मटे	कालिका मा. वि.	६०.१४	सामान्य (Fair)	११	७७
६२	पाटन नगरपालिका	१ ०	बडिखाना	सरस्वती मा. वि.	५५.९७	सामान्य (Fair)	१२	९७
६३	पाटन नगरपालिका	१ ०	डासेली	निलपालेश्वर मा. वि.	५५.५७	सामान्य (Fair)	१३	१००
६४	पाटन नगरपालिका	८	आरुबात	जनता मा. वि.	५४.४८	सामान्य (Fair)	१४	१०७
६५	पुचौंडी नगरपालिका	१	दाडिमपाखा	डिलेश्वरी मा. वि.	७८.५४	मध्यम (Good)	१	४
६६	पुचौंडी नगरपालिका	२		महेश्वरी मा. वि.	७८.०१	मध्यम (Good)	२	७
६७	पुचौंडी नगरपालिका	३	नाकाली	बिणेश्वर मा. वि.	७५.३२	मध्यम (Good)	३	१४
६८	पुचौंडी नगरपालिका	४	शिवाबो	महादेव मा. वि.	७३.१३	मध्यम (Good)	४	२२
६९	पुचौंडी नगरपालिका	५	न्यौपाने, कुवाकोट	भूमिराज मा. वि.	७१.४३	मध्यम (Good)	५	२८
७०	पुचौंडी नगरपालिका	८	मल्लादेही	नेपाल राष्ट्रिय मा. वि.	६९.३०	सामान्य (Fair)	६	३५
७१	पुचौंडी नगरपालिका	१ ०	गढीलेक	सत्यवादी मा. वि.	६९.१२	सामान्य (Fair)	७	३६

क.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
७२	पुचौंडी नगरपालिका	६	कफलढुङ्गा	भूमिराज मा. वि.	६६.१२	सामान्य (Fair)	८	४३
७३	पुचौंडी नगरपालिका	४	भटना	मालिका मा. वि.	६५.४३	सामान्य (Fair)	९	४५
७४	पुचौंडी नगरपालिका	३	न्वाला	भवानीस्थान मा. वि.	६४.५०	सामान्य (Fair)	१०	५०
७५	पुचौंडी नगरपालिका	६	भिकालीवि	महादेव मा. वि.	६४.०८	सामान्य (Fair)	११	५१
७६	पुचौंडी नगरपालिका	५	दहताल	भूमिराज मा. वि. दहताल	६३.८३	सामान्य (Fair)	१२	५४
७७	पुचौंडी नगरपालिका	९	सोपना	खेती मा. वि.	६३.४२	सामान्य (Fair)	१३	५६
७८	पुचौंडी नगरपालिका	१	खिमपुर आफला	निमुन मा. वि.	६३.२१	सामान्य (Fair)	१४	६०
७९	पुचौंडी नगरपालिका	७	बङगाउँ	गलिनाथ मा. वि.	६१.५३	सामान्य (Fair)	१५	६८
८०	पुचौंडी नगरपालिका	४	बागा	पहरौल मा. वि.	५८.३२	सामान्य (Fair)	१६	८५
८१	पुचौंडी नगरपालिका	१ ०	विजयपुर	शैलेश्वर मा. वि.	४६.४२	सामान्य (Fair)	१७	१२३
८२	पुचौंडी नगरपालिका	१ ०	महारागाउँ	गलेश्वर मा. वि.	४३.९०	सामान्य (Fair)	१८	१२५
८३	मेलौली नगरपालिका	७	काडा	मणिलेक मा. वि.	७३.९२	मध्यम (Good)	१	२०
८४	मेलौली नगरपालिका	२	सलेना	धर्मघर मा. वि.	६४.६२	सामान्य (Fair)	२	४९
८५	मेलौली नगरपालिका	६	हत्रंगा	जगदम्बा मा. वि.	६३.२३	सामान्य (Fair)	३	५९
८६	मेलौली नगरपालिका	२	स्यारी दुर्गास्थान	केदारेश्वर मा. वि.	५८.८६	सामान्य (Fair)	४	८३

क्र.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
८७	मेलौली नगरपालिका	१	शितलपुर	शितलपुर मा. वि.	५८.४४	सामान्य (Fair)	५	८४
८८	मेलौली नगरपालिका	९	बिशालपुर	बिशालपुर मा. वि.	५५.०१	सामान्य (Fair)	६	१०३
८९	मेलौली नगरपालिका	५	खलिगाद	दुर्गा मा. वि.	५४.७२	सामान्य (Fair)	७	१०६
९०	मेलौली नगरपालिका	८	कोटिगाउँ	कमलपुर मा. वि.	५१.९३	सामान्य (Fair)	८	१११
९१	मेलौली नगरपालिका	३	लेक	प्रितिपुर मा. वि.	५१.५५	सामान्य (Fair)	९	११२
९२	मेलौली नगरपालिका	७	गाउकोट	भरतपुर मा. वि.	५०.६१	सामान्य (Fair)	१०	११७
९३	मेलौली नगरपालिका	४	तितावै	विजयपुर मा. वि.	४९.५३	सामान्य (Fair)	११	१२२
९४	मेलौली नगरपालिका	२		सुदर्शन मा. वि.	४१.२३	सामान्य (Fair)	१२	१२८
९५	शिवनाथ गाउँपालिका	२	शार्माली	नागार्जुन मा. वि.	७५.१५	मध्यम (Good)	१	१५
९६	शिवनाथ गाउँपालिका	१	मटेला	शारदा मा. वि.	६३.७४	सामान्य (Fair)	२	५५
९७	शिवनाथ गाउँपालिका	४	स्वल्पला	चन्द्रदेवल मा. वि.	६२.९२	सामान्य (Fair)	३	६२
९८	शिवनाथ गाउँपालिका	६	बसेड़ोन्वा	हिरापुर मा. वि.	६१.१६	सामान्य (Fair)	४	७०
९९	शिवनाथ गाउँपालिका	५	कफाड़ी	उदय मा. वि.	६०.६७	सामान्य (Fair)	५	७३
१००	शिवनाथ गाउँपालिका	४	लोजनी	पिपलकोट मा. वि.	५५.२९	सामान्य (Fair)	६	१०१
१०१	शिवनाथ गाउँपालिका	३	पुडिल बछला	श्रीपुर मा. वि.	४२.९०	सामान्य (Fair)	७	१२७
१०२	सिगास गाउँपालिका	२	गाजरी	श्री अर्जुन मा. वि.	८४.६१	मध्यम (Good)	१	१
१०३	सिगास गाउँपालिका	२	सिगास	शिवलिङ्ग मा. वि.	७८.४४	मध्यम (Good)	२	५

क.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
१०४	सिगास गाउँपालिका	८	लेक, भूमिराजमाडौं	लेक लुपुड मा. वि.	७७.५२	मध्यम (Good)	३	९
१०५	सिगास गाउँपालिका	३	कोटिली	सिगास मा. वि.	७६.३२	मध्यम (Good)	४	११
१०६	सिगास गाउँपालिका	१	इराना	पञ्चोदय मा. वि.	७६.१५	मध्यम (Good)	५	१२
१०७	सिगास गाउँपालिका	१	बजकोट	नरेन्द्रपुर मा. वि.	७५.१२	मध्यम (Good)	६	१६
१०८	सिगास गाउँपालिका	५	खैरकोट	भुवनेश्वरी मा. वि.	७५.०५	मध्यम (Good)	७	१८
१०९	सिगास गाउँपालिका	६	थला	भूमिराज मा. वि.	७५.०२	मध्यम (Good)	८	१९
११०	सिगास गाउँपालिका	३	चमडेखर्क	भुवनभास्कर मा. वि.	७३.०४	मध्यम (Good)	९	२३
१११	सिगास गाउँपालिका	६	काँडा	महादेव मा. वि.	७२.७५	मध्यम (Good)	१०	२४
११२	सिगास गाउँपालिका	५	ढुङ्गाउ	शारदा मा. वि.	७२.५९	मध्यम (Good)	११	२५
११३	सिगास गाउँपालिका	४	सिगास	शिव मा. वि.	७०.८४	मध्यम (Good)	१२	३१
११४	सिगास गाउँपालिका	६	लेकमबस्ती	गणेश मा. वि.	६८.९७	सामान्य (Fair)	१३	३७
११५	सिगास गाउँपालिका	७	न्वाघर	बालकृष्ण मा. वि.	६६.२२	सामान्य (Fair)	१४	४२
११६	सिगास गाउँपालिका	९	गन्सुर, पोडा	उदय मा. वि.	५७.१८	सामान्य (Fair)	१५	८९
११७	सुर्नया गाउँपालिका	२	सुर्नया	वासुदेव मा. वि.	७८.१६	मध्यम (Good)	१	६
११८	सुर्नया गाउँपालिका	३	गोयाली	भुवनेश्वर मा. वि.	६६.५८	सामान्य (Fair)	२	४०
११९	सुर्नया गाउँपालिका	७	झाड्बो	कैलपाल मा. वि.	६२.३८	सामान्य (Fair)	३	६४

क.स.	स्थानीय तह	वार्ड	टोल	विद्यालयको नाम	जम्मा प्राप्ताङ्क	स्तर निर्धारण	विद्यालयको क्रम (स्थानीय तहस्तर)	विद्यालयको क्रम (जिल्लास्तर)
१२०	सुर्नया गाउँपालिका	७	काठमडा	केदार मा. वि.	६२.०७	सामान्य (Fair)	४	६५
१२१	सुर्नया गाउँपालिका	१	गुर्केली	उच्चाकोट मा. वि.	६२.०५	सामान्य (Fair)	५	६६
१२२	सुर्नया गाउँपालिका	६	मुसे रौटे	सिगास मा. वि.	६१.७६	सामान्य (Fair)	६	६७
१२३	सुर्नया गाउँपालिका	४	फाटीगडा	राष्ट्रिय मा. वि.	५७.००	सामान्य (Fair)	७	९१
१२४	सुर्नया गाउँपालिका	५	रामकावरायल	रौलेश्वर मा. वि.	५६.७६	सामान्य (Fair)	८	९२
१२५	सुर्नया गाउँपालिका	६	मूलखटाली	शङ्कर संस्कृत मा.वि.	५६.३०	सामान्य (Fair)	९	९४
१२६	सुर्नया गाउँपालिका	२	ज्वानी	नेपाल राष्ट्रिय मा. वि.	५४.७४	सामान्य (Fair)	१०	१०५
१२७	सुर्नया गाउँपालिका	७	पत्थरकोट	भुवनेश्वर मा. वि.	५१.४४	सामान्य (Fair)	११	११३
१२८	सुर्नया गाउँपालिका	४	पालिगडा	उदयदेव मा. वि.	४५.३१	सामान्य (Fair)	१२	१२४

क्र.सं.	जिल्ला	विद्यालयको नाम ठेगाना	लगानी क्षेत्र					प्रक्रिया क्षेत्र							उपलब्धि क्षेत्र						विद्यार्थी सङ्ख्या क्षेत्र		जम्मा (१००%)	कार्यसम्पादन स्तर
			विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)	शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)	समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)	जम्मा (८१)	भार (२५%)	कक्षा शिक्षण (३०)	विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)	शिक्षकको पेसागत विकास (२१)	नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)	सह/अतिरिक्त क्रियाकलाप (१८)	जम्मा (१३८)	भार (३०%)	नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)	सिकाइ उपलब्धि (१५)	सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)	शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)	जम्मा (४५)	भार (४०%)	जम्मा (५)	भार (५%)		
१	इलाम	अमर मा. वि. बरबोट, इलाम-४	४०	१९	८	६७	२०.७	१८	१४	११	४६	१६	१०५	२२.८	१४	१२	५	६	३७	३२.८९	१०५	२	७८.३९	मध्यम
२	इलाम	वीणापाणि मा. वि. पुवा मझुवा, इलाम-३	३६	१८	७	६१	१८.८	२६	१५	८	४३	१४	१०६	२३.	१३	१४	६	५	३८	३३.७८	१०६	१	७६.६५	मध्यम
३	इलाम	बालमण्डल मा. वि. जस्बिरे, इलाम-४	३१	१८	७	५६	१७.३	२०	१०	९	३८	१४	९१	१९.८	१३	११	५	४	३३	२९.३३	९१	१	६७.४	सामान्य
४	इलाम	नेपालटार मा. वि. साखेजुँग, इलाम-१	३३	१९	६	५८	१७.९	२२	१५	१०	३५	१५	९७	२१.१	७	१३	४	४	२८	२४.८९	९७	१	६४.८८	सामान्य
५	इलाम	नन्द मा. वि. गोदक, इलाम-१०	३५	२०	८	६३	१९.४	२३	१३	७	४२	१५	१००	२१.७	९	७	४	४	२४	२१.३३	१००	१	६३.५२	सामान्य
६	इलाम	सुम्बेक मा. वि. सुम्बेक, इलाम-२	३६	१८	३	५७	१७.६	२२	११	७	४२	१४	९६	२०.९	८	१०	५	४	२७	२४.	९६	१	६३.४६	सामान्य
७	इलाम	आदर्श मा. वि . सुन्तलाबारी, इलाम-७	३६	१९	७	६२	१९.१	१९	११	११	३७	१०	८८	१९.१	५	७	४	५	२१	१८.६७	८८	५	६१.९३	सामान्य
८	इलाम	सप्तमाई गुरुकुल संस्कृत विद्याश्रम मा वि तोरी बारी, इलाम-५	२२	१६	८	४६	१४.२	१०	५	८	२९	१२	६४	१३.९	१२	१३	४	४	३३	२९.३३	६४	०	५७.४४	सामान्य
९	इलाम	शारदा मा. वि. बेतिनी, इलाम-३	२८	१७	५	५०	१५.४	१७	१३	८	३२	१२	८२	१७.८	७	१२	४	४	२७	२४.	८२	०	५७.२६	सामान्य
१०	इलाम	बाल्कान्य मा. वि. सोयाक, इलाम-११	२६	१६	१०	५२	१६.	१२	८	७	३२	७	६६	१४.३	१२	८	३	४	२७	२४.	६६	१	५५.४	सामान्य
११	इलाम	पूर्ण स्मारक मा. वि. तेरसे गाउँ, प्रगति टोल, इलाम-१०	२४	१७	७	४८	१४.८	८	८	५	२३	३	४७	१०.२	१४	९	४	४	३१	२७.५६	४७	१	५३.५९	सामान्य
१२	इलाम	भगवती मा. वि. गोलाखर्क, इलाम-९	२५	१८	८	५१	१५.७	१३	७	४	२५	४	५३	११.५	८	१२	४	४	२८	२४.८९	५३	१	५३.१५	सामान्य
१३	इलाम	साङ्गरुम्बा मा. वि. साङ्गरुम्बा, इलाम-१२	२९	१९	९	५७	१७.६	२०	१०	४	३०	९	७३	१५.९	४	४	४	४	१६	१४.२२	७३	१	४८.६८	सामान्य
१४	इलाम	जनता मा. वि . बाहगोठे, चुलाचुली-२	४४	१९	९	७२	२२.२	२५	१६	१३	३९	१५	१०८	२३.५	१५	९	४	५	३३	२९.३३	१०८	३	७८.०३	मध्यम
१५	इलाम	जनता मा. वि. कमल, माङ्रतोक, चुलाचुली-१	४१	१७	८	६६	२०.४	२२	१४	१२	३५	१४	९७	२१.१	१४	१०	४	४	३२	२८.४४	९७	२	७१.९	मध्यम
१६	इलाम	बझोगाउँ मा वि सिखरकटेरी, चुलाचुली-५	२९	१७	७	५३	१६.४	२०	११	१२	४०	१४	९७	२१.१	१३	१४	५	४	३६	३२.	९७	१	७०.४४	मध्यम
१७	इलाम	भानु मा वि बुकुवा, चुलाचुली-५	३४	१७	५	५६	१७.३	२१	१५	५	४२	१५	९८	२१.३	७	८	६	५	२६	२३.११	९८	२	६३.७	सामान्य
१८	इलाम	मिक्लाचोङ्रग मा. वि. साकफारा, चुलाचुली-६	२५	१६	७	४८	१४.८	१६	१२	८	३०	१२	७८	१७.	१४	११	५	४	३४	३०.२२	७८	०	६१.९९	सामान्य
१९	इलाम	बालज्योती मा. वि. कन्चनजङ्घा, चुलाचुली-४	२९	१५	५	४९	१५.१	१४	९	१०	३०	१३	७६	१६.५	६	१४	४	४	२८	२४.८९	७६	४	६०.५३	सामान्य
२०	इलाम	राष्ट्रप्रेमी मा. वि. फुङ्रनाम, चुलाचुली-६	२३	१६	५	४४	१३.६	१४	११	६	३२	१२	७५	१६.३	१०	१४	४	४	३२	२८.४४	७५	१	५९.३३	सामान्य
२१	इलाम	किरातेश्वर मा. वि. पोल्टीमारी, चुलाचुली-३	३१	१६	७	५४	१६.७	१९	११	९	३७	१४	९०	१९.६	२	१२	५	४	२३	२०.४४	९०	२	५८.६८	सामान्य
२२	इलाम	भानुभक्त मा. वि. माङ्गलबोरे, देउमाई-४	४६	१९	११	७६	२३.५	२९	१८	१६	४९	१७	१२९	२८.	७	१४	६	६	३३	२९.३३	१२९	४	८४.८३	मध्यम
२३	इलाम	जितपुर मा. वि. जितपुर, देउमाई-९	४१	२०	८	६९	२१.३	२६	१८	१६	५०	१५	१२५	२७.२	७	१४	४	५	३०	२६.६७	१२५	३	७८.१४	मध्यम
२४	इलाम	खन्द्रुङ मा. वि. सिद्धिथुम्का, देउमाई-७	३५	१९	८	६२	१९.१	१६	१५	१२	४५	१६	१०४	२२.६	८	१३	५	५	३१	२७.५६	१०४	२	७१.३	मध्यम
२५	इलाम	पञ्च मा. वि. बजार, देउमाई-३	३५	१९	७	६१	१८.८	१८	१०	१०	४५	१५	९८	२१.३	११	१२	६	४	३३	२९.३३	९८	१	७०.४६	मध्यम
२६	इलाम	भगवती मा. वि. केबाबुङ, देउमाई-५	३०	१६	७	५३	१६.४	२०	१४	८	४४	१४	१००	२१.७	१६	९	५	४	३४	३०.२२	१००	१	६९.३२	सामान्य
२७	इलाम	डम्बरदेवी मा. वि. चर्मेता, देउमाई-१	३३	१८	१०	६१	१८.८	१९	१६	८	३८	१८	९९	२१.५	१०	१२	५	४	३१	२७.५६	९९	१	६८.९	सामान्य
२८	इलाम	पञ्चकन्या मा. वि. फुटुक, देउमाई-६	३०	१८	६	५४	१६.७	१७	१४	४	३१	१४	८०	१७.४	१०	१३	५	४	३२	२८.४४	८०	१	६३.५	सामान्य
२९	इलाम	खाम्बाङ मा. वि. खाम्बाङ्ग, फाकफोकथुम-१	२६	१७	४	४७	१४.५	२०	१२	६	३४	१६	८८	१९.१	१५	११	४	४	३४	३०.२२	८८	०	६३.८६	सामान्य
३०	इलाम	सिंहदेवी मा. वि. शुकबोरे, फाकफोकथुम-३	३७	१७	९	६३	१९.४	२१	१६	१३	२९	१४	९३	२०.२	८	१२	३	३	२६	२३.११	९३	१	६३.७७	सामान्य
३१	इलाम	सिंहदेवी मा. वि. फुएतप्पा, फाकफोकथुम-४	२४	१९	५	४८	१४.८	१९	१२	१०	३४	१३	८८	१९.१	१३	११	४	४	३२	२८.४४	८८	१	६३.३९	सामान्य
३२	इलाम	राष्ट्रिय मा. वि. कोल्चोटे, फाकफोकथुम-२	२६	१४	८	४८	१४.८	२०	१०	९	४०	१२	९१	१९.८	११	१२	४	४	३१	२७.५६	९१	१	६३.१५	सामान्य
३३	इलाम	सिंहदेवी मा. वि. शिकारी भञ्ज्याङ, फाकफोकथुम-७	२७	१८	५	५०	१५.४	१९	१२	१०	२८	१५	८४	१८.३	१०	१०	४	४	२८	२४.८९	८४	१	५९.५८	सामान्य
३४	इलाम	जालपा मा. वि. लुम्दे, फाकफोकथुम-५	२६	१७	४	४७	१४.५	१८	१०	९	३४	१३	८४	१८.३	११	१०	४	४	२९	२५.७८	८४	१	५९.४४	सामान्य
३५	इलाम	जन कल्याण मा. वि. दोकानडाँडा, फाकफोकथुम-७	२१	१६	५	४२	१३.	१७	१०	६	२५	१२	७०	१५.२	१५	११	४	४	३४	३०.२२	७०	१	५९.४	सामान्य
३६	इलाम	जानकी मा. वि. पोखरी, फाकफोकथुम-६	२४	१७	६	४७	१४.५	१७	१२	७	१९	९	६४	१३.९	१४	११	४	४	३३	२९.३३	६४	१	५८.७५	सामान्य
३७	इलाम	फलटि मा. वि. फलटि, फाकफोकथुम-६	२६	१६	६	४८	१४.८	१७	११	६	३०	१३	७७	१६.७	१२	९	४	४	२९	२५.७८	७७	१	५८.३३	सामान्य
३८	इलाम	विष्णु मा. वि. फुरातप्पा, फाकफोकथुम-४	२६	१८	३	४७	१४.५	१६	१०	९	३१	११	७७	१६.७	९	१२	४	४	२९	२५.७८	७७	१	५८.०२	सामान्य

क.सं.	जिल्ला	विद्यालयको नाम ठेगाना	लगानी क्षेत्र					प्रक्रिया क्षेत्र							उपलब्धि क्षेत्र						विद्यार्थी सङ्ख्या क्षेत्र		जम्मा	कार्यसम्पादन स्तर
			विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)	शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)	समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)	जम्मा (८१)	भार (२५%)	कक्षा शिक्षण (३०)	विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)	शिक्षकको पेसागत विकास (२१)	नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)	सह/अतिरिक्त कियाकलाप (१८)	जम्मा (१३८)	भार (३०%)	नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)	सिकाइ उपलब्धि (१५)	सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)	शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)	जम्मा (४५)	भार (४०%)	जम्मा (५)	भार (५%)		
३९	इलाम	छायादेवी मा. वि. लुँगुरसुँगडाड, फाकफोकथुम-१	२९	१५	६	५०	१५.४	१२	९	३	३१	६	६१	१३.३	१०	९	३	३	२५	२२.२२	६१	१	५१.९२	सामान्य
४०	इलाम	अमर कल्याण मा. वि. नयाँबजार, माई-१	३६	१९	७	६२	१९.१	१६	१४	१५	४३	१३	१०१	२२.	८	१२	६	६	३२	२८.४४	१०१	२	७१.४४	मध्यम
४१	इलाम	शिरिसे मा. वि. सोयाङ, माई-५	३५	१७	६	५८	१७.९	२०	१६	९	३२	१५	९२	२०.	१५	१२	४	४	३५	३१.११	९२	१	७०.०१	मध्यम
४२	इलाम	नाम्सालिङ मा. वि. नाम्सालिङ, माई-३	३२	१८	८	५८	१७.९	१३	१०	१०	४३	१५	९१	१९.८	१४	१२	५	४	३५	३१.११	९१	१	६९.७९	सामान्य
४३	इलाम	नेपालज्योति मा. वि. डाँडागाउँ, माई-४	३४	१७	९	६०	१८.५	१८	१२	८	४०	१५	९३	२०.२	८	१२	४	५	२९	२५.७८	९३	१	६५.५१	सामान्य
४४	इलाम	सरस्वती मा. वि. सोयाङ, खरीडाँडा, माई-५	३२	१८	८	५८	१७.९	२०	१५	९	३३	१३	९०	१९.६	१०	११	४	४	२९	२५.७८	९०	१	६४.२४	सामान्य
४५	इलाम	शिवमाई मा. वि. प्रेमेजुङ, माई-१	३०	१६	७	५३	१६.४	१५	१३	७	३९	११	८५	१८.५	११	१३	४	४	३२	२८.४४	८५	०	६३.२८	सामान्य
४६	इलाम	प्याङ मा. वि. प्याङ, माई-६	३१	१६	७	५४	१६.७	१५	१३	५	४०	१२	८५	१८.५	९	११	४	४	२८	२४.८९	८५	१	६१.०३	सामान्य
४७	इलाम	ज्ञानोदय मा. वि. जोगमाई, माई-२	३१	१७	७	५५	१७.	१६	१४	११	३६	१२	८९	१९.३	९	४	४	४	२१	१८.६७	८९	१	५५.९९	सामान्य
४८	इलाम	हिमालय मा. वि. लुम्बक, माई-१०	३२	१८	७	५७	१७.६	२२	१४	१४	४१	१७	१०८	२३.५	१५	१४	४	४	३७	३२.८९	१०८	१	७४.९६	मध्यम
४९	इलाम	कन्काई मा. वि. सितली, माई-२	३५	१८	३	५६	१७.३	२२	१५	१८	४६	१२	११३	२४.६	११	१०	४	४	२९	२५.७८	११३	४	७१.६३	मध्यम
५०	इलाम	लक्ष्मी आदर्श मा. वि. विष्नेटार, माई-८	३७	२०	४	६१	१८.८	१९	१४	९	४१	१०	९३	२०.२	१२	१४	४	४	३४	३०.२२	९३	२	७१.२७	मध्यम
५१	इलाम	भगवती मा. वि. गोतामेतार, माई-६	३६	१७	७	६०	१८.५	२१	१४	११	३८	९	९३	२०.२	९	१४	४	४	३१	२७.५६	९३	२	६८.२९	सामान्य
५२	इलाम	कृष्ण मा. वि. धाक्ले, माई-५	३०	१९	७	५६	१७.३	१६	११	७	४५	१०	८९	१९.३	१३	१४	४	४	३५	३१.११	८९	०	६७.७४	सामान्य
५३	इलाम	सरस्वती मा. वि. भुसे खोला, माई-३	२८	१८	७	५३	१६.४	१६	१०	११	४२	१२	९१	१९.८	८	१४	४	३	२९	२५.७८	९१	१	६२.९२	सामान्य
५४	इलाम	जनता मा. वि. चिसापानी, माई-९	२७	१९	३	४९	१५.१	१७	१५	११	४५	१०	९८	२१.३	४	१३	४	४	२५	२२.२२	९८	२	६०.६५	सामान्य
५५	इलाम	शिशु सेवा मा. वि. चेप्टी, माई-२	२३	१९	३	४५	१३.९	१९	१०	७	३७	१५	८८	१९.१	१०	१३	२	३	२८	२४.८९	८८	१	५८.९१	सामान्य
५६	इलाम	बिरेन्द्र मा. वि . गौतम बुढ टोल, कपरसुका, माई-७	२७	१८	५	५०	१५.४	१४	१०	५	३८	१२	७९	१७.२	६	१४	३	३	२६	२३.११	७९	२	५७.७२	सामान्य
५७	इलाम	युवावर्ष मा. वि. सुन्धुवा, माई-१	२७	१८	४	४९	१५.१	२०	१५	६	३४	१३	८८	१९.१	७	८	३	४	२२	१९.५६	८८	१	५४.८१	सामान्य
५८	इलाम	महेन्द्रोदय मा. वि. दुइरोडाँडा नाङरूङ, माङसेबुङ-१	२८	१८	७	५३	१६.४	२३	१६	११	३३	१६	९९	२१.५	१६	१३	४	२	३५	३१.११	९९	१	६९.९९	सामान्य
५९	इलाम	इभाङ मा. वि. इभाङ, माङसेबुङ-२	२९	१७	६	५२	१६.	२४	१७	१५	४४	१५	११५	२५.	१२	१२	२	२	२८	२४.८९	११५	१	६६.९४	सामान्य
६०	इलाम	जीवन ज्योति मा. वि., माङसेबुङ-३	२७	१६	९	५२	१६.	१८	१३	८	४८	१७	१०४	२२.६	८	१२	२	५	२७	२४.	१०४	१	६३.६६	सामान्य
६१	इलाम	सरस्वती मा. वि. भालुटार, माङसेबुङ-५	३४	१९	६	५९	१८.२	१४	९	९	४४	१५	९१	१९.८	६	८	४	३	२१	१८.६७	९१	५	६१.६६	सामान्य
६२	इलाम	चिसोपानी मा. वि., माङसेबुङ-६	२७	१९	३	४९	१५.१	१७	१६	६	४४	१२	९५	२०.७	१०	५	४	४	२३	२०.४४	९५	३	५९.२२	सामान्य
६३	इलाम	दुर्गा मा. वि., माङसेबुङ-३	२५	१५	७	४७	१४.५	१०	१०	४	३०	११	६५	१४.१	१२	१०	३	४	२९	२५.७८	६५	१	५५.४१	सामान्य
६४	इलाम	विधा सिर्जनात्मक मा. वि., माङसेबुङ-४	२२	१५	२	३९	१२.	१३	१४	४	२३	१३	६७	१४.६	१२	७	४	५	२८	२४.८९	६७	१	५२.४९	सामान्य
६५	इलाम	मोतीराम मा. वि. सालकपुर, रोङ-६	३७	२०	९	६६	२०.४	२७	१६	१६	४४	१५	११८	२५.७	१७	१४	५	५	४१	३६.४४	११८	१	८३.४७	मध्यम
६६	इलाम	शान्ति निकेतन मा. वि. कुटीडाँडा, रोङ-३	४२	१९	६	६७	२०.७	२४	१७	१५	४१	१६	११३	२४.६	१६	१२	४	४	३६	३२.	११३	१	७८.२४	मध्यम
६७	इलाम	कुवापानी मा. वि. कुवापानी, रोङ-६	३५	१८	९	६२	१९.१	२५	१६	१०	३९	१२	१०२	२२.२	१५	१२	५	५	३७	३२.८९	१०२	१	७५.२	मध्यम
६८	इलाम	उमा महेश्वर मा. वि. नाखोपा, रोङ-५	३४	१९	१०	६३	१९.४	२३	१५	८	४२	१२	१००	२१.७	१५	१०	५	५	३५	३१.११	१००	१	७३.२९	मध्यम
६९	इलाम	शशी मा. वि. बदमटार, रोङ-२	३४	१७	८	५९	१८.२	२३	१४	९	४५	१०	१०१	२२.	१३	१४	४	५	३६	३२.	१०१	१	७३.१७	मध्यम
७०	इलाम	सरस्वती मा. वि. भालुझोडा, रोङ-४	३८	१७	८	६३	१९.४	२२	१६	१३	३९	१६	१०६	२३.	१७	८	४	४	३३	२९.३३	१०६	१	७२.८२	मध्यम
७१	इलाम	बहुबन मा. वि. बहुबन, रोङ-५	३९	१८	६	६३	१९.४	२४	१५	९	३८	१३	९९	२१.५	११	१३	४	४	३२	२८.४४	९९	१	७०.४१	मध्यम
७२	इलाम	शान्तिपुर मा. वि. चैन्पुरे, रोङ-२	३६	१६	८	६०	१८.५	२०	१६	९	३८	१५	९८	२१.३	१६	९	४	४	३३	२९.३३	९८	१	७०.१६	मध्यम
७३	इलाम	सरस्वती मा. वि. रम्घाङ, रोङ-६	२७	१५	७	४९	१५.१	२१	१५	१२	३८	१५	१०१	२२.	९	११	४	४	२८	२४.८९	१०१	१	६२.९७	सामान्य
७४	इलाम	भगवती मा. वि. जमुना, सन्दकपुर-५	२८	१८	८	५४	१६.७	२५	१०	८	४१	१०	९४	२०.४	१६	१३	४	४	३७	३२.८९	९४	१	७०.९९	मध्यम
७५	इलाम	माइपोखरी संस्कृत मा. वि. डाँडाखर्क, सन्दकपुर-३	३३	१९	८	६०	१८.५	२७	१६	१२	४१	१३	१०९	२३.७	१३	९	४	४	३०	२६.६७	१०९	१	६९.८८	सामान्य
७६	इलाम	सरस्वती मा. वि. याक्पी, सन्दकपुर-३	३०	१८	५	५३	१६.४	२१	१३	११	४५	११	१०१	२२.	११	११	५	४	३१	२७.५६	१०१	२	६७.८७	सामान्य

क.सं.	जिल्ला	विद्यालयको नाम ठेगाना	लगानी क्षेत्र					प्रक्रिया क्षेत्र							उपलब्धि क्षेत्र						विद्यार्थी सङ्ख्या क्षेत्र		जम्मा (१००%)	कार्यसम्पादन स्तर
			विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)	शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)	समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)	जम्मा (८१)	भार (२५%)	कक्षा शिक्षण (३०)	विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)	शिक्षकको पेसागत विकास (२१)	नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)	सह/अतिरिक्त क्रियाकलाप (१८)	जम्मा (१३८)	भार (३०%)	नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)	सिकाइ उपलब्धि (१५)	सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)	शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)	जम्मा (४५)	भार (४०%)	जम्मा (५)	भार (५%)		
७७	इलाम	प्रबोध मा. वि. माँवु, सन्दकपुर-४	३३	१९	९	६१	१८.८	१८	११	८	४६	१४	९७	२१.१	१३	७	४	४	२८	२४.८९	९७	१	६५.८	सामान्य
७८	इलाम	श्याम्बल मा. वि. माइमझुवा, सन्दकपुर-२	३०	१८	८	५६	१७.३	२२	१५	११	४८	१५	१११	२४.१	६	९	५	४	२४	२१.३३	१११	१	६३.७५	सामान्य
७९	इलाम	आदरणीय मा. वि. माइपोखरी, सन्दकपुर-१	३२	१८	६	५६	१७.३	१६	१३	४	३९	१२	८४	१८.३	१३	८	३	४	२८	२४.८९	८४	१	६१.४३	सामान्य
८०	इलाम	जनक मा. वि. अन्तुपोखरी, सूर्योदय-४	४२	२०	८	७०	२१.६	२८	१८	१९	४९	१८	१३२	२८.७	९	१३	६	५	३३	२९.३३	१३२	१	८०.६३	मध्यम
८१	इलाम	फिक्कल मा. वि. फिक्कल, सूर्योदय-१०	४३	२०	८	७१	२१.९	२८	१७	१७	४९	१६	१२७	२७.६	८	११	४	५	२८	२४.८९	१२७	३	७७.४१	मध्यम
८२	इलाम	मेची मा. वि, तिन्ब्लक, सूर्योदय-४	३४	१८	८	६०	१८.५	२४	१५	७	४७	१४	१०७	२३.३	१५	१२	४	५	३६	३२.	१०७	०	७३.७८	मध्यम
८३	इलाम	बौद्धधाम मा. वि. बौद्धधाम, सूर्योदय-२	४०	१९	१०	६९	२१.३	२५	१८	११	४०	१८	११२	२४.३	१०	९	५	५	२९	२५.७८	११२	१	७२.४२	मध्यम
८४	इलाम	सिहदेवी मा. वि, मङ्गलबारे, सूर्योदय-१	३०	१६	८	५४	१६.७	२३	१५	१०	३६	१४	९८	२१.३	१८	९	६	५	३८	३३.७८	९८	०	७१.७५	मध्यम
८५	इलाम	कृष्णाश्रम मा. वि. कन्याम, चियाबारी, सूर्योदय-७	२८	१७	७	५२	१६.	१६	१३	७	३७	१३	८६	१८.७	१४	१३	३	४	३४	३०.२२	८६	२	६६.९७	सामान्य
८६	इलाम	बिरेन्द्र मा. वि, आइतबारे, सूर्योदय-११	३३	१५	७	५५	१७.	२४	१५	६	२७	१४	८६	१८.७	१०	१५	५	४	३४	३०.२२	८६	०	६५.८९	सामान्य
८७	इलाम	करफोक विद्यामन्दिर मा. वि, पन्चकन्या करफोक, सूर्योदय-१२	३८	१६	७	६१	१८.८	१२	१२	७	३५	१२	७८	१७.	१३	१२	३	३	३१	२७.५६	७८	२	६५.३४	सामान्य
८८	इलाम	हिमालय मा. वि. कमेरे, सूर्योदय-१	२९	१८	१०	५७	१७.६	२६	१८	१३	३४	१४	१०५	२२.८	१३	२	५	४	२४	२१.३३	१०५	१	६२.७५	सामान्य
८९	इलाम	समालबुङ मा. वि. शान्तिबजार, सूर्योदय-५	२५	१५	६	४६	१४.२	८	१२	५	३४	१२	७१	१५.४	१२	१२	४	४	३२	२८.४४	७१	१	५९.०८	सामान्य
९०	इलाम	सरस्वती मा. वि. बतासे, सूर्योदय-१४	२५	१८	७	५०	१५.४	१३	१३	३	३०	१३	७२	१५.७	१२	१२	३	३	३०	२६.६७	७२	१	५८.७५	सामान्य
९१	इलाम	गणेश्वरी मा. वि. मलिम, सूर्योदय-१२	१९	१२	५	३६	११.१	११	११	५	२७	१२	६६	१४.३	१३	११	४	२	३०	२६.६७	६६	१	५३.१३	सामान्य
९२	इलाम	ज्योति मा. वि. लक्ष्मीपुर, सूर्योदय-१३	२१	१४	७	४२	१३.	१३	१२	६	३२	११	७४	१६.१	८	१०	२	४	२४	२१.३३	७४	१	५१.३८	सामान्य
९३	इलाम	बुद्ध मा. वि. लक्ष्मीपुर, सूर्योदय-१४	१७	१६	६	३९	१२.	११	७	४	२८	११	६१	१३.३	१०	९	३	४	२६	२३.११	६१	१	४९.४१	सामान्य
९४	जाजरकोट	दुगदिबी मा. वि. भार्गा, कुसे-६	२८	१६	९	५३	१६.४	२७	१४	११	४८	१२	११२	२४.३	१६	१४	५	४	३९	३४.६७	११२	२	७७.३७	मध्यम
९५	जाजरकोट	मालटाकुरा मा. वि. तम्ती, कुसे-४	३२	१७	९	५८	१७.९	२४	११	१०	४१	१६	१०२	२२.२	१६	१२	५	४	३७	३२.८९	१०२	३	७५.९६	मध्यम
९६	जाजरकोट	तपोधेनु मा. वि, काफलपाटा, कुसे-१	१७	१४	९	४०	१२.३	१७	१४	९	४५	१४	९९	२१.५	१८	१४	४	५	४१	३६.४४	९९	४	७४.३१	मध्यम
९७	जाजरकोट	भगवती मा. वि. मेटुखाना, कुसे-३	१९	१३	६	३८	११.७	१९	९	५	३६	१०	७९	१७.२	१८	१४	४	५	४१	३६.४४	७९	३	६८.३५	सामान्य
९८	जाजरकोट	नेपाल राष्ट्रिय मा. वि. समाकोट, कुसे-७	२९	१५	८	५२	१६.	२३	१२	१०	४२	१२	९९	२१.५	१०	१४	४	४	३२	२८.४४	९९	२	६८.०२	सामान्य
९९	जाजरकोट	मान्नेढुङ्गा मा. वि. टालेगाउँ, कुसे-२	२५	१२	८	४५	१३.९	२२	१२	१०	४६	१५	१०५	२२.८	१२	८	४	५	२९	२५.७८	१०५	५	६७.४९	सामान्य
१००	जाजरकोट	सरस्वती मा. वि. रिजापहाड़ा, कुसे-८	१८	१४	६	३८	११.७	९	७	४	३८	१०	६८	१४.८	११	१४	४	३	३२	२८.४४	६८	४	५८.९६	सामान्य
१०१	जाजरकोट	दिपेन्द्र मा. वि. घरंगा, कुसे-६	२१	१५	५	४१	१२.७	१३	९	४	४०	१४	८०	१७.४	११	१२	४	३	३०	२६.६७	८०	२	५८.७१	सामान्य
१०२	जाजरकोट	पशुपति मा. वि. दम्दाला, कुसे-५	२५	१५	५	४५	१३.९	१४	८	८	३२	१३	७५	१६.३	११	१०	४	३	२८	२४.८९	७५	३	५८.०८	सामान्य
१०३	जाजरकोट	लक्ष्मी प्राप्ति मा. वि, खुर्पा, कुसे-५	२८	१६	३	४७	१४.५	१४	८	७	३७	११	७७	१६.७	२	१२	४	४	२२	१९.५६	७७	५	५५.८	सामान्य
१०४	जाजरकोट	जनता मा. वि. समईला, कुसे-७	१४	१२	७	३३	१०.२	९	६	२	३०	१२	५९	१२.८	१३	१३	४	४	३४	३०.२२	५९	२	५५.२३	सामान्य
१०५	जाजरकोट	धर्पु मा. वि, ढिमे, कुसे-५	२८	१५	६	४९	१५.१	१३	१०	७	३६	१२	७८	१७.	८	७	४	३	२२	१९.५६	७८	२	५३.६४	सामान्य
१०६	जाजरकोट	जनता मा. वि, बैंक, कुसे-९	२५	१५	४	४४	१३.६	१९	१०	८	३५	९	८१	१७.६	५	६	४	४	१९	१६.८९	८१	५	५३.०८	सामान्य
१०७	जाजरकोट	श्री राम मा. वि. खलयकुरा, छेडागाड-१०	२६	१४	८	४८	१४.८	१८	११	१२	३९	१५	९५	२०.७	१६	१३	४	४	३७	३२.८९	९५	४	७२.३६	मध्यम
१०८	जाजरकोट	जनप्रिय मा. वि. दशेरा, छेडागाड-३	२९	१७	६	५२	१६.	१७	९	८	३८	१५	८७	१८.९	१२	१४	४	५	३५	३१.११	८७	५	७१.०७	मध्यम
१०९	जाजरकोट	कालिका मा. वि. सोडारी, छेडागाड-१	२४	१७	७	४८	१४.८	१५	१२	८	४४	१४	९३	२०.२	१४	१३	४	५	३६	३२.	९३	२	६९.०३	सामान्य
११०	जाजरकोट	लक्ष्मी मा. वि. अन्दरकोट, छेडागाड-२	२७	१४	७	४८	१४.८	२३	११	१०	४१	१०	९५	२०.७	१३	८	५	५	३१	२७.५६	९५	५	६८.०२	सामान्य
१११	जाजरकोट	रामोदय मा. वि, जेबा, छेडागाड-४	२६	१५	९	५०	१५.४	१२	११	४	३९	१३	७९	१७.२	१६	१३	४	४	३७	३२.८९	७९	२	६७.४९	सामान्य
११२	जाजरकोट	इन्द्रज्योति मा. वि, साल्मा, छेडागाड-१	२६	१६	८	५०	१५.४	१६	१०	५	४१	१४	८६	१८.७	१२	१२	६	४	३४	३०.२२	८६	३	६७.३५	सामान्य
११३	जाजरकोट	भाग्योदय मा. वि., छेडागाड-५	१५	१४	६	३५	१०.८	१८	९	९	३८	११	८५	१८.५	१५	१३	४	४	३६	३२.	८५	३	६४.२८	सामान्य
११४	जाजरकोट	जनकल्याण मा. वि. सिरुगार, छेडागाड-१२	२४	१६	४	४४	१३.६	१३	११	८	३९	१४	८५	१८.५	८	१४	४	४	३०	२६.६७	८५	२	६०.७३	सामान्य

क्र.सं.	जिल्ला	विद्यालयको नाम ठेगाना	लगानी क्षेत्र					प्रक्रिया क्षेत्र							उपलब्धि क्षेत्र						विद्यार्थी सङ्ख्या क्षेत्र		जम्मा (१००%)	कार्यसम्पादन स्तर
			विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)	शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)	समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)	जम्मा (८१)	भार (२५%)	कक्षा शिक्षण (३०)	विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)	शिक्षकको पेसागत विकास (२१)	नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)	सह/अतिरिक्त कियाकलाप (१८)	जम्मा (१३८)	भार (३०%)	नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)	सिकाइ उपलब्धि (१५)	सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)	शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)	जम्मा (४५)	भार (४०%)	जम्मा (५)	भार (५%)		
११५	जाजरकोट	कालिका मा. वि. सेरा खहरे, छेडागाड-९	१५	१५	२	३२	९.९	१७	९	१०	३६	१२	८४	१८.३	१६	९	४	४	३३	२९.३३	८४	२	५९.४७	सामान्य
११६	जाजरकोट	शङ्कर स्थान मा. वि. मजेरी, छेडागाड-२	१४	१४	९	३७	११.४	१५	८	७	३१	११	७२	१५.७	१२	१२	४	४	३२	२८.४४	७२	२	५७.५२	सामान्य
११७	जाजरकोट	नारायणी मा.वि कार्की गाउँ, छेडागाड-१२	२६	१६	७	४९	१५.१	१८	१०	६	४२	१४	९०	१९.६	६	५	४	४	१९	१६.८९	९०	५	५६.५८	सामान्य
११८	जाजरकोट	बाल मा. वि., छेडागाड-११	२४	१५	४	४३	१३.३	१४	११	३	२५	११	६४	१३.९	१४	९	३	३	२९	२५.७८	६४	२	५४.९६	सामान्य
११९	जाजरकोट	नेपाल राष्ट्रिय मा. वि. रिनटाकुरा, छेडागाड-८	१८	१३	६	३७	११.४	१३	७	५	३५	१४	७४	१६.१	७	८	४	५	२४	२१.३३	७४	५	५३.८४	सामान्य
१२०	जाजरकोट	बागेश्वरी मा. वि. पजारू, छेडागाड-९	२०	१२	८	४०	१२.३	१४	६	७	३३	११	७१	१५.४	५	७	४	४	२०	१७.७८	७१	५	५०.५६	सामान्य
१२१	जाजरकोट	जन विकास मा. वि, सुबाजाउली, छेडागाड-६	१०	१०	३	२३	७.१	७	६	८	२७	१०	५८	१२.६	१०	११	३	२	२६	२३.११	५८	२	४४.८२	सामान्य
१२२	जाजरकोट	नारायणचौर मा. वि. काप्रा, जुनीचौंदि-१	३१	१६	८	५५	१७.	१९	११	११	४८	१५	१०४	१२.६	१०	१४	६	६	३६	३२.	१०४	३	७४.५८	मध्यम
१२३	जाजरकोट	पन्चला मा. वि. कल्ली, जुनीचौंदि-९	२२	१७	७	४६	१४.२	२३	१२	४	४३	९	९.१	१९.८	१६	१३	५	५	३९	३४.६७	९१	५	७३.६५	मध्यम
१२४	जाजरकोट	आदर्श मा. वि, लुहादह, जुनीचौंदि-४	२९	१६	९	५४	१६.७	२२	९	७	३७	१२	८७	१८.९	१६	१३	५	४	३८	३३.७८	८७	३	७२.३६	मध्यम
१२५	जाजरकोट	भैरव मा. वि. माझकोट, जुनीचौंदि-२	३०	१५	८	५३	१६.४	२०	१२	१५	३७	१३	९७	२१.१	१२	१४	३	४	३३	२९.३३	९७	५	७१.७८	मध्यम
१२६	जाजरकोट	महेन्द्र मा. वि. कोर्तन, जुनीचौंदि-११	२६	१७	८	५१	१५.७	१९	११	५	३७	११	८३	१८.	१६	११	५	५	३७	३२.८९	८३	२	६८.६७	सामान्य
१२७	जाजरकोट	सरस्वती मा. वि. माटेला, जुनीचौंदि-५	२६	१७	८	५१	१५.७	१५	९	५	३७	१२	७८	१७.	१६	११	४	४	३५	३१.११	७८	१	६४.८१	सामान्य
१२८	जाजरकोट	माध्यमिक विद्यालय सिर्वाचौर, जुनीचौंदि-१०	१९	१६	८	४३	१३.३	२०	९	५	१९	६	५९	१२.८	१६	१२	६	३	३७	३२.८९	५९	२	६०.९९	सामान्य
१२९	जाजरकोट	भानुभक्त हिमालय मा. वि., जुनीचौंदि-६	२२	१५	७	४४	१३.६	१०	५	३	३०	१०	५८	१२.६	१४	१२	४	४	३४	३०.२२	५८	४	६०.४१	सामान्य
१३०	जाजरकोट	शिवपुरी मा. वि, गर्खाकोट, जुनीचौंदि-५	२७	१७	७	५१	१५.७	१९	७	२	२२	११	६१	१३.३	८	८	५	४	२५	२२.२२	६१	५	५६.२२	सामान्य
१३१	जाजरकोट	सुर्योदय मा. वि, कैना, त्रिवेणी-३	१९	११	२	३२	९.९	१४	११	१२	३१	१३	८१	१७.६	१८	१४	४	५	४१	३६.४४	८१	३	६६.९३	सामान्य
१३२	जाजरकोट	त्रिभुवन मा. वि. दल्ली, त्रिवेणी-७	३९	१७	८	६४	१९.८	२४	१२	१३	३५	९	९.३	२०.२	६	८	४	५	२३	२०.४४	९३	५	६५.४१	सामान्य
१३३	जाजरकोट	जानकी मा. वि. मैंदे, त्रिवेणी-८	२०	१२	३	३५	१०.८	१९	८	७	३७	१३	८४	१८.३	१६	१३	४	४	३७	३२.८९	८४	२	६३.९५	सामान्य
१३४	जाजरकोट	जुनिबालसंरक्षण मा. वि. सिर्के, त्रिवेणी-५	१९	९	७	३५	१०.८	१६	१०	५	२७	१३	७१	१५.४	१७	१३	४	५	३९	३४.६७	७१	३	६३.९	सामान्य
१३५	जाजरकोट	तपोभूमि मा. वि ध्यारगाउँ, त्रिवेणी-१०	१३	१५	३	३१	९.६	२१	८	३	३२	९	७३	१५.९	१६	१४	५	३	३८	३३.७८	७३	२	६१.२२	सामान्य
१३६	जाजरकोट	नेपाल राष्ट्रिय मा. वि. अल्लगुर्ला, त्रिवेणी-१२	१६	१५	२	३३	१०.२	१५	७	४	४१	१०	७७	१६.७	१६	१२	४	४	३६	३२.	७७	२	६०.९२	सामान्य
१३७	जाजरकोट	भानुभक्त मा. वि. लंह, त्रिवेणी-४	३४	१४	६	५४	१६.७	२१	९	९	३०	१३	८२	१७.८	८	८	४	४	२४	२१.३३	८२	५	६०.८३	सामान्य
१३८	जाजरकोट	पन्चभयार मा. वि. जिकुवा, त्रिवेणी-८	१४	१५	८	३७	११.४	१७	११	४	३३	११	७६	१६.५	८	१४	५	४	३१	२७.५६	७६	५	६०.५	सामान्य
१३९	जाजरकोट	त्रिभुवन मा. वि, तौत्र, त्रिवेणी-९	१८	१४	५	३७	११.४	२०	१२	३	४२	५	८२	१७.८	१३	११	१	४	२९	२५.७८	८२	२	५७.०२	सामान्य
१४०	जाजरकोट	विरेन्द्र हिमालय मा. वि. तल्लुबजार, त्रिवेणी-१२	३२	१५	३	५०	१५.४	२२	११	१०	३८	१४	९५	२०.७	०	८	४	४	१६	१४.२२	९५	५	५५.३१	सामान्य
१४१	जाजरकोट	सिता मा. वि. कार्की ज्यूला, बारेकोट-६	३०	१५	६	५१	१५.७	१३	१२	७	३३	१५	८०	१७.४	१२	१४	६	६	३८	३३.७८	८०	४	७०.९१	मध्यम
१४२	जाजरकोट	दीपेन्द्र मा. वि. पहाडा मुल्साम, बारेकोट-३	३०	१६	६	५२	१६.	१८	१६	१३	४१	१४	१०२	२२.२	१०	१२	४	६	३२	२८.४४	१०२	३	६९.६७	सामान्य
१४३	जाजरकोट	विरेन्द्र ऐश्वर्य मा. वि. लिम्सा, बारेकोट-२	२७	१५	४	४६	१४.२	१२	१०	६	३५	१५	७८	१७.	१४	१२	५	४	३५	३१.११	७८	३	६५.२७	सामान्य
१४४	जाजरकोट	सरस्वती मा. वि. बारेकोट, बारेकोट-५	२५	१५	८	४८	१४.८	१३	११	२	३८	१३	७७	१६.७	८	१४	५	४	३१	२७.५६	७७	३	६२.११	सामान्य
१४५	जाजरकोट	भगवती मा. वि. रावत जिरी, बारेकोट-४	२२	१४	८	४४	१३.६	१५	१०	११	४२	१२	९०	१९.६	९	१०	४	४	२७	२४.	९०	२	५९.१५	सामान्य
१४६	जाजरकोट	दिपेन्द्र मा. वि. सकलाचौर, बारेकोट-९	२०	१४	५	३९	१२.	१३	१३	८	३५	१४	८३	१८.	१२	९	३	४	२८	२४.८९	८३	३	५७.९७	सामान्य
१४७	जाजरकोट	शिता मा. वि. गरागली चौर, बारेकोट-७	१७	१५	६	३८	११.७	१४	९	७	३५	१३	७८	१७.	१२	७	४	४	२७	२४.	७८	३	५५.६८	सामान्य
१४८	जाजरकोट	कालिका आदर्श मा. वि. रामीडाँडा, बारेकोट-१	२७	१२	५	४४	१३.६	१५	१३	७	३५	११	८१	१७.६	५	११	४	४	२४	२१.३३	८१	३	५५.५२	सामान्य
१४९	जाजरकोट	शिव मा. वि. कालेगाउँ, भेरीमालिका-१	३६	१४	६	५६	१७.३	१८	११	१२	४१	१४	९६	२०.९	१६	१३	४	५	३८	३३.७८	९६	२	७३.९३	मध्यम
१५०	जाजरकोट	त्रिभुवन मा. वि, तल्ली थारले खलङ्गा, भेरीमालिका-३	४४	१९	७	७०	२१.६	१६	९	१५	३३	१२	८५	१८.५	८	८	४	४	२४	२१.३३	८५	५	६६.४२	सामान्य
१५१	जाजरकोट	भगवती मा. वि. कुदु, भेरीमालिका-१३	२४	१७	७	४८	१४.८	१३	७	४	३५	९	६८	१४.८	१३	१४	४	४	३५	३१.११	६८	५	६५.७१	सामान्य
१५२	जाजरकोट	शङ्करभवन मा. वि. बादुनथाना, भेरीमालिका-२	१७	१६	५	३८	११.७	२३	१०	७	३३	१३	८६	१८.७	१४	१३	४	३	३४	३०.२२	८६	५	६५.६५	सामान्य

			लगानी क्षेत्र					प्रक्रिया क्षेत्र							उपलब्धि क्षेत्र						विद्यार्थी सङ्ख्या क्षेत्र			
क्र.सं.	जिल्ला	विद्यालयको नाम ठेगाना	विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)	शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)	समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)	जम्मा (८१)	भार (२५%)	कक्षा शिक्षण (३०)	विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)	शिक्षकको पेसागत विकास (२१)	नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)	सह/अतिरिक्त कियाकलाप (१८)	जम्मा (१३८)	भार (३०%)	नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)	सिकाइ उपलब्धि (१५)	सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)	शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)	जम्मा (४५)	भार (४०%)	जम्मा (५)	भार (५%)	जम्मा (१००%)	कार्यसम्पादन स्तर
१५३	जाजरकोट	भेरी त्रिवेणी मा. वि. रिम्ना, भेरीमालिका-१	३०	१६	६	५२	१६.	१९	९	९	२८	१५	८०	१७.४	७	१२	४	४	२७	२४.	८०	४	६१.४४	सामान्य
१५४	जाजरकोट	सरस्वती मा. वि. पुन्मा, भेरीमालिका-७	१८	१६	७	४१	१२.७	११	६	३	२४	१४	५८	१२.६	१४	१२	४	४	३४	३०.२२	५८	५	६०.४९	सामान्य
१५५	जाजरकोट	विजय मा. वि. काफलचौर, भेरीमालिका-५	२९	१५	४	४८	१४.८	८	६	६	३४	१२	६६	१४.३	१०	१२	४	४	३०	२६.६७	६६	२	५७.८३	सामान्य
१५६	जाजरकोट	लक्ष्मी मा. वि. भेरे, भेरीमालिका-६	१९	१५	७	४१	१२.७	१०	८	५	३६	१४	७३	१५.९	८	१३	४	४	२९	२५.७८	७३	३	५७.३	सामान्य
१५७	जाजरकोट	शिवशङ्कर मा. वि. जगतीपुर, भेरीमालिका-११	१९	१७	६	४२	१३.	१३	११	९	३०	१५	७८	१७.	६	११	४	४	२५	२२.२२	७८	५	५७.१४	सामान्य
१५८	जाजरकोट	दीपेन्द्र मा. वि. भुर, भेरीमालिका-९	२३	१५	६	४४	१३.६	१०	५	६	३७	१३	७१	१५.४	३	८	३	४	१८	१६.	७१	५	५०.०२	सामान्य
१५९	जाजरकोट	भैरव मा. वि. भुरचौर, भेरीमालिका-१०	१८	१०	५	३३	१०.२	७	८	४	२४	७	५०	१०.९	१३	९	४	४	३०	२६.६७	५०	२	४९.७२	सामान्य
१६०	जाजरकोट	इन्द्रज्योति मा. वि. थालरैकर, शिवालय-६	२९	१५	९	५३	१६.४	१३	१०	११	३७	११	८२	१७.८	१४	१३	५	४	३६	३२.	८२	३	६९.१८	सामान्य
१६१	जाजरकोट	सरस्वती मा. वि. टाटासुहेला, शिवालय-४	२४	१६	६	४६	१४.२	१७	१०	७	३९	१४	८७	१८.९	१७	१४	३	३	३७	३२.८९	८७	२	६८.	सामान्य
१६२	जाजरकोट	नेपाल राष्ट्रिय मा. वि. स्थापी, शिवालय-१	१९	१४	१०	४३	१३.३	१७	११	६	४०	१४	८८	१९.१	११	१३	४	४	३२	२८.४४	८८	५	६५.८५	सामान्य
१६३	जाजरकोट	चन्द्र दीपक मा. वि. नाहाड़ा, शिवालय-९	२१	१५	५	४१	१२.७	१७	८	६	३१	९	७१	१५.४	१५	१४	४	४	३७	३२.८९	७१	२	६२.९८	सामान्य
१६४	जाजरकोट	सरस्वती मा. वि. जौत, शिवालय-७	१४	११	८	३३	१०.२	१३	७	५	३०	९	६४	१३.९	१५	१४	४	४	३७	३२.८९	६४	२	५८.९९	सामान्य
१६५	जाजरकोट	खड्गदेवी मा. वि. टूनि बजार, शिवालय-६	१३	१०	७	३०	९.३	१५	९	६	३३	११	७४	१६.१	१२	१३	४	४	३३	२९.३३	७४	२	५६.६८	सामान्य
१६६	जाजरकोट	विरेन्द्र मा. वि. थापाचौर, शिवालय-७	२५	१६	५	४६	१४.२	१२	७	७	२८	१०	६४	१३.९	९	८	४	४	२५	२२.२२	६४	४	५४.३३	सामान्य
१६७	जाजरकोट	सरस्वती मा. वि. सिमा, शिवालय-३	२६	१६	५	४७	१४.५	११	८	८	२६	११	६४	१३.९	९	८	३	४	२४	२१.३३	६४	३	५२.७५	सामान्य
१६८	जुम्ला	कनका सुन्दरी मा. वि. लुङकु, कनका-५	३२	१७	८	५७	१७.६	२९	१८	१४	४६	१६	१२३	२६.७	१४	१४	६	४	३८	३३.७८	१२३	५	८३.११	मध्यम
१६९	जुम्ला	कोइलिचरी मा. वि. लुम, ओखरपाटा, कनका-३	३४	१७	९	६०	१८.५	३०	१५	१६	४७	१४	१२२	२६.५	१८	१४	४	४	४०	३५.५६	१२२	२	८२.६	मध्यम
१७०	जुम्ला	मालिका मा. वि. खिच्चने, कनका-७	३४	१५	६	५५	१७.	२०	१४	९	४३	१४	१००	२१.७	१४	१२	६	६	३८	३३.७८	१००	५	७७.४९	मध्यम
१७१	जुम्ला	नेपाल राष्ट्रिय मा. वि. मालिकाबोता, कनका-२	३०	१३	८	५१	१५.७	२३	१६	१०	४३	१४	१०६	२३.	१३	१३	५	४	३५	३१.११	१०६	२	७१.९	मध्यम
१७२	जुम्ला	श्री मा. वि. बुडु चौतारा बुडु, कनका-३	२७	१२	११	५०	१५.४	२०	११	१०	३५	१०	८६	१८.७	१६	१०	४	४	३४	३०.२२	८६	२	६६.३५	सामान्य
१७३	जुम्ला	पाण्डवगुफा मा. वि. कोटघर, कनका-८	१९	११	६	३६	११.१	१७	१३	६	४१	१३	९०	१९.६	१०	८	४	४	२६	२३.११	९०	५	५८.७९	सामान्य
१७४	जुम्ला	महादेव मा. वि. बुम्मडीचौर काब्रा, कनका-१	३०	१४	५	४९	१५.१	११	४	३	२०	८	४६	१०.	१५	१४	३	३	३५	३१.११	४६	२	५८.२३	सामान्य
१७५	जुम्ला	सत्यवादी मा. वि. गुठीचौर (दशौदि), गुठिचौर-४	२९	१३	५	४७	१४.५	१३	१०	११	२६	९	६९	१५.	१२	१३	४	४	३३	२९.३३	६९	५	६३.८४	सामान्य
१७६	जुम्ला	खड्गदेवी मा. वि. मणिसाँघु, गुठिचौर-१	१८	१४	६	३८	११.७	१२	१०	६	३१	१०	६९	१५.	१६	१२	४	४	३६	३२.	६९	५	६३.७३	सामान्य
१७७	जुम्ला	त्रिभुवन मा. वि. सारज्वाला, गुठिचौर-५	३०	१५	५	५०	१५.४	१२	१०	८	२८	८	६६	१४.३	१६	१०	४	४	३४	३०.२२	६६	२	६२.	सामान्य
१७८	जुम्ला	शङ्कर बहुउद्देश्यीय मा. वि. गज्याङकोट, गुठिचौर-३	२०	१३	३	३६	११.१	९	३	२	१६	६	३६	७.८	१५	१०	४	३	३२	२८.४४	३६	२	४९.३८	सामान्य
१७९	जुम्ला	कर्णाली मा. वि. अनामनगर, चन्दननाथ-२	४४	१७	११	७२	२२.२	२७	१८	२१	४९	१७	१३२	२८.७	१३	१४	६	४	३७	३२.८९	१३२	५	८८.८१	मध्यम
१८०	जुम्ला	चन्दननाथ मा. वि. खलङ्गा बजार, चन्दननाथ-४	३४	१७	१०	६१	१८.८	२७	१५	१७	४२	१५	११६	२५.२	५	१४	५	५	२९	२५.७८	११६	५	७४.८२	मध्यम
१८१	जुम्ला	जनता मा. वि. महतगाउँ, चन्दननाथ-७	२८	१५	५	४८	१४.८	२४	१२	७	४७	१७	१०७	२३.३	१२	९	६	५	३२	२८.४४	१०७	५	७१.५२	मध्यम
१८२	जुम्ला	रत्नचुडेश्वर मा. वि. बोहोरा गाउँ, चन्दननाथ-१०	३१	१६	४	५१	१५.७	१०	१०	८	३३	१२	७३	१५.९	१६	१५	३	३	३७	३२.८९	७३	५	६९.५	सामान्य
१८३	जुम्ला	जनज्योति मा. वि, बारकोटेबाड़ा, चन्दननाथ-१०	३०	१६	७	५३	१६.४	२०	९	७	३९	११	८६	१८.७	१५	१३	३	५	३६	३२.	८६	०	६७.७५	सामान्य
१८४	जुम्ला	भैरव मा. वि. रोकायाबाड़ा, चन्दननाथ-८	२४	१६	६	४६	१४.२	२३	१८	४	४७	१४	१०६	२३.	१०	१०	५	५	३०	२६.६७	१०६	३	६६.९१	सामान्य
१८५	जुम्ला	शम्भुनाथ ज्ञानकुन्ज मा. वि. श्रीदुस्का, चन्दननाथ-९	२३	१४	८	४५	१३.९	२०	१०	८	४५	१५	९८	२१.३	१२	७	४	५	२८	२४.८९	९८	२	६२.०८	सामान्य
१८६	जुम्ला	नेत्रज्योती मा. वि. पाण्डेबाड़ा, तातोपानी-४	२९	१४	५	४८	१४.८	१५	७	१०	२८	१२	७२	१५.७	११	१२	४	४	३१	२७.५६	७२	३	६१.०२	सामान्य
१८७	जुम्ला	कालिका मा. वि. टोप्ला, तातोपानी-८	२०	१४	८	४२	१३.	१७	१०	१२	२४	९	७२	१५.७	११	१२	४	४	३१	२७.५६	७२	३	५९.१७	सामान्य
१८८	जुम्ला	दुर्गा मा. वि. सर्मि सुर्की, तातोपानी-७	३१	१४	४	४९	१५.१	१६	७	१०	२५	१०	६८	१४.८	९	१२	३	२	२६	२३.११	६८	५	५८.०२	सामान्य
१८९	जुम्ला	दुर्गा मा. वि. ऐरेनी लामा, तातोपानी-५	३०	१५	५	५०	१५.४	१४	६	९	२७	१०	६६	१४.३	९	१०	४	४	२७	२४.	६६	३	५६.७८	सामान्य
१९०	जुम्ला	जनजागृती मा. वि. तामती, तातोपानी-७	२२	१५	५	४२	१३.	१३	९	१०	२७	७	६६	१४.३	१२	१२	३	३	३०	२६.६७	६६	२	५५.९८	सामान्य

क.सं.	जिल्ला	विद्यालयको नाम ठेगाना	लगानी क्षेत्र					प्रक्रिया क्षेत्र							उपलब्धि क्षेत्र						विद्यार्थी सङ्ख्या क्षेत्र		जम्मा (१००%)	कार्यसम्पादन स्तर
			विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)	शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)	समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)	जम्मा (८१)	भार (२५%)	कक्षा शिक्षण (३०)	विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)	शिक्षकको पेसागत विकास (२१)	नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)	सह/अतिरिक्त कियाकलाप (१८)	जम्मा (१३८)	भार (३०%)	नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)	सिकाइ उपलब्धि (१५)	सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)	शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)	जम्मा (४५)	भार (४०%)	जम्मा (५)	भार (५%)		
१९१	जुम्ला	हिमशिखर मा. वि. तातोपानी, तातोपानी-२	२६	१४	५	४५	१३.९	१४	७	११	२२	१०	६४	१३.९	९	१०	२	३	२४	२१.३३	६४	५	५४.१४	सामान्य
१९२	जुम्ला	गणेश मा. वि. राँका, तातोपानी-१	२२	१५	६	४३	१३.३	१६	८	११	२६	८	६९	१५.	७	१२	३	२	२४	२१.३३	६९	२	५१.६	सामान्य
१९३	जुम्ला	सरस्वती मा. वि. कुङ्गारी, तिला-८	३७	१७	८	६२	१९.१	२६	११	१०	४१	१२	१००	२१.७	१४	१४	५	४	३७	३२.८९	१००	४	७७.७६	मध्यम
१९४	जुम्ला	देउराली मा. वि. जुम्लाकोट, तिला-८	१९	१६	५	४०	१२.३	१५	९	४	३५	११	७४	१६.१	१८	१४	५	५	४२	३७.३३	७४	४	६९.७७	सामान्य
१९५	जुम्ला	जनजागृति मा. वि. घोडे, तिला-६	२६	१२	५	४३	१३.३	१४	७	६	३३	१४	७४	१६.१	१८	१३	५	३	३९	३४.६७	७४	१	६५.०३	सामान्य
१९६	जुम्ला	ज्योति मा. वि. मालापानी, तिला-९	२०	१४	७	४१	१२.७	१४	७	७	३२	१२	७२	१५.७	१७	१४	५	३	३९	३४.६७	७२	१	६३.९७	सामान्य
१९७	जुम्ला	सेतीबाडा मा. वि., तिला-४	२०	१३	४	३७	११.४	१६	६	३	३३	११	६९	१५.	१८	११	४	४	३७	३२.८९	६९	२	६१.३१	सामान्य
१९८	जुम्ला	सिता मा. वि. रारालिही, तिला-१	२५	१५	३	४३	१३.३	१७	८	६	३४	१४	७९	१७.२	१३	८	४	४	२९	२५.७८	७९	४	६०.२२	सामान्य
१९९	जुम्ला	देवीमहादेव मा. वि. रुखेडाचौर, तिला-६	२३	१२	७	४२	१३.	१९	१४	११	३२	११	८७	१८.९	८	८	४	४	२४	२१.३३	८७	५	५८.२१	सामान्य
२००	जुम्ला	कालिका मा. वि. ढिम्कोट, तिला-५	२२	१०	६	३८	११.७	८	८	५	२४	११	५६	१२.२	९	८	३	३	२३	२०.४४	५६	५	४९.३५	सामान्य
२०१	जुम्ला	सरस्वती मा. वि. रिनी, पातारासी-७	३२	१४	९	५५	१७.	१७	१३	५	३६	१४	८५	१८.५	१६	१४	४	४	३८	३३.७८	८५	५	७४.२३	मध्यम
२०२	जुम्ला	ऋणमोक्ष मा. वि. डिल्लीचौर, पातारासी-४	२७	१४	१	४२	१३.	१७	१०	९	३६	१०	८२	१७.८	१५	१३	४	४	३६	३२.	८२	५	६७.७९	सामान्य
२०३	जुम्ला	मालिका मा. वि. लोठचौर, पातारासी-३	२५	१६	६	४७	१४.५	२०	५	६	३१	१३	७५	१६.३	१२	१४	४	४	३४	३०.२२	७५	५	६६.०३	सामान्य
२०४	जुम्ला	गङ्गा मा. वि. मायाचौर, पातारासी-१	२०	१३	५	३८	११.७	२१	११	८	२८	११	७९	१७.२	१३	१३	४	४	३४	३०.२२	७९	५	६४.१२	सामान्य
२०५	जुम्ला	सरस्वती मा. वि. तल्फी, पातारासी-२	२८	१२	६	४६	१४.२	१६	१२	५	३४	११	७८	१७.	१३	९	४	४	३०	२६.६७	७८	३	६०.८२	सामान्य
२०६	जुम्ला	शङ्कर मा. वि. लोर्पा, पातारासी-५	२२	१५	३	४०	१२.३	२०	७	७	३७	१५	८६	१८.७	१२	८	४	४	२८	२४.८९	८६	४	५९.९३	सामान्य
२०७	जुम्ला	मालिका मा. वि. जाच, सिंजा-१	३६	१५	९	६०	१८.५	१८	११	९	३९	१५	९२	२०.	८	१२	४	४	२८	२४.८९	९२	४	६७.४१	सामान्य
२०८	जुम्ला	कैलाश मा. वि. फुङ्ग, सिंजा-५	२१	१४	४	३९	१२.	१५	७	२	३५	१३	७२	१५.७	१२	१२	३	४	३१	२७.५६	७२	२	५७.२४	सामान्य
२०९	जुम्ला	भैरव मा. वि. नराकोट, सिंजा-३	३३	१५	४	५२	१६.	१६	६	६	३५	११	७४	१६.१	१३	५	२	२	२२	१९.५६	७४	३	५४.६९	सामान्य
२१०	जुम्ला	महादेव मा. वि. गुठी पिईडी, सिंजा-३	१६	१३	३	३२	९.९	१३	५	३	२८	१०	५९	१२.८	१३	१२	३	४	३२	२८.४४	५९	१	५२.१५	सामान्य
२११	जुम्ला	श्री मा. वि. जोडु, सिंजा-६	१८	११	५	३४	१०.५	११	८	३	२८	१४	६४	१३.९	११	७	४	२	२४	२१.३३	६४	२	४७.७४	सामान्य
२१२	जुम्ला	कालिका मा. वि. बड्की, हिमा-१	३१	१६	४	५१	१५.७	२१	१५	११	३९	१५	१०१	२२.	१८	१०	४	४	३६	३२.	१०१	५	७४.७	मध्यम
२१३	जुम्ला	राहदेव मा. वि. मोफ्ला, हिमा-३	२७	१२	१	४०	१२.३	२१	१०	५	३३	११	८०	१७.४	१७	१३	४	४	३८	३३.७८	८०	५	६८.५१	सामान्य
२१४	जुम्ला	भानु मा. वि. पाधरखोला, हिमा-६	२७	१६	४	४७	१४.५	२२	१०	८	३७	११	८८	१९.१	१५	१३	४	४	३६	३२.	८८	२	६७.६४	सामान्य
२१५	जुम्ला	नेत्रज्योति मा. वि. ओदी, हिमा-२	२८	१२	२	४२	१३.	२३	१०	८	२८	८	७७	१६.७	१५	१३	४	४	३६	३२.	७७	३	६४.७	सामान्य
२१६	जुम्ला	कालिका मा. वि. कट्गाउ, हिमा-५	२८	१६	४	४८	१४.८	१६	११	७	२८	३	६५	१४.१	१६	१०	४	४	३४	३०.२२	६५	५	६४.१७	सामान्य
२१७	जुम्ला	अन्नपूर्ण मा. वि. धौंदु, हिमा-७	२०	१३	७	४०	१२.३	१५	६	८	३३	४	६६	१४.३	१६	११	४	४	३५	३१.११	६६	२	५९.८	सामान्य
२१८	डोटी	भगवती मा. वि. तलारा, आदर्श-५	३३	१६	५	५४	१६.७	२३	१८	११	४०	१७	१०९	२३.७	६	११	४	४	२५	२२.२२	१०९	५	६७.५८	सामान्य
२१९	डोटी	लक्ष्मी मा. वि. काडी, आदर्श-३	२७	१५	८	५०	१५.४	१४	१२	८	३१	१४	७९	१७.२	१४	८	४	४	३०	२६.६७	७९	२	६१.२७	सामान्य
२२०	डोटी	काली भैरव मा. वि. नुवाकोट कोटन्जर, आदर्श-२	३०	१५	६	५१	१५.७	२०	१२	७	४३	१४	९६	२०.९	३	१२	४	३	२२	१९.५६	९६	५	६१.१७	सामान्य
२२१	डोटी	महामाडौं मा. वि. लामाखाल, आदर्श-५	३१	१४	४	४९	१५.१	१९	१४	५	३७	१६	९१	१९.८	४	१२	४	४	२४	२१.३३	९१	४	६०.२४	सामान्य
२२२	डोटी	शारदा मा. वि. मौबा, आदर्श-२	२९	१२	६	४७	१४.५	१५	११	७	३७	१७	८७	१८.९	७	९	५	३	२४	२१.३३	८७	५	५९.७५	सामान्य
२२३	डोटी	गिरीचौका मा. वि. गिरीचौकी, आदर्श-६	३०	१५	६	५१	१५.७	२१	१२	७	३८	१६	९४	२०.४	०	१२	४	४	२०	१७.७८	९४	५	५८.९५	सामान्य
२२४	डोटी	कालिकास्थान मा. वि दह, आदर्श-७	२७	१४	७	४८	१४.८	२०	१२	१०	४०	१६	९८	२१.३	२	११	४	३	२०	१७.७८	९८	५	५८.९	सामान्य
२२५	डोटी	नमादेव मा. वि. साउद काडा, आदर्श-२	२०	१५	८	४३	१३.३	१८	११	५	२८	१३	७५	१६.३	१२	११	३	२	२८	२४.८९	७५	३	५७.४६	सामान्य
२२६	डोटी	प्रभात मा. वि. देहिमानौ, आदर्श-४	२७	१८	९	५४	१६.७	१७	११	५	३१	१६	८०	१७.४	५	०	५	३	१३	११.५६	८०	५	५०.६१	सामान्य
२२७	डोटी	भैरव मा. वि. बाझककानी, आदर्श-१	२२	१२	७	४१	१२.७	१९	१३	६	३२	१६	८६	१८.७	०	९	२	३	१४	१२.४४	८६	५	४८.७९	सामान्य
२२८	डोटी	देवस्थल मा. वि. फलेडी, के-६	२५	१६	७	४८	१४.८	१३	१३	९	३८	१४	८७	१८.९	११	१२	६	६	३५	३१.११	८७	१	६५.८४	सामान्य

क्र.सं.	जिल्ला	विद्यालयको नाम ठेगाना	लगानी क्षेत्र					प्रक्रिया क्षेत्र							उपलब्धि क्षेत्र							विद्यार्थी सङ्ख्या क्षेत्र		जम्मा (१००%)	कार्यसम्पादन स्तर
			विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)	शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)	समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)	जम्मा (८१)	भार (२५%)	कक्षा शिक्षण (३०)	विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)	शिक्षकको पेसागत विकास (२१)	नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)	सह/अतिरिक्त क्रियाकलाप (१८)	जम्मा (१३८)	भार (३०%)	नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)	सिकाइ उपलब्धि (१५)	सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)	शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)	जम्मा (४५)	भार (४०%)	जम्मा (५)	भार (५%)		
२२९	डोटी	इन्द्र मा. वि. लेकगड़ा, के-२	२८	१४	७	४९	१५.१	१६	११	१२	३८	११	८८	१९.१	१२	११	५	४	३२	२८.४४	८८	३	६५.७	सामान्य
२३०	डोटी	भुमिराज मा. वि. सलेना, के-६	२८	१३	८	४९	१५.१	११	८	६	३७	१५	७७	१६.७	११	१३	६	४	३४	३०.२२	७७	२	६४.०८	सामान्य
२३१	डोटी	भुवनेश्वरी मा. वि. जमालकरिया, के-५	२५	१४	६	४५	१३.९	१६	७	४	३५	१४	७६	१६.५	१५	११	४	४	३४	३०.२२	७६	१	६१.६३	सामान्य
२३२	डोटी	छत्रेश्वर मा. वि. फलेडी, के-६	२९	१४	३	४६	१४.२	१६	१०	४	३८	११	७९	१७.२	९	१२	६	४	३१	२७.५६	७९	१	५९.९३	सामान्य
२३३	डोटी	झिमेमालिका मा. वि. बायल, के-४	३०	१५	३	४८	१४.८	१८	१२	९	४२	१५	९६	२०.९	६	८	४	३	२१	१८.६७	९६	५	५९.३५	सामान्य
२३४	डोटी	वासुदेव मा.वि झिगा बस्ति, के-३	२७	१३	५	४५	१३.९	१३	७	१२	३३	१३	७८	१७.	८	१२	५	४	२९	२५.७८	७८	२	५८.६२	सामान्य
२३५	डोटी	मुहुन्यालमाडौं मा. वि. लोती, के-१	२२	१५	६	४३	१३.३	१७	७	६	३५	११	७६	१६.५	११	८	६	५	३०	२६.६७	७६	२	५८.४६	सामान्य
२३६	डोटी	सरस्वती मा. वि. राना गाउँ, के-५	२२	१७	२	४१	१२.७	८	७	२	३२	११	६०	१३.	१२	१२	३	४	३१	२७.५६	६०	४	५७.२५	सामान्य
२३७	डोटी	रामपुर नमुना मा. वि. वुडर, जोरायल-२	३८	१७	६	६१	१८.८	१८	१६	९	४६	१३	१०२	२२.२	५	१२	५	४	२६	२३.११	१०२	५	६९.११	सामान्य
२३८	डोटी	घण्टेश्वर मा. वि. कुडीकोट, जोरायल-४	४०	१५	८	६३	१९.४	१८	१५	११	४५	१३	१०२	२२.२	५	१२	४	४	२५	२२.२२	१०२	४	६७.८४	सामान्य
२३९	डोटी	रघुनाथ मा. वि. निरौला, जोरायल-६	३४	१७	९	६०	१८.५	२१	१२	१०	३४	१५	९२	२०.	८	१२	५	४	२९	२५.७८	९२	१	६५.३	सामान्य
२४०	डोटी	नबोदय मा. वि. गडसेरा, जोरायल-५	२६	१८	७	५१	१५.७	२१	१३	१०	३८	१४	९६	२०.९	११	११	५	४	३१	२७.५६	९६	१	६५.१७	सामान्य
२४१	डोटी	कृष्ण मा. वि. दह, जोरायल-६	२६	१४	६	४६	१४.२	१७	१०	७	३८	१२	८४	१८.३	१२	१२	६	६	३६	३२.	८४	०	६४.४६	सामान्य
२४२	डोटी	सरस्वती मा. वि. देउथला, जोरायल-४	२८	१४	३	४५	१३.९	१८	१४	८	४१	१२	९३	२०.२	८	११	६	६	३१	२७.५६	९३	०	६१.६६	सामान्य
२४३	डोटी	गौरीशङ्कर मा. वि. गैरा, जोरायल-१	३१	१८	४	५३	१६.४	१८	१४	११	३८	१२	९३	२०.२	५	११	४	४	२४	२१.३३	९३	३	६०.९१	सामान्य
२४४	डोटी	महाकाली मा. वि. जोरायल, जोरायल-५	२२	१३	५	४०	१२.३	१९	११	३	४२	१०	८५	१८.५	१३	८	६	६	३३	२९.३३	८५	०	६०.१६	सामान्य
२४५	डोटी	केदार मा. वि. खसरे, जोरायल-६	२४	१३	५	४२	१३.	१९	९	६	३६	१३	८३	१८.	१३	१०	४	४	३१	२७.५६	८३	१	५९.५६	सामान्य
२४६	डोटी	शिवपुर मा. वि. चनकटे, जोरायल-३	२५	१७	७	४९	१५.१	१९	१३	८	४०	१३	९३	२०.२	८	८	५	४	२५	२२.२२	९३	१	५८.५६	सामान्य
२४७	डोटी	दुर्गा मा. वि. लामोल्य, जोरायल-६	२०	१४	६	४०	१२.३	१४	७	३	३५	१३	७२	१५.७	१२	७	४	४	२७	२४.	७२	१	५३.	सामान्य
२४८	डोटी	पद्मपण्डिलक मुक्ति नारायण मा. वि. शैलेश्वरी टोल, दिपायल-६	४०	१७	९	६६	२०.४	२६	१६	१८	४८	१८	१२६	२७.४	१०	१४	५	४	३३	२९.३३	१२६	५	८२.१	मध्यम
२४९	डोटी	सुनादेवी मा. वि. लडगड, दिपायल-८	३३	१६	९	५८	१७.९	२०	९	८	३५	११	८३	१८.	४	११	४	४	२३	२०.४४	८३	५	६१.३९	सामान्य
२५०	डोटी	चौखान मा. वि. ढौड, दिपायल-८	३७	१५	७	५९	१८.२	२०	८	५	२९	१५	७७	१६.७	६	१२	४	४	२६	२३.११	७७	३	६१.०६	सामान्य
२५१	डोटी	दिप्लेश्वर मा. वि. दिपायल, दिपायल-३	२९	१६	४	४९	१५.१	१०	१३	९	३३	११	७६	१६.५	५	१२	३	४	२४	२१.३३	७६	५	५७.९८	सामान्य
२५२	डोटी	तेडी मा. वि. कलेना, दिपायल-९	२६	१३	९	४८	१४.८	२७	१०	५	३७	१२	९१	१९.८	२	११	४	४	२१	१८.६७	९१	३	५६.२६	सामान्य
२५३	डोटी	दुर्गा मा. वि. पाकारी, दिपायल-७	२७	१७	९	५३	१६.४	१६	१०	८	४०	११	८५	१८.५	१	११	४	४	२०	१७.७८	८५	३	५५.६१	सामान्य
२५४	डोटी	कुमालीकोट मा. वि. कुमालीकोट, दिपायल-४	२२	१२	५	३९	१२.	११	१०	८	३६	१४	७९	१७.२	९	५	४	३	२१	१८.६७	७९	२	४९.८८	सामान्य
२५५	डोटी	मगलेक मा. वि. तिखा, दिपायल-१	१९	१२	६	३७	११.४	४	९	५	३२	१४	६४	१३.९	२	५	४	४	१५	१३.३३	६४	३	४१.६७	सामान्य
२५६	डोटी	देवी मा. वि. खतिवड़ा, दिपायल-२	१७	१२	३	३२	९.९	११	१०	४	२६	१०	६१	१३.३	२	६	३	२	१३	११.५६	६१	२	३६.६९	कमजोर
२५७	डोटी	शाजेन्द्रेश्वर मा. वि. फुलौट, पुर्विचौकी-१	३३	१७	६	५६	१७.३	२०	१२	७	४२	१५	९६	२०.९	५	११	५	४	२५	२२.२२	९६	३	६३.३८	सामान्य
२५८	डोटी	भारतोली मा. वि. बाडी बगलेक, पुर्विचौकी-२	२१	१२	७	४०	१२.३	११	८	७	३७	१४	७७	१६.७	५	१२	६	४	२७	२४.	७७	२	५५.०८	सामान्य
२५९	डोटी	महामाण्डौ मा. वि. पोखरी, पुर्विचौकी-७	१९	१७	३	३९	१२.	११	८	७	३२	११	६९	१५.	९	१०	४	४	२७	२४.	६९	४	५५.०४	सामान्य
२६०	डोटी	दुर्गा मा. वि. जोशी गाउँ, पुर्विचौकी-३	१५	१३	१	२९	९.	९	७	६	३२	११	६५	१४.१	९	१२	४	४	२९	२५.७८	६५	५	५३.८६	सामान्य
२६१	डोटी	शिशुसुधार मा. वि. गाजरी, पुर्विचौकी-६	१७	१२	३	३२	९.९	१२	९	११	२८	११	७१	१५.४	३	११	४	४	२२	१९.८६	७१	५	४९.८७	सामान्य
२६२	डोटी	सरस्वती मा. वि. साना गाउँ, पुर्विचौकी-४	२३	१२	५	४०	१२.३	१७	१०	६	३२	१३	७८	१७.	३	६	५	५	१९	१६.८९	७८	२	४८.१९	सामान्य
२६३	डोटी	काँडामाडौं मा. वि. पूर्वी चौकी, पुर्विचौकी-५	२५	१३	२	४०	१२.३	१३	६	४	३२	१२	६७	१४.६	४	५	४	४	१७	१५.११	६७	५	४७.०२	सामान्य
२६४	डोटी	नेत्रेश्वरी मा. वि. बगलेक, पुर्विचौकी-२	१४	१३	४	३१	९.६	९	६	३	२१	९	४८	१०.४	०	०	३	३	६	५.३३	४८	३	२८.३४	कमजोर
२६५	डोटी	शिवजी मा. वि. भुज्याली, बडीकेदार-४	२५	१३	५	४३	१३.३	१५	१२	७	३०	१७	८१	१७.६	१४	१२	४	४	३४	३०.२२	८१	२	६३.१	सामान्य
२६६	डोटी	बछैन मा. वि. बछैन, बडीकेदार-२	२८	१५	३	४६	१४.२	१८	१४	९	३९	१६	९६	२०.९	८	१२	४	४	२८	२४.८९	९६	२	६१.९६	सामान्य

क्र.सं.	जिल्ला	विद्यालयको नाम ठेगाना	लगानी क्षेत्र					प्रक्रिया क्षेत्र							उपलब्धि क्षेत्र						विद्यार्थी सङ्ख्या क्षेत्र		जम्मा (१००%)	कार्यसम्पादन स्तर
			विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)	शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)	समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)	जम्मा (८१)	भार (२५%)	कक्षा शिक्षण (३०)	विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)	शिक्षकको पेसागत विकास (२१)	नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)	सह/अतिरिक्त क्रियाकलाप (१८)	जम्मा (१३८)	भार (३०%)	नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)	सिकाइ उपलब्धि (१५)	सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)	शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)	जम्मा (४५)	भार (४०%)	जम्मा (५)	भार (५%)		
२६७	डोटी	विष्णु मा. वि. बरालगाउँ, बडीकेदार-४	२६	१७	८	५१	१५.७	१५	११	५	२६	१७	७४	१६.१	८	१२	५	६	३१	२७.५६	७४	१	६०.३८	सामान्य
२६८	डोटी	दुर्गा मा. वि. देवली, बडीकेदार-१	२८	१३	८	४९	१५.१	१७	११	८	३५	१२	८३	१८.	९	११	४	४	२८	२४.८९	८३	१	५९.०६	सामान्य
२६९	डोटी	केदारेश्वर मा. वि. रन्तोला, बडीकेदार-५	२६	१७	६	४९	१५.१	१२	९	६	३४	११	७२	१५.७	७	१०	४	४	२५	२२.२२	७२	२	५५.	सामान्य
२७०	डोटी	विष्णु मा. वि. मुलेचोर, बडीकेदार-३	२७	१५	५	४७	१४.५	१४	९	५	३४	१२	७४	१६.१	९	९	४	४	२६	२३.११	७४	१	५४.७	सामान्य
२७१	डोटी	लक्ष्मी मा. वि. रिसेडी, बडीकेदार-१	२३	१४	४	४१	१२.७	१६	९	४	२८	१४	७१	१५.४	१०	१०	४	४	२८	२४.८९	७१	०	५२.९८	सामान्य
२७२	डोटी	विरेन्द्र मा. वि. धानल, बडीकेदार-३	२७	१५	२	४४	१३.६	२०	११	६	३८	१५	९०	१९.६	४	७	४	४	१९	१६.८९	९०	१	५१.०३	सामान्य
२७३	डोटी	जनता मा. वि. सडेखान, बडीकेदार-२	१८	१६	६	४०	१२.३	१९	१३	५	३७	१५	८९	१९.३	८	४	४	४	२०	१७.७८	८९	१	५०.४७	सामान्य
२७४	डोटी	खात्याडी मा. वि. चबारा चौतारा, बोगटान-७	३०	१७	१२	५९	१८.२	२५	१६	१३	४५	१७	११६	२४.२	८	१२	६	६	३२	२८.४४	११६	३	७४.८७	मध्यम
२७५	डोटी	दर्जाकोट मा. वि. धिर्कामण्ड, बोगटान-५	३७	१७	५	५९	१८.२	२०	१८	१३	४५	१८	११४	२४.८	९	१०	५	४	२८	२४.८९	११४	२	६९.८८	सामान्य
२७६	डोटी	भगवतेश्वर मा. वि. मेल्टा, बोगटान-३	३५	१६	११	६२	१९.१	२६	१६	१०	४६	१५	११३	२४.६	८	१०	५	५	२८	२४.८९	११३	१	६९.५९	सामान्य
२७७	डोटी	जोराघाट मा. वि. जोराघट, बोगटान-४	२६	१४	१०	५०	१५.४	२१	९	९	४६	१६	१०१	२२.	७	११	४	३	२५	२२.२२	१०१	२	६१.६१	सामान्य
२७८	डोटी	महेश्वर मा. वि. गगुडा, बोगटान-६	२२	१३	७	४२	१३.	१६	८	४	३८	१५	८१	१७.६	१३	१०	४	४	३१	२७.५६	८१	३	६१.१३	सामान्य
२७९	डोटी	कानाचौर मा. वि. धौलावस्ती, बोगटान-३	२५	१६	८	४९	१५.१	२१	१४	६	४२	१३	९६	२०.९	९	७	३	४	२३	२०.४४	९६	१	५७.४४	सामान्य
२८०	डोटी	केदारअखडा मा. वि. बोरतान, बोगटान-२	२५	१५	८	४८	१४.८	१३	५	४	२८	१३	६३	१३.७	११	१०	३	३	२७	२४.	६३	१	५३.५१	सामान्य
२८१	डोटी	कर्कटेश्वर मा. वि. कातै, बोगटान-१	२८	१५	७	५०	१५.४	१५	८	९	२२	१२	६६	१४.३	१	१२	४	४	२१	१८.६७	६६	२	५०.४५	सामान्य
२८२	डोटी	सिमचौर मा. वि. छिडीखान, बोगटान-१	२२	१३	७	४२	१३.	१३	८	५	२४	१२	६२	१३.५	४	८	५	४	२१	१८.६७	६२	१	४६.११	सामान्य
२८३	डोटी	केदारेश्वर मा. वि. कपल्लेकि, शिखर-१	२६	१७	९	५२	१६.	२७	१६	११	४१	१५	११०	२३.९	१४	१३	६	४	३७	३२.८९	११०	५	७७.८५	मध्यम
२८४	डोटी	सिद्धेश्वर मा. वि. बानेर्डुमीसैन, शिखर-१०	३०	१७	५	५२	१६.	२०	१३	११	३९	१६	९९	२१.५	९	१४	४	४	३१	२७.५६	९९	५	७०.१३	मध्यम
२८५	डोटी	शारदा मा. वि. मुडभारा, शिखर-४	३४	१९	८	६१	१८.८	१४	११	१०	४३	१६	९४	२०.४	७	१२	५	३	२७	२४.	९४	४	६७.२६	सामान्य
२८६	डोटी	राधा कृष्ण मा. वि. गोपघाट, शिखर-८	३१	१९	८	५८	१७.९	१९	१३	१२	३९	१४	९७	२१.१	१०	९	४	३	२६	२३.११	९७	५	६७.१	सामान्य
२८७	डोटी	सीताराम मा. वि. उच्चकोट, शिखर-९	३३	१७	८	५८	१७.९	२०	१०	१३	४२	१५	१००	२१.७	६	१३	४	४	२७	२४.	१००	२	६५.६४	सामान्य
२८८	डोटी	सरस्वती मा. वि., शिखर-६	१९	१८	९	४६	१४.२	१७	११	९	३५	१५	८७	१८.९	११	११	४	४	३०	२६.६७	८७	१	६०.७८	सामान्य
२८९	डोटी	गणेश मा. वि. जैनोली, शिखर-९	२८	१५	६	४९	१५.१	२०	१०	९	३६	१०	८५	१८.५	१२	९	४	४	२९	२५.७८	८५	१	६०.३८	सामान्य
२९०	डोटी	महाकाली मा. वि. मुडे गाउँ, शिखर-२	२४	१८	६	४८	१४.८	२०	१२	८	३७	१२	८९	१९.३	५	१३	४	४	२६	२३.११	८९	३	६०.२७	सामान्य
२९१	डोटी	हरिहर मा. वि. तलकोट, शिखर-६	२३	१८	३	४४	१३.६	१९	१२	१०	३३	१५	८९	१९.३	९	१०	४	४	२७	२४.	८९	२	५८.९३	सामान्य
२९२	डोटी	राधाकृष्ण मा. वि. तिजाली, शिखर-५	२२	१७	८	४७	१४.५	१४	११	७	३०	१३	७५	१६.३	९	११	५	४	२९	२५.७८	७५	२	५८.५९	सामान्य
२९३	डोटी	बानेर्डुंग्रा मा. वि. बनलेक, शिखर-१०	२२	१९	७	४८	१४.८	१८	७	८	३५	१५	८३	१८.	५	१०	४	४	२३	२०.४४	८३	२	५५.३	सामान्य
२९४	डोटी	भवानी मा. वि. खन्या डइ, शिखर-३	१८	१३	८	३९	१२.	९	७	९	३३	१६	७४	१६.१	७	१२	५	४	२८	२४.८९	७४	१	५४.०१	सामान्य
२९५	डोटी	लाटामार्डौ मा. वि. लतामंदु, शिखर-८	१९	१६	७	४२	१३.	१९	१०	१०	३५	१४	८८	१९.१	६	७	४	४	२१	१८.६७	८८	२	५२.७६	सामान्य
२९६	डोटी	जनता जनार्दन मा. वि. भन्माडौड, सायल-४	२८	१६	५	४९	१५.१	१८	११	७	३४	१२	८२	१७.८	७	१३	४	५	२९	२५.७८	८२	५	६३.७३	सामान्य
२९७	डोटी	भवानी मा. वि. लुसाकोट, सायल-२	२६	१६	८	५०	१५.४	१९	९	१	४१	१३	८३	१८.	७	१४	४	४	२९	२५.७८	८३	३	६२.२५	सामान्य
२९८	डोटी	भवानीस्थान मा. वि. सैन गाउँ, सायल-३	२३	१५	७	४५	१३.९	१७	७	५	३१	१४	७४	१६.१	६	१२	४	४	२६	२३.११	७४	४	५७.०९	सामान्य
२९९	डोटी	महाकाली मा. वि. अलैतबडा, सायल-६	२१	११	६	३८	११.७	१४	७	९	३३	१५	७८	१७.	४	११	५	५	२५	२२.२२	७८	३	५३.९१	सामान्य
३००	डोटी	छपाली मा. वि. रोकाया गाउँ, सायल-१	२०	१५	६	४१	१२.७	१८	१०	७	३१	१५	८१	१७.६	४	९	४	४	२१	१८.६७	८१	३	५१.९३	सामान्य
३०१	डोटी	कालिका मा. वि. डमरी, सायल-५	२५	१३	६	४४	१३.६	१७	८	५	३२	९	७१	१५.४	२	१२	४	४	२२	१९.५६	७१	३	५१.५७	सामान्य
३०२	डोटी	हिमालय मा. वि. दलेख, सायल-६	१९	१४	५	३८	११.७	८	४	५	२२	८	४७	१०.२	६	११	४	३	२४	२१.३३	४७	५	४८.२८	सामान्य
३०३	बैतडी	सेटीगाउँ मा. वि. ककरपाखा, डीलासैनी-६	३१	१९	९	५९	१८.२	२९	१७	१४	४२	१५	११७	२५.४	११	११	५	५	३२	२८.४४	११७	३	७५.०९	मध्यम
३०४	बैतडी	दुर्गा मा. वि. सीमार, डीलासैनी-३	३१	१७	६	५४	१६.७	२४	११	१५	३४	१६	१००	२१.७	११	१२	५	४	३२	२८.४४	१००	४	७०.८५	मध्यम

क्र.सं.	जिल्ला	विद्यालयको नाम ठेगाना	लगानी क्षेत्र					प्रक्रिया क्षेत्र							उपलब्धि क्षेत्र						विद्यार्थी सङ्ख्या क्षेत्र		जम्मा (१००%)	कार्यसम्पादन स्तर
			विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)	शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)	समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)	जम्मा (८१)	भार (२५%)	कक्षा शिक्षण (३०)	विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)	शिक्षकको पेसागत विकास (२१)	नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)	सह/अतिरिक्त कियाकलाप (१८)	जम्मा (१३८)	भार (३०%)	नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)	सिकाइ उपलब्धि (१५)	सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)	शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)	जम्मा (४५)	भार (४०%)	जम्मा (५)	भार (५%)		
३०५	बैतडी	महादेव मा. वि. पंसेरा, डीलासैनी-३	३१	१७	८	५६	१७.३	१९	११	७	३६	१५	८८	१९.१	१५	१३	४	५	३७	३२.८९	८८	१	७०.३	मध्यम
३०६	बैतडी	केदार मा. वि. देवगाउँ, डीलासैनी-५	२९	१७	७	५३	१६.४	१९	१६	६	३४	१४	८९	१९.३	१२	१२	४	४	३२	२८.४४	८९	१	६५.१५	सामान्य
३०७	बैतडी	मठेराज मा. वि. मठैराज, डीलासैनी-४	२२	१२	७	४१	१२.७	१९	१४	५	४४	१४	९६	२०.९	१२	१३	३	४	३२	२८.४४	९६	२	६३.९७	सामान्य
३०८	बैतडी	शिक्षा केन्द्र अमर मा. वि. धामीगौंउ, डीलासैनी-७	१८	१७	७	४२	१३.	२१	१६	८	३१	१६	९२	२०.	१२	१२	४	४	३२	२८.४४	९२	२	६३.४१	सामान्य
३०९	बैतडी	सरस्वती मा. वि. नानरा, डीलासैनी-१	१८	१४	५	३७	११.४	१९	१०	५	३६	१२	८२	१७.८	९	१४	४	४	३१	२७.५६	८२	४	६०.८	सामान्य
३१०	बैतडी	समौजी मा. वि. गन्ना, डीलासैनी-२	१८	१७	७	४२	१३.	१३	१४	१	२१	१४	६३	१३.७	११	१४	४	४	३३	२९.३३	६३	३	५८.९९	सामान्य
३११	बैतडी	घटाल मा. वि. नुबाकोट, डीलासैनी-४	९	१३	३	२५	७.७	१४	११	५	४३	१५	८८	१९.१	१७	१०	४	४	३५	३१.११	८८	१	५८.९६	सामान्य
३१२	बैतडी	मण्डेश्वरी मा. वि. धावला, डीलासैनी-१	१२	१५	३	३०	९.३	२१	१०	३	३१	१७	८२	१७.८	१२	१४	४	४	३४	३०.२२	८२	१	५८.३१	सामान्य
३१३	बैतडी	डिलासैनी मा. वि. खेतागाउँ, डीलासैनी-७	१७	१५	५	३७	११.४	१७	११	६	३७	१५	८६	१८.७	११	११	३	४	२९	२५.७८	८६	२	५७.८९	सामान्य
३१४	बैतडी	कफलसैनी मा. वि. पुजारीगाउँ, डीलासैनी-५	१९	१४	६	३९	१२.	२१	१४	६	२८	१२	८१	१७.६	५	११	४	५	२५	२२.२२	८१	२	५३.८७	सामान्य
३१५	बैतडी	दशरथचन्द मा. वि. सुन्दरखानी, दशरथचन्द-५	३६	१६	५	५७	१७.६	१६	९	११	३७	१२	८५	१८.५	११	१२	६	५	३४	३०.२२	८५	१	६७.२९	सामान्य
३१६	बैतडी	दानेश्वर नागार्जुन मा. वि. रातामाटा, दशरथचन्द-१०	२८	१८	९	५५	१७.	२४	७	७	३७	१३	८८	१९.१	१४	९	५	६	३४	३०.२२	८८	०	६६.३३	सामान्य
३१७	बैतडी	जोशीबुङ्गा मा. वि. लमौता, दशरथचन्द-९	३४	१५	७	५६	१७.३	१६	७	८	३५	१४	८०	१७.४	१२	८	६	६	३२	२८.४४	८०	२	६५.१२	सामान्य
३१८	बैतडी	बिरेन्द्र मा. वि. शाहीलेक, दशरथचन्द-४	३२	१९	९	६०	१८.५	२१	१३	११	४७	१७	१०९	२३.७	४	८	६	५	२३	२०.४४	१०९	२	६४.६६	सामान्य
३१९	बैतडी	दानेश्वर मा. वि. बाराकोट, दशरथचन्द-१०	२४	१८	९	५१	१५.७	१८	६	४	३२	११	७१	१५.४	१५	१४	४	४	३७	३२.८९	७१	०	६४.०६	सामान्य
३२०	बैतडी	मणिलेक मा. वि. गुरुखोला, दशरथचन्द-१	२३	१५	१०	४८	१४.८	१७	७	११	३१	१५	८१	१७.६	८	१२	५	४	२९	२५.७८	८१	२	६०.२	सामान्य
३२१	बैतडी	निङ्गलासैनी मा.वि देहिमाडौं, दशरथचन्द-२	३०	१३	७	५०	१५.४	१४	१३	८	२७	१४	७६	१६.५	७	९	५	५	२६	२३.११	७६	५	६०.०६	सामान्य
३२२	बैतडी	नागार्चन मा.वि बतौली, दशरथचन्द-११	२४	१६	८	४८	१४.८	१९	८	४	३८	१३	८२	१७.८	७	९	६	६	२८	२४.८९	८२	०	५७.५३	सामान्य
३२३	बैतडी	जगदम्बा मा. वि. रानीबुङ्गा, दशरथचन्द-८	३१	१६	६	५३	१६.४	१६	९	९	२८	११	७३	१५.९	१०	८	४	४	२६	२३.११	७३	१	५६.३४	सामान्य
३२४	बैतडी	कुलौन मा. वि. खातेडी, दशरथचन्द-३	२६	१६	७	४९	१५.१	१८	९	११	३२	१६	८६	१८.७	८	६	५	४	२३	२०.४४	८६	२	५६.२६	सामान्य
३२५	बैतडी	कालिका मा. वि. थालिगड़ा, दशरथचन्द-६	२८	१६	७	५१	१५.७	९	८	३	३३	१३	६६	१४.३	१०	१०	४	४	२८	२४.८९	६६	१	५५.९८	सामान्य
३२६	बैतडी	केदार शिला मा. वि. सुर्काल, दशरथचन्द-७	१७	१६	७	४०	१२.३	१२	८	५	३०	९	६४	१३.९	१४	११	३	४	३२	२८.४४	६४	१	५५.७	सामान्य
३२७	बैतडी	शोभा मा. वि. कलौन देउगादा, दशरथचन्द-१	२३	१७	७	४७	१४.५	१६	७	१२	२८	११	७४	१६.१	६	१०	६	५	२७	२४.	७४	१	५५.५९	सामान्य
३२८	बैतडी	केदार मा. वि. सिम लोढासै, दशरथचन्द-९	२५	१५	४	४४	१३.६	९	७	३	३१	१३	६३	१३.७	१०	१०	४	४	२८	२४.८९	६३	३	५५.१६	सामान्य
३२९	बैतडी	सरस्वती संस्कृत मा. वि. नगतदी, दशरथचन्द-६	१८	१८	६	४२	१३.	८	९	४	३२	१२	६५	१४.१	१०	९	४	४	२७	२४.	६५	०	५१.०९	सामान्य
३३०	बैतडी	कैलपालेश्वर मा. वि. एचेकाड़ा, दशरथचन्द-७	२४	१४	६	४४	१३.६	८	६	५	२९	७	५५	१२.	१०	१०	४	४	२८	२४.८९	५५	०	५०.४३	सामान्य
३३१	बैतडी	गुरुकुल मा. वि. सेरा, दशरथचन्द-६	२५	१६	५	४६	१४.२	१०	६	३	३०	६	५५	१२.	१३	७	४	३	२७	२४.	५५	०	५०.१५	सामान्य
३३२	बैतडी	शिवस्थलि मा. वि. जर्गा, दशरथचन्द-४	१९	१६	५	४०	१२.३	१६	६	८	४३	१२	८५	१८.५	८	३	५	४	२०	१७.७८	८५	१	४९.६	सामान्य
३३३	बैतडी	केदारनागार्जुन मा. वि. बगलेखान, दशरथचन्द-११	२५	१५	७	४७	१४.५	२४	५	६	३३	१३	८१	१७.६	२	०	५	४	११	९.७८	८१	२	४३.८९	सामान्य
३३४	बैतडी	सनातनधर्म मा. वि. श्रीकोट, दोगडाकेदार-३	४३	१९	९	७१	२१.९	१९	१८	११	४४	१४	१०६	२३.	९	१४	६	५	३४	३०.२२	१०६	४	७९.१८	मध्यम
३३५	बैतडी	रौलेश्वर मा. वि. मल्लाढीक, दोगडाकेदार-२	२४	१५	१०	४९	१५.१	२८	१६	१५	४४	१६	११९	२५.९	१५	१४	५	६	४०	३५.५६	११९	१	७७.५५	मध्यम
३३६	बैतडी	रौलेश्वर मा. वि. काफलकोट कफलकोट, दोगडाकेदार-२	२५	१५	७	४७	१४.५	२३	१५	१२	४९	१५	११४	२४.८	१२	११	५	३	३१	२७.५६	११४	२	६८.८४	सामान्य
३३७	बैतडी	भगवती मा. वि,. दोगडाकेदार-६	२९	१७	८	५४	१६.७	२४	१५	१५	४६	१७	११७	२५.४	४	१२	४	४	२४	२१.३३	११७	२	६५.४३	सामान्य
३३८	बैतडी	भूमिराज मा. वि. चईपानी, दोगडाकेदार-७	२८	१६	८	५२	१६.	१६	१२	१	३७	१४	८०	१७.४	८	१३	५	५	३१	२७.५६	८०	२	६३.	सामान्य
३३९	बैतडी	पञ्चदेव महानन्द मा. वि. रिम, दोगडाकेदार-१	२३	१८	७	४८	१४.८	२३	१३	६	२४	१४	८०	१७.४	८	१०	४	५	२७	२४.	८०	५	६१.२१	सामान्य
३४०	बैतडी	रौलेश्वर मा. वि कालागाउ, दोगडाकेदार-८	१८	१६	८	४२	१३.	२१	१३	८	३६	१३	९१	१९.८	१०	९	५	४	२८	२४.८९	९१	३	६०.६३	सामान्य
३४१	बैतडी	केदार मा. वि. पिपलकोट, दोगडाकेदार-४	३४	१८	७	५९	१८.२	१९	१३	१	३८	१४	८५	१८.५	११	४	५	४	२४	२१.३३	८५	१	५९.०२	सामान्य
३४२	बैतडी	चनैराज मा. वि. शान्तिपुर, श्रीकोट, दोगडाकेदार-३	२८	१६	३	४७	१४.५	२०	१६	४	३१	१३	८४	१८.३	९	६	४	४	२३	२०.४४	८४	१	५४.२१	सामान्य

क.सं.	जिल्ला	विद्यालयको नाम ठेगाना	लगानी क्षेत्र					प्रक्रिया क्षेत्र							उपलब्धि क्षेत्र						विद्यार्थी सङ्ख्या क्षेत्र		जम्मा (१००%)	कार्यसम्पादन स्तर
			विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)	शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)	समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)	जम्मा (८१)	भार (२५%)	कक्षा शिक्षण (३०)	विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)	शिक्षकको पेसागत विकास (२१)	नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)	सह/अतिरिक्त क्रियाकलाप (१८)	जम्मा (१३८)	भार (३०%)	नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)	सिकाइ उपलब्धि (१५)	सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)	शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)	जम्मा (४५)	भार (४०%)	जम्मा (५)	भार (५%)		
३४३	बैतडी	न्वाली मा. वि. दोली, दोगडाकेदार-५	२४	१५	८	४७	१४.५	१९	१३	४	३४	११	८१	१७.६	२	९	४	४	१९	१६.८९	८१	२	५१.	सामान्य
३४४	बैतडी	नागार्चन मा. वि. रन्तोली, पन्चेश्वर-५	३७	१५	८	६०	१८.५	२४	१३	१३	४८	१७	११५	२५.	१०	८	६	४	२८	२४.८९	११५	१	६९.४१	सामान्य
३४५	बैतडी	सोमेश्वर मा. वि. माड, पन्चेश्वर-३	३१	१७	८	५६	१७.३	१६	११	४	४२	१३	८६	१८.७	११	१०	४	४	२९	२५.७८	८६	१	६२.७६	सामान्य
३४६	बैतडी	टाकतिलकपुर मा. वि. आमचौरा, पन्चेश्वर-४	२५	१७	७	४९	१५.१	२०	१२	६	४६	१६	१००	२१.७	९	८	५	४	२६	२३.११	१००	१	६०.९७	सामान्य
३४७	बैतडी	जबलपुर मा. वि. सैलोडा, पन्चेश्वर-४	३५	१६	४	५५	१७.	१८	१३	५	४५	१३	९४	२०.४	१०	४	४	४	२२	१९.५६	९४	२	५८.९७	सामान्य
३४८	बैतडी	कुलाउ मा. वि. कुलाउ, पन्चेश्वर-३	३४	१६	८	५८	१७.९	१९	१२	७	४४	१५	९७	२१.१	५	२	५	५	१७	१५.११	९७	३	५७.१	सामान्य
३४९	बैतडी	देवधला मा. वि. बास्कु, पन्चेश्वर-२	२७	१५	७	४९	१५.१	१७	११	९	३४	१२	८३	१८.	३	९	४	४	२०	१७.७८	८३	४	५४.९४	सामान्य
३५०	बैतडी	दुग्रीखान मा. वि. सेरीलेक, पन्चेश्वर-१	२३	१४	८	४५	१३.९	१९	११	५	४१	१४	९०	१९.६	५	५	४	४	१८	१६.	९०	४	५३.४५	सामान्य
३५१	बैतडी	आमपुर मा. वि. बिजुली, पन्चेश्वर-६	१७	१६	५	३८	११.७	१७	७	३	३१	१२	७०	१५.२	८	१०	४	४	२६	२३.११	७०	१	५१.०६	सामान्य
३५२	बैतडी	जयपुर मा. वि. तोला, पन्चेश्वर-५	२१	१५	५	४१	१२.७	१८	६	३	३६	१५	७८	१७.	६	५	५	५	२१	१८.६७	७८	२	५०.२८	सामान्य
३५३	बैतडी	ज्ञानेश्वर मा. वि. विजयपुर, पाटन-९	४६	१८	९	७३	२२.५	२८	१४	१५	४७	१७	१२१	२६.३	१५	११	६	४	३६	३२.	१२१	२	८२.८४	मध्यम
३५४	बैतडी	कृष्ण मा. वि. पाटन, पाटन-६	३६	१८	१०	६४	१९.८	२४	१७	१२	४२	१८	११३	२४.६	९	१४	५	५	३३	२९.३३	११३	३	७६.६५	मध्यम
३५५	बैतडी	सिद्धनाथ मा. वि. शिलङ्गा, पाटन-२	३५	१९	७	६१	१८.८	२६	१७	१६	४३	१८	१२०	२६.१	९	१३	५	५	३२	२८.४४	१२०	२	७५.३६	मध्यम
३५६	बैतडी	सिगास मा. वि. गुरुङा, गौरीशङ्कर पोखरी, पाटन-३	३८	१८	१०	६६	२०.४	१८	१७	१४	४५	१६	११०	२३.९	११	१०	५	५	३१	२७.५६	११०	२	७३.८४	मध्यम
३५७	बैतडी	सिद्देश्वर मा. वि. हुक्देडाडा, पाटन-९	३२	१७	८	५७	१७.६	१९	१५	१६	४६	१७	११३	२४.६	११	११	६	५	३३	२९.३३	११३	१	७२.४९	मध्यम
३५८	बैतडी	त्रिपुरेश्वर मा. वि. पाटन, पाटन-५	३०	१५	३	४८	१४.८	१६	१६	७	३४	१२	८५	१८.५	१६	१४	५	६	४१	३६.४४	८५	२	७१.७४	मध्यम
३५९	बैतडी	श्री मा. वि. गुजार गुजार, पाटन-३	३२	१४	६	५२	१६.	२२	१४	१०	४०	१६	१०२	२२.२	१३	११	५	६	३५	३१.११	१०२	२	७१.३३	मध्यम
३६०	बैतडी	उदयदेव मा. वि. कैलपाल, पाटन-७	२८	१९	७	५४	१६.७	१९	१३	७	३२	१४	८५	१८.५	१४	१४	६	५	३९	३४.६७	८५	१	७०.८१	मध्यम
३६१	बैतडी	श्री भुमेश्वर मा. वि. ठाँड, पाटन-४	३३	१७	९	५९	१८.२	१८	१४	७	३८	१५	९२	२०.	१०	९	३	४	२६	२३.११	९२	२	६३.३२	सामान्य
३६२	बैतडी	सिद्देश्वर मा. वि. मेलचौरा, पाटन-१	३९	१४	७	६०	१८.५	१७	११	७	४४	१४	९३	२०.२	७	५	४	६	२२	१९.५६	९३	२	६०.२९	सामान्य
३६३	बैतडी	कालिका मा. वि. राजकोट मटे, पाटन-१०	३०	१४	५	४९	१५.१	२०	१४	६	३३	१५	८८	१९.१	५	१३	५	५	२८	२४.८९	८८	१	६०.१४	सामान्य
३६४	बैतडी	सरस्वती मा. वि. बडिखाना, पाटन-१०	२८	१५	६	४९	१५.१	१८	११	६	२९	१३	७७	१६.७	१०	६	६	४	२६	२३.११	७७	१	५५.९७	सामान्य
३६५	बैतडी	निलपालेश्वर मा. वि. डासेली, पाटन-१०	२४	१३	६	४३	१३.३	२०	१४	४	२५	१३	७६	१६.५	१०	१०	४	५	२९	२५.७८	७६	०	५५.५७	सामान्य
३६६	बैतडी	जनता मा. वि. आरुबात, पाटन-८	२३	१५	४	४२	१३.	१३	११	४	३५	१३	७६	१६.५	५	११	६	५	२७	२४.	७६	१	५४.४८	सामान्य
३६७	बैतडी	डिलेश्वरी मा. वि. दाडिमपाखा, पुचौंडी-१	३४	१५	७	५६	१७.३	२२	१७	१०	४२	१७	१०८	२३.५	१७	१२	४	५	३८	३३.७८	१०८	४	७८.५४	मध्यम
३६८	बैतडी	महेश्वरी मा. वि., पुचौंडी-२	३०	१३	७	५०	१५.४	२५	१४	११	४६	१५	१११	२४.१	१६	१४	६	५	४१	३६.४४	१११	२	७८.०१	मध्यम
३६९	बैतडी	बिणेश्वर मा. वि. नाकाली, पुचौंडी-३	२४	१७	६	४७	१४.५	१९	१८	१२	४३	१५	१०७	२३.३	१६	१४	६	४	४०	३५.५६	१०७	२	७५.३२	मध्यम
३७०	बैतडी	महादेव मा. वि. शिवाबो, पुचौंडी-४	२४	१२	६	४२	१३.	२४	१५	८	४१	१५	१०३	२२.४	१६	१४	४	४	३८	३३.७८	१०३	४	७३.१३	मध्यम
३७१	बैतडी	भूमिराज मा. वि. न्यौपाने, कुबाकोट, पुचौंडी-५	३०	१४	६	५०	१५.४	२२	१३	१०	३५	१२	९२	२०.	१३	१४	५	४	३६	३२.	९२	४	७१.४३	मध्यम
३७२	बैतडी	नेपाल राष्ट्रिय मा. वि. मल्लादेही, पुचौंडी-८	१६	१७	८	४१	१२.७	२४	१३	६	४२	११	९६	२०.९	१४	१३	५	६	३८	३३.७८	९६	२	६९.३	सामान्य
३७३	बैतडी	सत्यवादी मा. वि. गढीलेक, पुचौंडी-१०	१८	१४	१०	४२	१३.	२३	१५	१०	४६	१२	१०६	२३.	१३	१४	४	४	३५	३१.११	१०६	२	६९.१२	सामान्य
३७४	बैतडी	भूमिराज मा. वि. कफलडुङ्गा, पुचौंडी-६	१६	१५	५	३६	११.१	२३	१४	९	३३	१२	९१	१९.८	११	१४	५	४	३४	३०.२२	९१	५	६६.१२	सामान्य
३७५	बैतडी	मालिका मा. वि. भटना, पुचौंडी-४	२०	१६	८	४४	१३.६	१६	१३	४	३५	९	७७	१६.७	१३	१३	५	४	३५	३१.११	७७	४	६५.४३	सामान्य
३७६	बैतडी	भवानीस्थान मा. वि. न्वाला, पुचौंडी-३	१९	१०	८	३७	११.४	२०	११	४	२९	१२	७६	१६.५	१८	१३	५	४	४०	३५.५६	७६	१	६४.५	सामान्य
३७७	बैतडी	महादेव मा. वि. भिकालीवि, पुचौंडी-६	२२	८	८	३८	११.७	१८	१४	५	३७	१५	८९	१९.३	१६	१२	४	४	३६	३२.	८९	१	६४.०८	सामान्य
३७८	बैतडी	भूमिराज मा. वि. दहताल दहताल, पुचौंडी-५	२०	१२	४	३६	११.१	१२	१२	६	३९	१२	८१	१७.६	१३	१४	४	४	३५	३१.११	८१	४	६३.८३	सामान्य
३७९	बैतडी	खेती मा. वि. सोपना, पुचौंडी-९	१७	१७	९	४३	१३.३	२३	११	९	३०	१२	८५	१८.५	८	१४	४	४	३०	२६.६७	८५	५	६३.४२	सामान्य
३८०	बैतडी	निमुन मा. वि. खिमपुर आफला, पुचौंडी-१	१७	१२	८	३७	११.४	१९	७	१	२९	१०	६६	१४.३	१७	१३	६	५	४१	३६.४४	६६	१	६३.२१	सामान्य

क.सं.	जिल्ला	विद्यालयको नाम ठेगाना	लगानी क्षेत्र					प्रक्रिया क्षेत्र							उपलब्धि क्षेत्र						विद्यार्थी सङ्ख्या क्षेत्र		जम्मा (१००%)	कार्यसम्पादन स्तर
			विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)	शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)	समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)	जम्मा (८१)	भार (२५%)	कक्षा शिक्षण (३०)	विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)	शिक्षकको पेसागत विकास (२१)	नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)	सह/ अतिरिक्त कियाकलाप (१८)	जम्मा (१३८)	भार (३०%)	नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)	सिकाइ उपलब्धि (१५)	सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)	शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)	जम्मा (४५)	भार (४०%)	जम्मा (५)	भार (५%)		
३८१	बैतडी	गलिनाथ मा. वि. बड़गाउँ, पुचौंडी-७	२४	१६	२	४२	१३.	१९	७	३	२८	९	६६	१४.३	१३	१३	४	४	३४	३०.२२	६६	४	६१.५३	सामान्य
३८२	बैतडी	पहरौल मा. वि. बागा, पुचौंडी-४	२८	१२	६	४६	१४.२	१४	११	२	३०	१०	६७	१४.६	११	१२	४	४	३१	२७.५६	६७	२	५८.३२	सामान्य
३८३	बैतडी	शैलेश्वर मा. वि. विजयपुर, पुचौंडी-१०	१७	१३	५	३५	१०.८	११	६	६	२७	७	५७	१२.४	४	१३	४	४	२५	२२.२२	५७	१	४६.४२	सामान्य
३८४	बैतडी	गलेश्वर मा. वि. महारागाउँ, पुचौंडी-१०	१६	१४	१	३१	९.६	१०	५	२	२०	१०	४७	१०.२	४	१४	४	४	२६	२३.११	४७	१	४३.९	सामान्य
३८५	बैतडी	मणिलेक मा. वि. काड़ा, मेलौली-७	४०	१८	१०	६८	२१.	२४	१४	१०	४४	१५	१०७	२३.३	१०	१२	४	४	३०	२६.६७	१०७	३	७३.९२	मध्यम
३८६	बैतडी	धर्मघर मा. वि. सलेना, मेलौली-२	२९	११	७	४७	१४.५	१२	१३	१२	३८	१६	९१	१९.८	११	१४	४	४	३३	२९.३३	९१	१	६४.६२	सामान्य
३८७	बैतडी	जगदम्बा मा. वि. हवंगा, मेलौली-६	२२	१६	८	४६	१४.२	२०	१२	३	३६	१५	८६	१८.७	११	१४	४	४	३३	२९.३३	८६	१	६३.२३	सामान्य
३८८	बैतडी	केदारेश्वर मा. वि. स्यारी दुर्गास्थान, मेलौली-२	३३	१५	६	५४	१६.७	११	१३	७	३२	१२	७५	१६.३	११	९	४	४	२८	२४.८९	७५	१	५८.८६	सामान्य
३८९	बैतडी	शितलपुर मा. वि. शितलपुर, मेलौली-१	३०	१६	८	५४	१६.७	२१	१५	८	३५	१४	९३	२०.२	४	१०	४	४	२२	१९.५६	९३	२	५८.४४	सामान्य
३९०	बैतडी	बिशालपुर मा. वि. बिशालपुर, मेलौली-९	१९	१६	७	४२	१३.	१७	१२	५	३६	१२	८२	१७.८	३	१४	४	४	२५	२२.२२	८२	२	५५.०१	सामान्य
३९१	बैतडी	दुर्गा मा. वि. खलिगाद, मेलौली-५	२२	१७	७	४६	१४.२	२३	१३	७	४१	१५	९९	२१.५	४	६	४	४	१८	१६.	९९	३	५४.७२	सामान्य
३९२	बैतडी	कमलपुर मा. वि. कोटिगाउँ, मेलौली-८	२७	१२	८	४७	१४.५	९	१०	५	३८	११	७३	१५.९	५	९	४	४	२२	१९.५६	७३	२	५१.९३	सामान्य
३९३	बैतडी	प्रितिपुर मा. वि. लेक, मेलौली-३	२७	१२	६	४५	१३.९	११	११	६	३१	१२	७१	१५.४	७	१०	४	४	२५	२२.२२	७१	०	५१.५५	सामान्य
३९४	बैतडी	भरतपुर मा. वि. गाउकोट, मेलौली-७	२४	१२	६	४२	१३.	१४	७	५	३६	१२	७४	१६.१	६	८	४	४	२२	१९.५६	७४	२	५०.६१	सामान्य
३९५	बैतडी	विजयपुर मा. वि. तितावै, मेलौली-४	२०	१३	६	३९	१२.	११	६	७	२०	१४	५८	१२.६	१०	१०	४	४	२८	२४.८९	५८	०	४९.५३	सामान्य
३९६	बैतडी	सुदर्शन मा. वि., मेलौली-२	१९	१२	४	३५	१०.८	२	९	६	२४	९	५०	१०.९	४	१०	४	४	२२	१९.५६	५०	०	४१.२३	सामान्य
३९७	बैतडी	नागार्जुन मा. वि. शार्माली, शिवनाथ-२	३०	१४	७	५१	१५.७	२०	१२	१२	४०	१५	९९	२१.५	१३	१३	६	५	३७	३२.८९	९९	५	७५.१५	मध्यम
३९८	बैतडी	शारदा मा. वि. मटेला, शिवनाथ-१	२२	१७	८	४७	१४.५	२५	११	८	३३	१३	९०	१९.६	९	१४	४	३	३०	२६.६७	९०	३	६३.७४	सामान्य
३९९	बैतडी	चन्द्रदेवल मा. वि. स्वल्पला, शिवनाथ-४	२२	१६	८	४६	१४.२	२२	१२	७	२९	१०	८०	१७.४	१३	१३	४	३	३३	२९.३३	८०	२	६२.९२	सामान्य
४००	बैतडी	हिरापुर मा. वि. बसेड़ोन्वा, शिवनाथ-६	१९	१७	१	३७	११.४	१९	११	६	३३	८	७७	१६.७	१४	१४	४	४	३६	३२.	७७	१	६१.१६	सामान्य
४०१	बैतडी	उदय मा. वि. कफाड़ी, शिवनाथ-५	२४	१६	४	४४	१३.६	१९	१२	५	२५	१२	७३	१५.९	११	१४	५	४	३४	३०.२२	७३	१	६०.६७	सामान्य
४०२	बैतडी	पिपलकोट मा. वि. लोजनी, शिवनाथ-४	१९	१३	७	३९	१२.	१४	१०	५	१९	१५	६३	१३.७	१०	१४	४	३	३१	२७.५६	६३	२	५५.२९	सामान्य
४०३	बैतडी	श्रीपुर मा. वि. पुडिल बछला, शिवनाथ-३	१९	१४	५	३८	११.७	१५	६	३	२९	३	५६	१२.२	४	७	३	४	१८	१६.	५६	३	४२.९	सामान्य
४०४	बैतडी	श्री अर्जुन मा. वि. गाजरी, सिगास-२	३७	१७	१०	६४	१९.८	२६	१८	१४	४८	१५	१२१	२६.३	१६	१४	५	५	४०	३५.५६	१२१	३	८४.६१	मध्यम
४०५	बैतडी	शिवलिङ्ग मा. वि. सिगास, सिगास-२	२४	१०	११	४५	१३.९	२४	१८	११	४७	१६	११६	२५.२	१६	१४	६	६	४२	३७.३३	११६	२	७८.४४	मध्यम
४०६	बैतडी	लेक लुपुड मा. वि. लेक, भूमिराजमाडौं, सिगास-८	३३	१७	७	५७	१७.६	२४	१३	६	४८	१६	१०७	२३.३	१५	१५	५	४	३९	३४.६७	१०७	२	७७.५२	मध्यम
४०७	बैतडी	सिगास मा. वि. कोटिली, सिगास-३	२३	१४	९	४६	१४.२	२३	१८	७	४८	१७	११३	२४.६	१६	१३	५	६	४०	३५.५६	११३	२	७६.३२	मध्यम
४०८	बैतडी	पद्मोदय मा. वि. इराना, सिगास-१	२६	१५	७	४८	१४.८	२७	१७	१०	४५	१५	११४	२४.८	१६	१४	५	५	४०	३५.५६	११४	१	७६.१५	मध्यम
४०९	बैतडी	नरेन्द्रपुर मा. वि. बजकोट, सिगास-१	२८	१६	६	५०	१५.४	२६	१७	८	४४	१५	११०	२३.९	१४	१४	४	६	३८	३३.७८	११०	२	७५.१२	मध्यम
४१०	बैतडी	भुवनेश्वरी मा. वि. खैरकोट, सिगास-५	४०	१४	९	६३	१९.४	२५	१५	४	४३	१७	१०४	२२.६	१५	१३	४	४	३६	३२.	१०४	१	७५.०५	मध्यम
४११	बैतडी	भूमिराज मा. वि. थला, सिगास-६	३४	१५	१०	५९	१८.२	२३	१५	४	५०	१७	१०९	२३.७	१७	८	५	५	३५	३१.११	१०९	२	७५.०२	मध्यम
४१२	बैतडी	भुवनभास्कर मा. वि. चमडेखर्क, सिगास-३	२६	१४	९	४९	१५.१	२६	१८	५	४६	१५	११०	२३.९	१३	१३	५	५	३६	३२.	११०	२	७३.०४	मध्यम
४१३	बैतडी	महादेव मा. वि. कौडा, सिगास-६	३१	१६	१०	५७	१७.६	२२	१५	४	४९	१६	१०६	२३.	१५	१२	४	४	३५	३१.११	१०६	१	७२.७५	मध्यम
४१४	बैतडी	शारदा मा. वि. दुङ्गाउ, सिगास-५	३३	१६	१०	५९	१८.२	२७	१३	७	४२	१७	१०६	२३.	१०	१३	५	५	३३	२९.३३	१०६	२	७२.५९	मध्यम
४१५	बैतडी	शिव मा. वि. सिगास, सिगास-४	१७	१३	१०	४०	१२.३	१९	१८	६	४८	१४	१०५	२२.८	१६	१४	४	५	३९	३४.६७	१०५	१	७०.८४	मध्यम
४१६	बैतडी	गणेश मा. वि. लेकमबस्ती, सिगास-६	३३	१४	१०	५७	१७.६	२७	१४	२	४८	१४	१०५	२२.८	९	१४	४	४	३१	२७.५६	१०५	१	६८.९७	सामान्य
४१७	बैतडी	बालकृष्ण मा. वि. न्बाधर, सिगास-७	२३	१७	८	४८	१४.८	२४	१४	४	४४	१५	१०१	२२.	११	१३	४	४	३२	२८.४४	१०१	१	६६.२२	सामान्य
४१८	बैतडी	उदय मा. वि. गन्सुर, पोडा, सिगास-९	२२	१८	६	४६	१४.२	२१	१२	३	४४	१५	९५	२०.७	६	८	५	५	२४	२१.३३	९५	१	५७.१८	सामान्य

क.सं.	जिल्ला	विद्यालयको नाम ठेगाना	लगानी क्षेत्र					प्रक्रिया क्षेत्र							उपलब्धि क्षेत्र						विद्यार्थी सङ्ख्या क्षेत्र		जम्मा (१००%)	कार्यसम्पादन स्तर
			विद्यालयको भौतिक संरचना (४८)	शिक्षण मानव संशाधन र स्थायित्व (२१)	समुदायको सहभागिता र लगानी (१२)	जम्मा (८१)	भार (२५%)	कक्षा शिक्षण (३०)	विद्यार्थी मूल्याङ्कन (१८)	शिक्षकको पेसागत विकास (२१)	नेतृत्व र व्यवस्थापन (५१)	सह/अतिरिक्त कियाकलाप (१८)	जम्मा (१३८)	भार (३०%)	नियमितता, विद्यालय छाड्ने र दोहोऱ्याउने दर (१८)	सिकाइ उपलब्धि (१५)	सेवाग्राही सन्तुष्टि (६)	शिक्षकको पेसागत सन्तुष्टि (६)	जम्मा (४५)	भार (४०%)	जम्मा (५)	भार (५%)		
४१९	बैतडी	वासुदेव मा. वि. सुर्नया, सुर्नया-२	४१	१८	१०	६९	२१.३	१५	१३	८	५०	११	९७	२१.१	१४	१२	६	६	३८	३३.७८	९७	२	७८.१६	मध्यम
४२०	बैतडी	भुवनेश्वर मा. वि. गोयाली, सुर्नया-३	२४	१३	८	४५	१३.९	१६	१६	२	४२	१०	८६	१८.७	१६	१२	४	४	३६	३२.	८६	२	६६.५८	सामान्य
४२१	बैतडी	कैलपाल मा. वि. झाड्बो, सुर्नया-७	२४	१५	९	४८	१४.८	१४	५	१	३८	९	६७	१४.६	१४	११	६	५	३६	३२.	६७	१	६२.३८	सामान्य
४२२	बैतडी	केदार मा. वि. काठमडा, सुर्नया-७	१९	१४	६	३९	१२.	१२	६	४	३१	९	६२	१३.५	१६	१२	६	६	४०	३५.५६	६२	१	६२.०७	सामान्य
४२३	बैतडी	उच्चाकोट मा. वि. गुर्केली, सुर्नया-१	१४	१४	५	३३	१०.२	१२	८	७	३७	१०	७४	१६.१	१७	१२	५	४	३८	३३.७८	७४	२	६२.०५	सामान्य
४२४	बैतडी	सिगास मा. वि. मुसे रौंटे, सुर्नया-६	२१	१४	६	४१	१२.७	१३	१२	३	३१	११	७०	१५.२	१५	१२	४	६	३७	३२.८९	७०	१	६१.७६	सामान्य
४२५	बैतडी	राष्ट्रिय मा. वि. फाटीगड्डा, सुर्नया-४	२४	१२	८	४४	१३.६	८	६	१	२६	११	५२	११.३	१८	१२	२	३	३५	३१.११	५२	१	५७.	सामान्य
४२६	बैतडी	रौलेश्वर मा. वि. रामकावरायल, सुर्नया-५	२७	१४	८	४९	१५.१	१२	९	५	३७	१३	७६	१६.५	५	१२	४	५	२६	२३.११	७६	२	५६.७६	सामान्य
४२७	बैतडी	शङ्कर संस्कृत मा. वि. मूलखटाली, सुर्नया-६	२४	१७	८	४९	१५.१	११	१०	६	३७	१४	७८	१७.	६	१०	४	५	२५	२२.२२	७८	२	५६.३	सामान्य
४२८	बैतडी	नेपाल राष्ट्रिय मा. वि. ज्वानी, सुर्नया-२	२१	१३	५	३९	१२.	७	४	५	३४	११	६१	१३.३	१५	१३	१	३	३२	२८.४४	६१	१	५४.७४	सामान्य
४२९	बैतडी	भुवनेश्वर मा. वि. पत्थरकोट, सुर्नया-७	२०	१६	८	४४	१३.६	१३	८	१	२४	५	५१	११.१	७	१३	४	५	२९	२५.७८	५१	१	५१.४४	सामान्य
४३०	बैतडी	उदयदेव मा. वि. पालिगड्डा, सुर्नया-४	१७	१२	८	३७	११.४	९	५	१	२२	८	४५	९.८	९	९	४	४	२६	२३.११	४५	१	४५.३१	सामान्य

नेपाल सरकार
शिक्षा तथा खेलकुद मन्त्रालय
शैक्षिक गुणस्तर परीक्षण केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर
फोन नं.: ०१-६६३२११८, ६६३१५९१
बेबपेज : www.ero.np, इमेल : performanceauditero@gmail.com